

WERELDERFGOED KINDERDIJK-ELSHOUT

Managementplan

Arnhem: Maart 2015
Versie: Definitief

Mauvestraat 66
6813 JN Arnhem
026 - 37 06 606
info@land-id.nl
www.land-id.nl

Samenvatting

Inleiding

Kinderdijk-Elshout is in 1997 op de Werelderfgoedlijst geplaatst. Sinds 2005 is het hebben van een managementplan een vereiste van het Werelderfgoedcomité van UNESCO. Dit is het eerste managementplan dat voor Kinderdijk-Elshout wordt opgesteld. Het doel van het managementplan is aan te tonen hoe de instandhouding van de universele waarden van de site is geregeld en wordt versterkt onder andere via beheer, uitvoeringsprogramma's, monitoring en middelen en hoe de rolverdeling tussen en verantwoordelijkheden zijn van de betrokken partijen. Het managementplan heeft een tijdshorizon van 10 jaar en loopt tot 1 januari 2026.

Het managementplan is tot stand gekomen door samenwerking met de partners: Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK), Waterschap Rivierenland, gemeente Molenwaard, gemeente Alblasserdam, provincie Zuid-Holland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Belangenvereniging Leefbaarheid Kinderdijk en Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard. Alle partners hebben informatie aangeleverd en de opgaven voor het managementplan ingebracht en uitgewerkt, waarbij de Gebiedsvisie Kinderdijk (2013) als basis heeft gediend. Dit is gedaan in drie werksessies.

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk is sitehouder van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout en daarmee eindverantwoordelijk voor de instandhouding van de site. Verschillende andere partijen hebben echter verantwoordelijkheden met betrekking tot of zijn (deels) eigenaar van de site en spelen daarom een rol bij de instandhouding van het Werelderfgoed. Het gaat om de partners: Waterschap Rivierenland, gemeente Molenwaard, gemeente Alblasserdam, provincie Zuid-Holland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Met de ondertekening van het managementplan wordt de inhoud van het managementplan onderschreven door het bestuur van deze gezamenlijk verantwoordelijke partijen voor Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. Stichting Werelderfgoed Kinderdijk is als sitehouder verantwoordelijk voor de uitvoering en het monitoren van het managementplan.

Eigenschappen van de site

De uitzonderlijke universele waarden van het Werelderfgoed zijn beschreven in de "(Retrospective) Statement of Outstanding Universal Values". Deze waarden zijn de basis voor de inschrijving van de site in het UNESCO Werelderfgoedregister en vormen het kader voor het managementplan. Bij het besluit tot aanwijzing is een korte omschrijving van de universele waarden van de site gegeven: *'The contribution made by the people of "the low countries" to the technology of handling water is enormous, and this is admirably demonstrated by the installations in the Kinderdijk-Elshout area. Hydraulic works to drain the land for agriculture and settlement began in the Middle Ages and have continued uninterrupted to the present day. The site contains all the relevant elements of this technology - dikes, reservoirs, pumping stations, administrative buildings, and a series of impeccably preserved windmills.'*

De complete (R)SOUV is opgenomen in bijlage I van het managementplan. De (R)SOUV bestaat uit een samenvatting van de universele waarden, een toelichting van de criteria op basis waarvan het Werelderfgoed is ingeschreven en een beschrijving van de integriteit en authenticiteit van de site.

Instandhoudingdoelen en -instrumenten

De doelstelling van het Rijk is de gebouwen en gebieden die zijn geplaatst op de Werelderfgoedlijst of waarvan de waarden zijn geïdentificeerd als zijnde van uitzonderlijke universele betekenis (de voorlopige lijst) effectief te beschermen, te presenteren aan de huidige en te behouden voor toekomstige generaties. De sitehouder Stichting Werelderfgoed Kinderdijk heeft als belangrijkste doelstellingen het in stand houden van het Werelderfgoed en het bevorderen van de publieke presentatie, kennisoverdracht en de toegankelijkheid van het Werelderfgoed.

De bescherming van het Werelderfgoed is geregeld in de wet- en regelgeving en het beleid op de verschillende overheidsniveaus en in het beleid van de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk. Een belangrijke basis voor het borgen van de unieke waarden van het boezemstelsel en de molens is in 1993 gelegd met de aanwijzing van het gebied als beschermd dorpsgezicht. In het aanwijzingsbesluit wordt aangegeven dat het doel van de aanwijzing is de karakteristieke, met historische ontwikkeling samenhangende, structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als een zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkeling. De unieke waarden van Kinderdijk zijn tevens in het provinciale en gemeentelijke beleid geborgd.

Organisaties en hun taken en bevoegdheden

Diverse (publieke) organisaties hebben een rol bij de instandhouding van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. De taken en bevoegdheden van de verantwoordelijke partijen voor de instandhouding van de site zijn hieronder samengevat:

- Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK) is sitehouder en 'bewaakt' de instandhouding van het Werelderfgoed. De stichting is verantwoordelijk voor het dagelijks beheer en de exploitatie van het Werelderfgoed.
- Waterschap Rivierenland is verantwoordelijk voor de waterhuishouding in en om het gebied. Een groot deel van het gebied Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout is in eigendom van Waterschap Rivierenland. Het Waterschap zorgt voor de instandhouding en het beheer van deze elementen, waaronder ook het peilbeheer en de waterkwaliteit in de watergangen.
- De gemeente Molenwaard en Alblasserdam zijn verantwoordelijk voor het planologisch veiligstellen van het Werelderfgoed en het beschermde dorpsgezicht via de structuurvisie en vooral het bestemmingsplan. Daarnaast zijn zij bevoegd gezag voor de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO), de Algemene Plaatselijke Verordening APV en onder andere de Monumentenwet 1988. De Gemeente Molenwaard is juridisch eigenaar van de 19 molens, het Wisboomgemaal en de parkeerterreinen. De gemeente heeft de gebouwen in erfpacht uitgegeven en delen van het terrein in bruikleen aan de SWEK. Gemeente Alblasserdam heeft, behalve enkele gronden in polder Blokweer, geen eigendommen in het Werelderfgoed.
- Provincie Zuid-Holland is op provinciaal niveau verantwoordelijk voor ruimtelijk beleid (planologisch veiligstellen van site en molenbiotoop), beleid inzake ruimtelijke kwaliteit, beleid voor cultureel erfgoed en natuurbeleid.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) is betrokken bij Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout als uitvoerder van het Nederlandse Werelderfgoedbeleid en de monumentwet. De rijksdienst is op rijksniveau verantwoordelijk voor beleid voor cultureel erfgoed in de brede zin en Werelderfgoed in het bijzonder. De RCE rapporteert aan UNESCO en treedt op als kennisinstituut en adviseur.

Overlegstructuren

Er zijn verschillende communicatie- en overlegstructuren aanwezig rondom Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. Deze zijn gericht op de uitvoering van projecten voor de verdere ontwikkeling van het Werelderfgoed (Uitvoeringscoalitie Waterdriehoek en Integrale herontwikkeling entreezone) of betreffen overleg tussen afzonderlijke organisaties. In de werksessies voor het managementplan is naar voren gekomen dat er behoefte is aan een overlegstructuur waar besluiten met betrekking tot het Werelderfgoed integraal worden afgewogen. Eén van de kernvraagstukken van dit managementplan is daarom het instellen van een overlegplatform, bestaande uit een stuurgroep ondersteunt door een ambtelijke werkgroep. Dit bestuurlijke platform richt zich op de monitoring van de uitvoering van de in het managementplan gemaakte afspraken over rollen, taken en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen.

Beheer en onderhoud

Het beheer en onderhoud van de site is voornamelijk in handen van twee partijen: de SWEK en Waterschap Rivierenland. Gemeente Molenwaard heeft de 19 molens en het Wisboomgemaal in erfpacht gegeven en delen van het terrein in bruikleen (waaronder de parkeerterreinen) aan de SWEK. De SWEK is hiermee verantwoordelijk geworden voor het beheer en onderhoud van deze onderdelen van de site. Het Waterschap is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het overige deel van het watersysteem met de gemalen, kades, en boezems. Het managementplan geeft tevens aan hoe de beveiliging van de site is georganiseerd.

Publieksmanagement

De SWEK zorgt voor de ontvangst en begeleiding van bezoekers en beheert tevens de attractiepunten en voorzieningen. Stichting Werelderfgoed Kinderdijk draagt zorg voor kennisoverdracht en werkt doorlopend aan het uitbreiden en verbeteren van educatiematerialen. Daarnaast verricht de stichting activiteiten op het gebied van marketing en communicatie. Hiertoe maakt de SWEK onderscheid tussen verschillende doelgroepen: stakeholders, zakelijke relaties en

bezoekers. Voor elk van deze doelgroepen zet de SWEK bepaalde marketingmiddelen in. Om de inkomsten uit bezoekersstromen te vergroten wil de SWEK bezoekers langer in het gebied vasthouden. Hiertoe moet het voorzieningenniveau verbeterd worden, bezoekersstromen beter geleid worden en de inrichtingskwaliteit van het gebied worden vergroot. Een belangrijk middel om dit te realiseren is de herinrichting van de Entreezone, onderdeel van de Gebiedsdeal Kinderdijk.

Monitoring en kwaliteitscontrole

Naast de monitoring in het kader van de verplichte zes-jaarlijkse rapportage aan UNESCO verricht de SWEK aanvullende en tussentijdse monitoringactiviteiten. Voor alle onderdelen die in beheer en onderhoud zijn bij de Stichting, stelt de SWEK een meerjaren- en een jaarlijks onderhoudsschema op. Daarnaast monitort de SWEK het aantal bezoekers en wordt maandelijks gerapporteerd over de financiële situatie. Het waterschap monitort de staat van de waterstaatkundige onderdelen.

In het kader van de ruimtelijke kwaliteit dienen initiatiefnemers bij ontwikkelingen in en om het Werelderfgoed rekening te houden met kwaliteitseisen en beeldkwaliteitseisen die in diverse beleidsstukken zijn opgenomen. De belangrijkste eisen zijn de waarden zoals benoemd in de OUV en het beschermde dorpsgezicht, de Gebiedsvisie van Kinderdijk, de ervenstudie en het gebiedsprofiel Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Door de bevoegde gezagen wordt getoetst of ontwikkelingen voldoen aan de kwaliteitseisen die in het beleid zijn opgenomen.

Kernvraagstukken en acties

De site heeft te maken met ontwikkelingen, die van invloed kunnen zijn op de instandhoudingsdoelen. In de onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de kernvraagstukken, waarbij een samenvatting is gegeven van de opgave en de beoogde aanpak.

Organisatie

1. Bestuurlijk commitment/draagvlak
Opgave: Alle voor de site verantwoordelijke partijen onderschrijven de inhoud van het managementplan door deze bestuurlijk te ondertekenen. Hiermee spreken de verantwoordelijke partijen uit dat zij uitvoering gaan geven aan het managementplan en zorgen voor kennis binnen de eigen organisatie over de betekenis en consequenties van de site.
Aanpak: Organiseren van bestuurlijk commitment om zich in te spannen voor de instandhouding en het uitdragen van de universele waarden van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. Door het ondertekenen van dit plan onderschrijven de partners de inhoud van het managementplan. Binnen de organisaties van de verantwoordelijke partijen uitdragen van de in het managementplan gemaakte afspraken en de OUV meenemen in afwegingsprocedures, zodat het Werelderfgoed integraal wordt meegewogen bij ontwikkelingen.
2. Organisatiestructuur Werelderfgoed
Opgave: Instellen van een bestuurlijk overlegplatform ondersteunt door een ambtelijke werkgroep voor een transparant afwegingsproces, waardoor activiteiten en ontwikkelingen integraal afgewogen worden. Dit bestuurlijke platform richt zich op de uitvoering van de in het managementplan gemaakte afspraken over rollen, taken en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen.
Aanpak: Institutionaliseren van een bestuurlijk overleg platform door het instellen van een stuurgroep ondersteund door een ambtelijke werkgroep. De eerste actie van de stuurgroep is het onderschrijven van dit managementplan waar rollen en verantwoordelijkheden van de partijen in zijn vastgelegd. De huidige bevoegdheden veranderen niet, wel dient het platform voor een integrale afweging bij keuzes. Bij de instelling van de hierboven genoemde stuurgroep en ambtelijke werkgroep is het wenselijk om de bestaande overlegstructuren op elkaar af te stemmen en waar mogelijk te combineren.
3. Vergunningen en handhaving op het Werelderfgoed
Opgave: Concrete proces afspraken tussen de sitehouder en het bevoegde gezag over de aanpak van vergunningverlening en handhaving, zodat slagvaardig kan worden gehandeld en opgetreden.
Aanpak: Voortzetten van de in gang gezette afspraken om half 2015 te komen tot definitieve afspraken over een efficiënte werkwijze ten aanzien van vergunningverlening en handhaving.

Definiëring van de site

4. Blikvelden en visuele relaties
Opgave: Planologische/juridische borging van de voor de OUV relevante zichtrelaties en blikvelden.
Aanpak: Bepalen wat de beste manier is om deze waarden/zichtrelaties en blikvelden buiten de kernzone van de site veilig te stellen (welk instrumentarium). Planologisch/juridisch verankeren van de zichtrelaties en blikvelden.

Instrumentarium en kwaliteitsborging

5. Juridische en planologische borging in bestemmingsplannen
Opgave: Het hebben van een eenduidig juridische kader en een heldere procedure voor een transparante toetsing van cultuurhistorische waarden in relatie tot de ruimtelijke ontwikkelingen op en om Kinderdijk.
Aanpak: Ontwikkeling van twee nieuwe bestemmingsplannen (voor gemeente Molenwaard en Alblasserdam). Daarbij regelgeving afstemmen, zodat het beschermde dorpsgezicht/OUV eenduidig wordt geborgd en verankerd in de toetsingsprocedure. De nieuwe bestemmingsplannen maken de ontwikkelingen uit de Gebiedsvisie planologisch mogelijk en borgen de beeldkwaliteitsprincipes uit de Gebiedsvisie en de studie Molenerven.
6. Aanpassingen aan objecten binnen de site
Opgave: Concrete afspraken over de wijze waarop de stuurgroep en de ambtelijke werkgroep noodzakelijke aanpassingen aan objecten binnen de site en de universele waarden tegen elkaar afweegt.
Aanpak: Na het opzetten van een ambtelijk en bestuurlijk overlegorgaan (zie kernvraagstuk 2 organisatie), het concretiseren van de procedure voor het maken van integrale afwegingen met betrekking tot bestaande objecten.
7. Ruimtelijke kwaliteit
Opgave: In de stuurgroep en ambtelijke werkgroep vaststellen van de procedure voor het borgen van ruimtelijke kwaliteit (gericht op de OUV). De aandacht voor ruimtelijke kwaliteit wordt een vast onderdeel van de planvorming.
Aanpak: Borging van ruimtelijke kwaliteitsprincipes in de bestemmingsplannen (kernvraagstuk 5) en het volgen van een proces waarbij ruimtelijke ontwikkelingen worden ingebracht in de (op te richten) ambtelijke werkgroep, waar wordt afgewogen wat de invloed is op de OUV en welke processtappen nodig zijn voor de borging van ruimtelijke kwaliteit.

Ruimtelijke ontwikkelingen voor de versterking van het Werelderfgoed

8. Herinrichting entreezone
Opgave: Realiseren van de herinrichting van de entreezone en het nieuwe bezoekerscentrum op het beoogde kwaliteitsniveau.
Aanpak: Uitvoering van het project Herinrichting Entreezone (Gebiedsdeal Kinderdijk). Gedurende het realisatieproces het kwaliteitsniveau vasthouden door het uitwerken van de te doorlopen stappen in een uitvoeringsplan, waarin aandacht wordt besteed aan de aanpak, financiën en een prioritering van maatregelen, en door het vaststellen van een proces van monitoring op kwaliteit en middelen.
9. Overige ontwikkelingen uit de Gebiedsvisie
Opgave: realisatie van overige ambities uit de gebiedsvisie ten behoeve van het terugbrengen/versterken van de herkenbaarheid van oorspronkelijke onderdelen en functies, het toevoegen van attractiepunten en de uitbreiding en optimalisering van vervoer over water. Het gaat om de realisatie van de contramolen, Restauratie en inrichting Blokkerse Wipmolen, ontwikkeling van de locatie van molen nr. 20, herstel van de Lekkerlandse lage boezem en ontwikkeling van aanlegvoorzieningen.
Aanpak: Verdere uitwerking van de ambities, die worden benoemd in de Gebiedsdeal Kinderdijk en het VER uitvoeringsprogramma Werelderfgoed Kinderdijk, in een uitvoeringsplan, waarin aandacht wordt besteed aan de aanpak, financiën en een prioritering van maatregelen.

Overige Ruimtelijke Ontwikkelingen binnen het Werelderfgoed

10. Afslag rietgorzen hoge boezem Overwaard
Opgave: Afspraken over en uitvoering van maatregelen om afkalving tegen te gaan, zodat het klassieke beeld van de rietlanden in de hoge boezem van de Overwaard beleefbaar blijft (tevens kerndoelstelling in het Natura 2000 ontwerp beheerplan Boezems Kinderdijk).
Aanpak: Waterschap Rivierenland voert de benodigde maatregelen integraal uit met andere doelstellingen. Maatregelen ten goede van de rietlanden zijn het aanbrengen van een dam, het uitbreiden van rietlanden in de Hoge Boezem van de Overwaard en het verminderen van peilfluctuaties (aanpassen afsluitmiddel en groot onderhoud maalkom).
11. Overige ruimtelijke ontwikkelingen binnen de site
Opgave: Zorgen dat ruimtelijke ontwikkelingen de instandhouding van de OUV borgen en versterken, door een goede samenhang tussen cultuurhistorische waarden en de beoogde ontwikkeling.
Aanpak: Opzetten van een transparant afwegingsproces, waardoor maatregelen in het kader van water en natuur worden afgestemd met de instandhouding van cultuurhistorische waarden. Bij ontwikkelingen binnen de site brengt de initiatiefnemer dit in bij de ambtelijke werkgroep. De werkgroep maakt vervolgens een integrale afweging of de ontwikkeling past binnen het Werelderfgoed en onder welke voorwaarden, en legt indien nodig het vraagstuk voor aan de stuurgroep.

Beveiliging en beheer & onderhoud attributen

12. Beveiliging
Opgave: Het opstellen van een veiligheidsplan, waardoor de universele waarden van het Werelderfgoed worden veiliggesteld. Hierin wordt de beveiliging tegen brand, inbraak en diefstal geborgd.
Aanpak: Opstellen en implementeren van een overkoepelend plan voor de beveiliging tegen brand, inbraak en diefstal.
13. Restauratie Wisboomgemaal
Opgave: Restaureren van het Wisboomgemaal, zodat de instandhouding van dit gemaal wordt geborgd.
Aanpak: Uitvoering van onderzoek naar de bouwkundige staat van het gemaal. Op basis hiervan wordt bepaald wat gedaan moet worden en worden middelen voor restauratie georganiseerd.
14. Achterstallig onderhoud molenerven
Opgave: Planologisch borgen van de aanbevelingen uit de Studie Molenerven en restauratie van objecten op de molenerven die kampen met achterstallig onderhoud.
Aanpak: De aanbevelingen uit de studie Molenerven concretiseren en planologisch borgen in de bestemmingsplannen (kernvraagstuk 5). Middelen organiseren en fysiek uitvoering geven aan de restauratie.

Toeristische ontwikkelingen en educatie

15. Visitor management - extern
Opgave: Oplossen van de logistieke knelpunten, zodat het Werelderfgoed goed bereikbaar wordt voor bezoekers. Een gedegen aanpak ten aanzien van de logistiek is van belang voor het verkrijgen van goedkeuring voor de nieuw op te stellen bestemmingsplannen voor Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout.
Aanpak: Het opstellen van een plan voor het aanpakken van de logistieke druk (integraal onderdeel van het project Herinrichting Entreezone, onder de noemer 'visitor management').

16. Visitor management – intern
Opgave: Het in goede banen leiden van bezoekersstromen, zodat de beleving voor bezoekers optimaal is en negatieve effecten worden voorkomen.
Aanpak: Het opstellen van een visitor managementplan (onderdeel van het project Herinrichting Entreezone), waarbij aandacht wordt besteed aan de spreiding van bezoekersstromen, zonering en handhaving en monitoring.
17. Functioneren erfgoed
Opgave: Het hebben van een afsprakenkader dat garandeert dat de molens periodiek kunnen draaien en malen, zodat de techniek in goede staat blijft en bezoekers dit element van het watersysteem kunnen beleven.
Aanpak: Het maken van nieuwe, heldere afspraken tussen de SWEK en het waterschap Rivierenland.

Exploitatie

18. Exploitatie
Opgave: Een sluitend exploitatieplan, inclusief meerjarenperspectief, met een positief eindresultaat, zodat de SWEK haar doelstellingen en managementtaken goed kan uitvoeren.
Aanpak: het opstellen van een economisch perspectief (strategie), waarin de koers voor de financiering van het beheer en onderhoud van Kinderdijk als geheel en voor de lange termijn wordt vastgelegd (onderdeel van het project herinrichting entreezone). Daarnaast jaarlijks een begroting opstellen, met een investeringsprogramma en de financiële begroting voor het management (beheer, onderhoud en organisatie SWEK).

Implementatie

De implementatie van de kernvraagstukken wordt geborgd door de wijze waarop de instandhouding van het Werelderfgoed is gefinancierd en de uitvoering is georganiseerd.

Investerings in het Werelderfgoed

De exploitatie van het dagelijkse beheer en onderhoud van het Werelderfgoed wordt grotendeels bepaald door de SWEK en Waterschap Rivierenland. De SWEK heeft een Cultureel Ondernemingsplan opgesteld om aan te geven op welke wijze zij financieel onafhankelijk kunnen worden in de toekomst. Jaarlijks wordt door de SWEK een begroting gemaakt waarin de investeringskosten voor eenmalige projecten zijn opgenomen en de kosten voor het dagelijks management van het Werelderfgoed. Behalve de SWEK vallen grote delen van het Werelderfgoed onder de verantwoordelijkheid en de begroting van het Waterschap Rivierenland, zoals de gemalen, kades en boezems. Het beheer en het onderhoud van deze onderdelen vallen onder de kerntaak van het waterschap en zijn onderdeel van de reguliere begroting. Daarnaast dragen diverse partijen bij aan de instandhouding van de site, onder andere Gemeenten Alblasserdam en Molenwaard, provincie Zuid-Holland en de RCE. Een belangrijke financiering voor de projecten die onderdeel uitmaken van de herinrichting van de entree van het Werelderfgoed zijn opgenomen in de Gebiedsdeal Kinderdijk. De integrale herontwikkeling van de entreezone wordt betaald door verschillende partijen: Provincie Zuid-Holland, de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam, gemeente Dordrecht, regio Drechtsteden, Waterschap Rivierenland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, bedrijven en fondsen, SWEK en een Europese bijdrage.

Uitvoering kernvraagstukken

De SWEK geeft samen met de partners Waterschap Rivierenland, gemeente Molenwaard, gemeente Alblasserdam, provincie Zuid-Holland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed uitvoering aan de kernvraagstukken uit dit managementplan. Bij de beschrijving van de kernvraagstukken is per vraagstuk aangegeven wat de beoogde aanpak is en wie de trekker is. De aanpak wordt verankerd in de diverse uitvoeringsprogramma's van de verantwoordelijke instanties. De nieuw op te richten stuurgroep en ambtelijke werkgroep richten zich op de monitoring van de uitvoering van de kernvraagstukken.

Inhoudsopgave

SAMENVATTING	3
1. INLEIDING	11
1.1. AANLEIDING	11
1.2. DOEL	11
1.3. LOOPTIJD	11
1.4. AANPAK	11
1.5. BESLUITVORMING EN REIKWIJDTE	12
1.6. LEESWIJZER	12
2. EIGENSCHAPPEN VAN DE UNESCO SITE	15
2.1. UNIVERSELE WAARDEN VAN DE SITE	15
2.2. INTEGRITEIT EN AUTHENTICITEIT	16
2.3. OUV VERTAALD NAAR KERNKWALITEITEN	17
2.4. RUIMTELIJKE AFBAKENING VAN DE SITE	18
2.4.1. Kerngebied	18
2.4.2. Visuele relaties en blikvelden	19
2.5. OBJECTEN	22
3. INSTANDHOUDINGSDOELEN EN -INSTRUMENTEN	25
3.1. INSTANDHOUDINGSDOELEN	25
3.2. INSTRUMENTARIUM: REGELGEVING, VISIE EN BELEID	25
3.2.1. Internationale wetgeving en beleid	26
3.2.2. Rijksbeleid	26
3.2.3. Provinciaal beleid	29
3.2.4. Gemeentelijk beleid	34
3.2.5. Waterschap Rivierenland	38
3.2.6. Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK)	40
4. HET MANAGEMENT: STRUCTUREN, ROLLEN, TAKEN EN BEVOEGDHEDEN	43
4.1. ORGANISATIESTRUCTUUR	43
4.1.1. Bevoegd gezag	43
4.1.2. Eigendom	44
4.1.3. Beheer en onderhoud	44
4.2. ORGANISATIES EN HUN BEVOEGDHEDEN	45
4.3. COÖRDINATIE: DAGELIJKS BESTUUR EN TOEZICHTHOUDERS	48
4.4. OVERLEGSTRUCTUREN	49
4.5. INZET VRIJWILLIGERS EN BETROKKENHEID BEVOLKING	50
5. BEHEER EN ONDERHOUD	53
5.1. AANPAK BEHEER EN ONDERHOUD	53
5.2. STAAT VAN DE OBJECTEN	54
5.3. BEVEILIGING EN EXTERNE INVLOEDEN	56
5.3.1. Beveiliging	56
5.3.2. Klimaatverandering	57
5.3.3. Natuurrampen	57
5.3.4. Bevolkingsdruk	57

6. PUBLIEKSMANAGEMENT EN COMMUNICATIE	59
6.1. VISITOR MANAGEMENT	59
6.1.1. Visitor management - intern	59
6.1.2. Visitor management - extern	61
6.2. EDUCATIE EN VOORLICHTING	62
6.3. MARKETING EN COMMUNICATIE	63
6.3.1. Marketing en sales	63
6.3.2. Netwerk van internationale samenwerking	63
6.3.3. Gebruik van Unesco embleem	64
6.3.4. Evenementen	64
7. MONITORING	65
7.1. MONITOREN EN VOORTGANGSRAPPORTAGES	65
7.2. PROCEDURES EN KWALITEITSCONTROLE	66
7.3. ADVIES EN AANPAK GESCHILLEN	67
7.4. WETENSCHAP EN ONDERZOEK	67
8. KERNVRAAGSTUKKEN EN ACTIES	69
8.1. ORGANISATIE	69
8.2. DEFINIËRING VAN DE SITE	72
8.3. INSTRUMENTARIUM EN KWALITEITSBORGING	73
8.4. RUIMTELIJKE DYNAMIEK	76
8.4.1. Ruimtelijke ontwikkelingen voor de versterking van het Werelderfgoed	76
8.4.2. Overige ruimtelijke ontwikkelingen binnen het Werelderfgoed	78
8.5. BEVEILIGING EN BEHEER & ONDERHOUD ATTRIBUTEN	80
8.6. TOERISTISCHE ONTWIKKELINGEN EN EDUCATIE	82
8.7. EXPLOITATIE	85
9. IMPLEMENTATIE	87
9.1. INVESTERINGEN IN HET WERELDERFGOED	87
9.2. MIDDELEN SWEK	88
9.2.1. Budget	88
9.2.2. Mensen	90
9.3. UITVOERING VAN DE KERNVRAAGSTUKKEN	91
LITERATUURLIJST	92

*Bijlage 1 - (Retrospective) Statement of Outstanding Universal Value Mill Network at
Kinderdijk-Elshout, the Netherlands*

Bijlage 2: Beschrijving beschermd dorpsgezicht

Bijlage 3: Periodieke rapportage 2013

Bijlage 4: Gemeentelijke welstandscriteria

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Kinderdijk-Elshout heeft sinds 1997 de status van Werelderfgoed. In de 21ste sessie van het World Heritage Committee is besloten om de site als zodanig in te schrijven : 'The Committee decided to inscribe this site on the basis of criteria (i), (ii) and (iv) considering that the Kinderdijk-Elshout mill network is an outstanding man-made landscape that bears powerful testimony to human ingenuity and fortitude over nearly a millennium in draining and protecting an area by the development and application of hydraulic technology' (WHC Nominatiedocument 6-12-1997).

In 1972 zijn de richtlijnen voor Werelderfgoederen door UNESCO vastgelegd in de 'Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage'. In 1992 heeft Nederland deze conventie geratificeerd en zich verbonden aan de verplichting zich in te zetten voor de instandhouding van het Werelderfgoed. Nadat in 2005 de 'operational guidelines for the implementation of the World Heritage Convention' zijn herzien, is een managementplan vereist voor ieder Werelderfgoed.

Dit is het eerste managementplan dat voor Kinderdijk-Elshout wordt opgesteld. De benodigde financiële middelen voor het opstellen van het managementplan zijn door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap ter beschikking gesteld, de aansturing van het project loopt via de Stichting Werelderfgoed.nl. De Stichting Werelderfgoed Kinderdijk en andere partners leveren een bijdrage in de vorm van menskracht.

1.2. Doel

Als logisch vervolg op de verplichting zich in te zetten voor de instandhouding van het Werelderfgoed is het doel van het managementplan: **Aantonen hoe de instandhouding van de universele waarden van (het ensemble van) de site is geregeld en wordt versterkt onder andere via beheer, uitvoeringsprogramma's, monitoring en middelen en hoe de rolverdeling tussen en verantwoordelijkheden zijn van de betrokken partijen.** In de geactualiseerde versie van de operational guidelines (2013) is dit als volgt omschreven:

- 108. Each nominated property should have an appropriate management plan or other documented management system which must specify how the Outstanding Universal Value of a property should be preserved, preferably through participatory means.
- 109. The purpose of a management system is to ensure the effective protection of the nominated property for present and future generations.

De verantwoordelijke partijen vinden het belangrijk dat het plan bijdraagt aan het scheppen van duidelijkheid over rollen en verantwoordelijkheden in relatie tot het Werelderfgoed, een goede afstemming tussen partijen en het vastleggen van afspraken.

1.3. Looptijd

Het managementplan heeft een tijdshorizon van 10 jaar en loopt tot 1 januari 2026. Het nu voorliggende plan moet echter niet gezien worden als een statisch geheel. Het kan periodiek herzien en geactualiseerd worden. Zo zullen er acties worden uitgevoerd en nieuwe opgestart. Het gaat om een ondersteunend middel bij het managen van de site.

1.4. Aanpak

Het managementplan is tot stand gekomen door samenwerking met de partners: Stichting Werelderfgoed Kinderdijk, Waterschap Rivierenland, gemeente Molenwaard, gemeente Alblasserdam, provincie Zuid-Holland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Stichting Werelderfgoed.nl. Alle partners hebben informatie aangeleverd en de opgaven voor het managementplan ingebracht en uitgewerkt, waarbij de Gebiedsvisie Kinderdijk (2013) als basis heeft gediend. Dit is gedaan in twee werksessies en een slotsessie, waarin het concept managementplan is besproken en aangescherpt. Land-id heeft de informatie toegespitst op het managementplan, de opgaven voorbereid en uitgewerkt. De documenten 'Management Plans for World Heritage Sites. A practical guide' van Birgitta Ringbeck (2008) en meer recent 'Resource Manual: Managing Cultural World Heritage (November 2013)' vormen een belangrijke leidraad voor de opbouw van dit managementplan.

1.5. Besluitvorming en reikwijdte

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk is sitehouder van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout en daarmee eindverantwoordelijk voor de instandhouding van de site. Verschillende andere partijen hebben echter verantwoordelijkheden met betrekking tot of zijn (deels) eigenaar van de site en spelen daarom een rol bij de instandhouding van het Werelderfgoed (in hoofdstuk 4 worden deze rollen en verantwoordelijkheden nader omschreven). Het gaat om de partners: Waterschap Rivierenland, gemeente Molenwaard, gemeente Alblasserdam, provincie Zuid-Holland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed.

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk heeft samen met de bovengenoemde partners een gecombineerde verantwoordelijkheid voor de instandhouding van Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. Zij hebben elk vanuit hun eigen rol bijgedragen aan de totstandkoming van voorliggend managementplan. Met de ondertekening van het managementplan door het bestuur van de gezamenlijk verantwoordelijke partijen voor Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout onderschrijven zij de inhoud van het managementplan. Daarmee bevestigen Stichting Werelderfgoed Kinderdijk en de partners dat zij het als hun gezamenlijke verantwoordelijkheid en taak beschouwen om de Outstanding Universal Value in stand te houden.

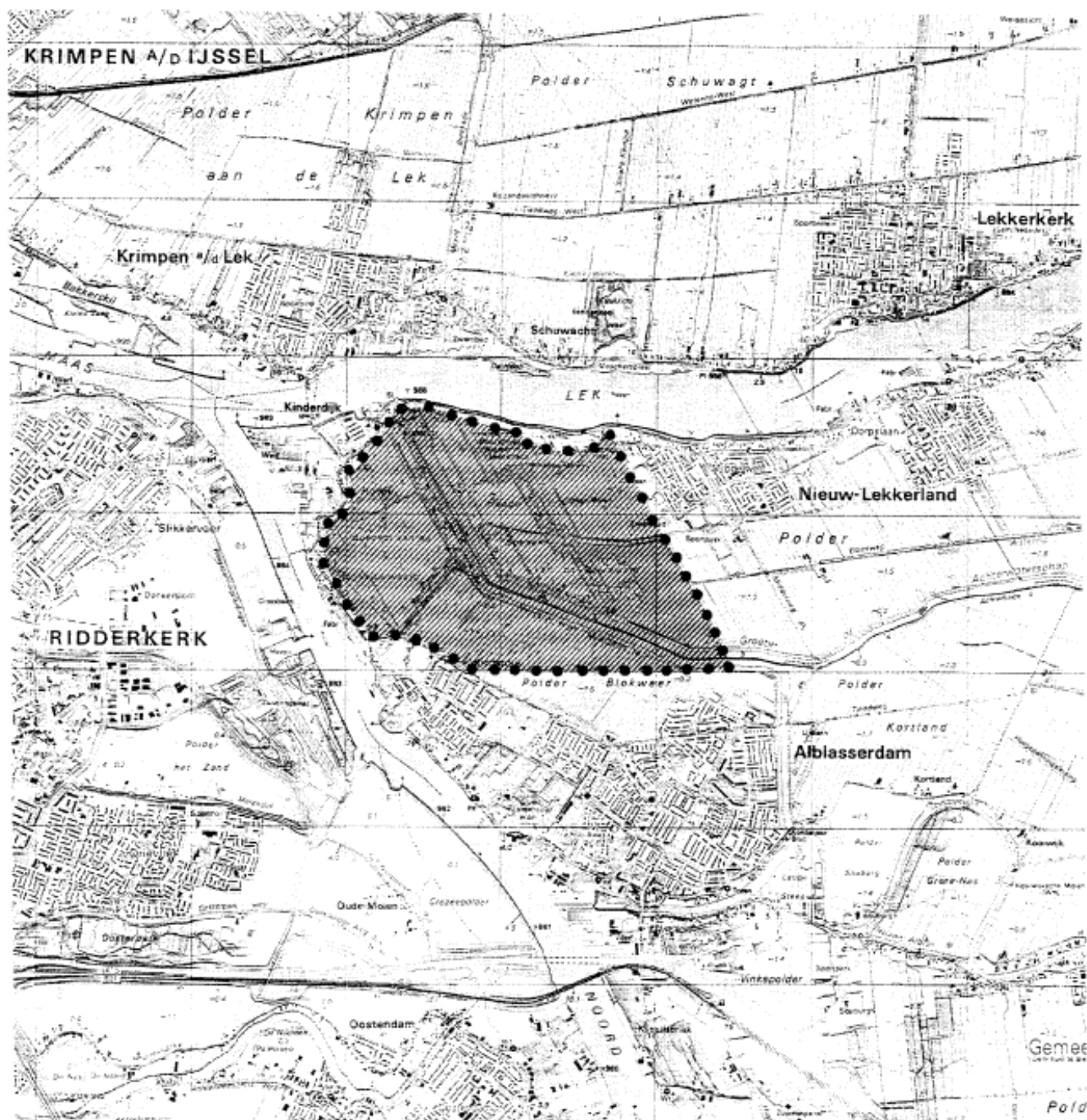
Zij verklaren zich in te spannen voor een effectieve bescherming en planologische verankering van de universele waarden in het ruimtelijke beleid en het versterken van het management van de site. Hiermee spreken zij de bereidheid uit te werken met de inhoud van het plan. Stichting Werelderfgoed Kinderdijk is als sitehouder verantwoordelijk voor de uitvoering en het monitoren van het managementplan en het opstellen van een uitvoeringsprogramma als onderdeel van de jaarlijkse begroting.

1.6. Leeswijzer

Het managementplan bestaat uit negen hoofdstukken. In het eerste inleidende hoofdstuk is de aanleiding, doel, aanpak en de beoogde besluitvorming weergegeven. In hoofdstuk twee zijn de eigenschappen van de site beschreven. Het oorspronkelijke nominatiedossier vormt hiervoor de basis. In hoofdstuk drie zijn de instandhoudingsdoelen, het geldende beleid en instrumenten voor instandhouding weergegeven.

In hoofdstuk vier tot en met zeven is beschreven hoe het huidige management van de site is georganiseerd. Hoofdstuk vier gaat in op de organisatiestructuur met de verschillende rollen en bevoegdheden. Vervolgens gaat hoofdstuk vijf dieper in op het beheer en onderhoud en geeft tevens inzicht in de staat van de objecten. In hoofdstuk zes volgt een overzicht van de activiteiten op het gebied van publieksmanagement en communicatie en in hoofdstuk zeven wordt ingegaan op de huidige aanpak op het gebied van monitoring en kwaliteitscontrole.

In de voorgaande hoofdstukken worden aandachtspunten weergegeven die vervolgens in hoofdstuk acht terugkomen. Hoofdstuk acht geeft de kernvraagstukken van het managementplan en te nemen acties weer. De aandachtspunten die in de voorgaande hoofdstukken naar voren komen vormen de input voor deze kernvraagstukken. Daarnaast zijn de mogelijke veranderingen (kansen en bedreigingen) voor de site beschreven, inclusief de te treffen beheersmaatregelen. Hoofdstuk negen sluit het managementplan af. Dit hoofdstuk geeft een inzicht in de beschikbare middelen (capaciteit en exploitatie).

Kinderdijk :
Carte indiquant la zone proposée pour inscription /
Map showing nominated area

Kaart van de begrenzing van de site (Nominatiedossier 1997)

Zicht op de molens van Kinderdijk

Waterschapshuis van de Overwaard

2. Eigenschappen van de UNESCO site

In dit hoofdstuk staan de waarden beschreven die hebben geleid tot de erkenning van de site als Werelderfgoed door de UNESCO. Het belang van de site wordt sinds 2005 weergegeven in de verklaring van uitzonderlijke universele waarde(n): Statement of Outstanding Universal Value. Deze waarden zijn de basis voor de inschrijving van de site in het UNESCO Werelderfgoedregister en vormen het kader voor het managementplan. Werelderfgoederen van voor 2005 hadden nog geen officieel vastgestelde Statement of Outstanding Universal Value (SOUV). Dit geldt ook voor het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout, daarom is deze verklaring achteraf opgesteld in de zogenaamde 'Retrospective Statement of OUV' ((R)SOUV). De uitgangspunten waarop Kinderdijk in 1997 is genomineerd door het WHC vormen daarbij het uitgangspunt. In dit hoofdstuk worden de universele waarden, de authenticiteit en integriteit van de site weergegeven, gevolgd door de afbakening van de site en een overzicht van de objecten.

2.1. Universele waarden van de site

De verschillende UNESCO Werelderfgoedsites zijn in artikel 1 van de World Heritage Convention onderscheiden in een aantal categorieën. Het molencomplex Kinderdijk valt onder de categorie sites (1997). Bij het besluit wordt tevens een korte omschrijving van de universele waarden van de site gegeven: *'The contribution made by the people of "the low countries" to the technology of handling water is enormous, and this is admirably demonstrated by the installations in the Kinderdijk-Elshout area. Hydraulic works to drain the land for agriculture and settlement began in the Middle Ages and have continued uninterruptedly to the present day. The site contains all the relevant elements of this technology - dikes, reservoirs, pumping stations, administrative buildings, and a series of impeccably preserved windmills.'*

De universele waarden van de site zijn in het ingediende nominatiedossier uitgebreid beschreven. De essentie van de universele waarden is opgenomen in de zogenaamde Retrospective Statement of Outstanding Universal Value (R)SOUV. De (R)SOUV van Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout is in 2014 ter vaststelling aangeboden aan het Werelderfgoedcomité. Tot op heden is de (R)SOUV van Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout nog niet formeel vastgesteld door het comité. De (R)SOUV bestaat uit een samenvatting van de universele waarden, een toelichting van de criteria op basis waarvan het Werelderfgoed is ingeschreven en een beschrijving van de integriteit en authenticiteit van de site. Hieronder wordt de Nederlandse toelichting op de OUV gegeven, gevolgd door de uitwerking naar de kernkwaliteiten van erfgoed Kinderdijk. In bijlage 1 is de officiële Engelstalige versie van de (R)SOUV opgenomen.

Samenvatting

Het molennetwerk van Kinderdijk is een groep gebouwen in een uitzonderlijk landschap gemaakt door de mens. In dit landschap is de eeuwenlange strijd tegen het water, om gebieden droog te leggen en deze te beschermen tegen verdere overstrooming, op spectaculaire wijze zichtbaar. Dit door het behoud van alle belangrijke elementen van het systeem dat voor dit doel is aangelegd. De constructie van hydraulische werken bedoeld voor de afwatering van land om agrarisch te kunnen gebruiken en om te bewonen, is begonnen in de Middeleeuwen en gaat tot op de dag van vandaag door. De site laat alle typische elementen die verbonden zijn met deze technologie zien: hoge en lage boezems, polders, afwateringskanalen, kades en dijken, 19 molens, 3 gemalen, 2 sluizen en 2 waterschapshuizen. De prachtig bewaard gebleven molens zijn onder te verdelen in drie typen: 8 ronde bakstenen grondzeilers, 10 achtkantige rietgedekte molens en 1 wipmolen (de Blokker). De installaties in het gebied van Kinderdijk demonstreren op bijzondere wijze de buitengewone bijdrage van de Nederlanders aan de technologie van waterbeheersing. Het landschap is een in het oog springend geheel door het samenspel van horizontale elementen, gerepresenteerd door kanalen, dijken, riet- en weilanden en het verticale ritme van het molensysteem. Er is nergens in Nederland of daarbuiten een afwateringsstelsel van deze orde of vergelijkbare ouderdom.

Criteria

Het World Heritage Committee heeft tien criteria opgesteld voor Werelderfgoederen. Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout is ingeschreven op basis van drie van deze criteria:

- Criteria (i): Het vertegenwoordigt een meesterwerk van het creatief menselijk genie;
- Criteria (ii): Het toont belangrijke interactie van menselijke waarden – gedurende een bepaalde periode of binnen een cultureel gebied in de wereld – voor ontwikkelingen in architectuur of technologie, monumentale kunsten, stadsontwerp of landschapsinrichting;
- Criteria (iv): het is een bijzonder voorbeeld van een type gebouw of architectonische of technologische samenstelling van een landschap, dat (een) belangrijke fase(s) van de menselijke geschiedenis laat zien.

De manier waarop Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout aan deze drie criteria voldoet is in de OUV als volgt omschreven:

- Criteria (i): Het molennetwerk van Kinderdijk-Elshout is een buitengewoon door mensen gemaakt landschap van bijna duizend jaar oud. Dit landschap getuigt van menselijk vernuft en standvastigheid wat betreft het afwateren en beschermen van een gebied door de ontwikkeling en toepassing van een hydraulisch systeem.
- Criteria (ii): Het Kinderdijk-Elshout molennetwerk - met zijn historische hoge en lage boezems, polders, watergangen, molens, molenvlieten, gemalen, uitlaatsluizen en waterschapshuizen - is een uniek voorbeeld van de Nederlandse technische ontwikkeling van afwatering die op veel plekken in de wereld is gekopieerd en toegepast.
- Criteria (iv): Het Kinderdijk-Elshout molennetwerk is een extreem ingenieus hydraulisch systeem dat tot op de dag van vandaag functioneert. Dit systeem maakte het door de eeuwen heen voor de mens mogelijk om zich hier te vestigen en grote delen van het veenlandschap te cultiveren. Het is nationaal en internationaal het enige voorbeeld op deze schaal, het is daardoor een uniek en bijzonder voorbeeld van zowel een architectonisch ensemble als een cultureel landschap, dat typerend is voor Nederland en een betekenisvolle fase in de menselijke geschiedenis illustreert.

Date of inscription	1997
Criteria	(i), (ii), (iv)
Property	322 ha
	Municipalities of Alblasserdam and Molenwaard, Province of Zuid-Holland N51 52 57; E4 38 58
Ref	818

Bron: 'Retrospective Statement of OUV' Mill Network at Kinderdijk-Elshout, The Netherlands

2.2. Integriteit en authenticiteit

Integriteit

Het gebied bevat alle relevante kenmerken, zoals de boezems en polders met de afvoerkanalen en dijken, bakstenen, houten en rietgedekte molens, molenvlieten, gemalen, uitlaatsluizen en waterschapshuizen, zonder enige irrelevante of onverenigbare verstoringen. De uitlaatsluizen zijn rond 1980 vernieuwd. In 1924 zijn de installaties van het Wisboomgemaal omgezet van stoomaandrijving naar elektrische aandrijving. De site is van een passende omvang voor de complete representatie van de kenmerken en processen die de betekenis van het molennetwerk bepalen.

Authenticiteit

Het molennetwerk van Kinderdijk met zijn historische hoog en laaggelegen boezems, polders, waterlopen, molens en molenvlieten, gemalen, uitlaatsluizen en waterschapshuizen is vrijwel onveranderd. De site heeft de kenmerken weten te behouden van het uitgestrekte typische Nederlandse polderlandschap, aangelegd in de Middeleeuwen en in het bijzonder gedurende de eerste helft van de 18de eeuw. De nog steeds functionerende negentien molens vormen samen een groep van monumenten en zijn de back-up voor de huidige moderne systemen.

De authenticiteit die tot uiting komt in het vakmanschap, de ligging van de structuren en het typische karakter en de integriteit van het door de mens gemaakte landschap is erg hoog. De functionele hydraulische relatie tussen de maalinstallaties, polders en waterlopen is niet veranderd sinds de molens van De Nederwaard en De Overwaard zijn gebouwd in respectievelijk 1738 en 1740. Het boezemsysteem van beiden is eveneens in tact, de lage boezem van De Nederwaard dateert van 1369 en die van De Overwaard van 1365. De molenrestauratie, gestart in 2008, sluit aan bij de technieken die gebruikt zijn ten tijde dat de molens zijn geconstrueerd. Ook worden authentieke materialen gebruikt bij de restauraties. De restauratie van de molens, die aangestuurd werd door de Rijksdienst van het Cultureel Erfgoed, kwam gereed in 2011.

In de volgende paragraaf wordt de bovenstaande OUV uitgewerkt in kernkwaliteiten.

2.3. OUV vertaald naar kernkwaliteiten

Zoals in het voorgaande duidelijk is geworden speelt de Statement of Outstanding Universal Value een centrale rol bij de instandhouding van de site. Om een goede afweging te kunnen maken in hoeverre ontwikkelingen effect hebben op de uitzonderlijke waarden van de site, is het wenselijk de abstracte begrippen uit de OUV te concretiseren in kernkwaliteiten. De kernkwaliteiten worden uitgedrukt in zogenaamde attributen. Dit zijn de structuren, elementen en visuele aspecten, waardoor de universele waarden van de site tot uitdrukking komen. In essentie bestaat Kinderdijk uit drie kernkwaliteiten: het ingenieuze hydrologische systeem, het ritme van de 18de eeuwse molens en het typische door de mens gemaakte Nederlandse landschap. Per kernkwaliteit worden de kenmerken, de authenticiteit en de integriteit beschreven. Daarbij wordt benoemd wat bepalend is voor de beleving van deze kernkwaliteiten.

Het ingenieuze hydrologische systeem

Kinderdijk is een ingenieus hydraulisch systeem bedoeld voor de afwatering, dat tot op de dag van vandaag functioneert. Het bestaat uit hoge en lage boezems, polders, afwateringskanalen, kades en dijken, 19 molens, 3 gemalen, 2 sluizen en 2 waterschapshuizen. Het laat de Nederlandse technische ontwikkeling van de afwatering zien, die is gekopieerd en toegepast op veel plekken in de wereld.

- *Integriteit*: het gebied bevat alle relevante elementen, zoals de boezems, polders, de afvoerkanalen en dijken, bakstenen, houten en rietgedekte molens, molenvlieten, gemalen, uitlaatsluizen en waterschapshuizen
- *Authenticiteit*: nog steeds functionerende molens en authenticiteit van het vakmanschap

Bepaald door de beleving van: het totale ensemble gevormd door de elementen die onderdeel zijn van het systeem: hoge en lage boezems, de polders, de afwateringskanalen, kades en dijken, 19 molens, 3 gemalen, 2 sluizen en 2 waterschapshuizen.

Het ritme van de 18de eeuwse molens

Kinderdijk wordt gekenmerkt door het verticale ritme van het molensysteem gelegen aan de beide afwateringskanalen (Groote of Achter Waterschap, Nieuwe Waterschap). Het molennetwerk van negentien molens vormt gezamenlijk een groep monumenten. Daarbij zijn drie typen molens te onderscheiden: 8 ronde bakstenen grondzeilers, 10 achtkantige rietgedekte molens en 1 wipmolen.

- *Integriteit*: sinds de bouw hebben geen significante veranderingen plaatsgevonden aan de setting van de bakstenen, houten en rietgedekte molens
- *Authenticiteit*: het molennetwerk van Kinderdijk is door de tijd praktisch onveranderd.

Bepaald door de beleving van: verticaal ritme van 18de eeuwse molens, het ensemble van twee evenwijdige rijen opgespannen langs de twee afwateringskanalen. Verbijzonderd door merendeels twee typen molens, waarbij de reeks aan de Nieuwe Waterschap wordt beëindigd door een derde type (wipmolen).

Het typisch door de mens gemaakte Nederlands landschap

De site en omgeving bestaan uit een uitgestrekt typisch Nederlands landschap, dat is gecreëerd sinds de Middeleeuwen en in het bijzonder gedurende de eerste helft van de 18de eeuw. Kenmerkend zijn de historische boezems, polders, waterlopen, molens en afwateringskanalen. Het landschap is in het oog springend door het samenspel van de horizontale elementen, gevormd door afwateringskanalen, kades, wei- en rietlanden en het verticale ritme van het molensysteem.

- *Integriteit*: Het gebied bevat alle relevante elementen, zonder enige irrelevante of onverenigbare verstoringen. Het typische karakter en de integriteit van het door de mens gemaakte landschap is erg hoog.
- *Authenticiteit*: De site heeft de kenmerken van het uitgestrekte typische Nederlandse landschap en de omgeving weten te behouden.

Bepaald door de beleving van: horizontale lijnen van het uitgestrekte typisch Nederlands landschap, historisch hoog en laag gelegen boezems, polders, lijnvormige elementen in het landschap als kades, afwateringskanalen etc. en een continue en onuitgesproken groene horizon.

2.4. Ruimtelijke afbakening van de site

De begrenzing van een Werelderfgoedsite moet duidelijk worden gedefinieerd en gemarkeerd. UNESCO maakt een onderscheid tussen:

- Kerngebied
- Bufferzone
- Visuele relaties

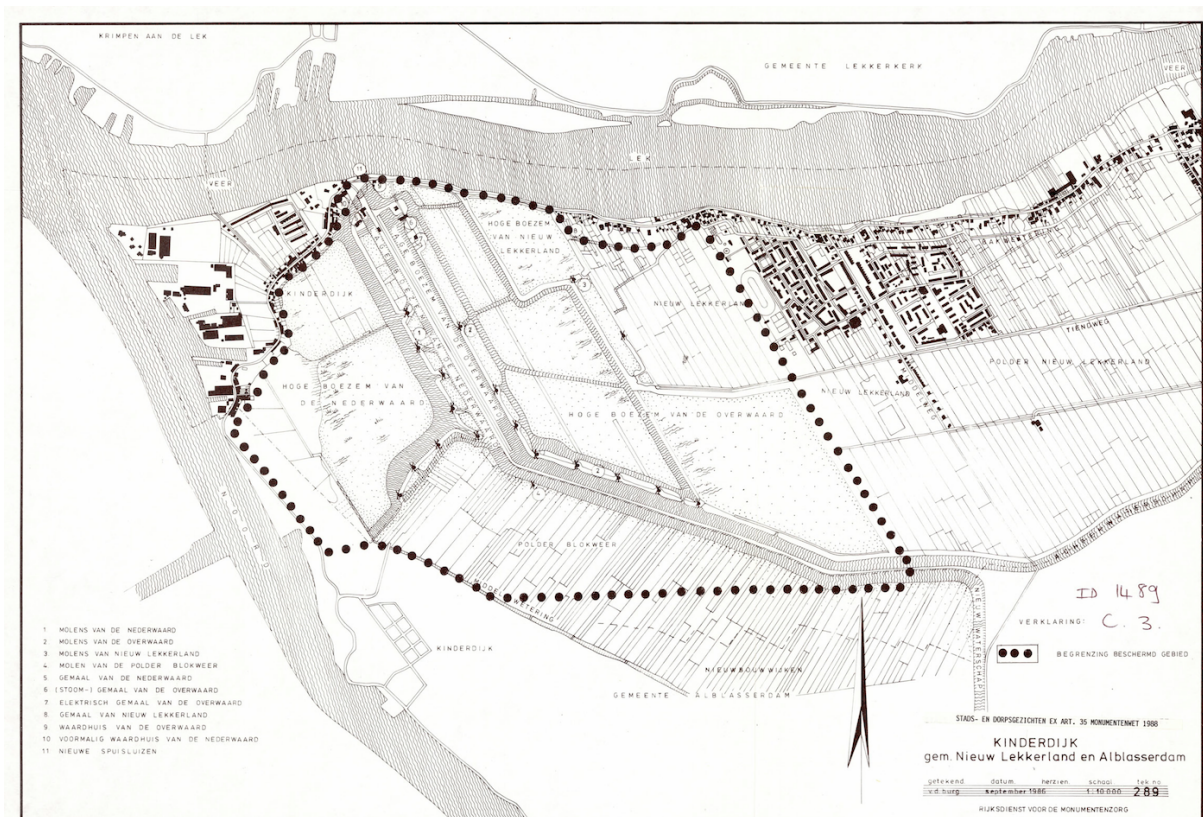
Voor het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout is het kerngebied beschreven en op kaart opgenomen in het oorspronkelijke nominatiedossier.

2.4.1. Kerngebied

In het nominatiedossier wordt de site als volgt gedefinieerd:

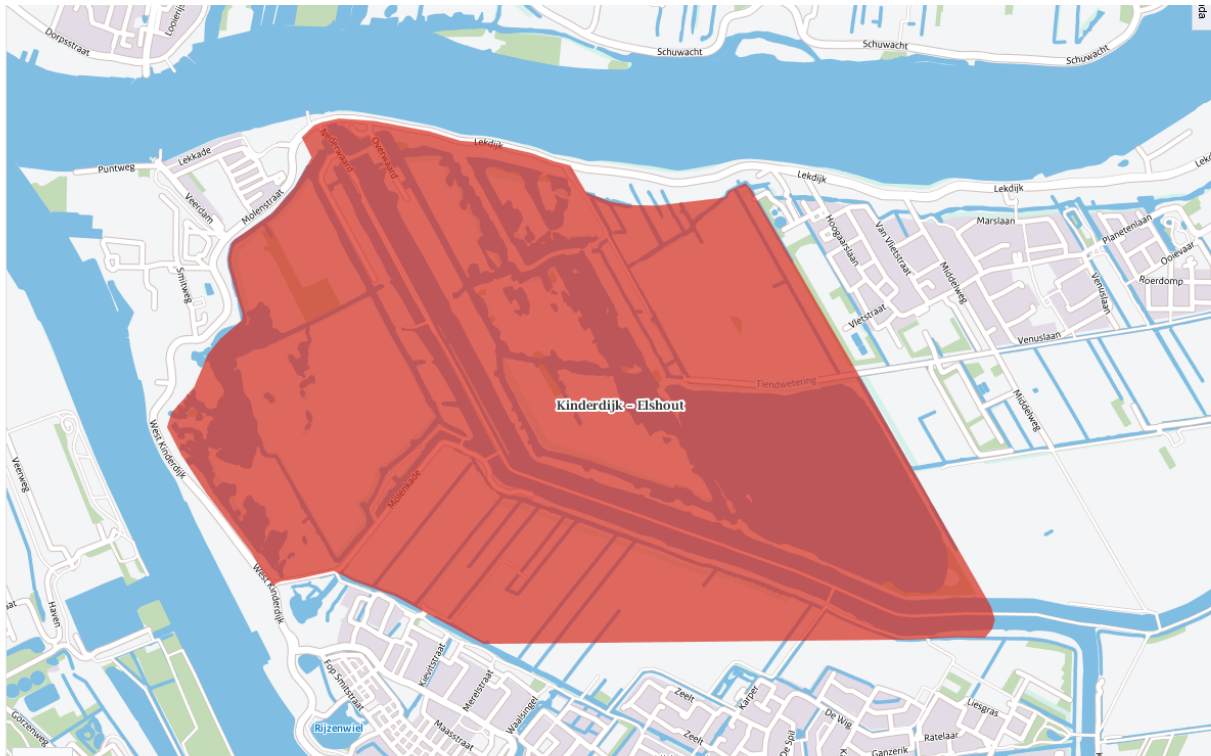
- UNESCO Region EUROPE
- Land: Nederland
- Provincie of regio: Zuid-Holland
- Naam van de site: The Mill Network at Kinderdijk-Elshout
- Exacte locatie 102,000-106,000 / 432,000-434,000 (national grid: X=155,000m, Y=463,000)

Het kerngebied van de site is opgenomen in het nominatiedossier van 1997. De begrenzing is gelijk aan de begrenzing van het gebied dat is aangewezen als beschermd dorpsgezicht in 1993. De kaart met begrenzing zoals hieronder afgebeeld maakt tevens onderdeel uit van het nominatiedossier.

Kaart uit het aanwijzingsbesluit (1489): 'Het gebied in de gemeenten Nieuw-Lekkerland en Alblasserdam zoals is aangegeven op de bij dit besluit behorende tekening nr. 289 en zoals is omschreven in de toelichting bij dit besluit, aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht in de zin van artikel 1, onder g van de Monumentenwet 1988.'

De begrenzing van het beschermd dorpsgezicht is gedigitaliseerd door de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. Deze begrenzing is door de digitalisering meer exact dan de 'bolletjes lijn' uit het aanwijzingsbesluit van het beschermd dorpsgezicht.

Begrenzing Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout, te openen via de link: <http://www.cultureelerfgoed.nl/dossiers/stads-en-dorpsgezichten/kaartinformatie>.

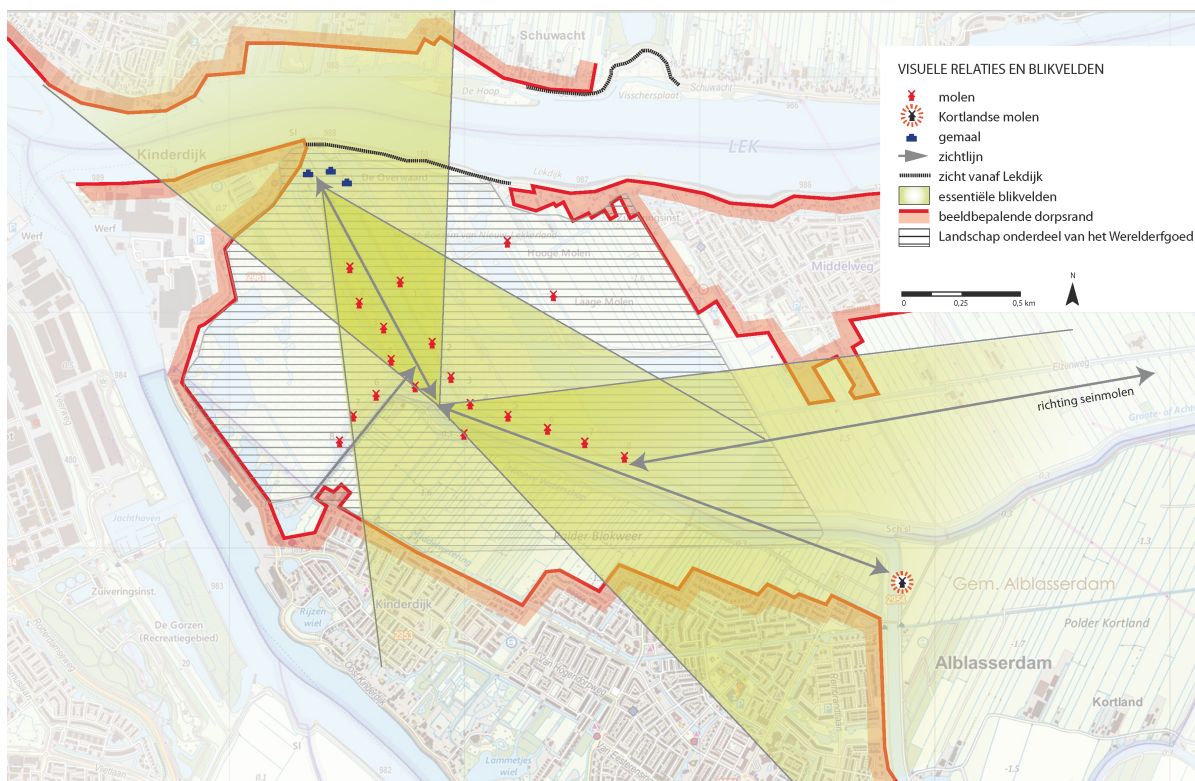
2.4.2. Visuele relaties en blikvelden

Zoals hierboven genoemd kent UNESCO voor de definitie van de site ook bufferzones en visuele relaties. Voor het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout is in het nominatiedossier geen bufferzone opgenomen (in de beschrijving of op kaart). In het periodieke rapport is opgenomen dat er geen bufferzone is en dat deze ook niet nodig is (Periodic Report - Second Cycle, 2014).

Het World Heritage Committee volgt alle ontwikkelingen die impact kunnen hebben op de OUV, ongeacht waar deze zich afspelen. De werking van het Werelderfgoed strekt zich dus buiten het kerngebied en ook buiten een officiële bufferzone. De instandhouding van de OUV staat centraal en is leidend ongeacht de locatie van ontwikkelingen die een negatief effect hierop kunnen hebben. Voor Kinderdijk is recent een Heritage Impact Assessment (HIA) uitgevoerd in verband met een door de provincie aangewezen zoeklocatie voor windturbines. Het blijkt dat er ontwikkelingen buiten de site kunnen plaatsvinden die een negatief effect kunnen hebben op de OUV. Dit geeft aan dat bepaalde zichtlijnen, blikvelden en de openheid van het karakteristieke polderlandschap van belang zijn voor de universele waarden van Kinderdijk. Dit geldt ook voor gebieden die nu buiten de begrenzing van het werelderfgoed liggen. In het kader van dit managementplan is onderzocht welke visuele relaties en blikvelden van belang zijn voor de beleving van het Werelderfgoed.

Visuele relaties

In onderstaand kaartbeeld is aangegeven welke visuele relaties en blikvelden buiten het kerngebied van de site van belang worden geacht. Om dit te bepalen is gekeken naar zogenaamde belangrijke plekken van waaruit de site beleefd wordt (zowel vanuit de site naar buiten als vice versa). Voor UNESCO is het van belang alle plekken te betrekken van waaruit de site in al zijn uniciteit beleefbaar is. Voorbeelden zijn de plek waar bezoekers aankomen en de locatie van het bezoekerscentrum. Belangrijk uitgangspunt bij het bepalen van de zichtrelaties en blikvelden is de OUV. De volgende zinsnede uit de OUV is illustratief voor de beleving van het gebied: 'Het landschap is een in het oog springend geheel door het samenspel van horizontale elementen, gerepresenteerd door kanalen, dijken, riet- en weilanden en het verticale ritme van het molensysteem.'

Visuele relaties en blikvelden

In Kinderdijk vormt de Middelkade de hoofdas waarover de bezoeker zich beweegt. Het is van belang dat de kenmerken zoals benoemd in de OUV vanaf deze kade beleefbaar zijn. Over de gehele as is een blikveld naar zuid en noord gewenst. De relatief vlakke, groene en onuitgesproken horizon van Alblasterdam en Krimpen aan de Lek zorgen ervoor dat het verticale ritme van het molensysteem nog tot op de dag van vandaag herkenbaar en beleefbaar is. Daarnaast is het open zicht naar het polderlandschap van de Alblasterwaard, richting het oosten over de hele breedte van de polder, van belang voor de beleving van het karakteristieke cultuurlandschap van Kinderdijk. In het bijzonder is de zichtrelatie naar de (peil- en) seinmolens in de Alblasterwaard belangrijk. Een andere belangrijke zichtlijn loopt vanaf de Molenkade langs de molens 8-7-6-5 van de Nederwaard.

De Middelkade; hoofdas waarover de bezoeker zich beweegt

Zicht vanaf de Lekdijk

De zichten vanuit de attracties van Kinderdijk zijn van belang, omdat juist daar de meeste bezoekers komen en het Werelderfgoed kan worden beleefd. Het blikveld richting het westen, de rand van het dorp Kinderdijk, is in de loop der jaren verrommeld: er staan enkele grootschalige loodsen die qua maat en schaal niet aansluiten bij het ritme van de verticale molens. Voor de beleving van het Werelderfgoed ligt hier een kans voor kwaliteitsverbetering.

Tot slot zijn de zichtrelaties van buitenaf naar de site van belang. Dit geldt met name voor het zicht vanaf de Lekdijk (noord en zuid), maar ook vanaf de stads- en dorpsranden naar het Werelderfgoed toe.

Bescherming

Veel van de gebieden rond de site lijken door het huidig geldende beleid al voldoende bescherming te kennen, bijvoorbeeld door de aanwijzing als Natura 2000 gebied. Visuele relaties relevant voor het Werelderfgoed worden deels beschermd via het huidige beleid en de huidige wetgeving:

- Zichten binnen de begrenzing van de site worden geborgd door de status van beschermd dorpsgezicht.
- Provincie Zuid-Holland heeft Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout aangewezen als Kroonjuweel cultureel erfgoed. In de *Visie ruimte en mobiliteit* zijn de volgende richtpunten benoemd:
 - Behouden en versterken van de kwaliteiten van Werelderfgoedcomplex Kinderdijk door het in stand houden van de samenhang tussen alle onderdelen van dit ensemble en het bewaren van de openheid van het gebied en omgeving.
 - Behouden en versterken van de zichtlijnen van en naar het complex Kinderdijk.Deze richtpunten zijn niet verder uitgewerkt of op kaart weergegeven, maar zijn een goede basis om gewenste aanvullende planologische bescherming van de visuele relaties en blikvelden vorm te geven
- De waarde 'openheid' van de Alblasserwaard is door de provincie Zuid-Holland benoemd in het Gebiedsprofiel Alblasserwaard Vijfheerenlanden. Daarmee is de openheid op provinciaal niveau verankerd. Ook wordt in het gebiedsprofiel Krimpenerwaard (noordzijde van de Lek) aandacht besteed aan panorama's en zichten vanaf de dijken en de open zone langs de Lek.
- In het ontwerp bestemmingsplan Nieuw-Lekkerland zijn landschappelijke waarden opgenomen in de bestemmingsomschrijvingen. Voor het slagenlandschap gaat het bijvoorbeeld om de karakteristiek 'openheid, grasland karakter'. Bij ontwikkelingen moeten de mogelijke effecten op de ter plaatse aanwezige waarden in de afweging worden meegenomen.
- In het Bestemmingsplan Buitengebied van de Gemeente Alblasserdam is aan een deel van het omliggend gebied de bestemming 'natuur' of 'agrarisch landschaps- en natuurwaarden' toegekend. Deze gronden zijn onder andere bestemd voor het behoud, herstel en ontwikkeling van landschappelijke en natuurwaarden en in het geval van de bestemming 'natuur' ook voor het behoud, herstel en ontwikkeling van cultuurhistorische waarden. Visuele relaties worden daarbij niet specifiek benoemd.

Dit beleid is alleen niet specifiek gericht op het beschermen van de cultuurhistorische waarden van Kinderdijk en niet verder uitgewerkt en ruimtelijk vertaald. Een aanbeveling is om nader te onderzoeken of het vastleggen van een aantal visuele relaties/blikvelden een oplossing kan bieden voor het veiligstellen van de OUV. Tot hoever de zichten lopen en wat de bescherming van een zichtrelatie of blikveld moet zijn moet onderzocht worden. Dit geldt ook voor de wijze waarop de zichtrelaties het beste planologisch/juridisch verankerd kunnen worden.

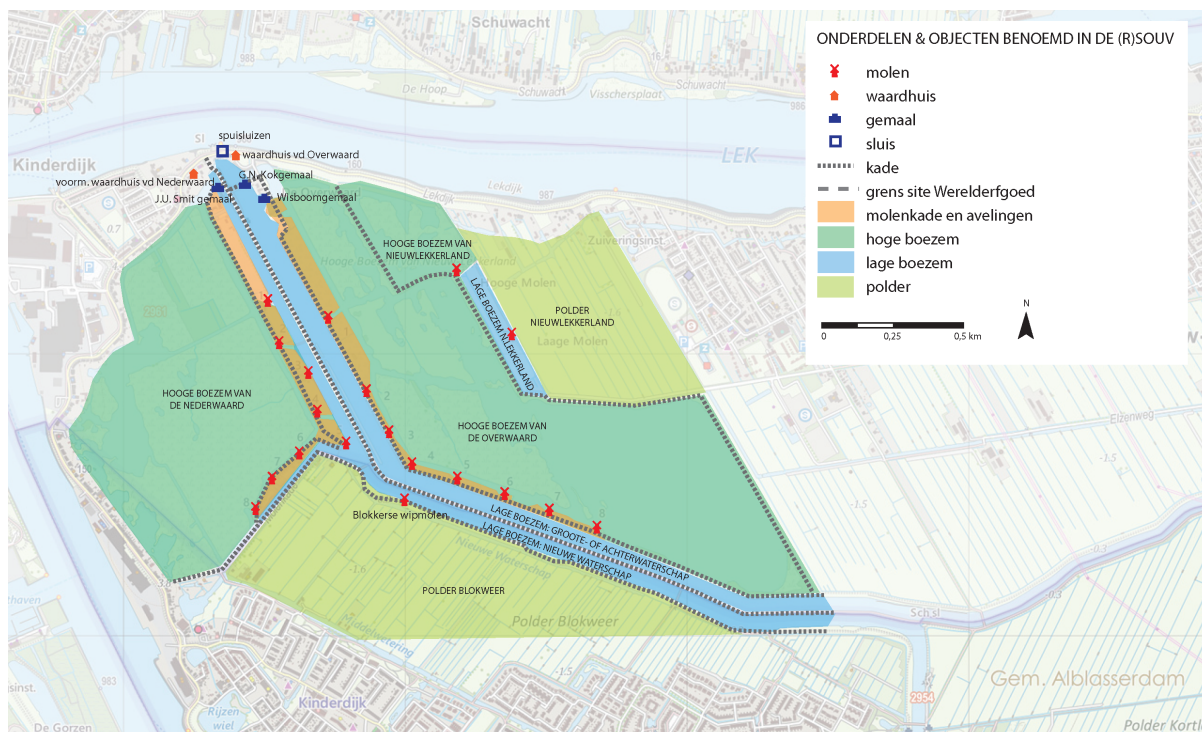
Aandachtspunt 1:

Vaststellen van de visuele relaties, zichtlijnen en blikvelden en bepalen op welke wijze dit planologisch/juridisch verankerd kan worden in het ruimtelijke beleid.

Zie kernvraagstuk 4.

2.5. Objecten

Het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout bestaat uit een ensemble van objecten, deze objecten worden ook wel attributen genoemd. De kaart hieronder geeft de verschillende objecten (attributen) weer die in de (R)SOUV benoemd worden. De in de (R)SOUV benoemde attributen vallen binnen de begrenzing van het beschermd dorpsgezicht en het grootste deel van de attributen is opgenomen in de beschrijving van het beschermd dorpsgezicht (bijlage 2). Veel van de objecten uit de (R)SOUV hebben bovendien de status als beschermd monument.

Onderdelen en objecten die zijn benoemd in de (R)SOUV

Statisch en levend erfgoed

Het kenmerk van Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout is dat het een werkend hydraulisch systeem is. In de OUV staat: 'De constructie van hydraulische werken bedoeld voor de afwatering van land om agrarisch te kunnen gebruiken en om te bewonen, is begonnen in de Middeleeuwen en gaat tot op de dag van vandaag door'. Dit houdt in dat het Werelderfgoed niet een statisch geheel is en dat, naast een heel aantal elementen die de oorsprong van Kinderdijk illustreren, er ook objecten zijn die het hydraulische systeem werkend moeten houden. Dit betekent dat er veranderingen moeten kunnen plaatsvinden en dat er mogelijk soms objecten vervangen moeten worden, zodat het land voldoende afgewaterd wordt en het systeem van de Kinderdijk molens kan blijven functioneren. Wanneer een dergelijke ontwikkeling noodzakelijk blijkt, moet een zorgvuldige afweging worden gemaakt. Bij deze afweging is de waterhuishouding in relatie tot de OUV van belang, waarbij rekening moet worden gehouden met vigerend en toekomstig waterhuishoudkundig beleid en klimaatscenario's. Juist het, ook in de toekomst, leesbaar en beleefbaar houden van het hydraulische systeem is van unieke betekenis voor Kinderdijk.

Aandachtspunt 2:

Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout is een levend erfgoed. Het is van belang dat er een zorgvuldige afweging wordt gemaakt tussen de OUV en de noodzakelijke aanpassingen en nieuwe innovatieve ontwikkelingen voor het hydraulisch systeem.

Zie kernvraagstuk 6.

In de tabel hieronder wordt een overzicht gegeven van de objecten die onderdeel uitmaken van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout en zijn benoemd in de (R)SOUV. Voor elk object is een omschrijving gegeven en de beschermde status (de betekenis van deze status komt aan bod in hoofdstuk 3).

Object	Beschermde status	Omschrijving
De Hoge Molen	Rijksmonument, beschermd dorpsgezicht	Molen nr 1 of "De Hoge molen" van de polder Nieuw-Lekkerland. Achtkantige houten poldermolen op stenen voet, 1740.
De Kleine of Lage Molen	Rijksmonument, beschermd dorpsgezicht	Molen nr 2 of "Kleine molen" van de polder Nieuw-Lekkerland. Achtkantige houten poldermolen op stenen voet, 1761. Gerestaureerd 1960.
Nederwaard molen nr. 1 t/m 8	Rijksmonument, beschermd dorpsgezicht	Molen nr 1 t/m 8 van het Waterschap De Nederwaard. Boezemmolen. Ronde stenen molen, gedekt met riet, 1738.
Overwaard molen nr. 1 t/m 8	Rijksmonument, beschermd dorpsgezicht	Molen nr 1 van het Waterschap De Overwaard. Achtkante, houten boezemmolen op stenen voet, 1740.
De Blokker	Rijksmonument, beschermd dorpsgezicht	Wipwatermolen "De Blokker", enige wipmolen in Zuid-Holland, waarvan de ondertoren met pannen is gedekt.
Molengoten	Onderdeel beschermd dorpsgezicht*, Rijksmonument	Het toe- of afvoerkanaaltje, zorgt voor afvoer van het water van een van de twee waterschappen via de molen naar de hoge boezem. Zij maken onderdeel uit van de Rijksmonumenten aanwijzing van de hierboven genoemde molens.
Voormalig Waterschapshuis Nederwaard	Rijksmonument, beschermd dorpsgezicht	Breed woonhuis, acht vensterassen, met hoog schilddak, waarop schoorstenen met smeedijzeren sierbekroningen. Deur met bovenlicht, vensters met zesruitsschuiframen.
Waterschapshuis Overwaard	Rijksmonument, beschermd dorpsgezicht	Een polderhuis, daterend uit 1648, waarvan de voorzijde is vernieuwd in 1918. De achterzijde heeft hoge vensters met classicistische frontons; aan de voorzijde een renaissance-poortje met beeldhouwde wapens en gebogen fronton.
Wisboomgemaal	Rijksmonument, beschermd dorpsgezicht	Het boezemgemaal Wisboom dateert uit 1868 en is gebouwd in Traditioneel-Ambachtelijke stijl. Het Wisboomgemaal was een stoomgemaal en werd gebouwd ter versterking van de molens die de bemaling van het waterschap de Overwaard verzorgden. In 1924 werd het stoomgemaal vervangen door een elektrisch pompgemaal. In 1953 werd een tweede elektrisch gemaal toegevoegd, dat tot 1996 in gebruik was.
G.N. Kokgemaal	Onderdeel beschermd dorpsgezicht*	Het G.N. Kokgemaal werd in 1995 in gebruik genomen en verving daarmee het Wisboomgemaal en hulpgemaal in de Overwaard. Het G.N. Kokgemaal is een elektrisch vijzelgemaal en wordt ingezet voor het bemalen van de lage boezem van de Overwaard.
J.U. Smitgemaal	Beschermd dorpsgezicht	Het J.U. Smitgemaal werd in 1972 gebouwd aan de lage boezem van de Nederwaard. Het kwam in de plaats van het uit 1927 daterende motorgemaal dat op zijn beurt het hier in 1868 gebouwde stoomgemaal "Van Haaften" verving. Het J.U. Smitgemaal is gebouwd op het fundament van het oude stoomgemaal en is uitgerust met door dieselmotoren aangedreven vijzels.
Lage boezems	Beschermd dorpsgezicht	In de 14e eeuw werden twee afwateringskanalen gegraven, bekend als het Groote- of Achterwaterschap en het Nieuwe Waterschap. Deze watergangen vormen de lage boezems van respectievelijk de Overwaard en de Nederwaard.
Hoge Boezems	Beschermd dorpsgezicht, Natura 2000- gebied	In verband met afwateringsproblemen werden in de 17e eeuw Hoge Boezems aangelegd; reservoirs waarin het overtollige water tijdelijk kon worden opgeslagen als lozing op de Lek door hoge waterstand niet mogelijk was. De drie Hoge Boezems van de Overwaard, de Nederwaard en Nieuw Lekkerland hebben hoge natuurwaarden, gekenmerkt door open water, riet- en zeggemoerassen, ruigten, grienden en struwelen.

Poldergebieden Blokweer en Nieuw-Lekkerland (gedeeltelijk)	Beschermde dorpsgezicht, Natura 2000-gebied	De poldergebieden Blokweer en Nieuw-Lekkerland vormen de laagste stap in het waterbeheersysteem van Kinderdijk. De polders zijn in gebruik als weide- en hooiland en worden doorsneden door sloten. Kenmerkend zijn de openheid en de smalle strokenverkeveling.
Kades	Beschermde dorpsgezicht	In de 15e of begin 16e eeuw werden kades aangelegd rond de lage boezems om de capaciteit van deze boezems te vergroten. Ditzelfde gebeurde in de 18e eeuw bij de Hoge Boezems, gelijktijdig met de plaatsing van de boezemmolens. De boezemkades hebben primair een waterkerende functie. De Middelkade is van oorsprong een lage scheidingskade tussen de twee afwateringssystemen.
Twee uitlaatsluizen	Beschermde dorpsgezicht	Halverwege de jaren '80 werden bij de toenmalige dijkverbetering de zes historische sluizen in de Lekdijk verwijderd. De huidige sluizen kwamen er voor in de plaats. In 2002 is in de Lekdijk bij de sluizen een extra opmaalinstallatie geplaatst.

*** Onderdeel beschermd dorpsgezicht:**

Deze objecten zijn in de (R)SOUV genoemd, maar niet specifiek in de beschrijving van het beschermde gezicht. De molengoten worden gezien als onderdeel van de molens en het G.N. Kokgemaal is van recentere datum dan de aanwijzing.

Doel van de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht is, de karakteristieke, met historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit te onderkennen als een zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkeling van het gebied. Dit maakt dat voor alle elementen in het beschermde gebied geldt dat bij ontwikkelingen ingespeeld moet worden op de aanwezige kwaliteiten, en dat zij hiervan gebruik maken en op voortbouwen.

Dit geldt bijvoorbeeld voor de twee moderne gemalen die onderdeel uitmaken van het levend hydrologisch systeem. Mochten de gemalen aangepast moeten worden dient rekening te worden gehouden met de OUV. De erven rond de negentien molens worden niet genoemd in de (R)SOUV, maar hebben wel cultuurhistorische waarde en dragen bij aan de beleving van het Werelderfgoed. De molenerven bestaan uit een ensemble van elementen: historische erfbebouwing, kleine cultuurhistorische elementen, groene erfbeplanting, aanwezige waterelementen en gebruikers-elementen. Voorbeelden van karakteristieke elementen zijn de aanwezige stookhokken, bakhuisjes, moestuinen en boomgaarden. Alle molenerven zijn verschillend, maar kennen wel overeenkomstige elementen, zoals het stookhok dat nog op elk molenerf in de Nederwaard aanwezig is.

Karakteristieke boomgaard bij Nederwaard molen nr. 1

3. Instandhoudingsdoelen en -instrumenten

Hieronder volgt een overzicht van de instandhoudingsdoelen van de site en het bijbehorende beleid en instrumentarium van de verschillende overheden.

3.1. Instandhoudingsdoelen

Rijk

De doelstelling van het Rijk is de gebouwen en gebieden die zijn geplaatst op de Werelderfgoedlijst of waarvan de waarden zijn geïdentificeerd als zijnde van uitzonderlijke universele betekenis (de voorlopige lijst) effectief te beschermen, te presenteren aan de huidige en te behouden voor toekomstige generaties.

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK)

Als sitehouder is Stichting Werelderfgoed Kinderdijk verantwoordelijk voor de instandhouding van het Werelderfgoed. De stichting heeft als missie 'het beheren, ontwikkelen en informeren over het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout'. Aansluitend bij deze missie heeft de stichting de volgende doelstellingen geformuleerd:

- Het in stand (doen) houden van molens en opstallen in het molengebied Kinderdijk die geheel of gedeeltelijk zijn aangemerkt als beschermd monument als bedoeld in de Monumentenwet 1988;
- het behouden en conserveren van het molengebied Kinderdijk als (cultuur)historisch- en natuurmonument;
- het bevorderen van de publieke presentatie en de toegankelijkheid van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout, binnen de context van de huidige gebiedskenmerken, zijnde de historie, de cultuur en de natuur (instandhouding van het huidige unieke karakter en de identiteit, zonder aantasting van de culturele, landschappelijke en natuurhistorische waarden);
- het bevorderen van kennisoverdracht omtrent het Werelderfgoed en de (historische) functie van de molens en waterstaatswerken, en het verrichten van al wat hiermee verband houdt of daartoe bevorderlijk kan zijn.

Bron: Doorlopende tekst van de statuten van de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk d.d. 27-11-2013

3.2. Instrumentarium: regelgeving, visie en beleid

In deze paragraaf volgt een beschrijving van de actuele wet- en regelgeving en het beleid gerangschikt naar verantwoordelijk publiek orgaan/bestuurslaag. Hierbij ligt het accent op de regelgeving en het beleid, dat het meest concreet van toepassing is op de site.

(Publiek)orgaan/bestuurslaag	Wet- en regelgeving en beleid
Internationaal	Werelderfgoed conventie (UNESCO, 1972) Kaderrichtlijn water (2000) Natura 2000 (Vogelrichtlijn van 1979 en de Habitatrichtlijn van 1992)
Rijk	Monumentenwet 1988 Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (2010) Besluit ruimtelijke ordening (2008) Visie Erfgoed en Ruimte, Kiezen voor Karakter (2011) Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (2012) Natura 2000 (Natuurbeschermingswet 1998) Erfgoedwet (vanaf 2016) Omgevingswet (vanaf 2018)
Provinciaal	Visie Ruimte en Mobiliteit + Verordening Ruimte + Programma Ruimte (2014) Gebiedsprofiel Alblasserwaard en Vijfheerenlanden (2012) Beleidsvisie cultureel erfgoed 2013 - 2016 'Erfenis, erfgoed en erfgoed' (2012) Investeringsprogramma / Gebiedsdeal Waterdriehoek (2013)

	Ontwerpbeheerplan Boezems Kinderdijk (2014) Waterplan Zuid-Holland 2010-2015 (2009) Nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 2014-2017
Gemeente	Structuurvisie Nieuw-Lekkerland (2012) Structuurvisie Alblasserdam 2040 'Bedrijvig Hollands dijkdorp' (2013) Gemeente Molenwaard, Bestemmingsplan Buitengebied Nieuw-Lekkerland (2013) Gemeente Alblasserdam, Bestemmingsplan Landelijk Gebied Alblasserdam (2006) Algemeen plaatselijke verordening Molenwaard (2013) en Alblasserdam (2010)
Waterschap Rivierenland	Waterbeheerplan, Werken aan een veilig en schoon rivierenland 2010 – 2015 Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP2) en Landschapsplan dijkversterking Lekdijk Kinderdijk - Schoonhovenseveer (2013) Kaderrichtlijn water: KRW Gebiedsplan, Deelgebied Alblasserwaard (2009) Peilbesluit Alblasserwaard (2010) Inrichtingsplan Hoge Boezem van de Overwaard Keur en Legger WSRL voor wegen, watergangen en waterkeringen
Stichting Werelderfgoed Kinderdijk	Gebiedsvisie Kinderdijk (2013) Begroting 'Op eigen benen' 2014 Cultureel ondernemingsplan 'Van dromen naar doen' (2012) Gebiedsdeal Werelderfgoed Kinderdijk (2014)

3.2.1. Internationale wetgeving en beleid

Werelderfgoed Conventie (UNESCO, 1972)

De 'Overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk Erfgoed' is aangenomen door de Algemene Conferentie van de Verenigde Naties voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur (UNESCO) op 16 november 1972 in Parijs. Hierin is de zorg voor bescherming en beheer van het cultureel en natuurlijk erfgoed van uitzonderlijke en universele betekenis aan de wereldgemeenschap opgedragen. De Staat der Nederlanden heeft in 1992 de overeenkomst van de Algemene Conventie ondertekend. De status van werelderfgoed is geen specifiek wettelijke bescherming. De lidstaten hebben zelf de verplichting en verantwoordelijkheid om de bescherming via instrumenten in eigen land te regelen. De Werelderfgoedcommissie van UNESCO heeft voor elke Werelderfgoedsite een managementplan verplicht gesteld.

Kaderrichtlijn Water (2000)

De Europese Kaderrichtlijn Water heeft als doel de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater in Europa te waarborgen. De Rijksoverheid heeft de richtlijn vertaald in landelijk beleidsuitgangspunten, kaders en instrumenten. Deze vertaling werkt door in het beleid van de overige overheidslagen. De onderdelen die specifiek betrekking hebben op Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout zijn omschreven bij het betreffende overheidsniveau (Provincie en Waterschap).

Natura 2000 (Vogelrichtlijn van 1979 en de Habitatrichtlijn van 1992)

De Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn zijn wetten die door de Europese Unie zijn opgesteld. In deze richtlijnen wordt aangegeven welke dieren en planten en hun leefomgeving (habitats) beschermd moeten worden door de lidstaten van de Europese Unie. De gebieden die worden aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogel- en Habitatrichtlijnen worden tezamen als 'Natura 2000' aangeduid. De onderdelen die specifiek betrekking hebben op Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout zijn omschreven bij het betreffende overheidsniveau (Rijk en Provincie).

3.2.2. Rijksbeleid

Op rijksniveau is een aantal wetten en beleidsstukken van belang:

Monumentenwet 1988

De monumentenzorg is wettelijk geregeld in de Monumentenwet 1988. Onder de wet vallen ook groene monumenten, zoals tuinen en parken en archeologische monumenten. De Monumentenwet zal op den duur opgaan in twee nieuwe wetten: de Erfgoedwet (2016) en de Omgevingswet (2018). De Monumentenwet 1988 heeft tot de nieuwe wetten in werking treden betrekking op de volgende elementen:

- Aanwijzen van rijksmonumenten;
- Bescherming van stads- en dorpsgezichten; dit gaat later naar de Omgevingswet

- Omgang met archeologische waarden en opgravingen;
- Vergunningen.

Rijksmonumenten

Een rijksmonument is een onroerend goed dat om haar cultuurhistorische waarde door de rijksoverheid is aangewezen om te worden beschermd en behouden te blijven. De rijksmonumenten staan in het monumentenregister. De wet beschermt monumenten tegen sloop en ingrijpende verbouwingen. Monumenten mogen niet zomaar gerestaureerd of verbouwd worden. Voor werkzaamheden aan een rijksmonument is meestal een omgevingsvergunning nodig. Bij het beoordelen van deze vergunning wordt onderzocht of met een verbouwing het historische karakter van een pand behouden blijft. Daarnaast stimuleert de overheid eigenaren van rijksmonumenten planmatig onderhoud te plegen met de Subsidieregeling instandhouding monumenten.

Beschermd stads- en dorpsgezicht Kinderdijk - Elshout

De unieke waarden van het boezemstelsel en de molens hebben in 1993 geleid tot de aanwijzing van het gebied als beschermd dorpsgezicht. Beschermd stads- en dorpsgezichten zijn bijzondere cultuurhistorische gebieden. Het besluit tot aanwijzing is gebaseerd op de volgende overwegingen:

- dat het huidige ruimtelijk karakter van Kinderdijk-Elshout met zijn hoge boezemlanden, wateringen, molens, sluizen en gemalen, ondanks modernisering en aanpassingen, nog grotendeels in de staat verkeert waarin het in de 18de eeuw vorm kreeg;
- dat het hoge boezemgebied, waarvan de vorm en omvang in hoge mate bepaald zijn door de dijkbelopen en verkavelingsrichtingen uit de 13de en 14de eeuw, kan worden onderscheiden in een westelijk deel, bestaande uit de Hoge Boezem van de Nederwaard en een groter oostelijk deel, bestaande uit de aansluitende Hoge Boezems van de Overwaard en Nieuw-Lekkerland;
- dat de acht boezemmolens van elk waterschap gegroepeerd zijn aan de buitenzijde van elk van deze waterlopen, op de respectievelijke hoge boezemkaden;
- dat de boezem- en poldermolens van Nieuw-Lekkerland verder oostwaarts staan aan de oostzijde van de hoge en lage boezem van die polder;
- dat kenmerkend is voor dit boezemgebied het (nu ook nog) open karakter, - noodzakelijk met het oog op windvang- en het marginale gebruik van de boezemlanden voor andere doeleinden dan tijdelijke beweiding,
- dat de bebouwing in het gebied, afgezien van de windmolens en de gemalen, zich beperkt tot een aantal dienstwoningen en andere kleinschalige gebouwen;
- dat het gebied derhalve een beeld oplevert dat van algemeen belang is vanwege zijn schoonheid en zijn ruimtelijke structurele samenhang.

In het aanwijzingsbesluit wordt aangegeven dat het doel van de aanwijzing is de karakteristieke, met historische ontwikkeling samenhangende, structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als een zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkeling. De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling, die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt. In het bestemmingsplan Buitengebied dat de gemeente Molenwaard in 2013 heeft opgesteld, worden geen nieuwe ontwikkelingen toegestaan. De gemeentelijke bestemmingsplannen worden ten aanzien van het beschermde dorpsgezicht als voldoende beschermd geacht.

Besluit ruimtelijke ordening (Bro) (2008)

Het Bro vindt zijn basis in de Wet ruimtelijke ordening. Het Besluit schrijft voor dat gemeenten rekening moeten houden met het cultureel erfgoed bij het vaststellen van bestemmingsplannen. Dit betekent dat gemeenten een analyse moeten maken van de cultuurhistorische waarden in een bestemmingsplangebied en aangeven welke conclusies zij daaraan verbinden en op welke wijze zij deze waarden borgen in het bestemmingsplan. Voor de bestemmingsplannen die van toepassing zijn op het molencomplex Kinderdijk, zie paragraaf 3.2.4 gemeentelijk beleid.

Kiezen voor karakter. Visie Erfgoed en Ruimte (VER)

‘Kiezen voor karakter. Visie Erfgoed en Ruimte’ is de nieuwe beleidsnota van het Rijk inzake gebiedsgericht erfgoedmanagement. Deze is opgesteld door de Ministeries van Onderwijs Cultuur en Wetenschap en van Infrastructuur en Milieu. Met Erfgoed en Ruimte wil het Rijk het cultureel erfgoed betrekken bij ruimtelijke ordening. De uitwerking hiervan is grotendeels belegd bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). De Rijksdienst werkt hiervoor samen met provincies, gemeenten, Rijkswaterstaat en projectontwikkelaars. Het programma bestaat uit twee delen:

- Visie erfgoed en ruimte: in de visie staat beschreven wat de beleidsvisie van de rijksoverheid is op het gebied van ruimtelijke ordening;
- Handreiking erfgoed en ruimte: de handreiking is bedoeld om gemeenten te ondersteunen bij het inpassen van cultureel erfgoed binnen het beleid.

Er worden vijf prioritaire rijksopgaven geformuleerd. Het Werelderfgoed is er één van (p. 49). Dit wordt uitgewerkt in een programmatische aanpak. Gemeenten moeten in bestemmingsplannen ervoor zorgen dat het historische karakter en de structuur van deze gebieden worden gehandhaafd. Verder is er een prioriteit bij de inzet van rijksmiddelen voor instandhouding en restauratie en is er een kennisprogramma in ontwikkeling gericht op vraagstukken rondom instandhouding. In kader van de VER zijn rijksmiddelen vrijgemaakt, waarvan een deel wordt ingezet ten behoeve van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. Het samenstellen van een educatief pakket gericht op scholen en de Gebiedsvisie zijn reeds opgeleverde VER-producten. Daarnaast zijn middelen beschikbaar gesteld voor de volgende projecten:

- Restauratieplan opstellen Wisboomgemaal
- Restauratie en inrichting educatie Blokkerse Wipmolen
- Restauratie en inrichting educatie Contramolen
- Realisatie Stop en Go gebied Touringcars
- Realisatie bezoekerscentrum

Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (SVIR) (2012)

Door het Ministerie van Infrastructuur en Milieu is de SVIR vastgesteld in 2012. Hierin wordt aangegeven voor welke zaken in het ruimtelijk domein het Rijk zich verantwoordelijk voelt. In de structuurvisie Infrastructuur en Ruimte formuleert het Rijk drie hoofddoelen om Nederland concurrerend, bereikbaar, leefbaar en veilig te houden voor de middellange termijn (2028):

- Het vergroten van de concurrentiekracht van Nederland door het versterken van de ruimtelijk-economische structuur van Nederland;
- Het verbeteren, in stand houden en ruimtelijk zekerstellen van de bereikbaarheid waarbij de gebruiker voorop staat;
- Het waarborgen van een leefbare en veilige omgeving waarin unieke natuurlijke en cultuurhistorische waarden behouden zijn.

De Rijksvisie op het cultureel erfgoed is hierin meegenomen. Eén van deze zaken is het UNESCO Werelderfgoed. Het Rijk is verantwoordelijk voor het cultureel en natuurlijk UNESCO-werelderfgoed (inclusief de voorlopige lijst), kenmerkende stads- en dorpsgezichten, rijksmonumenten en cultuurhistorische waarden in of op de zeebodem. Het belang van de instandhouding van Molencomplex Kinderdijk-Elshout voor het vestigingsklimaat in de Zuidvleugel wordt benoemd.

Natura 2000 (Natuurbeschermingswet 1998)

Natura 2000 is een Europees netwerk van beschermde natuurgebieden. In Natura 2000-gebieden worden bepaalde diersoorten en hun natuurlijke leefomgeving beschermd om de biodiversiteit te behouden. Natura 2000-gebieden worden beschermd door de Natuurbeschermingswet 1998. In de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn staan de gebieden die onder Natura 2000 vallen. De boezems van Kinderdijk zijn, met delen van de aangrenzende polders, vanwege de hoge natuurwaarden aangewezen als Natura 2000-gebied (331 ha). De aanwijzing houdt in dat voor het gebied doelen zijn geformuleerd wat betreft instandhouding en uitbreiding voor de zeven zogenaamde 'kwalificerende' vogelsoorten: snor, purperreiger, porseleinhoen, zwarte stern, krakeend, smient en slobbeend. Het opstellen van beheerplannen voor de Natura2000-gebieden is de verantwoordelijkheid van de provincie. De maatregelen met betrekking tot dit Natura2000 gebied worden onder de paragraaf provinciaal beleid nader toegelicht.

Erfgoedwet vanaf 2016

In januari 2016 wordt de Erfgoedwet van kracht. Deze wet vervangt zes wetten en regelingen op het gebied van cultureel erfgoed, te weten:

1. Monumentenwet 1988
2. Wet verzelfstandiging rijksmuseumse diensten
3. Wet tot behoud van cultuurbezit
4. Wet tot teruggave cultuurgoederen uit bezet gebied
5. Uitvoeringswet UNESCO -verdrag 1970
6. Regeling materieel beheer museale voorwerpen

De Erfgoedwet regelt zaken voor zowel roerend als onroerend erfgoed. In de Erfgoedwet komen de volgende acht zaken aan de orde:

- Beheer van de rijkscollectie
- Sturingsrelatie met Rijksmusea
- Regels voor afstoten van objecten en collecties
- Bescherming van rijksmonumenten
- Regels archeologische monumentenzorg
- Teruggave van cultuurgooederen
- Financiën
- Toezicht en handhaving

De Erfgoedwet wordt op dit moment uitgewerkt. Binnenkort zal de eerste integrale conceptversie van de wet beschikbaar zijn. Naar verwachting kan de wet begin 2015 worden voorgelegd aan de Tweede Kamer.

Omgevingswet (vanaf 2018)

Het Rijk werkt aan de stelselherziening van het omgevingsrecht. Met deze nieuwe Omgevingswet wil het rijk de regels voor ruimtelijke projecten vereenvoudigen en bundelen. Naast de stelselherziening wordt ook de uitvoeringsregelgeving herzien. Wet en uitvoeringsregelgeving vormen samen het toekomstige wettelijke stelsel. Het stelsel van de uitvoeringsregelgeving zal vooralsnog bestaan uit vier AMvB's (Algemene Maatregel van Bestuur), aangeduid als het Omgevingsbesluit, het Besluit kwaliteit leefomgeving en twee besluiten met algemene regels over activiteiten in de leefomgeving. In het Besluit kwaliteit leefomgeving worden de eisen aan de kwaliteit van de fysieke leefomgeving en inhoudelijke regels over besluitvorming door bestuursorganen opgenomen. Die inhoudelijke regels (instructieregels) zijn onder meer van belang voor het vaststellen van programma's, omgevingsplannen, waterschapsverordeningen en omgevingsverordeningen. Het gaat hierbij om eisen en regels op het terrein van lucht, geluid, waterkwaliteit, waterkwantiteit, waterveiligheid, externe veiligheid, bodem, erfgoed en ruimte.

3.2.3. Provinciaal beleid

Op provinciaal niveau zijn de volgende beleidsstukken van belang:

Visie Ruimte en Mobiliteit + Verordening Ruimte + Programma Ruimte (2014)

De Visie Ruimte en Mobiliteit (VRM) bestaat uit de Visie Ruimte en Mobiliteit, de Verordening Ruimte 2014, het Programma Ruimte en het Programma Mobiliteit. In de Visie Ruimte en Mobiliteit geven vier rode draden richting aan de gewenste ontwikkeling en het handelen van de provincie. Het sturen op ruimtelijke kwaliteit vormt één van de rode draden en bepaalt in hoge mate de keuzes in de groene ruimte. Het beleid voor landschap, groen en erfgoed is weergegeven in hoofdstuk drie van de visie. Om te kunnen bepalen of een ontwikkeling past bij de gebiedskwaliteit, waardeert de provincie de kwaliteit van gebieden in categorieën en onderscheidt ze ruimtelijke ontwikkelingen naar hun mate van impact op de omgeving. Er worden twee beschermingscategorieën onderscheiden, waar onder voorwaarden ruimtelijke kwaliteitsontwikkelingen mogelijk zijn, maar waar vanwege de kwetsbaarheid of bijzonderheid extra voorwaarden van toepassing zijn.

Kinderdijk is aangewezen als gebied met bijzondere kwaliteit (categorie 1). Het is één van deze gebieden, die zo bijzonder, waardevol en kwetsbaar zijn, dat de instandhouding en mogelijk verdere ontwikkeling van de waarden die ze vertegenwoordigen voorrang heeft boven alle andere ontwikkelingen. De gebieden met bijzondere kwaliteit dragen in hoge mate bij aan de identiteit, beleving en biodiversiteit van Zuid-Holland. Ze leveren een substantiële bijdrage aan het toeristisch profiel en het leef- en vestigingsklimaat in de provincie. Ruimtelijke ontwikkelingen in de categorie 'gebieden met bijzondere kwaliteit' (categorie 1) zijn alleen mogelijk voor zover ze passen binnen aard en schaal van het gebied, voldoen aan de richtpunten van de Kwaliteitskaart en zo mogelijk bijdragen aan deze kwaliteit.

De Kwaliteitskaart van de provincie is onderdeel van de Visie Ruimte en Mobiliteit. De kwaliteitskaart staat met de bijbehorende uitwerking in richtpunten aan de basis van de gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit, die een handreiking vormen voor het gebiedsspecifiek omgaan met ruimtelijke kwaliteit.

De kwaliteitskaart en de richtpunten geven richting aan de interpretatie van ruimtelijke kwaliteit. In de Kwaliteitskaart wordt gewerkt met vier lagen. Het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout valt onder de vierde laag: laag van de beleving, die bestaat uit de beleving van het landschap van Zuid-Holland. Deze laag omvat bijzondere plekken van cultuurhistorische

waarde, maar gaat ook over de recreatieve kwaliteiten en de groenstructuur. In deze laag is Kinderdijk op verschillende legenda-eenheden terug te vinden. Daarbij wordt Kinderdijk gezien als identiteitsdrager, kroonjuweel cultureel erfgoed en historische molens.

Identiteitsdragers zijn bijzondere plekken die de wordingsgeschiedenis van Zuid-Holland vertellen. Hiertoe worden in elk geval de kroonjuwelen cultureel erfgoed gerekend; daarnaast omvat deze categorie ook de historische molens. Voor alle identiteitsdragers is instandhouding en versterking van de beleefbaarheid van belang. Daarbij is aandacht gewenst voor de bereikbaarheid en toegankelijkheid van de gebieden. Hiervoor gelden de volgende richtpunten:

- Ontwikkelingen dragen bij aan het behoud van de uitzonderlijke kwaliteit van de identiteitsdrager.
- Ontwikkelingen dragen bij aan het leesbaar houden van het verhaal dat de identiteitsdragers als oriëntatiepunten in tijd en ruimte vertellen.

Specifiek voor het kroonjuweel en Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout zijn de volgende richtpunten benoemd:

- Behouden en versterken van de kwaliteiten van Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout door het in stand houden van de samenhang tussen alle onderdelen van dit ensemble en het bewaren van de openheid van het gebied en omgeving.
- Behouden en versterken van de zichtlijnen van en naar Kinderdijk.

In het Programma Ruimte 2014 is het strategische beleid uit de visie vertaald naar operationeel beleid en is aangegeven welke mix van instrumenten de provincie voornemens is in te zetten en wil aanbieden om deze doelen te realiseren. Voor het cultuurbeleid heeft de provincie haar doelstellingen en prioriteiten vastgelegd in de beleidsvisie Cultureel Erfgoed 2013-2016. Aanvullend op deze beleidsvisie wordt jaarlijks een Uitvoeringsprogramma Erfgoedlijnen opgesteld.

In het Programma is benoemd als operationeel doel voor het Unesco Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout: het behouden en versterken van de kernkwaliteiten van Unesco Werelderfgoedcomplex Kinderdijk. De mix aan instrumenten om dit te realiseren bestaat uit: Verordening ruimte, Gebiedsprofielen Ruimtelijke Kwaliteit, Beleidsvisie Cultureel Erfgoed en Uitvoeringsprogramma Erfgoedlijnen en Gebiedsvisie Kinderdijk. De provincie vindt het belangrijk dat de betrokken gemeenten de kernkwaliteiten van het Werelderfgoedcomplex Kinderdijk behouden en versterken door ze op te nemen in bestemmingsplannen.

Als onderdeel van de uitvoering van het provinciaal ruimtelijk beleid is de Verordening Ruimte 2014 opgesteld. De verordening stelt regels aan gemeentelijke bestemmingsplannen. Hierin zijn onder andere regels opgenomen voor ruimtelijke kwaliteit, waaronder regels voor de hiervoor genoemde beschermingscategorieën ruimtelijke kwaliteit.

Molenbiotopen

Specifiek onderdeel van het provinciaal beleid is de aandacht voor molenbiotopen. Een molenbiotoop is een straal gerekend vanuit het middelpunt van een molen, waarbinnen regels gelden met betrekking tot bebouwing en beplanting om zo in voldoende mate de vrije windvang en het zicht op de molen te garanderen. De Verordening Ruimte 2014 verplicht gemeenten de molenbiotoopregelgeving op te nemen in hun bestemmingsplannen en erop te handhaven.

Gebiedsprofiel Alblasserwaard en Vijfheerenlanden (2012)

De gebiedsprofielen ruimtelijke kwaliteit vormen een uitwerking van de kwaliteitskaart en de richtpunten op gebiedsniveau. Zij zijn opgesteld in samenwerking met regionale partijen en bieden een gebiedsspecifieke handreiking voor het omgaan met ruimtelijke kwaliteit bij ruimtelijke ontwikkelingen. De provincie Zuid-Holland heeft in 2012 een gebiedsprofiel voor de Alblasserwaard/Vijfheerenlanden opgesteld. In overleg met de regio en de gemeenten zijn de kernkwaliteiten uit de kwaliteitskaart uitgewerkt in het Gebiedsprofiel Ruimtelijke Kwaliteit voor de Alblasserwaard/Vijfheerenlanden. Daarin is Kinderdijk als één van de identiteitsdragers van Zuid-Holland benoemd. De erkenning als Werelderfgoed brengt de verantwoordelijkheid en taak met zich mee om de Outstanding Universal Value in stand te houden en te borgen voor deze en volgende generaties. De belangrijkste ambities voor Kinderdijk in het gebiedsprofiel zijn: het behouden en versterken van de zichtlijnen van en naar het complex Kinderdijk, door de openheid van het gebied te bewaren en de samenhang tussen alle onderdelen van het ensemble in stand te houden. Daarnaast ligt er een ontwikkelopgave om een verbinding te leggen tussen historisch en hedendaags waterbeheer door het watersysteem zichtbaar en begrijpelijk te maken. Ook ligt er een opgave om bezoekers een rijke beleving van dit bijzondere erfgoed te bieden, alsmede om de bereikbaarheid en voorzieningen voor bezoekers te verbeteren.

Identiteitsdragers (Gebiedsprofiel Alblasserwaard-Vijfheerenlanden)

Beleidsvisie cultureel erfgoed 2013 - 2016 'Erfenis, erfgoed en erfgoed' (2012)

In de Beleidsvisie cultureel erfgoed 2013 - 2016 'Erfenis, erfgoed en erfgoed' zijn zeven erfgoedlijnen benoemd, waaronder de Waterdriehoek. De Waterdriehoek wordt gevormd door UNESCO Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout, de Biesbosch en de Drechtsteden. Het verbindende geografische element zijn de grote rivieren. De Waterdriehoek is oorspronkelijk bedacht vanuit recreatief/toeristisch oogpunt met als troeven Kinderdijk, Dordrecht en Biesbosch. Dit heeft de basis gelegd voor een investeringsagenda waarin diverse regionale partijen participeren. Erfgoedlijn Waterdriehoek maakt deel uit van deze investeringsagenda, waardoor investeringen in het kader van de Erfgoedlijn Waterdriehoek niet op zichzelf staan, maar aanjager zijn van een veelomvattend geheel van activiteiten dat de Waterdriehoek beter beleefbaar maakt.

De wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan de verschillende erfgoedlijnen is opgenomen in het uitvoeringsprogramma Erfgoedlijnen 2013 – 2016. De opgave is de drie gebieden over water - per boot (watertaxi) - te verbinden met onder meer een opstappunt in Rotterdam en met een ander opstappunt, dat bereikbaar is met het oog op het toeristenverkeer tussen Amsterdam en andere Europese hoofdsteden. Kinderdijk moet, met behoud van de Outstanding Universal Value als werelderfgoed, kunnen uitgroeien tot een attractie, die recht doet aan haar status en die voor het voortbestaan niet meer afhankelijk is van publieke middelen. De andere potentiële projecten worden gevormd door monumenten en kades, die passen in het verhaal van het water.

Investeringsprogramma / Gebiedsdeal Waterdriehoek (2013)

De Waterdriehoek verbindt de historische stad Dordrecht, het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout en het Nationaal Park de Biesbosch. Er zijn in de Waterdriehoek veel partijen actief met tal van ambities, projecten en initiatieven. Door een veelvoud aan initiatiefnemers en projecten is er echter te weinig samenhang en is er sprake van versnippering van inzet en middelen. Negen organisaties hebben daarom een regionaal investeringsprogramma tot stand gebracht. Samen vormen zij een uitvoeringscoalitie voor de Waterdriehoek. Ze gingen de verplichting aan om 'hun' deel van het programma te realiseren en waren en zijn bereid daarin te investeren. De coalitie bestaat uit Aquabus (exploitant Provinciale Waterbus), de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk, het Parkschap Nationaal Park De Biesbosch, de gemeenten Dordrecht, Molenwaard en Alblasserdam, de regio Drechtsteden, de Provincie Zuid-Holland, Dordrecht Marketing en VVV Zuid-Holland Zuid. Het programma richt zich op:

- Versterken van de mogelijkheden voor vervoer over water
- Versterken van het recreatief routenetwerk
- Versterken van het bijzondere erfgoed in de regio.
- Verbeteren van de ontsluiting en marketing van de regio.

Het programma is vertaald in concrete uitvoeringsprojecten. Met de Provincie Zuid-Holland is in januari 2013 de afspraak gemaakt dat het programma rondom de Erfgoedgoedlijnen, voor wat betreft de Waterdriehoek, volledig wordt geïntegreerd in de uitwerking van het investeringsprogramma en de daaraan verbonden projecten. De provincie heeft voorgesteld om een integrale Gebiedsdeal voor de Waterdriehoek te sluiten, waarbij de middelen vanuit de Erfgoedlijn Waterdriehoek, de Groenagenda en Mobiliteit gebundeld worden ingezet. De Gebiedsdeal Waterdriehoek is in juni 2014 door de betrokken partners vastgesteld.

Bron: Investeringsprogramma Waterdriehoek Zuid-Holland "Slim samenwerken, slim investeren" (2013)

Via de Gebiedsdeal is inmiddels een breed uitvoeringsprogramma opgezet, waarvan een groot deel van de projecten al is gefinancierd en/of gerealiseerd. Voor Kinderdijk gaat het om de volgende projecten:

Bereikbaarheid:

- Realiseren permanente halte Waterbus bij Kinderdijk
- Realiseren dalurendienst Waterbus
- Realiseren steigers rondvaartboten Kinderdijk
- Rondvaartboot en rolstoelvoorzieningen
- Verbinding over water Alblasserdam (Schutsluis) met Kinderdijk

Marketing:

- Ontwikkelen verhaal van de Waterdriehoek
- Digitale ontsluiting verhaal van de Waterdriehoek

Restauratie:

- Herstellen Blokkerse Wip
- Restaureren Wisboomgemaal
- Realiseren contramolen
- Herinrichting museummolen

Specifiek voor Kinderdijk is de Gebiedsdeal Kinderdijk opgesteld, zie H 3.2.5 (instrumentarium Stichting Werelderfgoed Kinderdijk).

(Ontwerp) Beheerplan Boezems Kinderdijk (2014)

Het Natura 2000-gebied Boezems Kinderdijk (ca. 332 ha) ligt in de provincie Zuid-Holland en omvat de Hoge Boezems van de Nederwaard, de Overwaard en Nieuw-Lekkerland en de Lage Boezems van de Nederwaard en van de Overwaard en delen van de aangrenzende polders Blokweer en Nieuw-Lekkerland.

Begrenzing van het Natura 2000-gebied Boezems Kinderdijk, te openen via de link
<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/googlemapsgebied.aspx?id=n2k106&groep=9>

Met de aanwijzing van Boezems Kinderdijk als speciale beschermingszone (Natura 2000-gebied), in de zin van de Europese Vogelrichtlijn, is de Natuurbeschermingswet op dit gebied van kracht. Deze wet borgt de vereisten ingevolge de Europese Vogelrichtlijn zoals die voor dit gebied van toepassing zijn. In het beheerplan worden de vereisten met betrekking tot de doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van de leefgebieden van de relevante Natura 2000-waarden uitgewerkt. Het beheerplan geeft daarmee uitwerking aan (een deel van) de Natuurbeschermingswet.

Het natuurgebied Boezems Kinderdijk is één van de Zuid-Hollandse gebieden met bijzondere natuurwaarden die op Europees niveau bijzondere aandacht hebben gekregen om te kunnen voortbestaan. Het gebied is op landelijk niveau een belangrijk broedgebied van vogelsoorten van het rietmoeras, zoals de snor en de purperreiger, en van geïnundeerde kruidenvegetaties, zoals het porseleinhoen. Daarnaast is het gebied op landelijk niveau van betekenis als overwinterings- en rustgebied voor vooral grondeleenden, zoals de smient, de krakeend en de slobbeend. Vanwege deze betekenis is Boezems Kinderdijk door Nederland aangemeld onder de Vogelrichtlijn.

De boezems bestaan uit open water, riet- en zeggenmoerassen, ruigten, grienden, struwelen en boezemkaden. De polders bestaan uit wei- en hooilanden, doorsneden door sloten. Boezems Kinderdijk behoort tot het Natura 2000-landschap Meren en moerassen - hoofdtype zeeklei. In totaal zijn er in het landelijke Natura 2000-doelendocument vier kernopgaven voor dit landschap geformuleerd. Voor het Natura 2000-gebied Boezems Kinderdijk is hieruit één kernopgave vastgesteld: 4.06 Overjarig riet: herstel van grote oppervlakten/brede zones overjarig riet, inclusief waterriet, door het herstel van natuurlijke peildynamiek en het tegengaan van verdroging ten behoeve van rietvogels. Voor Boezems Kinderdijk zijn aan de kernopgave 'overjarig riet' de soorten met een instandhoudingsdoelstelling de purperreiger en de snor te koppelen. Het porseleinhoen, waarvoor ook een instandhoudingsdoelstelling geldt, kan daardoor meeliften met de maatregelen voor behoud en ontwikkeling van kwalitatief goed overjarig riet.

Boezems Kinderdijk maakt daarnaast deel uit van de Provinciale Ecologische Hoofdstructuur (EHS) van de provincie Zuid-Holland. In het *Natuurbeheerplan 2013* van Zuid-Holland is voor de EHS vervolgens uitgewerkt welke (beheer)typen natuur waar dienen te worden gerealiseerd, welke beheervormen hiervoor geëigend zijn en welke subsidievormen voor het beheer beschikbaar zijn. Het Natuurbeheerplan vormt een belangrijk instrument voor de realisering van het natuur- en landschapsbeleid van de provincie Zuid-Holland en geeft hier specifiek uitvoering aan. Het plan is het inhoudelijke toetsingskader voor het subsidiestelsel voor natuur- en landschapsbeheer. Voor Boezems Kinderdijk zijn vooralsnog moeras (in de boezems) en weidevogelnatuur en kruiden- en faunarijk grasland (in de polders) als beheertypen bepaald.

Aandachtspunt 3:

Er is mogelijke spanning tussen cultuurhistorie en natuurdoelen bij de instandhoudingsmaatregelen waarbij pioniermoeras wordt aangelegd in Polder Nieuw-Lekkerland en in Polder Blokweer. Bij het opstellen van de inrichtingsplannen voor de natuurblokken binnen Polder Blokweer en Polder Nieuw-Lekkerland zal zorgvuldig rekening worden gehouden met de "outstanding value" (zie m.n. hfst 2) die Kinderdijk-Elshout als geheel tot Werelderfgoed maakt. Daarom zullen de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk, bureau Cultuurhistorie en Vrije Tijd van de provincie en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed betrokken worden bij het opstellen van de inrichtingsplannen.

Zie kernvraagstuk 11.

Waterplan Zuid-Holland 2010-2015 (2009)

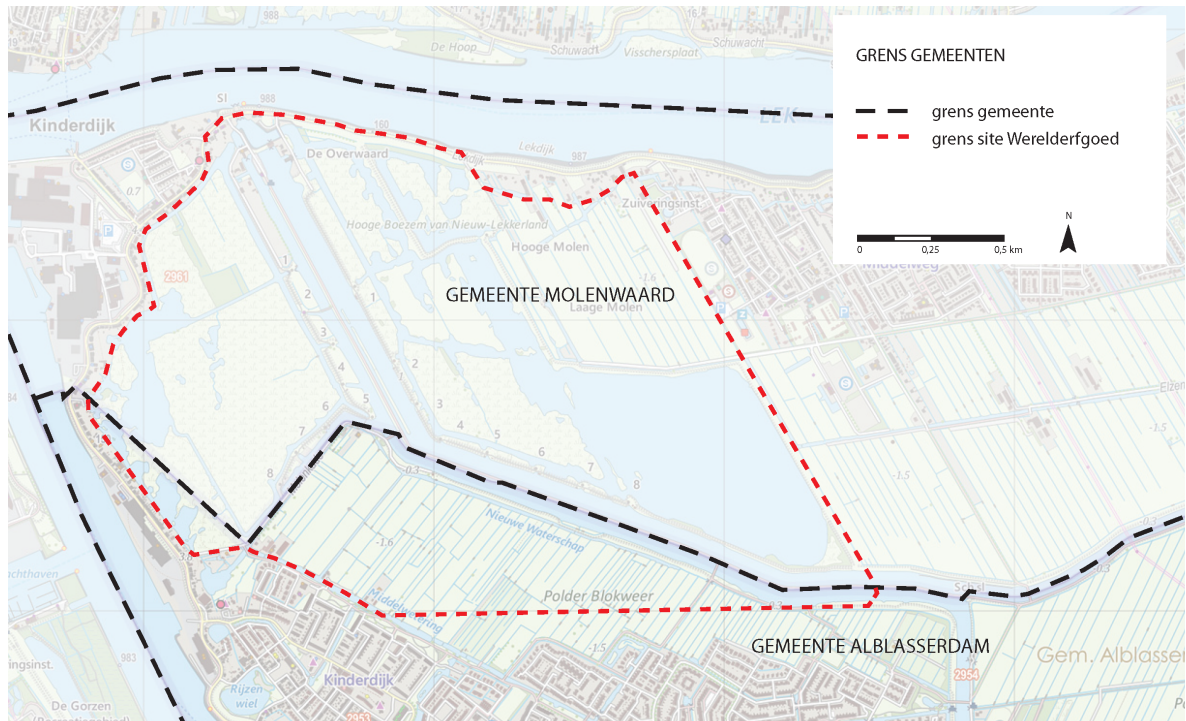
De provincie Zuid-Holland heeft de Hoge Boezems van Kinderdijk aangewezen als 'Waterparel'. Met de aanwijzing van Waterparels wil de provincie wateren die vanuit aquatisch ecologisch oogpunt (in potentie) waardevol zijn onder de aandacht brengen van een breed publiek. In het rapport *Waardevolle waternatuur in rivierenland* (2006) heeft Waterschap Rivierenland voor elke Waterparel een uitvoeringsprogramma opgesteld. In dit rapport wordt voornamelijk ingegaan op de inrichting en beheer van de Waterparels. Het is de bedoeling dat Waterparels in bestemmingsplannen worden veiliggesteld.

Nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 2014-2017

Gedeputeerde Staten hebben de Nota Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving 2014-2017 (nota VTH) vastgesteld. De nota VTH bevat de provinciale visie, koers en sturing en de daarbij behorende uitvoeringskaders voor vergunningverlening, toezicht en handhaving tot 1 januari 2018. Voor bepaalde activiteiten is een vergunning of ontheffing van de provincie nodig. Bijvoorbeeld voor een ontheffing van de Flora en Faunawet en vergunningen voor activiteiten in het Natura 2000 gebied. In de omgeving van Kinderdijk voeren de omgevingsdiensten Zuid-Holland Zuid en Haaglanden in opdracht van de provincie de VTH-taken uit.

3.2.4. Gemeentelijk beleid

Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout ligt voor veruit het grootste deel in de gemeente Molenwaard en slechts voor een klein deel in de gemeente Alblasserdam. De gemeente Molenwaard bestaat sinds 2013 en is een samenvoeging van de voormalige gemeenten Nieuw-Lekkerland, Graafstroom en Liesveld. Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout valt onder de voormalige gemeente Nieuw-Lekkerland. Enkele voor de herindeling opgestelde beleidsstukken zijn nog steeds van toepassing en zijn in de onderstaande beschrijving opgenomen.

Begrenzing gemeente Alblasserdam en Molenwaard.

De belangrijkste gemeentelijke beleidsstukken en de betekenis voor het Werelderfgoed zijn hieronder toegelicht. Het betreft :

- Structuurvisie Nieuw-Lekkerland (2012)
- Structuurvisie Alblasserdam 2040 'Bedrijvig Hollands dijkdorp' (ontwerp vastgesteld 2013)
- Gemeente Molenwaard, Bestemmingsplan Buitengebied Nieuw-Lekkerland (2013)
- Gemeente Alblasserdam, Bestemmingsplan Landelijk Gebied Alblasserdam (2006)
- Gemeente Molenwaard, Algemeen plaatselijke verordening Molenwaard (2013) en Alblasserwaard (2010)

Structuurvisie Nieuw-Lekkerland (2012)

De structuurvisie die van toepassing is op Kinderdijk is in 2012 vastgesteld door de voormalige gemeente Nieuw-Lekkerland. In de structuurvisie wordt al in de positionering van het gebied het cultuurhistorische en toeristische belang van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout onderschreven: “Met het Werelderfgoed molengebied Kinderdijk bezit de gemeente een toeristische attractie van formaat. Zeker in de zomermaanden wordt het gebied druk bezocht door duizenden toeristen uit binnen- en buitenland. Hiermee heeft het molengebied niet alleen een betekenis voor de gemeente, maar voor de gehele regio.”

Vervolgens zijn de gebiedskwaliteiten en -waarden aan de hand van de drie lagen beschreven: onderste laag (bodem, cultuurlandschap en natuur), middelste laag (historische verbindingen, auto-infrastructuur, parkeergelegenheid, langzaam verkeer, openbaarvervoer en waterinfrastructuur) en de bovenste laag (wonen, bedrijven, voorzieningen, recreatie en toerisme en agrarische sector). De kwaliteiten en waarden van Kinderdijk komen voor in alle drie de lagen:

Onderste laag:

Kinderdijk is gelegen op het laagste punt van de Alblasserwaard. Water werd hier met behulp van watermolens in de bedijkte boezems gemalen en vervolgens bij lage waterstanden (eb), onder natuurlijk verval, in de Lek geloosd. Omstreeks 1500 zijn aan weerszijden van de boezems bergboezems aangelegd. Na ernstige wateroverlast in 1726 werd besloten om een systeem met een hoge en een lage boezems in te richten. Daartoe werden in 1738 in de Nederwaard acht ronde stenen molens gebouwd op de kade van boezem de Groote of Achterwaterschap. Twee jaar later werden aan de zijde van de Overwaard acht achtkante, met riet gedekte molens gebouwd.

Middelste laag:

Vervoer over water bleef tot in de twintigste eeuw zeer belangrijk. De ponten bij Nieuw-Lekkerland en Kinderdijk (Elshout) waren essentiële schakels in de regionale verkeersstructuur. De Lekdijk is ondanks de aanleg van de nieuwe ontsluitingstructuur dienst blijven doen als hoofdverkeersader. Met name in de omgeving van Kinderdijk leidt de toestroom van toeristen in de zomermaanden tot een hoge verkeersbelasting.

Wat betreft parkeren zorgt de grote toeristenstroom voor het molengebied van Kinderdijk voor een hoge parkeerdruk op de kern. Er is een (relatief klein) parkeerterrein bij de entree van het gebied aangelegd. In de weekenden kan echter geparkeerd worden op het parkeerterrein van de scheepswerf.

Er bestaat voor langzaam verkeer een veerpontverbinding tussen Kinderdijk, Krimpen aan de Lek en Ridderkerk (Driehoeksveer) en een veerpontverbinding tussen Nieuw-Lekkerland en Lekkerkerk. Voor autoverkeer is er een veerpontverbinding tussen Kinderdijk en Krimpen aan de Lek. Daarnaast verbindt de Waterbus diverse bestemmingen in Rotterdam en de Drechtsteden met elkaar, waaronder ook Kinderdijk. Door de grote toestroom van toeristen, maar ook door het gebruik door forenzen (sluipverkeer), staat de toegangsweg naar de veerpont bij Kinderdijk regelmatig vol met wachtende auto's.

Bovenste laag:

De gemeente Nieuw-Lekkerland bezit een grote toeristische trekpleister in de vorm van het molengebied bij Kinderdijk. Vanwege de verkregen status van UNESCO staat dit gebied op de Werelderfgoedlijst en trekt dit bezoekers aan vanuit de hele wereld. Het gebied bestaat uit een lint met molens langs boezemwater. Naast het contrast tussen de kleinschalige (woon)bebouwing en de grootschalige scheepsbouwbedrijven, vormen de doorzichten vanuit het dorpslint richting het boezemgebied Kinderdijk een waardevolle ruimtelijke karakteristiek. Door de slingerende dijk is sprake van een steeds wisselend perspectief op de molens.

Bij de entree van het gebied aan de Lekdijk bevinden zich enkele winkels, gericht op toeristen. Voor andere voorzieningen zoals hotels en dergelijke moeten toeristen uitwijken naar omliggende plaatsen. Ook voor de vele campers die langs de Lekdijk parkeren zijn geen speciale voorzieningen aangelegd. Het gebied is, behalve via het fietspad langs de molens, ontoegankelijk. Het fietspad langs de molens maakt onderdeel uit van het fietsroutenetwerk 'Drechtsteden-Alblasserwaard Vijfheerenlanden'.

Visie (betrekking op Kinderdijk):

Het Molengebied Kinderdijk is een toeristische attractie met een functie voor de hele regio en zelfs daarbuiten. Kinderdijk wordt jaarlijks bezocht door 350.000 toeristen, waarvan 120.000 betalende. Het streven is om toeristen en recreanten langer in het gebied vast te houden, om zo de lokale economie te versterken. Het beleid van Nieuw-Lekkerland is er op gericht de belangen van het Werelderfgoed en die van de gemeente, in het bovenregionale speelveld, actief voor het voetlicht te brengen en daar waar mogelijk de samenwerking te zoeken en te bevorderen.

Uitbreiding van de recreatieve en toeristische mogelijkheden mag niet leiden tot aantasting van de natuurlijke en cultuurhistorische waarden. Het behouden en versterken van de natuurlijke en cultuurhistorische waarden van het gebied is uitgangspunt bij het uitdiepen van de aanwezige recreatieve en toeristische potenties. In samenspraak met onder andere de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK) worden plannen ontwikkeld die hieraan een bijdrage kunnen leveren.

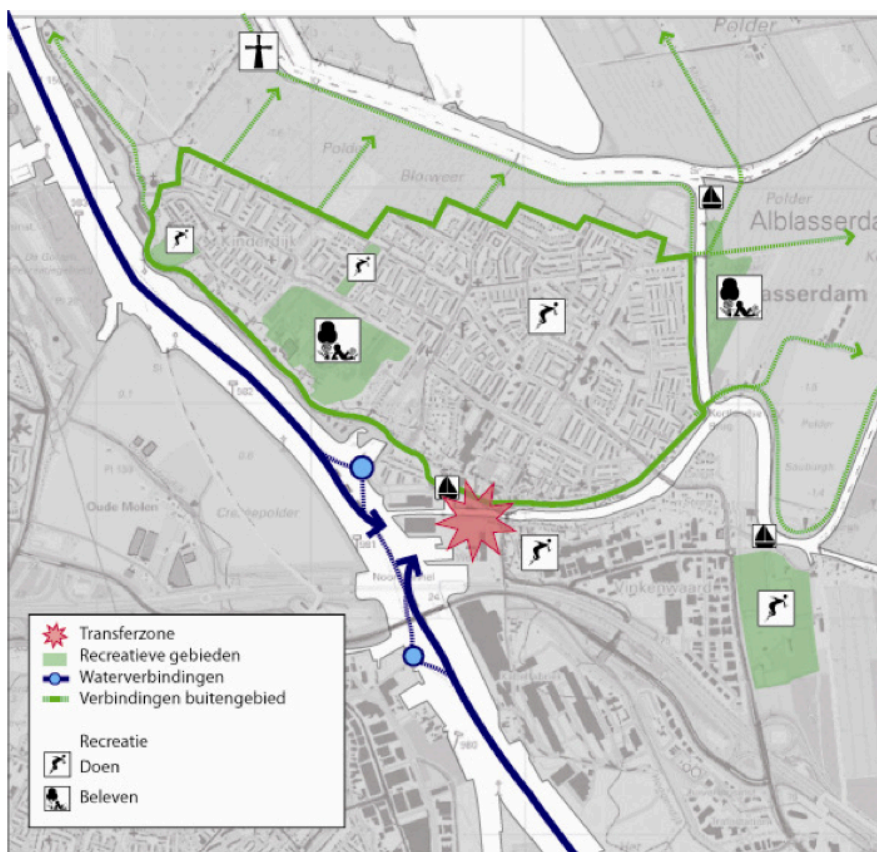
Voor het oplossen van de ontsluitingsproblematiek van Kinderdijk wordt gezocht naar alternatieven. Het gebruik van transferia buiten de gemeente, het tegengaan van sluipverkeer en het stimuleren van vervoer over water hebben de prioriteit. De entree van het molengebied evenals de routing naar het molengebied kan worden verbeterd.

Structuurvisie Alblasserdam 2040 'Bedrijvig Hollands dijkdorp' (2013)

Kinderdijk ligt slechts voor een klein deel op het grondgebied van de gemeente Alblasserdam. Toch wordt ook Alblasserdam geassocieerd met molens. De route naar Kinderdijk loopt via Alblasserdam. En Alblasserdam is één van de startpunten in de route van de Molentocht in de winter. Alblasserdam is omgeven door een gebied met grote ecologische kwaliteit. De Boezems van Kinderdijk (de Hoge Boezems van de Nederwaard, de Overwaard en Nieuw- Lekkerland, alsmede delen van de polders Blokweer en Nieuw-Lekkerland) zijn aangewezen als Natura 2000-gebied. Alblasserdam is geen toeristische bestemming op zich, maar wel een dorp dat een transferiumfunctie kan hebben. Voor toeristen en recreanten is Alblasserdam een plezierige uitvalsbasis om de bezienswaardigheden in de omgeving (de Alblasserwaard, Kinderdijk, de historische binnenstad van Dordrecht en de Biesbosch) te bezoeken.

Het dijklint Oost Kinderdijk is door de jaren heen uitgegroeid tot een belangrijke verkeersontsluiting van het dorp en is de doorgaande route naar het molengebied en Nieuw-Lekkerland. Desondanks is het ook een weg met veel woningen, bedrijvigheid, veel uitritten, zijwegen, overstekende voetgangers, fietsers en geparkeerde voertuigen. Dit leidt tot discussie rondom de verkeersproblematiek. De hoofdprioriteit van de gemeente ligt bij het stimuleren van andere vervoersvormen, zoals vervoer over water naar bedrijven, en het stimuleren van het fietsverkeer.

Haven-Zuid wordt gezien als de centrale plek, een transferium, een marktplaats, voor vele zaken. Het is de bedoeling dat bezoekers voor Kinderdijk bij het transferium in Haven-Zuid worden opgevangen om daarna met de boot hun weg te vervolgen richting de molens. Deze functie, die zich vooral op het gebied van de vrijetijdseconomie manifesteert, wil de gemeente versterken en ondersteunen. Om de transferiumfunctie van het centrumgebied/Haven-Zuid goed te kunnen vervullen zijn goede, verkeersveilige verbindingen met de aantrekkelijke plekken van Alblasserdam en omgeving noodzakelijk. Een routebepaling en knelpuntenanalyse is een eerste vereiste.

Vrijetijdseconomie met transferium Haven-Zuid (Structuurvisie Alblasserdam 2040 'Bedrijvig Hollands dijkdorp')

Het belangrijkste speerpunt van de gemeente met betrekking tot de ontwikkeling van Kinderdijk is het uitbouwen van de transferiumfunctie (waaronder ook vergroten van het aantal camperplekken) en het onderzoeken van mogelijkheden om het (recreatief) vervoer over water te verbeteren.

Bestemmingsplannen

Doordat het Werelderfgoed in twee gemeenten ligt gelden ook twee verschillende bestemmingsplannen, met daarin elk een eigen regelgeving. De beide plannen worden hieronder kort toegelicht.

Aandachtspunt 4:

De wens bestaat voor het Werelderfgoed als geheel een uniforme bestemmingsplan regeling op te stellen, zodat de instandhoudingsdoelen consistent zijn geborgd en meer duidelijkheid ontstaat over de ontwikkelmogelijkheden.

Zie kernvraagstuk 5.

Gemeente Molenwaard, Bestemmingsplan Buitengebied Nieuw-Lekkerland (2013)

In het Bestemmingsplan Buitengebied uit 2013 is de bestaande situatie juridisch-planologisch verankerd. De hoofdlijnen van de koers en de visie op het buitengebied van Nieuw-Lekkerland zijn:

- Ruimte bieden aan agrarische ontwikkelingen;
- Veiligstellen van ecologische waarden;
- Behoud en ontwikkeling van cultuurhistorische en landschappelijke waarden;
- Ruimte bieden aan kleinschalige recreatieve ontwikkelingen.

Voor het Werelderfgoed houdt dit in dat het toeristisch attractiepunt van de molens van Kinderdijk in stand dient te worden gehouden. Het molencomplex van Kinderdijk wordt als uniek beschreven. Het gaat daarbij om de structuur van waterlopen, linten, kades, dijken en weteringen en de bebouwings- en beplantingspatronen voor zover deze de landschappelijke hoofdstructuur versterken en accentueren. Verder worden de openheid, het graslandkarakter en het fijnmazige slotenpatroon benoemd als karakteristiek voor dit gebied.

De aanwijzing van het complex Kinderdijk-Elshout als beschermd dorpsgezicht is in het bestemmingsplan opgenomen. Daarbij wordt vermeld dat het beschermd dorpsgezicht zich niet uitsluitend richt op de individuele molens, maar meer op het gehele complex van lage en hoge boezem en de daarbij behorende molens, gemalen, uitwateringssluizen en waardhuizen. Voor de bescherming en veiligstelling van de cultuurhistorische waarden die samenhangen met het beschermd dorpsgezicht heeft het gebied een aparte aanduiding gekregen. Binnen het gebied geldt dat bij afwijkingen en wijzigingen ten behoeve van andere, ter plaatse geldende, bestemmingen een extra toetsing dient plaats te vinden om te beoordelen of de waarden van het beschermd dorpsgezicht niet worden aangetast door de beoogde ontwikkeling.

Molens hebben in het bestemmingsplan een aparte aanduiding gekregen om de ter plaatse aanwezige cultuurhistorische waarden te behouden en te beschermen. Daarnaast is de molenbiotoop als gebiedsaanduiding opgenomen; een vrijwaringszone ter bescherming van de vrije windvang van de molens. In een gebied tot 400 meter rond de molens gelden restricties met betrekking tot de maximale bouwhoogte.

Gemeente Alblasserdam, Bestemmingsplan Landelijk Gebied Alblasserdam (2006)

Een klein deel van het werelderfgoed valt binnen de gemeente Alblasserdam. Het betreft één molen met molenerf, een deel van de lage en hoge boezem van de Nederwaard en het poldergebied Blokweer. Het doel van het Bestemmingsplan is het bieden van een actueel, uitvoerbaar en handhaafbaar planologisch-juridisch beleidskader voor het landelijk gebied van Alblasserdam, gericht op behoud en waar mogelijk de versterking/ontwikkeling van de ruimtelijke kwaliteit van het plangebied. Het behoud van aanwezige cultuurhistorische waarden geldt daarbij als één van de uitgangspunten.

Het bestemmingsplan voorziet in de formalisering/inbedding van het beschermd dorpsgezicht Kinderdijk-Elshout. Niet alleen het dorpsgezicht zelf, maar ook een zone rond het dorpsgezicht heeft een aanduiding gekregen ter bescherming van het dorpsgezicht. De extra zone is opgenomen vanwege de molens van Kinderdijk ten noorden van het plangebied. De molenbiotopen van deze molens en van de molens binnen het plangebied liggen over het plangebied heen. De molenbiotopen van de molens van Kinderdijk vallen binnen deze invloedsszone, die wat ruimer is begrensd dan de molenbiotopen zelf. In de toelichting van het bestemmingsplan is opgenomen dat de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht betekent dat het verboden is een bouwwerk geheel of gedeeltelijk af te breken zonder of in afwijking van een sloopvergunning. Daarnaast wordt vermeld dat Kinderdijk-Elshout niet alleen een beschermd dorpsgezicht is vanwege het behoud van de bouwwerken, maar ook vanuit landschappelijk oogpunt.

Naast de invloedzone zijn de molenbiotopen ook apart aangeduid. Binnen de molenbiotoop wordt openheid nagestreefd en geldt een beperking van de hoogtemaat voor bebouwing. De molen heeft met het bijbehorende erf een aparte aanduiding gericht op het behoud en de instandhouding van het rijksmonument.

In het bestemmingsplan wordt benoemd dat het waterrijke karakter, de openheid, en de langgerekte ontginningsassen met loodrecht daarop langgerekte smalle kavels, afgewisseld met smalle sloten en boezemkaden kenmerkend zijn in het plangebied. Het bestemmingsplan voorziet in de bescherming van deze landschappelijke waarden. Aan de delen van de lage boezem van de Nederwaard en Poldergebied Blokweer is de bestemming natuur of agrarisch met landschaps- en natuurwaarden toegekend. Deze gronden zijn onder andere bestemd voor het behoud, herstel en ontwikkeling van landschappelijke, cultuurhistorische en natuurwaarden. Dit betekent dat daar waar ontwikkelingen zijn voorzien, een afweging wordt gemaakt en een toetsing van de landschappelijke- en natuurwaarden noodzakelijk is.

Algemene plaatselijke verordening Molenwaard (2013) en Alblasserdam (2010)

In de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) staat de gemeentelijke regelgeving op het gebied van openbare orde en veiligheid. Het gaat bijvoorbeeld om zaken met betrekking tot de bruikbaarheid en het aanzien van de weg, de veiligheid op de weg, evenementen, toezicht op openbare inrichtingen en maatregelen tegen overlast en baldadigheid.

3.2.5. Waterschap Rivierenland

Waterbeheerplan, Werken aan een veilig en schoon rivierenland 2010 – 2015

Het plan gaat over het waterbeheer in het hele rivierengebied en omvat alle watertaken van het waterschap: waterkwantiteit, waterkwaliteit, waterkering en waterketen. De afwatering van de Alblasserwaard vindt plaats via de boezems van de Nederwaard en de Overwaard. In de Nederwaard wordt het overtollige water via de lage boezem naar de Lek afgevoerd. In de Overwaard wordt het water vanuit de lage boezem in de hoge boezem gepompt, waarna het eveneens naar de Lek wordt afgevoerd. Het inlaten van water voor de Nederwaard en de Overwaard geschiedt ook via de uitwateringssluizen aan de Kinderdijk. Voor Kinderdijk is de volgende actie in het plan opgenomen: uitvoeren van onderzoek en het nemen van enkele maatregelen in het gebied Boezems Kinderdijk:

- Bijdragen aan opstellen beheerplan Natura 2000. Het juridische kader van het beheerplan wordt gevormd door Europese regelgeving over Natura 2000. In Nederland is deze regelgeving in de Natuurbeschermingswet 1998 verankerd.
- Het is in dit gebied niet geheel duidelijk welke maatregelen effectief zijn. Een aantal maatregelen is reeds uitgevoerd (drijflijnen en palenrijen, gefaseerd beheer). De effecten van deze maatregelen zijn nog onduidelijk. Ook is veel onbekend over de huidige staat van instandhouding van het gebied en de knelpunten. In de planperiode zal onderzoek moeten uitwijzen welke maatregelen nodig zijn voor het duurzaam instandhouden van de natuurwaarden en de gebruiksfunctie als boezem.
- In de planperiode zullen op kleine schaal maatregelen worden uitgevoerd (soms experimenteel), hiervoor moeten middelen worden gereserveerd. Maatregelen die volgen uit onderzoek zullen in de volgende planperiode worden uitgevoerd.
- Vanuit de Kaderrichtlijn Water worden in het gebied een aantal maatregelen in de planperiode uitgevoerd.

Bron: Waterbeheerplan 2010 – 2015. Werken aan een veilig en schoon rivierenland (hoofdrapport), 2009

Regionale keringen

In het gebied van Waterschap Rivierenland zijn de boezemkades in de loop van de jaren vaak opgehoogd om het water te kunnen keren. Onlangs is de toetsing van 237 kilometer kades langs de boezemwateren en kanalen in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden afgerond. Bijna de helft blijkt niet te voldoen aan de normen, die in de provinciale verordening zijn vastgelegd. Om 14 km als 'urgent te verbeteren' aangeduide kades aan te pakken, start het waterschap in 2014 en 2015 met de Hoge Boezem van de Overwaard.

Kaderrichtlijn water: KRW Gebiedsplan, Deelgebied Alblasserwaard (2009)

Aan- en afvoer van water vindt plaats via de Lage Boezem van de Overwaard en de Lage Boezem van de Nederwaard. Bij Kinderdijk kan middels een aantal gemalen water uit de Lek worden ingelaten en op de Lek worden uitgemalen. De bij Kinderdijk gelegen Hoge Boezems (Hoge boezem van de Overwaard en Hoge boezem van de Nederwaard) fungeren als bergingsgebied wanneer bij hoge waterstanden in de Lek geen water kan worden uitgemalen. In het oosten van de Overwaard wordt ook een kleine hoeveelheid water aangevoerd vanuit het Merwedekanaal naar de aangrenzende polders.

De boezem ligt hoger dan de omgeving en wordt omringd door boezemkaden. Vanuit de boezem wordt in een droge periode water ingelaten in de aangrenzende lager gelegen polders. Wateren met waardevolle waternatuur zijn door de provincie aangewezen als Waterparel. In de Alblasserwaard hebben de Hoge Boezems Kinderdijk de status van Waterparel. Waterschap Rivierenland heeft in het rapport 'Waardevolle waternatuur in het rivierenland' (2006) een uitvoeringsprogramma voor dit gebied opgesteld.

Peilbesluit Alblasserwaard (2010)

Om ervoor te zorgen dat er niet teveel en niet te weinig water in de sloten staat, regelen honderden stuwen en gemalen het water in de sloot. Afspraken over het waterpeil in een sloot zijn het resultaat van een zorgvuldig doorlopen proces. Voor landbouw zijn beslisregels ontwikkeld, waarbij enerzijds rekening is gehouden met de huidige doelrealisatie en anderzijds met de eisen vanuit het provinciale beleidskader Peilbeheer Zuid-Holland. Hierin worden eisen gesteld ten aanzien van de maximale drooglegging in veengebieden. Voor enkele natuurgebieden, waar nu nog een peil wordt gehanteerd, dat gebaseerd is op de functie landbouw, zijn op grond van de geconstateerde knelpunten peilverhogingen bepaald, al dan niet in combinatie met de aanleg van nieuwe peilgebieden. Ook wordt in deze gebieden een ander peilbeheer voorgesteld waarbij wordt gewerkt met een minimum- en maximumpeil in plaats van vaste zomer- en winterpeilen.

Voor dit peilbesluit is de Hoge Boezems bij Kinderdijk (Alblasserwaard) relevant. Voor Waterparels wordt gestreefd naar het hoogst haalbare ecologische doel. Er gelden aanvullende eisen ten aanzien van de chemische waterkwaliteit.

Aandachtspunt 5:

Voor het laten functioneren van de molens van Werelderfgoed Kinderdijk is het van belang dat er duidelijke afspraken worden gemaakt over het peilbeheer tussen het waterschap en de SWEK.

Zie kernvraagstuk 17.

Hoogwaterbeschermingsprogramma en Landschapsplan dijkversterking Lekdijk Kinderdijk - Schoonhovenseveer (2013)

Langs de Neder-Rijn en Lek wordt momenteel gewerkt aan waterveiligheidsmaatregelen. In het kader van het HWBP2 betreft het de dijkversterkingen langs de Lek: dijkversterking Kinderdijk-Schoonhoven. Deze maatregelen zijn rond 2017 afgerond.

Aandachtspunt 6:

De diverse maatregelen in het kader van waterdoelen moeten goed afgestemd worden met de cultuurhistorische waarden van Kinderdijk. Over de inzet van maatregelen vindt overleg plaats tussen het Waterschap en de SWEK.

Zie kernvraagstuk 11.

Regels, vergunningen en meldingen

Bij werkzaamheden en activiteiten die plaatsvinden in een zone die op de legger wateren of waterkeringen (dijken) staan, of die plaatsvinden bij een weg in het beheer van het waterschap, moet een melding worden gedaan of een vergunning worden aangevraagd (Keur). Bij ruimtelijke plannen moet een watertoets worden uitgevoerd. Daarnaast zijn er regels van toepassing op het varen in het Werelderfgoed.

Keur en Legger van het Waterschap Rivierenland voor waterkeringen, wateren en wegen

Voor werkzaamheden in, op of nabij waterlopen, dijken en wegen heeft Waterschap Rivierenland regels. Deze regels zijn in de zogenaamde Keur van het waterschap uitgewerkt. De Keur geeft het waterschap de grondslag voor het stellen van eisen in de buurt van waterlopen en dijken. Voor werkzaamheden bij dijken en waterlopen is een watervergunning van het waterschap nodig. Voor een groot aantal veel voorkomende werkzaamheden is echter een schriftelijke melding voldoende. Het waterschap heeft hiervoor zogenaamde algemene regels opgesteld. Activiteiten waarvoor een vergunning of melding nodig is, zijn bijvoorbeeld: oeververdediging, perceelontsluiting, het plaatsen van bruggen, water onttrekken of lozen, water dempen, verbouwen en het maken van afmeervoorzieningen. Op de Legger staan de oppervlaktewateren en dijken aangegeven die in beheer zijn bij het waterschap en waarop de Keur dus van toepassing is.

Watertoets

Het watertoetsproces moet ervoor zorgen dat bij ruimtelijke plannen en besluiten voldoende rekening wordt gehouden met water en watervoorzieningen. Het watertoetsproces is bedoeld voor initiatiefnemers van ruimtelijke plannen. De watertoets is een proces dat de initiatiefnemer en de waterbeheerder in een zo vroeg mogelijk stadium met elkaar in gesprek brengt. Het resultaat is een ruimtelijk plan dat waterbestendig is.

Regels omtrent varen

In de Alblasserwaard hebben de lage boezemwateren niet alleen een belangrijke functie voor de waterhuishouding, maar zij zijn ook populair bij de recreatievaart. Deze boezemwateren zijn openbare wateren. Binnen vastgestelde afmetingen mogen boten daar vrijelijk varen. Deze afmetingen zijn vastgelegd in algemene regels van het waterschap.

Inrichtingsplan Hoge Boezem van de Overwaard

Met het inrichtingsplan Hoge Boezem van de Overwaard wil het waterschap de maatregel 'Beschermen van huidige rietoevers in en langs de plas' uit het Beheerplan Natura 2000 in samenhang met de verdieping van het Achterwaterschap uitvoeren. Deze maatregel wil het waterschap koppelen aan andere opgaven in het gebied, zoals het aanpassen van het afsluitmiddel ter beperking van de peilfluctuaties in de Hoge Boezem, de kadeverbetering van de Hoge Boezem van de Overwaard en een sanering in de Hoge Boezem van de Nederwaard. De voorbereiding van de herinrichting van de rietlanden in Kinderdijk start in 2015.

Aandachtspunt 7:

Het herstel van overjarig riet is een kernopgave in het kader van de aanwijzing van de Hoge boezems als Natura 2000-gebied. Verdere afslag van rietland moet voorkomen worden en indien mogelijk nieuwgroei gestimuleerd. In het Natura-2000 ontwerpplan worden concrete instandhoudingsmaatregelen benoemd

Zie kernvraagstuk 10.

3.2.6. Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK)

Gebiedsvisie Kinderdijk (2013) (Stichting Werelderfgoed Kinderdijk)

De Gebiedsvisie is gebaseerd op 3 pijlers:

- Behoud van het werkende historisch waterlandschap;
- Versterking van de beleving;
- Solide economische basis.

In de Gebiedsvisie worden deze drie pijlers vertaald naar een ruimtelijke inrichting. Ten opzichte van het verleden wordt een bezoek aan Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout veel meer ingebed in de ruime omgeving. Water vormt daarbij een verbindende schakel op alle schaalniveaus. Te denken valt aan de Waterbus en de Waterdriehoek op regionaal niveau en de verbinding tussen Kinderdijk en het centrum van Alblasserdam langs en over het water. In de visie worden Alblasserdam en het entreegebied van Kinderdijk beschouwd als twee door routes verbonden complementaire polen. Het benutten van de verbinding tussen deze twee polen wordt gezien als een kans waarmee logistieke voordelen behaald kunnen worden.

In de visie wordt gebruik gemaakt van het ruimtelijk concept 'centrale as en flanken'. De centrale as wordt gevormd door de Middelkade en de aangrenzende Waterschappen met de verschillende paden en routes. Deze as legt de landschappelijke en functionele verbindingen met de omgeving. De Gebiedsvisie is erop gericht deze verbindingen te versterken. De flanken van de centrale as worden gevormd door de beide bergboezems en de poldergebieden, waar respectievelijk de kwaliteit van de natuur en rust, en behoud en versterking van het gave landschap voorop staan. De Gebiedsvisie bestaat uit de volgende onderdelen:

- Uitbreiding van het aantal bezoekmolens van één naar drie;
- Optimalisatie en uitbreiding van vervoer over water;
- Herstel van de Lekkerlandse lage Boezem;
- Herinrichting van het entreegebied tot een 'Werelderfgoed-waardig' ontvangstgebied;
- Behoud en versterking van de onderscheidende onderdelen van de watermachine.

De Gebiedsvisie wordt voor het entreegebied uitgewerkt in een inrichtingsplan. Dit ontwerp voor de buitenruimte en locatie voor het bezoekerscentrum versterkt de beleving van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout en verhoogt het comfort van de bezoeker. De belangrijkste ruimtelijke maatregelen zijn:

- Het opschonen en transformeren van de huidige verrommelde terreininrichting.
- Herstel van de ruimtelijke relatie tussen de Middelkade en de Lekdijk.
- Oplossen van de logistieke knoop: parkeren, buskeren en -parkeren, wandelen en fietsen.
- Beter betrekken van de gemalen in het verhaal.
- Doorontwikkeling als vertrekpunt van vervoer over water door het Werelderfgoed.
- Aanleg van een nieuw bezoekerscentrum met diverse faciliteiten als onderdeel van een bezoek aan Kinderdijk.

Daarnaast wordt in de Gebiedsvisie per landschappelijk onderdeel van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout concrete uitspraken gedaan over de gewenste beeldkwaliteit. De volgende landschappelijke onderdelen zijn beschreven: Lage boezem, Hoge boezem, Boezem Nieuw-Lekkerland, Molenkades en boezemkades, Molenerven, Middelkade, Gemalen, polders Blokweer en Nieuw-Lekkerland, Wisboomgemaal en andere historische gebouwen. Per onderdeel wordt een beschrijving van de kenmerken en een opsomming van beeldkwaliteitsprincipes gegeven. De Gebiedsvisie wordt vertaald in een uitvoeringsprogramma met projecten, dat jaarlijks geactualiseerd wordt.

Inventarisatie molenerven (2013)

In 2013 is een uitgebreide inventarisatie van de molenerven verricht (Landschap & Erfgoed Zuid-Holland). Hierin wordt per molenerf beschreven wat de uitgangspunten zijn voor behoud en ontwikkeling. Bij wijzigingen in gebruik staat behoud van het historische karakter centraal.

Aandachtspunt 8:

De beeldkwaliteitsprincipes uit de gebiedsvisie en adviezen uit de studie molenerven zijn nog niet vertaald in de vigerende bestemmingsplannen. Aandachtspunt is bij het opstellen van de nieuwe bestemmingsplannen deze principes en relevante adviezen mee te nemen en onderdeel te laten zijn van het ruimtelijke kader.

Zie kernvraagstuk 5.

Cultureel ondernemingsplan: 'Van dromen naar doen' (2012)

Een belangrijk uitgangspunt is dat de SWEK meer inkomsten moet verwerven uit de bezoekers van het Werelderfgoed. De subsidieafhankelijkheid moet afnemen; daarmee groeit de zelfstandigheid en (economische) weerbaarheid van de stichting. Dit komt ten goede aan het onderhoud van de molens. Het gaat er dus niet zozeer om de bezoekersstromen te vergroten, maar om het vergroten van de inkomsten uit deze bezoekersstromen. Het ondernemingsplan geeft een beeld van de wijze waarop de SWEK meer inkomsten wil verwerven in de komende jaren.

Doelstellingen

De Stichting Werelderfgoed Kinderdijk heeft een financieel perspectief opgesteld waarin voor de jaren na 2012 is weergegeven wat de mogelijke financiële ontwikkelingen zijn met de kennis van vandaag. Daarnaast zijn de volgende doelstellingen geformuleerd:

- De SWEK streeft ernaar om de inkomsten van bezoekers op een dusdanig niveau te brengen dat daaruit enerzijds de basiskosten voor het toeristische deel van de activiteiten gedekt kunnen worden en anderzijds de kosten van het beheer en onderhoud van de molens en het Wisboomgemaal kunnen worden gedekt;
- Om de inkomstenstroom te kunnen vergroten streeft de SWEK niet naar het vergroten van de bezoekersstromen, maar zet in op het verlengen van de verblijfsduur en het verhogen van de bestedingen per bezoeker;
- Om deze verhoging van de inkomstenstroom mogelijk te maken, streeft SWEK ernaar om meer grip te krijgen op de bestedingen van de bezoekers. Dit geldt op drie gebieden: inkomsten uit entree en parkeren, horeca en souvenirverkoop;
- Kwaliteit is uitgangspunt in de bedrijfsvoering;
- In de komende vijf jaren zal een sterke focus op productontwikkeling liggen;
- Daar waar nodig zal SWEK de organisatie aanpassen om aan de veranderende doelstellingen te kunnen voldoen.

Begroting 'Op eigen benen' 2014

De begroting 'Op eigen benen' formuleert het beleid dat de SWEK in 2014 wil uitvoeren. De essentie wordt gevat in de twee woorden STABILITEIT en KWALITEIT. Uitgangspunt van het beleid is het Cultureel Ondernemingsplan. In het jaar 2013

is een begin gemaakt met grote veranderingen. Deze veranderingen vormen de basis om verdere toekomstige productontwikkelingen mogelijk te maken. Zij moeten dienstbaar zijn aan de volgende speerpunten:

- Een beter product en meer beleving voor de bezoekers.
- Een financieel en beleidsmatig onafhankelijke(re) Stichting Werelderfgoed Kinderdijk.
- Het realiseren van een bezoekerscentrum dat past bij de status van een Werelderfgoed.
- De omslag van een faciliterende organisatie naar een professionele marktgerichte organisatie.
- Meer regie op het terrein van educatie en commerciële ontwikkeling binnen het gebied van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout.

Begroting 'Naar een Stevig Fundament' 2015

De begroting 'Naar een Stevig Fundament' geeft het beleid weer dat de SWEK in 2015 wil uitvoeren. In het jaar 2014 zijn grote stappen gemaakt in de ontwikkeling van de SWEK. Deze stappen moeten een basis leggen voor een gezonde exploitatie. Naast de begroting voor het algemene management van de site is een investeringsprogramma opgenomen (hoofdstuk 9). Een belangrijk onderdeel is gevolg geven aan de Gebiedsdeal Kinderdijk-Elshout waar in 2014 een begin mee is gemaakt.

Aandachtspunt 9:

De SWEK is momenteel voornamelijk afhankelijk van overheidssteun en grote klanten (cruisemaatschappijen). Om de (economische) weerbaarheid en zelfstandigheid van de stichting te vergroten wil de stichting de inkomsten uit bezoekersstromen vergroten. Hier moet nog verder invulling aan gegeven worden de komende jaren.

Zie kernvraagstuk 18.

Gebiedsdeal Werelderfgoed Kinderdijk (gebaseerd op concept 12-09-2014)

Binnen de overkoepelende Gebiedsdeal voor de Waterdriehoek is besloten om voor het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout een separate Gebiedsdeal te ontwikkelen die vooral gericht is op lokale projecten en investeringen voor de ontwikkeling van het gebied. Partners in de Gebiedsdeal Kinderdijk zijn: Stichting Werelderfgoed Kinderdijk, Gemeente Molenwaard en Alblasserdam, Provincie Zuid-Holland, Rijksdienst Cultureel Erfgoed, Waterschap Rivierenland, Natuur en Vogelwacht de Alblasserwaard, de Waterbus/Aqualiner, Dordrecht Marketing en overig bedrijfsleven. In de Gebiedsdeal Kinderdijk wordt aangehaakt bij de ambities uit de Gebiedsvisie Kinderdijk. De transformatie van Kinderdijk tot 'bestemming' wordt als belangrijkste opgave genoemd. Hierin zijn al flinke stappen gezet. In de Gebiedsdeal voor Kinderdijk staat de herontwikkeling van de entreezone centraal. Het is de bedoeling dat Kinderdijk een volwaardige toegangspoort tot de Waterdriehoek wordt en een aantrekkelijke en goed toegankelijke entree krijgt. Het realiseren van een bezoekerscentrum wordt gezien als de motor voor een gezonde toekomst van het Werelderfgoed. Naast de bouw van een nieuw bezoekerscentrum worden een aantal andere projecten benoemd, die integraal onderdeel uitmaken van de herinrichting van de entreezone:

- Opwaardering van de parkeerplaats en de verbinding tussen het nieuwe bezoekerscentrum en het Wisboomgemaal.
- Ontwikkeling van de groene ruimte achter het Wisboomgemaal, mede met het oog op natuureducatie.
- Verbetering van de veiligheid van passagiers van de Waterbus en cruiseboten op de Lekdijk.
- Een goede voorziening voor het in- en uitstappen van passagiers van touringcars.
- Visitor management in verband met de (verwachte) aantrekkende stroom bezoekers, met als basis een regionaal plan voor verkeer, vervoer en parkeren.

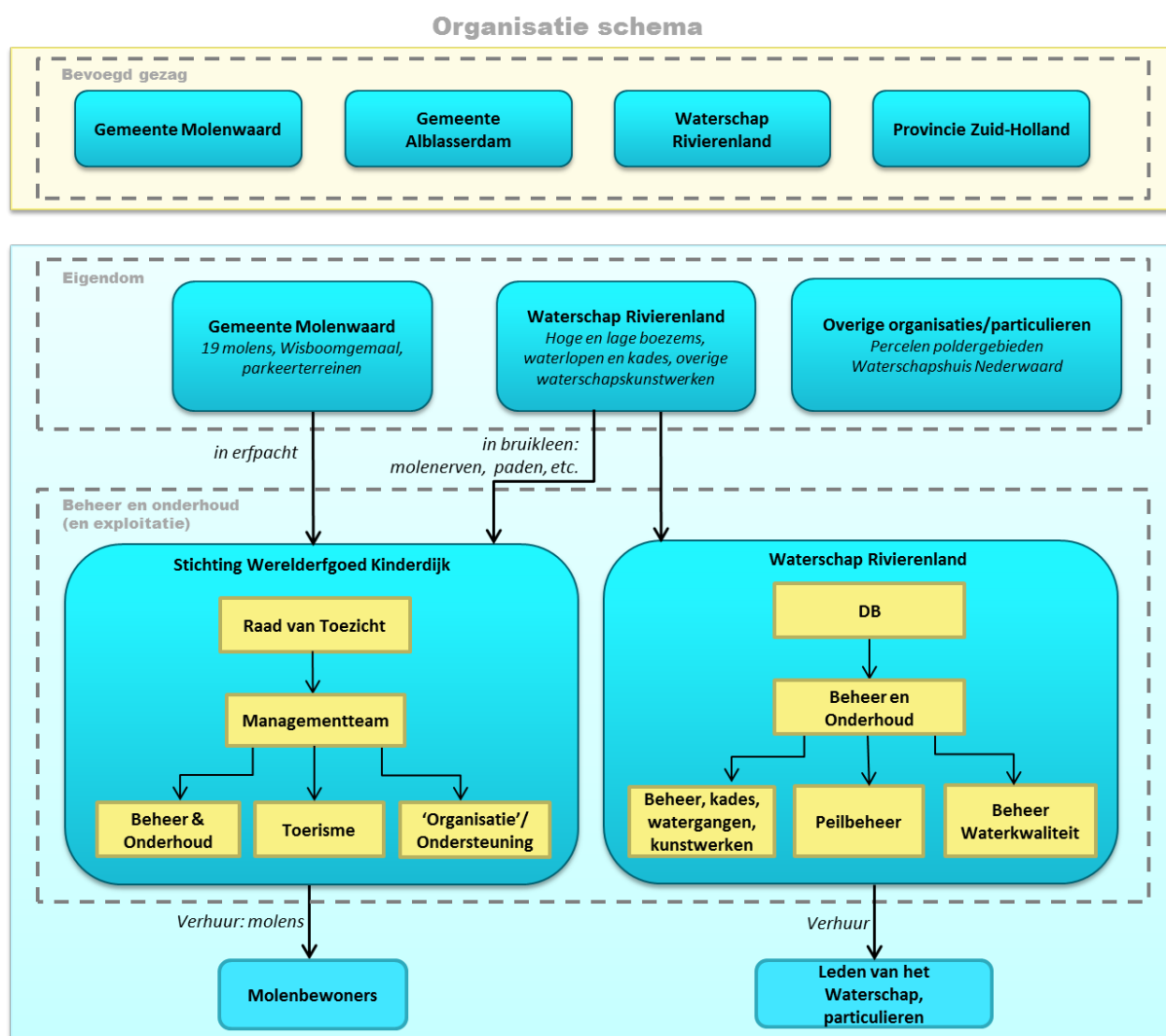
De start van de herinrichting van de entreezone staat gepland voor het eerste kwartaal van 2015.

4. Het management: structuren, rollen, taken en bevoegdheden

Diverse (publieke) organisaties hebben een rol bij de instandhouding van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. In dit hoofdstuk wordt beschreven wat de bevoegdheden en verantwoordelijkheden van deze partijen zijn.

4.1. Organisatiestructuur

De organisatiestructuur rond het Werelderfgoed is sinds 2012 fors veranderd, als gevolg van financiële problemen bij Stichting Werelderfgoed Kinderdijk. In 2012 is een reddingsplan vastgesteld, waarmee de eigendomssituatie in het gebied is gewijzigd. Het schema hieronder geeft in grote lijn de huidige organisatiestructuur weer. Daarbij is onderscheid gemaakt tussen verschillende lagen: het bevoegd gezag, eigendom en het beheer en onderhoud. Bij elk van deze lagen spelen verschillende partijen een rol.

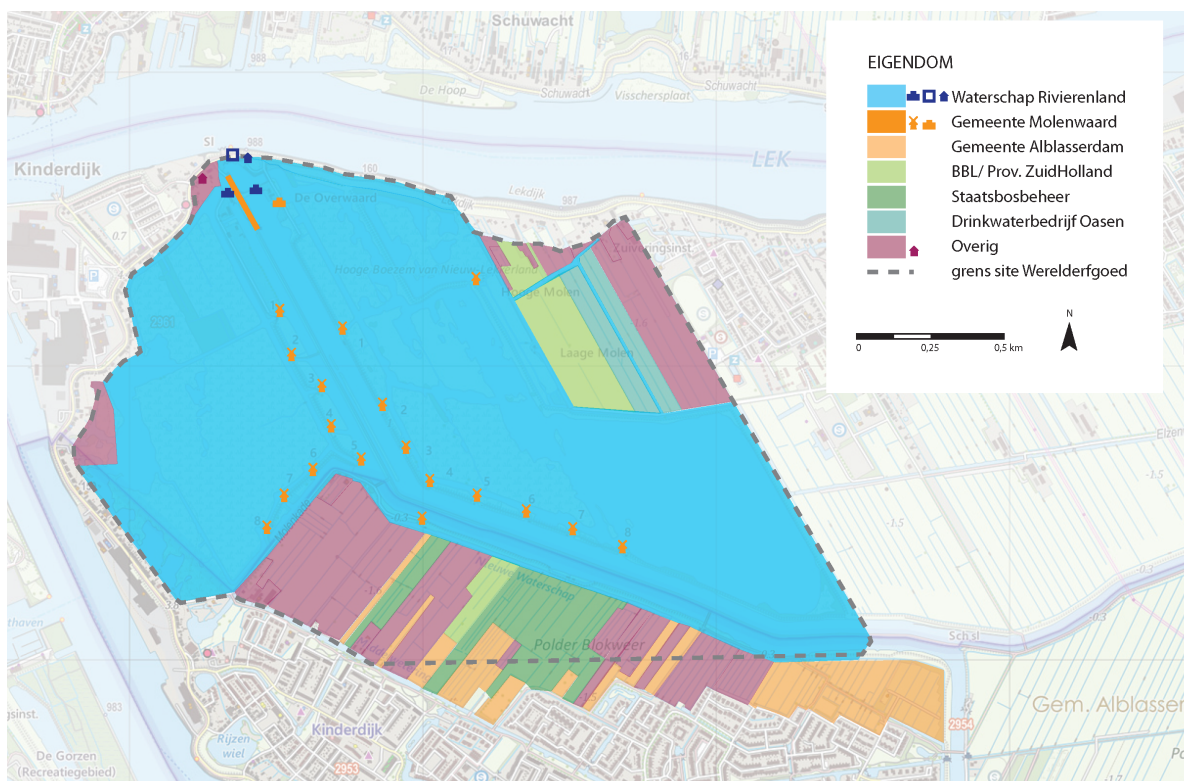
4.1.1. Bevoegd gezag

In de bovenste laag van het schema is het bevoegd gezag weergegeven. De meest relevante partijen die een rol spelen als bevoegd gezag zijn de provincie Zuid-Holland, Omgevingsdienst Haaglanden en Omgevingsdienst Zuid-Holland Zuid (in opdracht van Provincie Zuid-Holland), de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam en Waterschap Rivierenland. Deze organisaties zijn bevoegd om beslissingen te nemen die de site aangaan, bijvoorbeeld op het gebied van ruimtelijke ontwikkelingen en het geven van vergunningen.

4.1.2. Eigendom

Onderstaand kaartbeeld geeft een overzicht van de partijen met grondeigendom in het Werelderfgoed-gebied. Het overgrote deel van het gebied is in handen van Waterschap Rivierenland. Het Waterschap bezit de gehele Lage en Hoge Boezems, met uitzondering van twee westelijk gelegen percelen die in bezit zijn van een beleggingsmaatschappij/scheepswerfbedrijf IHC-Merwede. In de poldergebieden is het bezit meer versnipperd; naast het grondbezit van de organisaties Staatsbosbeheer, Bureau Beheer Landbouwgronden en Gemeente Alblasserdam is een groot deel van het gebied in handen van een drinkwaterbedrijf en particulieren.

De bouwwerken in het gebied zijn grotendeels in eigendom van de gemeente Molenwaard en Waterschap Rivierenland. Onderdeel van het reddingsplan uit 2012 was de overdracht van het eigendom van de molens, het Wisboomgemaal en delen van het terrein van Waterschap Rivierenland naar de gemeente Molenwaard. Het Waterschap is eigenaar van de overige opstallen in het gebied. Uitzonderingen hierop zijn de eerste steiger en een bakhuisje, die in het bezit zijn van de SWEK en het Waterschapshuis van de Nederwaard, dat in particulier bezit is.

Eigendomssituatie

4.1.3. Beheer en onderhoud

Het beheer en onderhoud van de site is voornamelijk in handen van twee partijen: de SWEK en Waterschap Rivierenland. Gemeente Molenwaard heeft de 19 molens en het Wisboomgemaal in erfpacht gegeven en delen van het terrein in bruikleen (waaronder de parkeerterreinen) aan de SWEK. De SWEK is hiermee verantwoordelijk geworden voor het beheer en onderhoud van deze onderdelen van de site. Het Waterschap is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het overige deel van het watersysteem met de gemalen, kades, en boezems. Een deel van het beheer en onderhoud wordt uitbesteed, bijvoorbeeld aan een rietbedrijf. Daarnaast heeft de provincie Zuid-Holland verantwoordelijk voor het opstellen van het Natura2000 beheerplan en de realisatie van een deel van de maatregelen. In hoofdstuk 5 wordt dieper ingegaan op de organisatie van het beheer en onderhoud binnen het Werelderfgoed.

4.2. Organisaties en hun bevoegdheden

In deze paragraaf wordt dieper ingegaan op bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de SWEK, Waterschap Rivierenland en de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam. Aan het eind van deze paragraaf zijn de verantwoordelijkheden van de belangrijkste betrokkenen bij Kinderdijk weergegeven in een overzichtelijke tabel.

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk

De SWEK is sitehouder en eindverantwoordelijk voor de instandhouding en het uitragen van Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. De SWEK heeft als sitehouder als doelstelling het behouden en het conserveren van het molengebied Kinderdijk als (cultuur)historisch- en natuurmonument. Vanuit deze doelstelling bewaakt de SWEK de instandhouding van het Werelderfgoed, toetst ontwikkelingen en activiteiten die plaatsvinden en grijpt wanneer nodig in. De SWEK draagt zorg voor de ontvangst van bezoekers en activiteiten op het gebied van promotie en educatie. Zij verzorgt als het ware het gastheerschap van Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout en zorgt voor de aansturing en opleiding van vrijwilligers.

Aandachtspunt 10:

Hierboven is aangegeven dat de SWEK ingrijpt wanneer zij signaleert dat activiteiten een risico zijn voor de instandhouding van de site. Dit kan variëren van ongewenste standplaatsen voor commerciële verkoop tot overtredingen van organisaties en individuen. De SWEK spreekt personen aan bij ongewenst gedrag, maar heeft niet het mandaat om daadwerkelijk op te treden/te handhaven wanneer er activiteiten plaatsvinden die niet wenselijk zijn binnen het Werelderfgoed. Dit vereist een korte lijn tussen de SWEK en het bevoegde gezag, die dan ook actie onderneemt. Vanuit de rol als verhuurder heeft de SWEK wel privaatrechtelijke mogelijkheden om huurders aan te spreken.

Zie kernvraagstuk 3.

Voor wat betreft de onderdelen, die in eigendom, erfpacht en bruikleen zijn van de SWEK, is zij verantwoordelijk voor het dagelijks beheer en exploitatie van het Werelderfgoed. Zij heeft 19 molens en het Wisboomgemaal in erfpacht en delen van het terrein in bruikleen (waaronder de parkeerterreinen) en heeft de verantwoordelijkheid voor het beheer en onderhoud van de molens, molenerven en opstallen, de toegangs- en voetpaden op de boezemkaden en het Wisboomgemaal. Ook zorgt zij voor de exploitatie, het beheer en onderhoud van de parkeerterreinen.

Verder is de SWEK verantwoordelijk voor een gezonde exploitatie van de stichting en de activiteiten die zij uitvoert. Zij zorgt voor het beheer van de budgetten en fondsen die ten dienste staan van de instandhouding van het Werelderfgoed. Ook werft ze externe gelden door middel van fondsen/sponsors. De SWEK is opdrachtgever en aandeelhouder van de BV Exploitatie Werelderfgoed Kinderdijk en is partner in de Gebiedsdeal Kinderdijk.

Waterschap Rivierenland

Waterschap Rivierenland is als waterbeheerder verantwoordelijk voor de uitvoering van haar taken beneemd in de Waterwet. Onder de verantwoordelijkheid van het waterschap vallen: alle watergangen, de Lage en Hoge Boezems, de hoofdwaterring, kades en avelingen (landjes tussen de molens), wegen, het Waardhuis met dijkmagazijn en waterschapskunswerken (waaronder de sluizen, het G.N. Kokgemaal en het J.U. Smitgemaal). Zij is verantwoordelijk voor de instandhouding en het beheer van deze elementen en draagt zorg voor de exploitatie van het beheer en onderhoud van bovengenoemde elementen. Het waterschap is ook verantwoordelijk voor het peilbeheer en de waterkwaliteit van de watergangen.

Als eigenaar van grote delen van het Werelderfgoed is zij bevoegd gezag voor het toetsen en afgeven van vergunningen (in het kader van de Keur). Verder heeft het waterschap een toezichthoudende rol en een handhavingstaak met betrekking tot de waterveiligheid, waterkwaliteit en waterkwantiteit.

Het waterschap is eigenaar van het overgrote deel van het Werelderfgoed. Dit maakt het waterschap een belangrijke partij bij de instandhouding van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. Waterschap Rivierenland is tevens partner in de Gebiedsdeal Kinderdijk.

Aandachtspunt 11:

De verantwoordelijkheden ten aanzien van de instandhouding van de site zijn versnipperd. Duidelijke afspraken over rollen, taken en verantwoordelijkheden zijn gewenst. In 2014 is een begin gemaakt met het proces van ontvlechting waarbij de SWEK en het waterschap concrete afspraken maken over het beheer en onderhoud van de verschillende onderdelen van de site. Dit moet onder andere resulteren in een bruikleenovereenkomst.

Zie kernvraagstuk 1 en 2.

Gemeente Molenwaard en Alblasserdam

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het planologisch veiligstellen van het Werelderfgoed en het beschermde dorpsgezicht via de structuurvisie en vooral het bestemmingsplan (verbeelding en planregels). Daarnaast zijn zij bevoegd gezag voor de Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO) en onder andere de Monumentenwet 1988. De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het toetsen en uitgeven van ontheffingen en vergunningen in het kader van de Algemeen plaatselijke verordening (APV). De gemeenten zijn tevens verantwoordelijk voor toezicht op en handhaving van activiteiten die strijdig zijn met de regelgeving.

De Gemeente Molenwaard is bovendien eigenaar van de 19 molens, het Wisboomgemaal en de parkeerterreinen. De gemeente heeft de gebouwen in erfpacht uitgegeven en delen van het terrein in bruikleen aan de SWEK. Met de veranderingen in 2012 heeft de gemeente Molenwaard een financiële garantstelling afgegeven en monitort zij de exploitatie van de SWEK. Gemeente Alblasserdam heeft, behalve enkele gronden in polder Blokweer, geen eigendommen in het Werelderfgoed. Beide gemeenten zijn partner in de Gebiedsdeal Kinderdijk.

Provincie Zuid-Holland

De provincie Zuid Holland is op provinciaal niveau verantwoordelijk voor ruimtelijk beleid (planologisch veiligstellen van site, molenbiotoop), beleid inzake ruimtelijke kwaliteit, beleid voor cultureel erfgoed en natuurbeleid. Zij zijn verantwoordelijk voor het opstellen en monitoren van een beheerplan voor het natura 2000-gebied Boezems Kinderdijk. De provincie is voor bepaalde aspecten verantwoordelijk voor vergunningverlening van ontwikkelingen en activiteiten en de toezicht op en handhaving van activiteiten die strijdig zijn met de regelgeving op deze aspecten. De uitvoering hiervan ligt bij de omgevingsdienst van de provincie.

De provincie is partner in de gebiedsdeal Kinderdijk. Zij ondersteunen het Werelderfgoed financieel door subsidieverlening via erfgoedlijn Waterdriehoek, Restauratie van rijksmonumenten, Uitvoeringsprogramma Groen/gebiedsdeal Kinderdijk, draaipremies en reguliere onderhoudssubsidies.

Aandachtspunt 12:

Werelderfgoed Kinderdijk is een openbaar gebied. Dit maakt dat de twee gemeenten, Waterschap Rivierenland en Provincie Zuid-Holland (Omgevingsdienst) bevoegd gezag zijn voor het geven van vergunningen en het zorgen voor de handhaving. Het dagelijks beheer en onderhoud ligt bij de SWEK en het Waterschap Rivierenland. De afstand tussen de ambities voor het Werelderfgoed, de dagelijkse praktijk en het vergunning- en handhavingstraject, zorgt ervoor dat niet altijd slagvaardig kan worden gehandeld en opgetreden. De betrokken partijen onderkennen deze problematiek. Daarom is men begonnen met het maken van afspraken over het verbeteren van het proces van vergunningen en handhaving. Daarbij wordt ook onderzocht of de SWEK een rol kan vervullen bij enkele uitvoerende taken. Dit proces moet vervolgd en afgerond worden.

Zie kernvraagstuk 3.

In de onderstaande tabel is een overzicht gegeven van de belangrijkste betrokken organisaties met hun belangrijkste verantwoordelijkheden.

Organisatie	Verantwoordelijkheden
Stichting Werelderfgoed Kinderdijk	• Sitehouder en bewaker van de instandhouding van het Werelderfgoed. • Verantwoordelijk voor het dagelijks beheer en exploitatie van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. • Beheer en onderhoud van de molens, molennerven en opstallen, de paden op boezemkaden, het Wisboomgemaal en parkeerterreinen. • Ontvangst van bezoekers en activiteiten op het gebied van promotie en educatie en aansturen, opleiden van vrijwilligers. • Partner in de Gebiedsdeal Kinderdijk.
Waterschap Rivierenland	• Verantwoordelijk voor het beheer van watergangen, kades, wegen buiten de bebouwde kom, fietspaden en waterschapskunstwerken. • Draagt zorg voor het peilbeheer en de waterkwaliteit van de watergangen. • Verantwoordelijk voor het uitgeven van vergunningen en handhaving. • Partner in de Gebiedsdeal Kinderdijk.
Gemeente Molenwaard	• Planologisch veiligstellen site via structuurvisie en bestemmingsplan. • Bevoegd gezag voor Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO), Algemene Plaatselijke Verordening APV en de Monumentenwet 1988. • Verantwoordelijk voor het uitgeven van vergunningen en handhaving. • Financiële garantstelling, sturing op de exploitatie van het gebied. • Partner in de Gebiedsdeal Kinderdijk.
Gemeente Alblasserdam	• Planologisch veiligstellen site via structuurvisie en bestemmingsplan. • Bevoegd gezag voor Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht (WABO), Algemene Plaatselijke Verordening APV en de Monumentenwet 1988. • Verantwoordelijk voor het uitgeven van vergunningen en handhaving. • Partner in de Gebiedsdeal Kinderdijk.
Provincie Zuid-Holland	• Op provinciaal niveau verantwoordelijk voor ruimtelijk beleid, beleid voor cultureel erfgoed en natuurbeleid. • Bevoegd gezag voor de Natuurbeschermingswet. • Subsidieverlening voor instandhouding en ontwikkeling. • Partner in de Gebiedsdeal Kinderdijk.
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap via Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed	• Op rijksniveau verantwoordelijk voor beleid voor cultureel erfgoed in de brede zin en Werelderfgoed in het bijzonder en rapporteert aan UNESCO • Uitvoering Monumentenwet en het Nederlandse Werelderfgoedbeleid. • Subsidieverlener voor instandhouding en Kennisinstituut en adviseur. • Partner in de Gebiedsdeal Kinderdijk.
Stichting Werelderfgoed.nl	• De bewustwording te bevorderen van het internationale belang van verschillende, door UNESCO erkende, erfgoederen in Nederland en het voormalig Nederlandse eiland Curaçao. • Het draagvlak voor het behoud en beheer te vergroten. • Ondersteunt bij opstellen managementplannen.

Naast de hierboven genoemde organisaties, spelen een aantal andere partijen een rol als belanghebbende bij het Werelderfgoedgebied: Natuur en Vogelwacht de Alblasserwaard, Belangenvereniging Leefbaarheid Kinderdijk, de bewoners van de molens en diverse ondernemers (bijvoorbeeld touroperators en reders). Zij zijn elk vanuit een eigen belang betrokken bij Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout.

4.3. Coördinatie: dagelijks bestuur en toezichthouders

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk

Als onderdeel van het eerder genoemde reddingsplan uit 2012 is ook de bestuursstructuur aangepast. De stichting omvat nu een raad van toezicht, een managementteam en een werkorganisatie, bestaande uit vaste medewerkers en vrijwilligers.

Raad van toezicht

Sinds 2013 bestaat de raad van toezicht niet meer uit bestuursleden van gemeenten en provincie, maar uit drie externe deskundigen. De raad van toezicht houdt toezicht op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken in de stichting. De raad houdt tenminste toezicht op de volgende aspecten:

- de realisatie van de statutaire doelstellingen van de stichting;
- de strategie en de risico's verbonden aan de activiteiten van de stichting;
- de opzet en werking van de interne risicobeheersings- en controlesystemen;
- de financiële verslaglegging;
- de naleving van wet- en regelgeving en de governance-structuur.

De raad van toezicht levert advies aan het bestuur en is bevoegd besluiten van het bestuur aan zijn goedkeuring te onderwerpen. Daarnaast benoemt de raad van toezicht de bestuurders van de stichting en kan deze bij slecht functioneren schorsen of ontslaan. Voor het uitoefenen van deze taken komt de raad van toezicht tenminste één keer per kwartaal bijeen.

Bestuur

Het bestuur van de stichting wordt gevormd door twee leden: een algemeen bestuurslid en een bestuurslid marketing. Het bestuur is onder andere verantwoordelijk voor de dagelijkse bedrijfsvoering, vertegenwoordigt de stichting en is verantwoordelijk voor de financiële administratie en fondsenwerving. Daarnaast geven de bestuursleden leiding aan de werkorganisatie van de SWEK in samenwerking met een coördinator beheer en onderhoud en een coördinator communicatie/vrijwilligers. Het bestuur stelt een beleidsplan/begroting vast met de door de stichting te verrichten werkzaamheden, de wijze van werving van gelden, het beheer van het vermogen en de besteding daarvan, en actualiseert dit periodiek. Het bestuur is voor zijn functioneren verantwoording verschuldigd aan de raad van toezicht.

Managementteam

De twee bestuursleden vormen samen met de coördinator beheer en onderhoud en de coördinator communicatie/vrijwilligers het managementteam. De coördinatoren zijn op hun beurt verantwoordelijk voor de aansturing van de teams in de werkorganisatie die onder hen vallen. De coördinator beheer en onderhoud maakt jaarlijks een onderhoudsplan met bijbehorende begroting voor de molens, het terrein en de overige opstallen.

Werkorganisatie

De werkorganisatie is georganiseerd volgens de twee hoofdtaken van de stichting: beheer en onderhoud, en toerisme en educatie/marketing. In aanvulling hierop is er een tak met medewerkers die zorgt voor de algemene ondersteuning van de organisatie.

Het team beheer en onderhoud zorgt voor de uitvoering van een deel van de taken die voortkomen uit de onderhoudsplannen. Het team bestaat uit molenmakers en een groep vrijwilligers die kleine onderhoudstaken uitvoert en zorgt voor een aantrekkelijke presentatie van het Werelderfgoed. Ook de vrijwillige molenaars, die de molens laten draaien en zorgen voor klein onderhoud aan de molens, maken onderdeel uit van dit team. De overige onderhoudstaken worden uitbesteed aan aannemers of specialistische bedrijven.

Het team toerisme richt zich op de uitvoering van activiteiten op het gebied van educatie, marketing en sales. Het team zorgt voor de dagelijkse communicatie richting de gasten via e-commerce, advertenties en plaatselijke bewegwijzering, en maakt en organiseert de groepsboekingen, arrangementen en kassaverkopen. De afdeling is ook verantwoordelijk voor het productassortiment in de winkels, productontwikkeling in het gebied en het onderhouden van relaties met marketingpartners. Voor het overgrote deel worden de ontvangst, kassa en rondleidingactiviteiten uitgevoerd door vrijwilligers. Onderdeel van het team is een groep vrijwilligers die zich specifiek bezighoudt met activiteiten op het gebied van educatie.

Waterschap Rivierenland

Bestuur

Het bestuur van het waterschap is democratisch gekozen en bestaat uit een algemeen bestuur en een dagelijks bestuur. Het algemeen bestuur, dat uit 30 leden bestaat, bepaalt het beleid van het waterschap en neemt beslissing over bijvoorbeeld de begroting, peilbesluiten en waterprojecten. Het dagelijks bestuur bestaat uit een dijkgraaf en zes heemraden. De dijkgraaf staat aan het hoofd van het waterschap, vertegenwoordigt het waterschap en is voorzitter van zowel het dagelijks bestuur als het algemeen bestuur. In spoedeisende situaties is de dijkgraaf bevoegd tot het zelfstandig nemen van besluiten. Het bestuur wordt ondersteund door bestuurlijke commissies, die voorbereidend werk verrichten voor vergaderingen.

Ambtelijke organisatie

De ambtelijke organisatie van het waterschap is onderverdeeld in diverse afdelingen en teams. Binnen de organisatie van het waterschap is een relatiemanager aanwezig die als aanspreekpunt fungeert voor alle zaken omtrent het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. Afhankelijk van het onderwerp verwijst de relatiemanager door naar de juiste persoon binnen het Waterschap. De teamleden die vanuit het Waterschap betrokken zijn bij waterschapstaken op en om Kinderdijk komen 1 maal per jaar samen om projecten en uitvoeringsmaatregelen af te stemmen.

4.4. Overlegstructuren

Er zijn verschillende communicatie- en overlegstructuren rondom Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout:

Uitvoeringscoalitie Waterdriehoek

De Waterdriehoek is een gebiedscoalitie van de organisaties: provincie Zuid-Holland, Regio Drechtsteden, gemeente Molenwaard, gemeente Alblasserdam, gemeente Dordrecht, Stichting Werelderfgoed Kinderdijk, Aquabus, Parkschap Nationaal Park de Biesbosch, Dordrecht Marketing en VVV Zuid-Holland Zuid. Deze organisaties werken gezamenlijk aan een investeringsprogramma om de zichtbaarheid, toegankelijkheid en aantrekkelijkheid van de regio Nationaal Park de Biesbosch - Dordrecht - Kinderdijk te vergroten (zie H 3.2.5.). Het samenwerkingsverband is niet geïnstitutionaliseerd. Iedere zes weken vindt ambtelijk overleg plaats en twee keer per jaar bestuurlijk overleg. Afhankelijk van het specifieke project sluiten andere organisaties zich aan. In het geval van 'de Gebiedsdeal Kinderdijk' geldt dit voor de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Waterschap Rivierenland en de Natuur en Vogelwacht de Alblasserwaard.

Integrale herontwikkeling entreezone

Het proces van de integrale herontwikkeling van de entreezone wordt aangestuurd door een stuurgroep bestaande uit de directie van de SWEK en de bestuurlijke en ambtelijke opdrachtgevers van de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam. Rond deze kerngroep bevindt zich een 'schil' van organisaties die betrokken zijn bij en advies geven aan het project: Provincie Zuid-Holland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Waterschap Rivierenland, Gemeente Dordrecht, Regio Drechtsteden, Regio Alblasserwaard-Vijfherenlanden, Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard, Waterbus, omwonenden en overige partijen. Zowel de stuurgroep als een ambtelijke werkgroep overlegt maandelijks.

SWEK en Waterschap Rivierenland

Tenminste één keer per jaar is er bestuurlijk overleg tussen het waterschap en de SWEK en minimaal één keer per jaar vindt overleg plaats over planning van onderhoud. Op dit moment hebben de twee organisaties frequenter overleg in verband met het opstellen van een bruikleenovereenkomst en een projectplan waarin afspraken worden vastgelegd over het beheer en het onderhoud van de fysieke ruimte. De bedoeling is dat hiermee meer duidelijkheid ontstaat in de versnipperde eigendoms-, gebruik- en beheersituatie binnen de site (aandachtspunt 11).

SWEK en Gemeente Molenwaard

In verband met de financiële garantstelling van de gemeente Molenwaard, onderdeel van het reddingsplan uit 2012, vindt twee keer per jaar bestuurlijk en ambtelijk overleg plaats tussen de gemeente Molenwaard en de SWEK. Tijdens dit overleg wordt gesproken over de financiële positie van de SWEK. Daarnaast vindt tenminste één keer in de twee maanden bestuurlijk overleg plaats over lopende zaken, zoals de uitvoering van de gebiedsdeal.

Gemeente Molenwaard en gemeente Alblasserdam

De gemeenten Molenwaard en Alblasserdam voeren regelmatig overleg over de bestuurlijke agenda, daarbij komt ook het Wereldgoed Kinderdijk aan de orde. Het gaat om bestuurlijk overleg met ambtelijke ondersteuning.

SWEK en organisaties die nauw betrokken zijn bij het Werelderfgoed

Conform de statuten van de SWEK organiseert de stichting jaarlijks een overleg met (semi) publieke lichamen, zoals gemeente Alblasserdam, Gemeente Molenwaard, Waterschap Rivierenland, provincie Zuid-Holland en natuurorganisaties, ten behoeve van de uitwisseling van informatie en adviezen.

Aandachtspunt 13:

In de werksessies is naar voren gekomen dat er behoefte is aan een overlegstructuur waar besluiten met betrekking tot het Werelderfgoed integraal afgewogen worden.

Zie kernvraagstuk 2.

4.5. Inzet vrijwilligers en betrokkenheid bevolking

Vrijwilligers

In 2011 is de SWEK gestart met de inzet van vrijwilligers. Sindsdien is het aantal vrijwilligers toegenomen (circa 170 mensen in 2014). De stichting heeft beleid opgesteld voor de inzet en aansturing van vrijwilligers. Hierin is beschreven dat de SWEK positief staat tegenover het werken met vrijwilligers en, waar mogelijk, mensen de gelegenheid wil geven betrokken te raken bij het werk en de doelen van de SWEK. De stichting beoogt een situatie waarbij de vrijwilligers zoveel plezier beleven aan hun werk, dat zij hun enthousiasme over het werk en de doelstellingen van de SWEK uitdragen in hun omgeving.

De SWEK zet vrijwilligers in voor:

- gastheerschap in het bezoekerscentrum;
- het begeleiden van excursies/groepen in het molengebied;
- het geven van workshops;
- verkoop van toegangskaarten en artikelen aan de diverse kassa's;
- het verrichten van administratieve en organisatorische werkzaamheden;
- projectmatige inzet / timmerwerkzaamheden;
- het verrichten van klein onderhoud;
- IT-werkzaamheden.

In het vrijwilligersbeleid wordt onder andere ingegaan op de coördinatie van en communicatie met vrijwilligers. De Stichting hecht waarde aan hun inbreng en kennis. Zij worden vertegenwoordigd door de Werkgroep Vrijwilligers en aangestuurd door de Coördinator Vrijwilligers. De Werkgroep ondersteunt en adviseert de SWEK.

Onderdeel van het vrijwilligersbeleid is de aandacht voor scholing van vrijwilligers om ervoor te zorgen dat zij hun werk zo goed mogelijk uitvoeren. Dit gebeurt door middel van praktijkopleidingen (meelopen met ervaren krachten) en vrijwilligersavonden. Daarnaast zijn in het beleid afspraken opgenomen over de werkzaamheden en een gedragscode, waaraan zij zich dienen te houden.

Betrokkenheid bevolking

Molenbewoners

Veel van de bewoners van de molens zijn tevens vrijwillig molenaar en helpen daarmee de SWEK om van Kinderdijk een levend Werelderfgoed te maken. De SWEK overlegt elk jaar een aantal malen met de huurdercommissie om lopende zaken door te nemen. Aandacht wordt geschonken aan de opmerking van een aantal bewoners, dat de toename van activiteiten inbreuk maakt op hun leefomgeving. Getracht wordt een technische commissie in het leven te roepen, die als taak heeft de communicatie tussen bewoners en molenaars over onderhoud en onderhoudsplanning te verbeteren. Ook kan met een technische commissie meer specifieke kennis benut worden, die anders professioneel ingehuurd moet worden.

Omwonenden van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout

Over de betrokkenheid van de plaatselijke- en regionale bevolking bij het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout zijn geen op wetenschappelijk onderzoek gebaseerde cijfers en feiten beschikbaar. Een indicatie voor de betrokkenheid van de bevolking is het grote aantal vrijwilligers dat zich inzet voor Stichting Werelderfgoed Kinderdijk. In totaal werken circa 170 mensen vrijwillig mee aan de instandhouding van het erfgoed en de ontvangst en voorlichting van bezoekers.

Vanuit de SWEK wordt regelmatig gecommuniceerd naar alle bewoners middels een nieuwsbrief, om aan te geven wat er speelt binnen en rondom de SWEK. Deze nieuwsbrief wordt gepubliceerd in de plaatselijke krant. Daarnaast heeft de SWEK minimaal tweemaal per jaar overleg met de Belangenvereniging Leefbaarheid Kinderdijk.

Natuurorganisaties

De SWEK werkt samen met natuurorganisaties om meer aan educatie en beleving te doen. Samen worden plannen ontwikkeld om ook natuureducatie een plaats te geven binnen Kinderdijk.

5. Beheer en Onderhoud

5.1. Aanpak beheer en onderhoud

Het beheer en onderhoud van onderdelen van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout is hoofdzakelijk in handen van twee organisaties: Stichting Werelderfgoed Kinderdijk en Waterschap Rivierenland. Op het moment van schrijven van dit Managementplan werken deze twee partijen aan een bruikleenovereenkomst, waarmee duidelijkheid ontstaat over het gebruik en verantwoordelijkheden omtrent beheer en onderhoud van de verschillende objecten in het gebied.

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk

De Stichting Werelderfgoed Kinderdijk is verantwoordelijk voor het dagelijks beheer van het Werelderfgoed. De gemeente Molenwaard heeft de negentien molens, het Wisboomgemaal in erfpacht en parkeerterreinen in bruikleen gegeven aan de stichting. De stichting is daarmee verantwoordelijk geworden voor het beheer en onderhoud van deze onderdelen. Naast deze onderdelen, die in eigendom zijn van de gemeente Molenwaard, heeft de SWEK onderdelen in erfpacht en bruikleen van Waterschap Rivierenland. De SWEK zorgt voor het beheer en onderhoud van de molenerven en de toegangs- en voetpaden op de boezemkaden. Vanaf 2015 stelt de SWEK een technische commissie in. Hierin nemen vier experts plaats (aangedragen door de molenaars). Deze commissie geeft onafhankelijk advies over de staat van onderhoud en beheeracties gedurende het jaar. Elk jaar voert zij een inspectieronde uit en doet hierover verslag aan de coördinator beheer en onderhoud van de SWEK. De SWEK stelt jaarlijks een onderhoudsplan op voor de molens, het terrein en de overige opstallen.

Om in aanmerking te komen voor de Brim (Besluit rijkssubsidiëring instandhouding monumenten)-regeling van de rijksoverheid is voor elke molen een instandhoudingsplan opgesteld. In deze instandhoudingsplannen wordt de onderhoudstoestand van de molens beschreven en zijn de uit te voeren werkzaamheden voor de komende zes jaar vastgelegd, inclusief een planning en kostenraming. Aan de hand van deze afzonderlijke rapporten stelt de SWEK een jaar-c.q. meerjarenprogramma op voor het subsidiabele, monumentale onderhoud van de molens. Voor het Wisboomgemaal wordt de komende tijd een restauratieplan opgesteld (zie Hoofdstuk 5, kernvraagstuk 19).

De uitvoering van deze taken wordt deels opgepakt door de molenmakers die in dienst zijn van de stichting en deels door een groep vrijwilligers. Alle overige onderhoudstaken worden uitbesteed aan aannemers of specialistische bedrijven. Van de 19 molens worden er 16 verhuurd aan molenaars, tevens de bewoners. Deze bewoners zijn verantwoordelijk voor het klein onderhoud aan de molens.

Het beheer van de molenerven wordt verzorgd door de huurder/pachter van de molen. De drie bezoekmolens vallen onder de verantwoordelijkheid van de SWEK. Een uitgebreide inventarisatie van de molenerven is in 2013 verricht (Landschap & Erfgoed Zuid-Holland). Hierin wordt per molenerf beschreven wat de uitgangspunten zijn voor behoud en ontwikkeling. Bij wijzigingen in gebruik staat behoud van het historische karakter centraal.

Aandachtspunt 14:

De toegangswegen vallen onder het beheer van het waterschap. Er ligt een verzoek om voor onderhoud van de molens enkele algemene verkeersontheffingen ter beschikking te stellen voor de SWEK, zodat zij aannemers onderhoud kan laten plegen zonder hier elke keer een aparte aanvraag voor te hoeven doen.

Zie kernvraagstuk 3.

Waterschap Rivierenland

Waterschap Rivierenland is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van alle watergangen, kades en waterschapskunsthoeven in het gebied (waaronder de sluizen, het G.N. Kokgemaal en het J.U. Smitgemaal). Het waterschap doet dit primair vanuit waterstaatkundig oogpunt. De boezemkades van Kinderdijk zijn zogenaamde regionale waterkeringen. Het waterschap toetst of de kades voldoen aan de normen die zijn opgesteld door de provincie Zuid-Holland.

Deze boezemkades hebben primair een waterkerende functie. De kades zijn van oorsprong niet beplant, kruin en taluds zijn begroeid met gras. De molenkades zijn alleen toegankelijk voor bewoners van de molens, via een smal verhard pad op de kade. Het beheer beoogt het behoud van de met riet begroeide zones langs de molenkades. Waar nodig wordt opschot van bomen en struweel verwijderd. Verder kennen kruin en talud van de kades een extensief maaibeheer (maximaal tweemaal per jaar). Rond de molennerven is het maaibeheer intensiever.

Een riet- en loonbedrijf pacht kades en avelingen (landjes tussen de molens). Ditzelfde bedrijf pacht ook de Hoge Boezems van de Overwaard en Nieuw-Lekkerland en de Hoge Boezem van de Nederwaard ten behoeve van de rietopbrengst. Het waterschap zorgt ervoor dat de waterschapskunstwerken en gemalen in goede staat zijn en indien nodig gerenoveerd/vernieuwd worden, zodat het peilbeheer goed kan worden uitgevoerd.

Het peilbeheer is een tweede taak van het waterschap. Eens in de 10 jaar wordt in overleg met vertegenwoordigers van belangenorganisaties een peilbesluit opgesteld, waarin het waterpeil in de watergangen voor de komende 10 jaar is vastgelegd. Daarnaast zorgt het waterschap voor het waterkwaliteitsbeheer.

Naast de taken gerelateerd aan het beheer van het watersysteem is het waterschap eigenaar van diverse opstallen, zoals het Waterschapshuis van de Overwaard, het JU Smitgemaal, het Ir. G.Kok/Overwaard gemaal en de Elshoutsluizen. Het waterschap is tevens verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van deze gebouwen.

Hoewel het waterschap de onderdelen van het gebied primair beheert vanuit 'het waterbelang', zorgt zij er met dit beheer tegelijkertijd voor, dat de verschillende waterstaatkundige onderdelen van het Werelderfgoed in stand worden gehouden.

De provincie Zuid-Holland stelt een uitvoeringsplan op, waarin staat aangegeven waar en wanneer welke oppervlakte rietland per jaar wordt gemaaid en welke criteria ten grondslag liggen aan de keuzes. Vertrekpunt voor het uitvoeringsplan kan het bestaande Beheerplan Hoge Boezems Kinderdijk (Meulenbroek & Goderie, 2004) zijn.

Overige beherende partijen

De percelen in de poldergebieden worden beheerd door de eigenaren/pachters; voornamelijk door agrariërs, Staatbosbeheer en BBL. Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van de vogelkijkhut op de boezemkade van de Overwaard. Het Waterschapshuis van de Nederwaard is in particulier bezit. De eigenaar is verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van dit pand.

5.2. Staat van de objecten

Hieronder is een overzicht gegeven van de staat van de verschillende elementen die deel uitmaken van de site.

Objecten	Toelichting (bouwkundige) staat
De 19 molens en molengoten	In 2012 is de restauratie van 14 van de 19 molens van Kinderdijk afgesloten. Ook is de Blokweerse molen recent gerenoveerd. Alle 19 molens zijn nu maalvaardig. Wel wordt regulier beheer en onderhoud verricht. Voor de 19 molens zijn instandhoudingsplannen opgesteld, waarin de benodigde herstelwerkzaamheden voor een periode van zes jaar (2013-2018) zijn vastgelegd. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om herstel van voegwerk en vervanging van door houtrot aangetaste onderdelen. Eens in de 20 a 30 jaar is groot onderhoud aan de molens nodig. Molen 4 van de Overwaard zal de komende jaren worden hersteld, zodat deze weer de oorspronkelijke functie als 'contramolen' kan tonen.

Molenerven en bijgebouwen	Het Onderzoek molenerven door Landschap & Erfgoed Zuid-Holland geeft de bouwkundige staat aan van de molenerven en de objecten. - Ten zuiden van het uit 1868 daterende Wisboomgemaal (Overwaard 3) staan twee schuren die behoren bij de machinistenwoningen die zich ten noorden van het gemaal bevinden (daterend uit 1920, respectievelijk Overwaard 1 en 2, 2961 AT Kinderdijk). De schuur is van typologische waarde, de bouwkundige staat is evenwel slecht tot zeer slecht. - Op het molenerf van Nederwaard 3 is de schuur in slechte staat. Restauratie wordt aanbevolen. - Op sommige erven van de Nederwaard treffen we nog eenvoudige berghokken aan. De nog aanwezige exemplaren verkeren vaak in slechte staat.
Wisboomgemaal	Het Wisboomgemaal moet binnen afzienbare tijd worden gerestaureerd. Hiervoor is een onderzoek naar de bouwkundige situatie van het gemaal noodzakelijk. Dit project wordt naar verwachting in het eerste kwartaal van 2015 afgerond.
G.N. Kokgemaal	De ongeschonden architectuur is evenwichtig en functioneel.
J.U. Smit gemaal	Op dit moment voert het waterschap een studie uit naar de toekomst van het gemaal. De pompen en de bediening daarvan zijn aan modernisering toe.
2 uitlaatsuizen	De sluizen zijn nog steeds in werking en in goede staat van onderhoud.
2 Waterschapshuizen	Het waardhuis van de Overwaard is in 1982-1983 gerestaureerd. In 2015 wordt het dak van het waardhuis van de Overwaard gerenoveerd. In het kader van de subsidieregeling Restauratie Rijksmonumenten heeft de provincie een subsidie verleend voor de restauratie van het Waardhuis.
Hoge en lage boezems en poldergebieden	De rietlanden in de Hoge Boezem van de Overwaard kalven af. Om de leesbaarheid van de boezem als onderdeel van het historisch waterstaatkundig systeem te behouden worden maatregelen getroffen.
Molenkades, boezemkades en dijken	In verband met de waterkerende functie is versterking van kades en de hoofdwaterkering nodig. Het waterschap werkt momenteel aan de versterking van de boezemkade van de Overwaard en de Lekdijk als hoofdwaterkering.
Bruggen	De brug naar Museummolen Nederwaard wordt slecht en is te smal geworden voor de vele groepen bezoekers. In 2015 wordt een nieuwe brug gerealiseerd.
Oevers	Er is sprake van afkalvende oevers/rietgorzen. Met name op de Overwaard zijn delen van de oevers in het water verdwenen. Op enkele plekken is oeverbescherming aangebracht, zie ook aandachtspunt 7 en kernvraagstuk 10.

Aandachtspunt 15:

De tabel hierboven laat zien dat een aantal objecten achterstallig onderhoud hebben. Om de instandhouding te borgen zijn maatregelen nodig.

Zie kernvraagstuk 13 en 14.

5.3. Beveiliging en externe invloeden

5.3.1. Beveiliging

Risico Inventarisaties

De SWEK verricht Risico Inventarisaties (RI's) bij de molens, waarbij extra aandacht wordt besteed aan de bezoekmolens. De RI's zijn speciaal ontworpen voor molens door de Arbowerkgroep van de Vereniging Hollandsche molen. De RI's worden uitgewerkt en de aan de hand van de bevindingen wordt er een maatregelenpakket voor uitvoering opgesteld. Enkele jaren geleden is een eerste ronde gedaan. Dit jaar is begonnen met een nieuwe ronde en krijgen de RI's een update. Ook het Wisboomgemaal wordt meegenomen. Aan de hand van deze RI zijn verbeteringen aangebracht ten behoeve van de veiligheid van de bezoekers en het personeel.

Beveiliging tegen brand en blikseminslag

De 19 molens van Kinderdijk zijn voorzien van brandblussers en een bliksemafleider. De blussers worden jaarlijks gecontroleerd door een ter zake kundig bedrijf. Ook de bliksemafleiders worden regelmatig gecontroleerd door een ter zake kundig bedrijf. De houten molens van de Overwaard zijn brandgevaarlijker dan de stenen molens.

Vuurwerk en wensballonnen

De monumenten van Kinderdijk hebben te maken met risico's als gevolg van vuurwerk en wensballonnen. Het afsteken van vuurwerk en wensballonnen nabij monumenten is een onderwerp dat momenteel onder de aandacht ligt. De Federatie Instandhouding Monumenten, een koepel van ruim veertig belangrijke monumentenorganisaties in Nederland, heeft in februari 2015 in een brief aan het Rijk aangedrongen op een vuurwerkverbod in de omgeving van monumenten. Ook pleiten zij voor een algeheel wensballonverbod.

Drones

Er wordt overlast van drones ervaren. Zij vormen een potentieel risico voor de beveiliging van objecten en publiek. In Nederland geldt algemene wetgeving voor het gebruik van drones. Nieuwe regelgeving voor eenvoudige operaties van onbemande luchtvaartuigen wordt thans ontwikkeld, maar is nog niet gereed voor publicatie. Op dit moment zijn op hoofdlijnen de volgende regels van toepassing:

- Vliegen met drones voor recreatief/privé gebruik in Nederland is toegestaan en valt momenteel onder de regelgeving die opgesteld is voor het vliegen met modelvliegtuigen (Regeling Modelvliegen).
- Vliegen met drones voor zakelijk (beroepsmatig) gebruik is in Nederland niet toegestaan. Beroepsmatig vliegen met drones is enkel toegestaan mits het bedrijf over een ontheffing beschikt.

Verzekering en veiligheid vrijwilligers:

Voor de dagen dat een vrijwilliger werkt is een ongevallenzekerings afgesloten. De SWEK heeft een wettelijke aansprakelijkheidsverzekering. Van de vrijwilligers wordt verwacht dat zij zelf een ziektekostenverzekering hebben. Voor vrijwilligers die worden ingezet in het molengebied gelden dezelfde veiligheidseisen als voor vaste medewerkers van de SWEK. De coördinator geeft aan wat de veiligheidseisen zijn en zorgt, indien noodzakelijk, dat er voldoende beschermingsmiddelen beschikbaar zijn.

Veiligheidsplan

De SWEK beschikt momenteel niet over een overkoepelend plan voor de beveiliging binnen de site. De stichting heeft aangegeven behoefte te hebben aan een dergelijk veiligheidsplan, waarin aandacht wordt besteed aan aspecten als de beveiliging tegen brand, inbraak, diefstal, vandalisme en eventueel gebruik van drones (zie H5, kernvraagstuk nr. 17). Het opstellen van een veiligheidsplan is opgenomen in de begroting van 2015 van de SWEK. In het kader van het veiligheidsplan wordt door de stichting een verkenning uitgevoerd naar de realisatie van een glasvezelnetwerk tussen de attracties, zodat de beveiliging vanuit één punt kan worden gemonitord.

Aandachtspunt 16:

Opstellen van een veiligheidsplan.

Zie kernvraagstuk 12.

Protocol rijksmonumenten

De Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed heeft een intern protocol opgesteld over de omgang met incidenten bij rijksmonumenten. Het protocol is in eerste instantie bedoeld voor de eigen medewerkers, maar het document kan andere

organisaties helpen om een eigen, vergelijkbaar protocol op te stellen. (Het Protocol rijksmonumenten is te openen via www.veilig-erfgoed.nl.)

Verkeersveiligheid omgeving

De toestroom van bezoekers zorgt voor een hoge verkeersdruk op de toegangswegen naar het Werelderfgoed. Met name op de Lekdijk is in de zomermaanden sprake van een hoge verkeersbelasting. Door de hoge verkeersdruk, veelheid aan verkeersstromen en de beperkte ruimte in het wegprofiel ontstaan soms onveilige situaties. Voorbeelden zijn de oversteek van cruisepassagiers naar het Werelderfgoed en de aansluitingen van het fietspad nabij de entree van Kinderdijk-Elshout.

Aandachtspunt 17:

Bij de herinrichting van de entreezone is het van belang aandacht te schenken aan de veiligheid van de verschillende verkeersstromen.

Zie kernvraagstuk 15.

5.3.2. Klimaatverandering

Capaciteit verwerking van water

Als gevolg van klimaatverandering kan de benodigde capaciteit voor het verwerken van water in de toekomst veranderen. Dit betekent dat aanpassing of vernieuwing van in werking zijnde objecten, zoals het J.U. Smitgemaal en het G.N. Kokgemaal, in de toekomst nodig kan zijn om het gebied waterhuishoudkundig op orde te houden. In dat geval geldt de aanpak voor aanpassing/vernieuwing van objecten zoals omschreven bij kernvraagstuk 6 'Aanpassingen aan objecten binnen de site'.

Dijk- en kadeversterkingen

Op dit moment wordt gewerkt aan plannen voor de versterking van één van de boezemkades in het gebied (zie kernvraagstuk 5 'Overige ruimtelijke ontwikkelingen binnen de site'). Een veranderend klimaat kan vragen om extra versterking van kades binnen het gebied en de rivierdijk grenzend aan het gebied. Dijk- en kadeverhoging kan de beleving van de openheid en de horizon van het gebied beïnvloeden. Indien in de toekomst aanpassing van waterkeringen binnen de site nodig is, geldt de aanpak zoals omschreven bij kernvraagstuk 11 'Overige ruimtelijke ontwikkelingen binnen de site': het volgen van een transparant afwegingsproces, waarbij maatregelen in het kader van waterveiligheid worden afgestemd met de instandhouding van cultuurhistorische waarden.

Bodemdaling

Het Werelderfgoed en het omliggend gebied hebben te kampen met bodemdaling als gevolg van inklinking van de veenbodem. Binnen het kader van het Managementplan worden geen significant negatieve effecten verwacht voor de universele waarden van het Werelderfgoed. Op de lange termijn wordt bezien hoe de bodemdaling zich ontwikkelt en of maatregelen nodig zijn.

5.3.3. Natuurrampen

Met uitzondering van het waterbeheersvraagstuk dat in de paragraaf hierboven is aan de orde is gekomen, zijn in Nederland geen grote natuurrampen te verwachten. Ondanks het zeer hoge veiligheidsniveau van een statische doorbraak van maximaal 1 in de 2000 jaar waarop de aangrenzende dijken zijn ontworpen, kan de dijk bezwijken bij extreem (langdurig) hoogwater.

De site loopt in dat geval schade op die afhankelijk is van de afstand waarop de doorbraak komt te liggen. Bij een dijkdoorbraak direct naast de site kan door uitspoeling de fundering van de gebouwen worden aangetast of zelfs deels wegslaan. Er kan waterschade optreden aan het landschap, de gebouwen en machines. Het Rijk legt het veiligheidsniveau vast waaraan de dijken moeten voldoen en stelt eisen aan de wijze van keuren en monitoren. Waterschap Rivierenland zorgt ervoor dat de dijken voldoen aan de wettelijke veiligheidseisen.

5.3.4. Bevolkingsdruk

In de zone rondom het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout zijn geen grote veranderingen te verwachten wat betreft het bevolkingsaantal. Effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van het Werelderfgoed worden niet verwacht.

6. Publieksmanagement en communicatie

6.1. Visitor management

6.1.1. Visitor management - intern

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk zorgt voor de ontvangst en begeleiding van bezoekers binnen de site.

Attractiepunten en voorzieningen

Op dit moment fungeert het Wisboomgemaal als bezoekerscentrum. Hier kunnen naast kleinschalige horeca en een souvenirwinkel, een kleine expositie en filmvertoning worden bezocht. Daarnaast zijn twee van de 19 molens van het Werelderfgoed en een molenwerkplaats opengesteld voor bezoekers. De SWEK beheert deze attractiepunten.

Filmvertoning bezoekerscentrum (bron: www.kinderdijk.nl)

Molenwerkplaats (bron: www.kinderdijk.nl)

De aanwezige attractiepunten zijn slechts voor een beperkte groep mensen tegelijkertijd toegankelijk. De spreiding van bezoekersstromen over het gebied vormt daarom een aandachtspunt. Daarnaast is er gebrek aan goede voorzieningen voor de bezoekers. In de Gebiedsvisie Kinderdijk wordt aandacht besteed aan deze twee punten. Hierbij is de ambitie geformuleerd het aantal attracties uit te breiden en betere voorzieningen te bieden door middel van een nieuw bezoekerscentrum.

Aandachtspunt 18:

De spreiding van bezoekersstromen over het gebied en het gebrek aan goede voorzieningen voor bezoekers.

Zie kernvraagstuk 8, 9 en 16.

Begeleiding van bezoekersstromen binnen de site

De SWEK beschikt over een groep vrijwilligers die de bezoekers ontvangt en indien gewenst rondleidt. Binnen de site zijn verschillende verplaatsingsmogelijkheden. De stichting biedt de mogelijkheid om met een rondvaartboot het Werelderfgoed te bezichtigen en een bezoek te brengen aan de verschillende attractiepunten. Onderdeel van de Gebiedsvisie Kinderdijk is de uitbreiding en optimalisatie van vervoer over water, zowel intern als extern. Hiervoor worden nieuwe steigers aangelegd.

Rondvaartboten bij bezoekerscentrum Wisboomgemaal

Bezoekers op de Middelkade

Het gebied kan ook te voet of met de fiets worden bezocht. In 2013 heeft de stichting nieuwe bewegwijzering gerealiseerd om bezoekers te begeleiden bij hun bezoek aan het Werelderfgoed. De Middelkade (de kade tussen de twee lage boezems) is openbaar toegankelijk. De paden op de molenkades zijn alleen toegankelijk voor de bewoners. Bij het ontvangstgebied aan het begin van de Middelkade mengen de verschillende bezoekersstromen. Het oplossen van deze logistieke knoop van voetgangers en fietsers tussen achteruitrijdende bussen en auto's vormt een onderdeel van de Gebiedsdeal Kinderdijk. Dit zelfde geldt voor het oplossen van het gebrek aan parkeerfaciliteiten (zie Hoofdstuk 6.1.2. visitor management - extern).

Aandachtspunt 19:

Het oplossen van het logistieke knelpunt op de Middelkade.

Zie kernvraagstuk 8.

Herkenbare uitstraling straatmeubilair

Voor Kinderdijk is nieuw straatmeubilair ontworpen, dat in de toekomst moet zorgen voor een herkenbare uitstraling van het gebied. De bewegwijzering bestaat uit robuuste houten informatiezuilen. Deze stijl kan worden doorgezet in het meubilair, de verlichting, de materialisatie van gebouwen en verharding. De kernbegrippen bij de huisstijl zijn: robuust, natuurlijk, duurzaam, sober. Materialen en kleuren: hout, staal, zwart. Accenten en bebording in de blauwe kleur uit het logo van Kinderdijk.

Entreeheffing en arrangementen

Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout is een openbaar toegankelijk gebied. Een deel van de bezoekers betaalt dan ook geen geld voor een bezoek aan het erfgoed en draagt daarom niet bij aan de instandhouding ervan. Wel wordt entree geheven voor een bezoek aan de attractiepunten en voor een tocht met één van de rondvaartboten. Daarnaast vormt het betaald parkeren een belangrijke inkomstenbron voor de SWEK.

Via internet worden verschillende arrangementen aangeboden voor een bezoek aan het Werelderfgoed. De stichting werkt hiervoor samen met ondernemers uit de omgeving, reisorganisaties, vervoerders als de Waterbus en met cruisemaatschappijen. Deze ontwikkeling zorgt ervoor dat het aantal betalende bezoekers aan Kinderdijk toeneemt, maar dit betekent wel dat de stichting voor haar inkomsten voor een groot deel afhankelijk is van enkele grote klanten.

De SWEK wenst de inkomsten uit bezoekersstromen te vergroten. Niet zozeer door een toename in het aantal bezoekers, maar door bezoekers langer in het gebied vast te houden. Hiertoe moet het voorzieningenniveau verbeterd worden, bezoekersstromen beter geleid worden en de inrichtingskwaliteit van het gebied worden vergroot. Een belangrijk middel om dit te realiseren is de herinrichting van de Entreezone, onderdeel van de Gebiedsdeal Kinderdijk.

Aandachtspunt 20:

De inkomsten uit bezoekersstromen zijn momenteel beperkt. De Stichting wil deze vergroten door bezoekers langer in het gebied vast te houden.

Zie kernvraagstuk 16 en 18.

Het Werelderfgoed is een openbaar gebied. Dit maakt dat de verantwoordelijkheid voor het vergunnen van activiteiten en standplaatsen van bijvoorbeeld verkoopkramen ligt bij het bevoegd gezag. In de praktijk blijkt de uitvoering hiervan niet altijd aan te sluiten bij de instandhoudingsdoelen van het Werelderfgoed.

Aandachtspunt 21:

De behoefte bestaat om meer richting te kunnen geven aan de educatieve, recreatieve en commerciële activiteiten om te zorgen voor de kwalitatieve uitstraling van het erfgoed. Het is wenselijk om reeds ingezette overleg voor verbetering van vergunningsverleningsproces en afspraken over rollen en verantwoordelijkheden met gemeenten, waterschap en SWEK een vervolg te geven.

Zie kernvraagstuk 3.

Ook heeft het erfgoed vrijwel dagelijks te maken met ongewenste activiteiten in het gebied (vissers, baldadigheid, ongewenste commerciële activiteiten, ongewenst gebruik paden, watergangen of luchtruim). De SWEK spreekt partijen hierop aan maar heeft geen mandaat, waardoor zij moet aankloppen bij het bevoegd gezag. Gezien de complexiteit van de organisatiestructuur is het vaak lastig om de juiste verantwoordelijke partij te vinden en handhaving heeft over het algemeen geen prioriteit, waardoor het probleem soms niet wordt opgelost.

Aandachtspunt 22:

SWEK heeft de wens om van het duidelijke afspraken te maken over de handhaving van ongewenste activiteiten op het Werelderfgoed, bijvoorbeeld door met instemming van het bevoegd gezag een toezichthouder/BOA in te stellen. De eindverantwoordelijkheid blijft te allen tijde bij het bevoegd gezag.

Zie kernvraagstuk 3.

6.1.2. Visitor management - extern

Vervoer over de weg

Voor bezoekers die met de auto of bus naar het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout komen, volgt vanaf de snelweg een route door de kernen van Alblasserdam en Kinderdijk. Dit zorgt voor problemen in de doorstroming en ook de leefbaarheid van deze kernen heeft hieronder te lijden. De aanrijroute vanaf de snelweg naar het Werelderfgoed vormt dan ook een knelpunt voor de bereikbaarheid ervan. Bovendien is er een gebrek aan parkeerfaciliteiten (voor campers). Er wordt daarom gestreefd naar een vermindering van het bezoek per bus en auto en een toename van vervoer over water. Daarnaast wordt de mogelijkheid van alternatieve aanrijroutes (door de polders) verkend.

Vervoer over water

Kinderdijk is via de Lek bereikbaar voor (cruise)schepen. Op dit moment wordt ingezet op een uitbreiding van het vervoer over water door middel van de ontwikkeling van een waterbusverbinding en de aanleg van steigers in en bij het gebied. De waterbusverbinding verbindt Kinderdijk met Rotterdam en Dordrecht.

Aandachtspunt 23:

De problematiek rondom de logistiek van Kinderdijk kan alleen opgelost worden door alle partijen in het gebied samen. Om te komen tot een goede oplossing voor de verkeersproblematiek op en rondom Kinderdijk is een logistiek plan/visitor managementplan nodig.

Zie kernvraagstuk 15.

6.2. Educatie en voorlichting

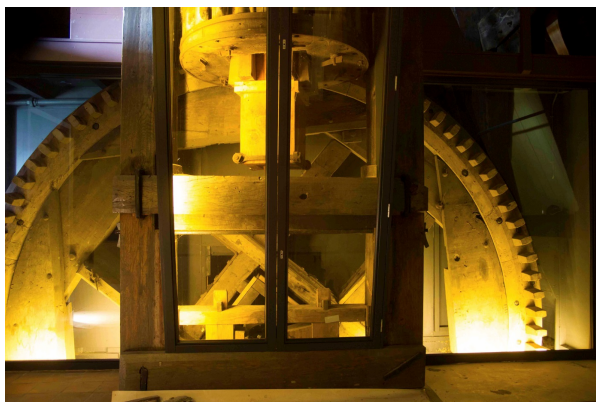
Stichting Werelderfgoed Kinderdijk draagt zorg voor kennisoverdracht en werkt doorlopend aan het uitbreiden en verbeteren van educatiematerialen. De stichting verricht diverse activiteiten op het gebied van educatie en voorlichting.

Educatie en voorlichting binnen de site

Binnen de site worden verschillende mogelijkheden voor educatie en voorlichting aangeboden. Twee molens zijn ingericht als museummolen en zijn opengesteld voor bezoekers. Museummolen Blokweer is specifiek ingericht als educatiemolen. In de molen wordt informatie gegeven over het erfgoed van Kinderdijk en met behulp van beeldmateriaal wordt inzicht gegeven in de werking van de wipwatermolen. De mechanismen van de molen zijn hiervoor zo zichtbaar mogelijk gemaakt. Ook in Museummolen Nederwaard kunnen bezoekers ervaren hoe een molen werkt. Met filmpjes wordt naast de werking van de molen ook het molenleven toegelicht.

Andere educatieve bezoekpunten zijn de Molenwerkplaats en het Wisboomgemaal. In de Molenwerkplaats kunnen bezoekers kennis maken met de verschillende onderdelen van een molen. Er wordt ook informatie gegeven over het bouwen en onderhouden van een windmolen en over het molenaarsberoep. In het Wisboomgemaal is een kleine expositie ingericht en kunnen bezoekers een interactieve film bekijken over het Werelderfgoed.

Bij de verschillende bezoekpunten zijn deskundigen aanwezig die voorlichting kunnen geven aan de bezoekers. Daarnaast bestaat de mogelijkheid een rondleiding te volgen met een gids.

Museummolen Blokweer (bron: www.kinderdijk.nl)

Voorlichting binnen de site (bron: www.kinderdijk.nl)

Lesprogramma

In samenwerking met onderwijsdeskundigen heeft Stichting Werelderfgoed Kinderdijk een lesprogramma ontwikkeld: de Leerlijn Kinderdijk. In de leerlijn worden lesmaterialen en educatieve activiteiten aangeboden aan docenten en leerlingen van alle leerjaren in het basis- en voortgezet onderwijs. Daarnaast worden deze ook aangeboden aan studenten van het MBO, HBO en WO en volwasseneducatie. De leerlijn is speciaal vormgegeven voor individuele leerjaren en specifieke schooltypes. Algemeen doel is te leren wat het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout inhoudt en wat het zo uniek maakt in de wereld. Daarnaast leren leerlingen en studenten respect te hebben voor het verleden, wat het betekent in een gebied te leven dat onder de zeespiegel ligt en dat ook in de toekomst zorgvuldig met waterbeheer moet worden omgaan.

Website

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk beschikt over een website met interactieve informatie over het Werelderfgoed. De website biedt onder meer informatie over de geschiedenis van het Werelderfgoed en de verschillende objecten die onderdeel uitmaken van het waterbeheerssysteem.

Incidenteel verzorgt Waterschap Rivierenland educatie over het Werelderfgoed. Daarbij richt het Waterschap zich specifiek op vakgerelateerde bezoekers, zoals studenten.

Een aantal ontwikkelingen op het gebied van educatie en voorlichting staan in de planning:

- Natuureducatie: integratie van informatie over de aanwezige natuurwaarden, die sterk samenhangen met/voortkomen uit het waterbeheer, in de informatievoorziening (mede onderdeel van het project Herinrichting Entreezone).
- Educatie over de gemalen in het Wisboomgemaal.
- Het ontwikkelen/zichtbaar maken van de locatie van de 20ste molen in combinatie met educatiemogelijkheden.

6.3. Marketing en communicatie

6.3.1. Marketing en sales

In het Cultureel Ondernemingsplan uit 2012 is beschreven dat de inspanningen van de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk op het gebied van marketing en sales tot dan toe een reactief karakter hadden. Om toe te werken naar actieve en gestructureerde marketing en sales zijn in het Cultureel Ondernemingsplan verschillende doelstellingen opgenomen. Daarbij geldt als uitgangspunt dat de SWEK niet streeft naar meer bezoekers, maar naar het vergroten van de inkomsten uit deze bezoekersstromen. Eén van de ambities is het op termijn opstellen van een overzichtelijk marketingplan. Hoewel dit plan nog niet aanwezig is, hebben sindsdien wel verschillende ontwikkeling plaatsgevonden en worden diverse activiteiten verricht op het gebied van marketing en communicatie.

In 2013 is SWEK gestart met extra investeringen in marketing en sales. Zoals omschreven in hoofdstuk 4, is de aandacht voor marketing nu één van de onderdelen in de organisatie van de stichting. De stichting is zelf veel actiever geworden in sales activiteiten om met name groepsbezoek met begeleiding van gidsen te verkopen en organiseren en heeft eigen souvenirwinkels geopend voor extra inkomsten. Naast verkoop van kaarten via de kassa, is de stichting ook begonnen met de verkoop van entreekaarten en arrangementen via de website. Voor de activiteiten op het gebied van marketing en communicatie maakt de SWEK onderscheid tussen verschillende doelgroepen:

- Stakeholders, zoals gemeenten, provincie en molenbewoners;
- Zakelijke relaties; zowel intermediairs (touroperators, reders en promotieorganisaties) als bedrijven in de omgeving;
- Bezoekers; hierbij maakt de SWEK onderscheid tussen groepen (inter)nationaal en individuen (inter)nationaal, en bezoekers regionaal en lokaal.

Voor elk van deze doelgroepen zet de SWEK bepaalde marketingmiddelen in. Belangrijke activiteiten op het gebied van marketing en communicatie zijn:

- In 2013 heeft de SWEK vernieuwingen doorgevoerd in de huisstijl voor het Werelderfgoed. Daarbij zijn het logo en de website geheel vernieuwd. De website wordt benut voor het aanbieden van informatie en arrangementen.
- Tweejaarlijks wordt een nieuwsbrief uitgebracht, waarin informatie wordt gegeven over actuele ontwikkelingen binnen het Werelderfgoed en de SWEK en aankomende activiteiten. Deze nieuwsbrief wordt gepubliceerd in de lokale krant.
- In samenwerking met uitgeverij Matrijs wordt een boek over de geschiedenis van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout gemaakt. Hierbij zullen ook een aantal historische verenigingen in de Alblasserwaard betrokken worden.
- Participatie in marketingsamenwerkingsverbanden, resulterend in gezamenlijk promotie bij beurzen, op websites en in brochures.

In het kader van de Gebiedsdeal voor de Waterdriehoek (zie hoofdstuk 3.2.3) wordt een (digitale) marketing infrastructuur ontwikkeld door VVV Zuid-Holland Zuid, waarbij het verhaal van de Waterdriehoek, inclusief het waterbeheersysteem van Kinderdijk, centraal staat.

Gezamenlijke met andere Werelderfgoederen in Nederland probeert Stichting Werelderfgoed Kinderdijk de belangstelling en bekendheid te vergroten, ondermeer door het Werelderfgoedweekend, zie ook H 6.3.3. Evenementen.

6.3.2. Netwerk van internationale samenwerking

Stichting Werelderfgoed Kinderdijk sluit aan bij de internationale activiteiten die door de Rijksdienst en Werelderfgoed.nl voor de Nederlandse Werelderfgoederen worden georganiseerd.

6.3.3. Gebruik van Unesco embleem

Het UNESCO embleem wordt consequent en met trots gevoerd in de communicatiemiddelen. Het Werelderfgoed is 'de eredivisie'. Het is door anderen, internationaal, vastgesteld als uniek in de wereld. Daarin verschilt het met de andere erfgoedcategorieën in Nederland. Het is complementair met het erfgoed in de omgeving. Het Werelderfgoed is een overkoepelende verbindende factor voor het erfgoed in Nederland. Vergelijk dit met de canon van Nederland. Werelderfgoed gaat de grens over en het is een mooie ingang om de wereld te leren kennen.

6.3.4. Evenementen

Voor de organisatie van evenementen sluit Stichting Werelderfgoed Kinderdijk aan bij landelijk en lokale initiatieven. De Stichting doet mee aan evenementen van Stichting Werelderfgoed.nl., zoals het landelijke Werelderfgoedweekend. In 2015 is Kinderdijk verantwoordelijk voor de landelijke organisatie van het Werelderfgoedweekend, dat een andere invulling dan tot nu toe zal krijgen.

Ook wordt aangesloten bij de Nationale Molendag. Op deze dag organiseert de stichting verschillende extra activiteiten binnen het Werelderfgoed. Een lokaal evenement is de Lichtweek in Kinderdijk. Tijdens de Lichtweek zorgt de SWEK voor een lichtspektakel, waarbij de molens 's avonds in de schijnwerpers worden gezet.

In het Cultureel Ondernemingsplan wordt het bieden van een aantrekkelijke programmering van evenementen en exposities als ontwikkelpunt aangegeven.

Ook het Waterschap Rivierenland heet bezoekers van harte welkom in het J.U. Smitgemaal. Dit in het kader van de nationale molen- en gemalendag. In samenwerking met de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk laten medewerkers van Waterschap Rivierenland zien waarom goed waterbeheer noodzakelijk is in dit mooie gebied, waar rivieren en inklinkende veengrond van invloed zijn op de waterpeilen in de polders.

7. Monitoring

7.1. Monitoren en voortgangsrapportages

Periodieke rapportage

Om aan te tonen dat de instandhoudingsdoelen voor Outstanding Universal Value geborgd zijn, is monitoring noodzakelijk. Vanuit UNESCO wordt periodiek (iedere zes jaar) een rapportage verwacht van de stand van zaken van de site. Deze periodieke rapportage is verplicht en vraagt van de siteholder een reeks aan informatie die gestructureerd wordt verzameld en opgeslagen. De gehanteerde methodiek van UNESCO volstaat voor de SWEK voor het monitoren van de ontwikkelingen op de site. In 2006 is de eerste periodieke rapportage uitgevoerd en in 2013 de tweede (de periodieke rapportage uit 2013 is opgenomen in bijlage 3). De eerstvolgende periodieke rapportage vindt plaats in 2019.

Er worden naast de verplichte monitoring aan UNESCO aanvullende en tussentijdse monitoringactiviteiten uitgevoerd. Hieronder wordt toegelicht op welke wijze dit in Kinderdijk wordt gedaan.

Monitoring monumenten

Voor alle Rijksmonumenten is in het kader van het aanvragen van de Brim subsidie een rapportage opgesteld met een nulmeting en een instandhoudingsplan. Hierin zijn de uit te voeren werkzaamheden beschreven ten behoeve van het periodiek instandhoudingsplan inclusief kosten en een planning voor de 6-jaren periode van de Brim. In het instandhoudingsplan is tevens jaarlijks de monitoring van de brandblus- en elektrische installaties opgenomen. Aan de hand van deze rapporten stelt de SWEK het jaarlijkse- en meerjarenprogramma op voor het subsidiabele (= monumentale) onderhoud van de molens. Vanaf 2015 stelt de SWEK een technische commissie in, die bestaat uit vier molenexperts met elk hun eigen expertise. Zij voeren jaarlijks een controle uit op de staat van onderhoud van de molens, zij rapporteren de uitkomsten van deze ronde aan de SWEK. De SWEK monitort in hoeverre de conclusies nog aansluiten bij het instandhoudingsplan van de Brim en bekijkt in hoeverre dit bijgesteld moet worden.

Database incidenten

De Rijksdienst houdt een database bij waarin incidenten in en rond cultureel erfgoed worden geregistreerd. Dit systeem heet Database Incidenten Cultureel Erfgoed (DICE). Erfgoedinstellingen kunnen hiervan kosteloos gebruik maken om hun incidenten bij te houden en te monitoren. Veilig erfgoed maakt die gegevens openbaar – anoniem - in percentages en gemiddelden, en ontwikkelt op basis van deze gegevens informatie over preventieve maatregelen voor het erfgoedveld.

Beheer en onderhoud

Voor alle onderdelen van het beheer en onderhoud van de Stichting, stelt de SWEK een meerjaren- en een jaarlijks onderhoudsschema op. De coördinator beheer en onderhoud houdt hiervoor jaarlijks een schouw in het gebied. De SWEK draagt zorg voor de uitvoering en de bewaking van de voortgang.

Bezoekers

De SWEK maakt een jaarlijks overzicht van het aantal betalende bezoekers. Op deze wijze geven zij sturing aan het visitor management.

Financiële monitoring:

De administratieve organisatie maakt maandelijks een managementrapportage voor het bestuur van de SWEK. Gezien de financiële garantstelling van de gemeente Molenwaard vindt minimaal twee keer per jaar overleg plaats met de gemeente over de financiële positie van de SWEK.

Waterschap

De instandhouding van de dijken en de kades in het gebied wordt door het Waterschap Rivierenland gemonitord in het kader van waterveiligheid en de verantwoordelijkheid voor het waterpeil. Voor Kinderdijk geldt dat de instandhouding van de gebieden in beheer van het waterschap afdoende worden geborgd in het monitoringsprogramma van het waterschap.

7.2. Procedures en kwaliteitscontrole

Procedures

De verantwoordelijke overheden en de sitehouder geven in hun beleidskaders (hoofdstuk 3.2) aan hoe wordt omgegaan met nieuwe ontwikkelingen die plaatsvinden in of om de site. Voor het mogelijk maken van ruimtelijke ontwikkelingen op en om Kinderdijk moet door de initiatiefnemer dan ook een procedure worden doorlopen. Welke procedure dit is hangt af van de aard en omvang van de ontwikkeling. Gedurende deze procedure worden de waarden van de het Werelderfgoed integraal afgewogen.

Aandachtspunt 24:

Het is belangrijk dat bij de toetsingsprocedure nadrukkelijk aandacht wordt besteed aan de OUV van Kinderdijk. Bijvoorbeeld door deze op te nemen in de checklist van de plantoetsers bij beide gemeenten.

Zie kernvraagstuk 5 en 7.

Kwaliteitscontrole

In diverse beleidsstukken zijn kwaliteitseisen en beeldkwaliteitseisen opgenomen. De belangrijkste stukken zijn de waarden zoals benoemd in de OUV en het beschermde dorpsgezicht, de Gebiedsvisie van Kinderdijk, de ervenstudie en het gebiedsprofiel Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. De eerste stap in de kwaliteitscontrole houdt in, dat initiatiefnemers met hun plannen rekening houden met de eisen die in deze beleidsstukken zijn opgenomen. Op verschillende manieren wordt getoetst of ontwikkelingen voldoen aan de kwaliteitseisen die in het beleid zijn opgenomen:

- Het bestemmingsplan van de gemeente bepaalt welk gebruik en welke bebouwingsmogelijkheden zijn toegestaan. Daarnaast bevat het bestemmingsplan regels over maximale hoogte en breedte van bouwwerken. De wens bestaat voor het Werelderfgoed als geheel een uniforme bestemmingsplanregeling op te stellen en de kwaliteitseisen, zoals opgenomen in de Gebiedsvisie en de Studie molenverven zoveel mogelijk in de regelgeving te verankeren (zie aandachtspunt 4).
- De tweede belangrijke kwaliteitscontrole met betrekking tot bebouwing vindt plaats door de welstand. Het advies van de welstandscommissie geeft aan of het uiterlijk en de plaatsing van een bouwwerk of standplaats, zowel op zichzelf als in verband met de omgeving of de te verwachten ontwikkeling daarvan, in strijd is met redelijke eisen van welstand. Dit wordt beoordeeld aan de hand van criteria zoals opgenomen in de gemeentelijke welstandsnota. Voor bouwplannen op, aan of nabij monumenten vormt de beschrijving van het monument het toetsingskader. Beschermde stads- en dorpsgezichten worden als apart gebied beschreven en vallen onder het hoogste welstandsniveau. Bij plannen die monumenten betreffen dient er afstemming gezocht te worden met de welstandscommissie en de monumentencommissie.
 - Welstandsbeleid Molenwaard is opgenomen in de Welstandsnota 'De Waard': het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout wordt aangegeven als 'groengebied met een duidelijke relatie met cultuurhistorie'. Voor het molengebied Kinderdijk geldt het bijzonder (hoogste) niveau van welstand (criteria opgenomen in bijlage 4).
 - Gemeente Alblasserdam, Welstandsnota 2011: het gebied ten noorden van Alblasserdam, dat Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout betreft, is opgenomen als 'weidegebied'. Hiervoor geldt het bijzonder (hoogste) niveau van welstand (criteria opgenomen in bijlage 4).
- Daarnaast is voor de prijsvraag van het bezoekerscentrum in 2014 een jury met experts in het leven geroepen die de kwaliteit van de plannen heeft beoordeeld. Dit is gedaan op initiatief van de SWEK.
- Voor Kinderdijk is een Heritage Impact Assessment (HIA) uitgevoerd op het moment dat bleek, dat in Alblasserdam een locatie voor windturbines was aangewezen. In de planvorming tot dan toe was deze ontwikkeling niet als bedreiging voor de OUV gesignaleerd. Na de HIA is de locatie in Alblasserdam afgevoerd, omdat het een te groot risico vormde voor de kernwaarde van de site.

Aandachtspunt 25:

Voor het Werelderfgoed bestaat de wens om uniforme bestemmingsplan regels op te stellen. Dit biedt tevens kansen voor het verankeren van beeldkwaliteitseisen, die bijvoorbeeld voortkomen uit de Gebiedsvisie en de Studie molenverven.

Zie kernvraagstuk 5 en 7.

7.3. Advies en aanpak geschillen

De instandhouding van de site valt onder de verantwoordelijkheid van de sitehouder (SWEK) en de betrokken overheden (Gemeente Molenwaard en Alblasserdam, het Waterschap en de provincie). Elk van deze partijen hebben een kader stellende/uitvoerende en controlerende taak. Per organisatie wordt dit kort toegelicht.

SWEK

Het bestuur van Stichting Werelderfgoed Kinderdijk is verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van het beleid. De Raad van Toezicht beoordeelt of het bestuur zijn taken in de lijn van de doelstellingen en missie uit de statuten uitvoert. De afspraken tussen en de verantwoordelijkheden van de stichting en de externe partijen zijn contractueel vastgelegd. Indien zich geschillen voordoen met andere partijen is het Nederlandse recht van toepassing.

Gemeenten

Het College van B&W is verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van het beleid. De gemeenteraad stelt het beleid vast en beoordeelt of het beleid op een juiste wijze door het College van B&W wordt uitgevoerd. Indien zich geschillen voordoen binnen de eigen organisatie, nemen zij beslissingen. De afspraken tussen en de verantwoordelijkheden van gemeente en externe partijen zijn contractueel vastgelegd. Indien zich geschillen voordoen met andere partijen is het Nederlandse recht van toepassing.

Waterschap

Het dagelijks bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen en uitvoeren van het beleid. Het algemeen bestuur beoordeelt het beleid op een juiste wijze wordt uitgevoerd. Indien zich geschillen voordoen binnen de eigen organisatie nemen zij beslissingen. De afspraken tussen en de verantwoordelijkheden van de gemeente en de externe partijen zijn contractueel vastgelegd. Indien zich geschillen voordoen met andere partijen is het Nederlandse recht van toepassing.

Aandachtspunt 26:

Op dit moment opereren de verschillende organisaties afzonderlijk van elkaar. Er is geen centraal platform, waar afwegingen met betrekking tot Kinderdijk integraal gemaakt worden. Wanneer zich een conflict voordoet zijn de verantwoordelijke partijen genooddacht over en weer een bezwaarprocedure te starten. Er bestaat behoefte aan een platform, waar integrale afwegingen gemaakt kunnen worden en waar in onderling overleg getracht wordt oplossingen te vinden.

Zie kernvraagstuk 2.

7.4. Wetenschap en onderzoek

SWEK

Voor het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout zijn in het verleden verschillende onderzoeken uitgevoerd. Zo is een onderzoek gedaan naar de vochtproblematiek van de stenen molens door de TU Delft. Als resultaat is de karakteristieke steen van de molens weer opnieuw in productie gebracht. Deze steen is gebruikt bij de restauratie van de molens. Zo kan ook in de toekomst het beheer en het onderhoud op de juiste wijze uitgevoerd worden. Recent is een onderzoek uitgevoerd naar de funderingstechnieken van de molens.

Waterschap

Het waterschap laat regelmatig wetenschappelijke onderzoek uitvoeren naar bemalingstechnieken etc.

8. Kernvraagstukken en acties

In de voorgaande hoofdstukken zijn aandachtspunten geformuleerd ten aanzien van eventuele gevolgen voor de instandhoudingsdoelen van de site. Deze aandachtspunten vormen de input voor de kernvraagstukken van het managementplan, die in dit hoofdstuk worden weergegeven. Ieder zogenoemd kernvraagstuk wordt uitgewerkt via een tabel met een vaste opzet, te beginnen met de omschrijving van de aanleiding/gebeurtenis met daarbij de invloed op de site en het beoogde resultaat. Vervolgens worden de beheermaatregelen die moeten leiden tot bijsturing geformuleerd. De maatregelen bestaan uit verschillende onderdelen: wanneer moet er wat gedaan worden, door wie en met welk budget. De kernvraagstukken zijn doorlopend genummerd.

8.1. Organisatie

1	Bestuurlijk commitment/draagvlak
Opgave:	
Omschrijving	Het blijkt dat het bij de betrokken organisaties soms ontbreekt aan kennis van de betekenis van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. Het is vaak niet helder wat de consequenties zijn voor het handelen en waar de verantwoordelijkheden liggen. Als gevolg van de versnipperde verantwoordelijkheden en het verschil in interpretatie van de betekenis van de site, kunnen binnen de betrokken organisaties individuele besluiten worden genomen.
Invloed op de site	Het risico bestaat dat geen afgewogen beslissing wordt genomen, waarbij de OUV van de site afdoende zijn meegewogen. Dit kan tot gevolg hebben dat de universele waarden van de site worden aangetast.
Beoogd resultaat	Alle voor de site verantwoordelijke partijen onderschrijven de inhoud van het managementplan door deze bestuurlijk te ondertekenen. Hiermee spreken de verantwoordelijke partijen uit dat zij uitvoering gaan geven aan het managementplan en te zorgen voor kennis binnen de eigen organisatie over de betekenis en consequenties van de site.
Aanpak:	
Stappen	- Bestuurlijke commitment om zich in te spannen voor de instandhouding en het uitdragen van de universele waarden van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. Door het ondertekenen van dit plan onderschrijven de partners de inhoud van het managementplan. - Binnen de organisaties van de verantwoordelijke partijen uitdragen van de in het managementplan gemaakte afspraken. - De OUV meenemen in de afwegingsprocedures van verantwoordelijke partijen, zodat het Werelderfgoed integraal wordt meegewogen bij ontwikkelingen.
Wie	<u>Trekker: SWEK en RCE</u> Bestuurlijke ondertekening van het plan door alle verantwoordelijke partijen: SWEK, gemeenten Molenwaard en Alblasserdam, het Waterschap Rivierenland, Provincie Zuid-Holland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. - Intern uitzetten van de in het managementplan gemaakte afspraken binnen de verantwoordelijke organisaties. - OUV onderdeel laten uitmaken van afwegingsprocedures door gemeenten Molenwaard en Alblasserdam, het Waterschap Rivierenland en Provincie Zuid-Holland
Wanneer	1^e kwartaal 2015: commitment door vaststelling managementplan. 2^e kwartaal tot eind 2015 implementatie.
Middelen	Onderdeel van de reguliere begroting van de betrokken partijen.

2	Organisatiestructuur Werelderfgoed
Opgave:	
Omschrijving	De Stichting Werelderfgoed Kinderdijk is sitehouder van het Werelderfgoed en is daarmee verantwoordelijk voor de instandhouding van het erfgoed. Het bevoegd gezag voor (ruimtelijke) ontwikkelingen op en rondom de site en ook het juridisch eigendom ligt bij andere partijen. De SWEK is dus altijd afhankelijk van andere partijen en heeft geen directe invloed op de instandhouding van de site.
Invloed op de site	Andere partijen dan de sitehouder SWEK nemen beslissingen over de site. De SWEK kan in principe alleen via de formele juridische weg bezwaar maken tegen ongewenste ontwikkelingen. Dit betekent dat de SWEK niet garant kan staan voor de instandhouding en het uitdragen van het Werelderfgoed.
Beoogd resultaat	Instellen van een bestuurlijk overlegplatform ondersteund door een ambtelijke werkgroep voor een transparant afwegingsproces, waardoor activiteiten en ontwikkelingen integraal afgewogen worden. Dit bestuurlijke platform richt zich op de uitvoering van de in het managementplan gemaakte afspraken over rollen, taken en verantwoordelijkheden van de betrokken partijen
Aanpak	
Stappen	• Institutionaliseren van een bestuurlijk overleg platform door het instellen van een stuurgroep ondersteund door een ambtelijke werkgroep. • De eerste actie van de stuurgroep is het onderschrijven van dit managementplan waar rollen en verantwoordelijkheden van de partijen in zijn vastgelegd. De huidige bevoegdheden veranderen niet, wel dient het overlegplatform voor een integrale afweging. • In paragraaf 4.4 is beschreven dat er momenteel verschillende overlegstructuren voor Kinderdijk zijn, vaak in het leven geroepen voor een specifiek project. Bij de instelling van de hierboven genoemde stuurgroep en ambtelijke werkgroep is het wenselijk om de bestaande overlegstructuren op elkaar af te stemmen en waar mogelijk te combineren.
Wie	<u>Initiatiefnemer:</u> De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed neemt het initiatief bij het uitnodigen van de bestuurders om zitting te nemen in de stuurgroep. • De stuurgroep bestaat uit de direct bij de uitvoering van de instandhouding van de site betrokken partijen: SWEK, gemeenten Molenwaard en Alblasserdam en Waterschap Rivierenland. Afhankelijk van het onderwerp worden bestuurders van de provincie en RCE uitgenodigd deel te nemen aan de stuurgroep. • De ambtelijke werkgroep bestaat uit bovengenoemde partijen aangevuld met provincie Zuid-Holland en de RCE. Afhankelijk van het onderwerp kan een 'schil' van betrokken partijen worden uitgenodigd om advies te geven aan de ambtelijke werkgroep. <i>Rol en bevoegdheid:</i> De stuurgroep heeft de taak activiteiten en ontwikkelingen die op en rondom Kinderdijk plaatsvinden integraal af te wegen met als doel een duurzame instandhouding van het Werelderfgoed. De leden van de stuurgroep geven advies richting het eigen bestuur. Het voor de activiteit of ontwikkeling verantwoordelijke bestuur is verantwoordelijk voor de besluitvorming. De stuurgroep neemt zelf geen besluiten. <i>Onderwerpen:</i> De stuurgroep bespreekt de onderwerpen die betrekking hebben op de in stand houding van de universele waarden van de site, zoals deze in de (R)SOUV zijn opgenomen. Zij maken een integrale afweging over de beoogde activiteiten en ontwikkelingen die op en om het Werelderfgoed plaatsvinden.
Wanneer	De eerste bijeenkomst van de stuurgroep is gepland in het eerste kwartaal van 2015, op dat moment wordt het managementplan aangeboden aan de stuurgroep.
Middelen	Onderdeel van de reguliere begroting van de betrokken partijen.

3	Vergunningen en handhaving op het Werelderfgoed
Opgave:	
Omschrijving	De Stichting Werelderfgoed Kinderdijk is sitehouder van het Werelderfgoed en is daarmee verantwoordelijk voor de instandhouding van het erfgoed. Ook is zij als gastheer verantwoordelijk voor het verzorgen van educatieve en recreatieve activiteiten om het verhaal van Kinderdijk over te dragen. Het bevoegd gezag voor het verlenen van vergunningen en handhaving ligt bij andere partijen. De SWEK is dus altijd afhankelijk van andere partijen voor zowel de vergunning verlening als de handhaving van de site. Wel wordt de SWEK aangesproken over deze onderwerpen, terwijl de stichting niet verantwoordelijk is. Met regelmaat gebeuren er voor de site onwenselijke zaken, waar de SWEK actie op wil ondernemen. Om dit te formaliseren is in het verleden een overleg opgestart, maar dit overleg ligt momenteel stil.
Invloed op de site	<i>Vergunningen:</i> Doordat het verkrijgen van vergunningen voor activiteiten en ontwikkelingen over meerdere schijven gaat, kost het verkrijgen van vergunningen, die nodig zijn soms veel tijd. Dit heeft tot gevolg dat procedures voor de ontwikkelingen ten behoeve van de instandhouding en versterking van de site lang kunnen duren. Dit geldt ook voor vergunningverlening bij activiteiten ten behoeve van het uitdragen van het Werelderfgoed. <i>Handhaving:</i> Wat betreft handhaving spreekt de SWEK personen aan op onwenselijk gedrag, de stichting heeft echter geen mandaat om dit te doen. De SWEK is genoodzaakt om de bevoegde instantie te informeren, die vervolgens moet optreden. De verantwoordelijkheid met betrekking tot handhaving is verspreidt over veel verschillende instanties, waardoor niet duidelijk is wie het aanspreekpunt is. Bij handhaving is in veel gevallen snelheid geboden, maar door de vele schijven wordt vaak laat ingrepen. Bovendien heeft handhaving bij veel instanties niet de eerste prioriteit, waardoor een melding niet altijd kordaat wordt opgepakt. Het feit dat laat of in sommige gevallen niet wordt opgetreden is een risico voor de instandhouding van de site.
Beoogd resultaat	Concrete proces afspraken tussen de sitehouder en het bevoegde gezag over de aanpak van vergunningverlening en handhaving, zodat slagvaardig kan worden gehandeld en opgetreden.
Aanpak	
Stappen	Voortzetten van de ingang gezette afspraken om half 2015 te komen tot definitieve afspraken over een efficiënte werkwijze ten aanzien van vergunningverlening en handhaving. Suggesties om tot een efficiënte werkwijze te komen zijn: <i>Vergunningverlening:</i> • Eén aanspreekpunt bij bevoegd gezag en initiatiefnemer. • Efficiënt uitvoering geven aan de ambities in de Gebiedsvisie door een korte lijn tussen strategisch niveau en vergunningsniveau (toetsing van plannen uit de Gebiedsvisie). <i>Handhaving:</i> • In beeld brengen welke partijen verantwoordelijk zijn voor de handhaving (inclusief aanspreekpunt). • Een centraal voor Kinderdijk ingestelde toezichthouder.
Wie	<u>Trekker: SWEK en gemeente Molenwaard</u> Het maken van afspraken over vergunningverlening en handhaving vindt plaats met SWEK, de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam, Waterschap Rivierenland en provincie Zuid-Holland. • Gemeente Molenwaard is verantwoordelijk voor het grootste deel van de benodigde vergunningen. Daarnaast zijn ook gemeente Alblasserdam, waterschap Rivierenland en de Provincie Zuid-Holland in een aantal gevallen bevoegd gezag. • De verantwoordelijkheid van de handhaving is verspreidt over alle bovengenoemde partijen.
Wanneer	Start van het proces: begin 2015, beoogd resultaat: Eind 2015.
Middelen	Onderdeel van de reguliere begroting van de betrokken partijen.

8.2. Definiëring van de site

4	Blikvelden en visuele relaties
Opgave:	
Omschrijving	De kern van de site is veiliggesteld door de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht. Ook buiten de site zelf liggen aanwezige waarden die van invloed zijn op de beleving van het Werelderfgoed. Denk hierbij aan de beoogde windturbine locatie in Alblasterdam die een negatieve invloed zou hebben gehad op de universele waarden van de site. Deze waarden buiten de site zijn nog onvoldoende geborgd. Bij andere Werelderfgoedsites is hiervoor een bufferzone vastgesteld. In het kader van dit Managementplan is een verkenning gedaan van relevante zichtlijnen en blikvelden (zie Hoofdstuk 2.4.2.). Het belang van deze zichtlijnen en blikvelden werd tijdens de werksessies onderschreven door de betrokken partijen. De visuele relaties en blikvelden worden deels beschermd via huidig beleid. De huidige regelgeving is alleen niet specifiek gericht op de bescherming van visuele relaties, die van belang zijn voor het Werelderfgoed. Voor de bescherming van deze zichtrelaties en blikvelden zou het goed zijn als deze expliciet in de regelgeving worden benoemd.
Invloed op de site	De waarden buiten de kernzone kunnen door ontwikkelingen buiten de site worden aangetast. Dit kan een negatief effect hebben op de universele waarden van de site.
Beoogd resultaat	Planologische/juridische borging van zichtrelaties en blikvelden die, uitgaande van de OUV, relevant zijn voor het Werelderfgoed.
Aanpak:	
Stappen	- Bepalen wat de beste manier is om deze waarden/zichtrelaties en blikvelden buiten de kernzone van de site veilig te stellen (welk instrumentarium). - Planologisch/juridisch verankeren van de zichtrelaties en blikvelden.
Wie	Trekker: SWEK Ambtelijke werkgroep verkent welk instrumentarium passend is voor het veiligstellen van de zichtrelaties en blikvelden. Zij leggen een advies voor aan de stuurgroep. Bevoegd gezag draagt zorg voor de planologische en juridische verankering. In dit geval wordt de gemeente Ridderkerk, en eventueel andere gemeenten en de provincie Zuid-Holland waar de zichtlijnen en blikvelden in liggen, uitgenodigd.
Wanneer	Nadere uitwerking in de eerste helft van 2015. Planologische/juridische borging bij de eerstvolgende herziening van bestemmingsplannen en structuurvisies van de desbetreffende gemeenten en eventueel de provinciale verordening.
Middelen	Standaard budget voor het opstellen van bestemmingsplannen/structuurvisies.

8.3. Instrumentarium en kwaliteitsborging

5	Juridische en planologische borging in bestemmingsplannen
Opgave:	
Omschrijving	Voor het plangebied van Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout zijn twee bestemmingsplannen van toepassing. De beide plannen houden op een eigen manier rekening met landschappelijke en cultuurhistorische waarden van het gebied. Door de opzet van de plannen is de regelgeving rondom de borging van het Beschermd dorpsgezicht / de OUV van het Werelderfgoed niet eenvoudig en eenduidig terug te vinden. De beide bestemmingsplannen moeten nog aangepast worden voor de beoogde ruimtelijke ontwikkelingen, zoals deze in de Gebiedsvisie van Kinderdijk zijn geformuleerd. Via de beschermingscategorie uit de Provinciale Verordening ruimte wordt al wel een vorm van juridisch-planologische bescherming geboden.
Invloed op de site	De beschermde waarden zijn niet één op één gekoppeld aan de OUV van Kinderdijk, waardoor het risico bestaat dat de universele waarden van de site niet afdoende zijn beschermd.
Beoogd resultaat	Het hebben van een eenduidig juridische kader en een heldere procedure voor een transparante toetsing van cultuurhistorische waarden in relatie tot de ruimtelijke ontwikkelingen op en om Kinderdijk. Op de korte termijn kan dit door het ontwikkelen van twee nieuwe bestemmingsplannen.
Aanpak:	
Stappen	- Opstellen van twee nieuwe bestemmingsplannen voor het plangebied van Kinderdijk: - Voor de gemeente Molenwaard voor het gehele beschermde dorpsgezicht (binnen de grenzen van deze gemeente). - Voor Alblasserdam een gebied rondom de Blokker. De rest van het gebied in het beschermde dorpsgezicht wordt meegenomen in de herziening van het Bestemmingsplan Buitengebied. - Afstemmen van een eenduidige regelgeving in de verschillende bestemmingsplan ten behoeve van de borging van het beschermde dorpsgezicht/OUV. - Verankeren van het mede beoordelen van het beschermde dorpsgezicht/OUV van Kinderdijk in de toetsingsprocedure. - Planologische mogelijk maken van de ontwikkelingen, zoals beschreven in de Gebiedsvisie. - De beeldkwaliteitsprincipes uit de Gebiedsvisie en principes uit de studie Molenverven meenemen in de planologische borging.
Planning	2014 – 2015: opstellen bestemmingsplannen en doorlopen procedures - Half 2015: verankeren toetsing beschermd dorpsgezicht/OUV van Kinderdijk in procedure. - Start 4e kwartaal 2015: opstellen Bestemmingsplan Buitengebied Alblasserdam
Wie	<u>Trekker: SWEK</u> - SWEK is initiatiefnemer voor het opstellen van de bestemmingsplannen - Gemeente Alblasserdam en Molenwaard: faciliteren van doorlopen procedure en besluitvorming - Gemeente Alblasserdam en Molenwaard: verankeren afweging in toetsingsprocedure - Gemeente Alblasserdam: opstellen bestemmingsplan buitengebied, waarin Beschermd dorpsgezicht/ OUV wordt meegenomen.
Middelen	SWEK: budget voor het opstellen van bestemmingsplannen onderdeel van de begroting van 2015. Gemeenten: standaard budget voor het opstellen van bestemmingsplannen/structuurvisies.

6	Aanpassingen aan objecten binnen de site
Opgave:	
Omschrijving	De gehele site is aangewezen als beschermd dorpsgezicht, waarbij een aandachtspunt is dat Kinderdijk-Elshout een levend erfgoed is. Elementen zoals het J.U. Smitgemaal, het G.N. Kokgemaal en de uitlaatsuizen vervullen een belangrijke functie in de waterhuishouding van het gebied. Als gevolg van klimaatverandering kan de benodigde capaciteit voor het verwerken van water veranderen. Dit betekent dat aanpassing of vernieuwing van deze in werking zijnde objecten in de toekomst nodig kan zijn om het gebied waterhuishoudkundig op orde te houden.
Invloed op de site	Indien geen zorgvuldige afweging plaatsvindt, betekent dit een risico van aantasting of verdwijning van universele waarden van het Werelderfgoed. Cruciale elementen van het watersysteem kunnen verloren gaan en het kan moeilijk worden om het watersysteem nog te begrijpen.
Beoogd resultaat	Concrete afspraken over de wijze waarop de stuurgroep en de ambtelijke werkgroep noodzakelijke aanpassingen aan objecten binnen de site en de universele waarden tegen elkaar afweegt.
Aanpak:	
Stappen	Na het opzetten van een ambtelijk en bestuurlijk overlegorgaan (zie kernvraagstuk 2 organisatie), het concretiseren van de procedure voor het maken van integrale afwegingen met betrekking tot bestaande objecten.
Wie	<u>Trekker: Stuurgroep en ambtelijke werkgroep</u> • Initiatiefnemer: Bij wijzigingen aan en sloop van een object is de eigenaar verantwoordelijk voor het agenderen bij de overleggroep. • Vervolgens wordt een integrale afweging gemaakt in het overlegorgaan, bestaande uit de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam, Waterschap Rivierenland, Stichting Werelderfgoed Kinderdijk en op afroep de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Provincie Zuid-Holland. • De besluitvorming ligt bij het voor het betreffende initiatief verantwoordelijke bevoegde gezag.
Wanneer	Continu; twee keer per jaar ambtelijke en bestuurlijke afstemming over eventuele ontwikkelingen die in de planning staan.
Middelen	Reguliere taak, onderdeel van de bestaande begroting van de betrokken partijen.

7	Ruimtelijke kwaliteit
Omschrijving	Op en om het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout zijn de komende jaren diverse ruimtelijke ontwikkelingen voorzien. Voor het behoud van de kwaliteiten van het Werelderfgoed is het van belang een gedegen integrale afweging te maken over de wijze waarop de ontwikkeling wordt vormgegeven. Het proces van afweging richt zich momenteel niet specifiek op de kwaliteiten van het Werelderfgoed (OUV). Wel biedt de beschermingscategorie en de bepalingen uit de provinciale Verordening ruimte een aanknopingspunt voor de mogelijkheden van ruimtelijke ontwikkelingen in het gebied.
Invloed op de site	Het risico bestaat dat bij de planvorming en de realisatie van ruimtelijke ontwikkelingen onvoldoende rekening wordt gehouden met de OUV van Kinderdijk.
Beoogd resultaat	In de stuurgroep en ambtelijke werkgroep vaststellen van de procedure voor het borgen van ruimtelijke kwaliteit (gericht op de OUV). De ruimtelijke kwaliteit wordt een vast onderdeel van de planvorming.

Aanpak:	
Stappen	Beoogde proces: • De eerste stap is het zoveel mogelijk vast leggen van de ruimtelijke kwaliteitseisen in de bestemmingsplannen, zij vormen het toetsingskader bij ruimtelijke ontwikkelingen. • Alle ruimtelijke ontwikkelingen binnen en in de directe omgeving van Kinderdijk worden ingebracht in de ambtelijke werkgroep Kinderdijk. Zij maakt de afweging in hoeverre de ontwikkeling van invloed is op de OUV en welke stappen ten aanzien van de borging van ruimtelijke kwaliteit in het planproces moeten worden genomen. Afhankelijk van de aard en omvang van het project wordt dit advies ter vaststelling aangeboden aan de stuurgroep. • Standaard uitgangspunt bij alle ontwikkelingen: gebruikmaken van de kwaliteitseisen en beeldkwaliteitsprincipes in bestaande beleidsstukken. Zoals het bestemmingsplan, de beschrijving van het beschermde dorpsgezicht en de OUV, de Gebiedsvisie Kinderdijk en de studie molenerven. • De initiatiefnemer van de ontwikkelingen maakt met een ruimtelijke onderbouwing inzichtelijk hoe de kaders vanuit de OUV worden meegenomen bij de planontwikkeling. Voor het initiatief wordt een aantal varianten opgesteld en wordt beoordeeld wat de effecten op het Werelderfgoed zijn (b.v. met een cultuurhistorische effectanalyse). Op basis daarvan wordt een voorstel geformuleerd en aan de ambtelijke werkgroep/stuurgroep voorgelegd. Zij maakt een integrale afweging van het plan. • Wanneer de ontwikkeling potentieel een negatief effect heeft op de OUV, kan de stuurgroep ervoor kiezen om een effectrapportage (Heritage Impact Assessment) uit te voeren voor het maken van een risicoschatting en het onderzoeken van alternatieven. De stappen voor de borging van de beeldkwaliteit in relatie tot de OUV kan op de volgende manieren worden gewaarborgd: • In een vroeg stadium overleg met de Rijkdienst voor het Cultureel Erfgoed over het samengaan van ontwikkelingen met de universele waarden van het Werelderfgoed. • Overleg met UNESCO bij grootschalige ontwikkelingen. • Toetsing van de beeldkwaliteit door gemeentelijke welstandcommissies. • Inschakelen van een kwaliteitsadviseur van de provincie of de Rijksbouwmeester.
Planning	Doorlopend aandachtspunt bij nieuwe ontwikkelingen in en om de site.
Wie	<u>Trekker: Stuurgroep en ambtelijke werkgroep</u> • De eerste verantwoordelijkheid voor het melden van de ruimtelijke ontwikkeling ligt bij de initiatiefnemer. • De ambtelijke werkgroep Kinderdijk adviseert en de stuurgroep besluit over de wijze waarop ruimtelijke kwaliteit wordt meegenomen in het proces. • Toetsing door bevoegd gezag.
Middelen	Onderdeel begroting SWEK, gemeenten en waterschap.

8.4. Ruimtelijke dynamiek

8.4.1. Ruimtelijke ontwikkelingen voor de versterking van het Werelderfgoed

8	Herinrichting entreezone
Omschrijving	De huidige ruimtelijke inrichting van het entreegebied is niet 'Werelderfgoed-waardig'. Daarom zijn in de Gebiedsvisie ambities opgenomen voor de opwaardering van de entreezone, inclusief de bouw van een nieuw bezoekerscentrum. Andere onderdelen van dit project zijn de herinrichting van parkeerterreinen en verbeterde fiets- en wandelverbindingen. Ingezet wordt op versterking van de beleving en uiteindelijk ook een solide economische basis voor de SWEK. De herinrichting moet daarnaast een bijdrage gaan leveren aan het oplossen van de logistieke knoop binnen het Werelderfgoed. Met de Gebiedsdeal Kinderdijk en vanuit het VER-programma zijn stappen gezet naar het verder realiseren van de beoogde plannen.
Invloed op de site	De komende tijd zal een flinke transformatie plaatsvinden. De ambities zijn hoog en voor de site is het van belang dat de ambities worden vastgehouden en waargemaakt. De ambitie van de herinrichting kan aan kwaliteit inboeten, wanneer er gebrek is aan middelen of het doorlopen van procedures moeizaam verloopt. Dit kan negatieve gevolgen hebben voor de uitstraling en de kernwaarden van de site.
Beoogd resultaat	Realiseren van de herinrichting van de entreezone en het nieuwe bezoekerscentrum op het beoogde kwaliteitsniveau.
Aanpak:	
Stappen	De ambities voor de herinrichting van de entreezone worden momenteel uitgewerkt in de Gebiedsdeal Kinderdijk, een onderdeel van de Gebiedsdeal voor de Waterdriehoek. In de Gebiedsdeal is een opzet gemaakt voor de te doorlopen stappen. De volgende aanpak draagt bij aan het vasthouden van het kwaliteitsniveau gedurende het realisatieproces: • Uitwerken van de stappen in een uitvoeringsplan, waarin aandacht wordt besteed aan de aanpak, financiën en een prioritering van maatregelen. • Proces van monitoring van de uitvoering bepalen: ○ Monitoren van ambities op kwaliteit en middelen. ○ Bijsturen / bijstellen wanneer uitgangspunten wijzigen (bewuste keuze).
Planning	De hoofdmomenten in de planning van de uitvoering van de entreezone zijn: • 2014 - 1e helft 2015: opstellen en uitwerken plan voor het bezoekerscentrum en entreezone. • 2014 - 1e kwartaal 2015: organiseren financiering voor de 'Herinrichting Entreezone'. • 2014 - 2015: opstellen bestemmingsplan en doorlopen procedures (incl. vergunningen). Afhankelijk van financiering en procedures: bouw bezoekerscentrum (sloop, nieuwbouw en inrichting) en inrichting entreezone. De fasering van de individuele projecten moet nog worden vastgesteld en wordt later toegevoegd aan de Gebiedsdeal. Het monitoringsproces moet hierin worden meegenomen.
Wie	<u>Trekker: Stuurgroep en ambtelijke werkgroep Integrale herontwikkeling entreezone</u> Het proces van de herinrichting van de entreezone wordt aangestuurd door een stuurgroep bestaande uit de directie van de SWEK en de bestuurlijke en ambtelijke opdrachtgevers van de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam. Rond deze kerngroep bevindt zich een 'schil' van organisaties, die betrokken zijn bij en advies geven aan het project: Provincie Zuid-Holland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Waterschap Rivierenland, Gemeente Dordrecht, Regio Drechtsteden, Regio Alblasserwaard-Vijfheerenlanden, Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard, Waterbus, omwonenden en overige partijen. De monitoring van de uitvoering is een vast onderwerp op de agenda van de stuurgroep. <i>Afstemming overlegstructuren:</i> Aandachtspunt is een goede afstemming tussen deze reeds bestaande overlegstructuur en de in kernvraagstuk 2 benoemde organisatiestructuur. Eventueel kan gedacht worden aan het combineren van deze twee overleggen.

Middelen	Een deel van de financiering voor de herinrichting van de entreezone is geregeld. Voor het verwerven van de noodzakelijke aanvullende financiering wordt een economisch perspectief opgesteld, waarin aandacht wordt besteed aan: • Baten voor Kinderdijk, directe omgeving en regio voor de korte en lange termijn; • Aanscherping noodzakelijke investeringen en afweging tegen baten • Fasering projecten, prioritering projecten en reductie kosten Daarnaast wordt een dekkingsplan opgesteld. (Bron: <i>Proces integrale herontwikkeling Entreezone Kinderdijk-Elshout, Bloc</i>) Ook de realisatie van middelen voor de uitvoering maken onderdeel uit van de monitoring van de uitvoering.
----------	--

9	Overige ontwikkelingen uit de Gebiedsvisie
Omschrijving	Naast de herontwikkeling van de entreezone staan in de Gebiedsvisie een aantal andere ambities: • Realisatie van de contramolen: het terugbrengen van een dubbel maalwerk bij molen nr. 4 van de Overwaard: twee molengoten, onderwielen en schepraden. Eventueel de molen geschikt maken als bezoekenmolen. • Restauratie en inrichting educatie Blokkerse Wipmolen • Het ontwikkelen van de locatie van molen nr. 20, die oorspronkelijk in het boezemsysteem van Nieuw-Lekkerland aanwezig was. • Herstel van de Lekkerlandse lage boezem door de verdwenen kade tussen de lage boezem en de polder weer terug te brengen, eventueel in combinatie met ontwikkeling van natuurwaarden. • Ontwikkeling van aanlegvoorzieningen voor de ontwikkeling van vervoer over water. Het gaat om een halte voor de Waterbusverbinding met Rotterdam, steigers in de lage boezems voor rondvaartboten binnen het Werelderfgoed en steigers in de lage boezem van de Nederwaard ten behoeve van een waterbinding met Alblasterdam.
Invloed op de site	• Op dit moment zijn er slechts een beperkt aantal attracties waarmee het verhaal van Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout verteld kan worden. • De bereikbaarheid van de site over de weg vormt momenteel een knelpunt. Voor uitbreiding van vervoer over water is de ontwikkeling van aanlegvoorzieningen nodig.
Beoogd resultaat	• Het terugbrengen/versterken van de herkenbaarheid van oorspronkelijke onderdelen en functies, zodat het verhaal van het Werelderfgoed beter verteld kan worden en meer attractiepunten worden toegevoegd aan het Werelderfgoed. • Ontwikkeling van steigers is noodzakelijk voor de uitbreiding en optimalisering van vervoer over water, als alternatief voor vervoer per auto/bus.
Stappen en planning	Bovenstaande ontwikkelingen worden benoemd in de Gebiedsdeal Kinderdijk en het VER uitvoeringsprogramma Werelderfgoed Kinderdijk. Deze ambities worden verder uitgewerkt in een uitvoeringsplan, waarin aandacht wordt besteed aan de aanpak, financiën en een prioritering van maatregelen. Aan de realisatie van aanlegvoorzieningen wordt al gewerkt. De overige ontwikkelingen zijn ambities voor de langere termijn. Wel wordt in 2015 onderzoek gedaan naar de haalbaarheid van het geschikt maken van de contramolen als bezoekenmolen/attractiepoint. De ambities voor de ontwikkeling van de locatie van molen nr. 20 en het herstel van de Lekkerlandse boezem zijn nog niet verder uitgewerkt.
Wie	Initiatiefnemer: Stichting Werelderfgoed Kinderdijk
Middelen	Voor de realisatie van aanlegsteigers zijn/worden middelen georganiseerd in het kader van de Gebiedsdeal Kinderdijk. Vanuit het VER-programma zijn middelen beschikbaar gesteld voor de restauratie en inrichting educatie van de contramolen. Voor de overige lange termijn ontwikkelingen zijn nog geen middelen vrijgemaakt. Dit volgt te zijner tijd.

8.4.2. Overige ruimtelijke ontwikkelingen binnen het Werelderfgoed

10	Afslag rietgorzen hoge boezem Overwaard
Omschrijving	Kenmerkend voor de Hoge Boezems van het Werelderfgoed is de aanwezigheid van rietland. De Hoge Boezem van de Overwaard heeft te kampen met een teruggang in de oppervlakte riet en drijvende gorzen. Belangrijke oorzaken voor de afslag van riet en drijvende gorzen zijn te grote peilfluctuaties en de invloed van wind en golfwerking. Dit laatste is een zichzelf versterkend proces, doordat steeds meer open water ontstaat.
Invloed op de site	Het rietland vormt een belangrijke beeldrager van de hoge boezem. Met de verdwijning van rietland verdwijnt ook het oorspronkelijk karakter van de hoge boezem.
Beoogd resultaat	Afspraken over en uitvoering van maatregelen om afkalving tegen te gaan, zodat het klassieke beeld van de rietlanden in de hoge boezem van de Overwaard beleefbaar blijft.
Stappen en planning	Kerndoelstelling in het Natura 2000 ontwerp-beheerplan Boezems Kinderdijk is het behoud van de bestaande rietlanden en het voorkomen van verdere afslag van rietgorzen in de Hoge Boezem van de Overwaard door bescherming tegen golfwerking en stroming. Het Algemeen Bestuur van Waterschap Rivierenland heeft besloten benodigde maatregelen integraal met andere doelstellingen uit te voeren. Het gaat daarbij om: • Kadverbetering Hoge Boezem Overwaard (5km) • Kadverbetering Maalkom Overwaard • Aanpassen afsluitmiddel Overwaard • Verdiepen Achterwaterschap / Verondiepen HBO-plas • Natuurlijke inrichting van het gebied Concreet wordt deze laatste drie doelstellingen gediend door: • Het aanbrengen van een dam ('luwtestructuur') tussen de grote, open plas en de huidige rietlanden. De luwtestructuur is ook nodig voor het door het Waterschap Rivierenland gewenste verondiepen van de plas. • Het uitbreiden van rietlanden in de Hoge Boezem van de Overwaard. • Het verminderen van peilfluctuaties (aanpassen afsluitmiddel en groot onderhoud maalkom). De voorbereiding van de herinrichting van de rietlanden in Kinderdijk start in 2015. De plannen dienen rekening te houden met de OUV, daarom vindt regelmatig overleg plaats met de SWEK.
Wie	<u>Trekker: Waterschap Rivierenland</u> De Hoge Boezem van de Overwaard valt binnen het eigendoms- en beheergebied van Waterschap Rivierenland. Waterschap Rivierenland is daarom initiatiefnemer van de maatregelen en overlegt met de SWEK, Provincie Zuid-Holland, gemeente Molenwaard, RCE, Natuur- en vogelwacht de Alblasserwaard en andere gebruikers van het gebied, zoals hengelsportverenigingen.
Middelen	Middelen komen vanuit Waterschap Rivierenland en Provincie Zuid-Holland (Provinciale bijdrage ten laste van eenmalige Natura 2000-gelden.)

11	Overige ruimtelijke ontwikkelingen binnen de site
Omschrijving	Binnen de site vinden ontwikkelingen plaats met een ander primair doel dan de versterking van het Werelderfgoed. Op dit moment zijn de volgende ontwikkelingen aan de orde: • Maatregelen in het kader van het Natura 2000-(ontwerp)beheerplan. Maatregelen met ruimtelijke gevolgen zijn de aanleg van natuurvriendelijke oevers, het realiseren van een watergang naast de Molenkade en de aanleg van natuur (pioniermoeras en kruiden- en faunarijk grasland met watergangen met brede plas-dras-oevers) in polder Blokweer en polder Nieuw Lekkerland. • Waterhuishoudkundige maatregelen: Voorbeelden zijn de boezemkadeversterking en het verontdiepen van de hoge boezem van de Overwaard (maatregel die aansluit bij het Natura 2000-ontwerpbeheerplan). • Waterwinning: Waterwinning uit kwelwater en oppervlaktewater.
Invloed op de site	Maatregelen die genomen worden, kunnen invloed hebben op de karakteristieken van het Werelderfgoed, zoals het kenmerkende open karakter van de polders.
Beoogd resultaat	Zorgen dat ruimtelijke ontwikkelingen de instandhouding van de OUV borgen en versterken, door een goede samenhang tussen cultuurhistorische waarden en de beoogde ontwikkeling.
Aanpak:	
Stappen	Opzetten van een transparant afwegingsproces, waardoor maatregelen in het kader van water en natuur worden afgestemd met de instandhouding van cultuurhistorische waarden. • Bij ontwikkelingen binnen de site brengt de initiatiefnemer dit in bij de ambtelijke werkgroep. • De werkgroep maakt vervolgens een integrale afweging of de ontwikkeling past binnen het Werelderfgoed en onder welke voorwaarden, en legt indien nodig het vraagstuk voor aan de stuurgroep.
Wie	<u>Trekker: Stuurgroep en ambtelijke werkgroep</u> Bij maatregelen in het kader van het Natura-2000 beheerplan treedt afhankelijk van de locatie Waterschap Rivierenland dan wel Provincie Zuid-Holland op als initiatiefnemer. Het Waterschap is initiatiefnemer bij waterhuishoudkundige maatregelen en Drinkwaterbedrijf Oasen in het geval van ontwikkelingen op het gebied van drinkwaterwinning. Bij deze, en eventueel andere toekomstige ontwikkelingen, brengt de initiatiefnemer de ontwikkeling in bij de ambtelijke overleggroep bestaande uit de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam, Waterschap Rivierenland, Stichting Werelderfgoed Kinderdijk en op afroep de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de Provincie Zuid-Holland.
Wanneer	Doorlopend, afhankelijk wanneer zich ontwikkelingen voordoen op het gebied van natuur, waterhuishouding en drinkwaterwinning. De uitvoering van een deel van de Natura 2000-maatregelen staat gepland voor de periode 2014-2019, een aantal andere maatregelen volgt in de periode na 2019.
Middelen	Onderdeel van de standaard afwegingsprocedure en daarom onderdeel van de bestaande begroting van de betrokken partijen.

8.5. Beveiliging en beheer & onderhoud attributen

12	Beveiliging
Omschrijving	Ter beveiliging van objecten die onderdeel uitmaken van het Werelderfgoed zijn maatregelen genomen, zoals de beveiliging van molens tegen brand en blikseminslag door middel van brandblussers en bliksemafleiders. Daarnaast is in 2013 een risicoanalyse uitgevoerd voor de bezoekmolens. Een structurele aanpak voor de beveiliging binnen het Werelderfgoed ontbreekt echter.
Invloed op de site	Vergroot risico op brand, diefstal en vandalisme en daarmee risico op aantasting van elementen van het Werelderfgoed.
Beoogd resultaat	Het opstellen van een veiligheidsplan, waardoor de universele waarden van het Werelderfgoed worden veiliggesteld. Hierin wordt de beveiliging tegen brand, inbraak en diefstal geborgd.
Aanpak:	
Stappen	• Het verzamelen en bundelen van bestaande informatie over de beveiliging binnen het Werelderfgoed. • Het opstellen van een overkoepelend plan voor de beveiliging tegen brand, inbraak en diefstal. • Implementatie van het veiligheidsplan.
Wie	<u>Trekker: Stichting Werelderfgoed Kinderdijk</u> Afstemming met gemeenten en provincie over beveiligingszaken die onder de bevoegdheid van deze overheden vallen.
Wanneer	Opstellen veiligheidsplan in de eerste helft 2015, implementatie tweede helft van 2015.
Middelen	Onderdeel begroting 2015 Stichting Werelderfgoed Kinderdijk

13	Restauratie Wisboomgemaal
Omschrijving	Het Wisboomgemaal moet binnen afzienbare tijd worden gerestaureerd. Het gebouw blijft functioneren als tentoonstellingsruimte, maar moet in de toekomst ook ruimte kunnen bieden aan een horecafunctie.
Invloed op de site	Het Wisboomgemaal is één van de beeldbepalende gebouwen van het Werelderfgoed. De instandhouding van het gemaal is van essentieel belang voor de universele waarde van de site.
Beoogd resultaat	Restaureren van het Wisboomgemaal, zodat de instandhouding van dit gemaal wordt geborgd.
Stappen en planning	Er staat een onderzoek gepland naar de bouwkundige staat van het Wisboomgemaal. Dit onderzoek is noodzakelijk voor de restauratie van het gemaal. Hiervoor moet het gemaal droog gezet worden. Het droogzetten en inspecteren van het gemaal staat gepland voor januari 2015. Het onderzoek wordt in het eerste kwartaal van 2015 afgerond. Vervolgens moet er bepaald worden wat gedaan moet worden en moeten middelen voor de restauratie worden georganiseerd.
Wie	<u>Trekker: Stichting Werelderfgoed Kinderdijk</u>

Middelen	Provincie Zuid-Holland heeft subsidie gegeven voor het inspecteren en het opstellen van een bestek met raming voor de restauratie van het Wisboomgemaal. Ook het Rijk heeft in het kader van het VER-programma middelen beschikbaar gesteld voor het opstellen van een restauratieplan. Voor de restauratie zelf is nog geen budget, komende jaren organiseren via de monumentensubsidieregelingen (Brim) en de erfgoedlijn Waterdriehoek/subsidieregeling restauratie Rijksmonumenten.
----------	---

14	Achterstallig onderhoud molenerven
Omschrijving	Op de erven rond de molens is sprake van achterstallig onderhoud. Een voorbeeld is de vervallen molenschuur bij molen Nederwaard nr. drie. In 2013 is een uitgebreide inventarisatie van de molenerven verricht (Landschap & Erfgoed Zuid-Holland). Hierin wordt per molenerf beschreven wat de uitgangspunten zijn voor behoud en ontwikkeling.
Invloed op de site	Het achterstallig onderhoud heeft een negatieve uitstraling op de site.
Beoogd resultaat	Planologisch borgen van de aanbevelingen uit de Studie Molenerven en restauratie van objecten op de molenerven die kampen met achterstallig onderhoud.
Aanpak:	
Stappen	• Concretiseren van de aanbevelingen uit de Inventarisatie Molenerven en planologisch borgen in de bestemmingsplannen. • Opstellen van een uitvoeringsplan voor de restauratie van de molenerven en middelen organiseren en vervolgens fysiek uitvoering geven aan de restauratie.
Wie	<u>Trekker: SWEK</u> De SWEK is trekker van de op te stellen bestemmingsplannen en zorgt voor een borging van de aanbevelingen uit de studie molenerven in het plan. Hiervoor stemmen zij af met de gemeenten. De uitvoering van de restauratie vindt plaats in samenspraak met de molenbewoners.
Wanneer	Start in 2015.
Middelen	Deels budget onderhoud (2014) en investering begroting 2015 Stichting Werelderfgoed Kinderdijk.

8.6. Toeristische ontwikkelingen en educatie

15	Visitor management - extern
Omschrijving	De aanrijroute vanaf de snelweg naar het Werelderfgoed vormt een knelpunt en er is een gebrek aan parkeerfaciliteiten voor bezoekers. Ook zijn er weinig mogelijkheden voor het parkeren van bussen en campers. Door de hoge verkeersdruk, veelheid aan verkeersstromen en de beperkte ruimte in het wegprofiel ontstaan soms onveilige situaties.
Invloed op de site	Kinderdijk kent een matige bereikbaarheid van het Werelderfgoed voor bezoekers. Dit heeft een negatieve uitstraling op het imago van Kinderdijk. Daarnaast heeft de logistieke druk voornamelijk nadelige gevolgen voor het omliggende gebied. Wanneer dit niet wordt aangepakt, bestaat het risico dat het draagvlak voor het Werelderfgoed (en de beoogde plannen voor de herinrichting van de entreezone) afneemt. De betekenis van de nieuwe ontwikkelingen rondom de herinrichting van de entreezone is voor het aantal bezoekers nog onduidelijk.
Beoogd resultaat	Oplossen van de logistieke knelpunten, zodat het Werelderfgoed goed bereikbaar wordt voor bezoekers. Een gedegen aanpak ten aanzien van de logistiek is van belang voor het verkrijgen van goedkeuring voor de nieuw op te stellen bestemmingsplannen voor Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout.
Aanpak:	
Stappen	Het aanpakken van de logistieke druk is een integraal onderdeel van de herinrichting van de entreezone, onder de noemer 'visitor management'. Opstellen van een plan hiervoor, waarbij wordt ingezet op vervoer over water door de ontwikkeling van een waterbusverbinding, de aanleg van steigers in en bij het gebied en het verhogen van de verkeersveiligheid bij de entreezone. Er is behoefte aan een overkoepelend, regionaal plan voor het verkeer, vervoer en parkeren om de bezoekersstromen in goede banen te kunnen leiden.
Wie	Trekker: Stuurgroep en ambtelijke werkgroep Integrale herontwikkeling entreezone Het proces wordt aangestuurd door een stuurgroep bestaande uit de directie van de SWEK en de bestuurlijke en ambtelijke opdrachtgevers van de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam. Rond deze kerngroep bevindt zich een 'schil' van organisaties die betrokken zijn met en advies geven aan het project: Provincie Zuid-Holland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Waterschap Rivierenland, Gemeente Dordrecht, Regio Drechtsteden, Regio Alblasserwaard-Vijfherenlanden, Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard, Waterbus, omwonenden en overige partijen. <i>Afstemming overlegstructuren:</i> Aandachtspunt is een goede afstemming tussen deze reeds bestaande overlegstructuur en de in kernvraagstuk 2 benoemde organisatiestructuur. Eventueel kan gedacht worden aan het combineren van deze twee overleggen.
Wanneer	2014: Vaststellen uitgangspunten 'visitor management' en gezamenlijk uitvoeringskader 2015: Voorbereiding: Aanpak 'visitor management' 2016: Uitvoering 2017: Aanvulling
Middelen	Middelen worden georganiseerd in het kader van de Gebiedsdeal Kinderdijk.

16	Visitor management – intern
Omschrijving	Het gebied Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout kent een beperkt aantal attracties, die door een beperkt aantal mensen tegelijkertijd bezocht kunnen worden. De vraag is nog in hoeverre de bezoekersstromen gaan toenemen.
Invloed op de site	Wanneer bezoekersstromen niet goed georganiseerd worden, kan dit negatieve gevolgen hebben voor de beleefbaarheid van het Werelderfgoed en het kan leiden tot ongewenste betreding van delen van de site.
Beoogd resultaat	Het in goede banen leiden van bezoekersstromen, zodat de beleving voor bezoekers optimaal is en negatieve effecten worden voorkomen.
Aanpak:	
Stappen	‘Visitor management’ vormt een onderdeel binnen het proces van de herinrichting van de entreezone. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan de interne organisatie van bezoekersstromen. Bij het opstellen van het ‘visitor management’ plan wordt aandacht besteed aan de volgende aspecten: • Spreiding van bezoekersstromen binnen het gebied, bijvoorbeeld door vergroting van het aantal verblijfsmogelijkheden. • Zonering; toegankelijkheid voor bezoekers. • Handhaving en monitoring.
Wie	<u>Trekker: Stuurgroep en ambtelijke werkgroep Integrale herontwikkeling entreezone</u> Het proces wordt aangestuurd door een stuurgroep bestaande uit de directie van de SWEK en de bestuurlijke en ambtelijke opdrachtgevers van de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam. Rond deze kerngroep bevindt zich een ‘schil’ van organisaties die betrokken zijn bij en advies geven aan het project: Provincie Zuid-Holland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Waterschap Rivierenland, Gemeente Dordrecht, Regio Drechtsteden, Regio Alblasserwaard-Vijfherenlanden, Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard, Waterbus, omwonenden en overige partijen. <i>Afstemming overlegstructuren:</i> Aandachtspunt is een goede afstemming tussen deze reeds bestaande overlegstructuur en de in kernvraagstuk 2 benoemde organisatiestructuur. Eventueel kan gedacht worden aan het combineren van deze twee overleggen.
Wanneer	2014: Vaststellen uitgangspunten ‘visitor management’ en gezamenlijk uitvoeringskader 2015: Voorbereiding: Aanpak ‘visitor management’ 2016: Uitvoering 2017: Aanvulling
Middelen	Middelen worden georganiseerd in het kader van de Gebiedsdeal Kinderdijk.

17	Functioneren erfgoed
Omschrijving	Voor het voortbestaan van het Werelderfgoed is het van belang dat de molens technisch blijven functioneren. Enerzijds gaat het om de authenticiteit van het tot op vandaag werkende systeem (OUV) en anderzijds om het uitleggen van de betekenis van Kinderdijk. Door in het werk te draaien blijft het systeem in tact, wat tevens de educatie met betrekking tot de geschiedenis van Kinderdijk ten goede komt. De werking van de molens wordt beïnvloed door het peilbeheer. Zo kan het zijn dat de molens niet meer kunnen draaien (de wielbakken liggen te hoog, waardoor het rad geen water meer kan oppakken) als het waterpeil te laag is. Waterschap Rivierenland is verantwoordelijk voor het beheer van het waterpeil in het gebied. Wanneer de molens door de SWEK in werking worden gesteld, beïnvloedt dit het waterpeil. Via een vergunning van het waterschap is geregeld dat de SWEK de molens mag laten draaien.
Invloed op de site	Indien de molens niet periodiek kunnen draaien en malen, dan gaat dit ten koste van de staat van de techniek van de molens en de educatieve beleving van het Werelderfgoed.
Beoogd resultaat	Het hebben van een afsprakenkader dat garandeert dat de molens periodiek kunnen draaien en malen, zodat de techniek in goede staat blijft en bezoekers dit element van het watersysteem kunnen beleven.
Aanpak:	
Stappen	Het maken van nieuwe, heldere afspraken, eventueel vastgelegd in een vergunning.
Wie	<u>Trekker: SWEK</u> • De SWEK neemt het initiatief om te komen tot afspraken met Waterschap Rivierenland. • Waterschap Rivierenland heeft het primaat wat betreft het peilbeheer. • Bij de totstandkoming van een afsprakenkader worden in ieder geval de SWEK en provincie Zuid-Holland betrokken.
Wanneer	Eerste kwartaal 2015.
Middelen	Onderdeel reguliere begroting Waterschap Rivierenland en Stichting Werelderfgoed Kinderdijk.

8.7. Exploitatie

18	Exploitatie
Omschrijving	De exploitatie van het dagelijkse beheer en onderhoud van het Werelderfgoed wordt grotendeels bepaald door de SWEK en Waterschap Rivierenland. Daarnaast dragen diverse partijen bij aan de instandhouding van de site: Gemeenten Alblasserdam en Molenwaard, provincie Zuid-Holland en de RCE. Zie voor een verder beschrijving hoofdstuk 9. Dit kernvraagstuk is gericht op de exploitatie van de SWEK. Doel van de SWEK is financieel op eigen benen staan. Hiervoor is het van belang meer inkomsten te verwerven vanuit de bezoekers van het Werelderfgoed en het afbouwen van de subsidieafhankelijkheid. De komende jaren wordt gestuurd op een positief resultaat. Hiervoor zal het aantal betalende bezoekers moeten toenemen.
Invloed op de site	Door beperkte inkomsten van bezoekers, is de SWEK financieel grotendeels afhankelijk van overheden en grote klanten (cruisemaatschappijen). Dit betekent een risico voor de voortgang van de managementtaken van de SWEK en daarmee de borging van de instandhouding van de site.
Beoogd resultaat	Een sluitend exploitatieplan, inclusief meerjarenperspectief, met een positief eindresultaat, zodat de SWEK haar doelstellingen en managementtaken goed kan uitvoeren.
Aanpak:	
Stappen	Economisch perspectief, dekkingsplan: het opstellen van een economisch perspectief (strategie), waarin de koers voor de financiering van het beheer en onderhoud van Kinderdijk als geheel en voor de lange termijn wordt vastgelegd. Beoogd doel is verminderde afhankelijkheid van overheidssteun en meer spreiding in klanten. Het economisch en financieel management is een onderdeel van het project Herinrichting Entreezone. Dit economisch en financieel management heeft betrekking op het gehele Werelderfgoed. Het economisch perspectief besteed aandacht aan: • Baten voor Kinderdijk, directe omgeving en regio voor de korte en lange termijn; • Aanscherping noodzakelijke investeringen en afweging tegen baten; • Fasering projecten, prioritering projecten en reductie kosten; • Dekkingsplan en organiseren financiering Herinrichting Entreezone. Jaarlijks opstellen van een begroting, met de volgende onderdelen: • Investeringsprogramma (eenmalige kosten voor het betreffende jaar); • Financiële begroting management (beheer, onderhoud en organisatie SWEK).
Wie	Trekker: Stuurgroep en ambtelijke werkgroep <u>Integrale herontwikkeling entreezone</u> Economisch perspectief, dekkingsplan en financiering entreezone: Het proces wordt aangestuurd door een stuurgroep bestaande uit de directie van de SWEK en de bestuurlijke en ambtelijke opdrachtgevers van de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam. Rond deze kerngroep is er een 'schil' van organisaties die betrokken zijn bij en advies geven aan het project, dit zijn: Provincie Zuid-Holland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Waterschap Rivierenland, Gemeente Dordrecht, Regio Drechtsteden, Regio Alblasserwaard-Vijfherenlanden, Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard, Waterbus, omwonenden en overige partijen. Daarnaast is de SWEK verantwoordelijk voor het opstellen van de jaarlijkse begroting van de stichting. <i>Afstemming overlegstructuren:</i> Aandachtspunt is een goede afstemming tussen deze reeds bestaande overlegstructuur en de in kernvraagstuk 2 benoemde organisatiestructuur. Eventueel kan gedacht worden aan het combineren van deze twee overleggen.
Wanneer	Jaarlijks een begroting en een economisch perspectief en dekkingsplan in 2015. Voor de entreezone is begin 2015 de wervingsstrategie fondsen en Europa gereed en in het eerste kwartaal 2015 wordt de beschikking provinciale middelen verwacht en kan gestart worden met de uitvoering.
Middelen	Opstellen begroting 2015 (opgenomen in SWEK begroting 2014). Economisch perspectief: onderdeel van de financiering van de Gebiedsdeal.

9. Implementatie

In dit hoofdstuk is beschreven op welke wijze de instandhouding van het Werelderfgoed is gefinancierd. De exploitatie van het dagelijkse beheer en onderhoud van het Werelderfgoed wordt grotendeels bepaald door de SWEK en Waterschap Rivierenland. Daarnaast dragen diverse partijen bij aan de instandhouding van de site: Gemeenten Alblasserdam en Molenwaard, provincie Zuid-Holland en de RCE. In paragraaf 9.1 wordt per organisatie kort toegelicht wat zij bijdragen aan het Werelderfgoed. Paragraaf 9.2 en 9.3 zijn specifiek gericht op de exploitatie van de sitehouder. Tot slot wordt ingegaan op de wijze waarop de uitvoering van de kernvraagstukken wordt georganiseerd.

9.1. Investerings in het Werelderfgoed

SWEK

De SWEK is verantwoordelijk voor het in stand houden en uitdragen van het Werelderfgoed. Zij heeft de verantwoordelijkheid voor de instandhouding van de monumenten die zij in erfpacht hebben (o.a. de molens). Daarnaast heeft de SWEK afspraken met het waterschap en gemeenten voor het onderhoud van een aantal onderdelen van de site. Momenteel wordt een bruikleenovereenkomst met het Waterschap opgesteld waar de verantwoordelijkheden over het beheer en onderhoud van de site worden gestroomlijnd.

Daarnaast heeft de SWEK samen met haar partners grote ambities voor het versterken van de site om zo het gebied aantrekkelijker en beter beleefbaar te maken. Deze ambities zijn neergelegd in de Gebiedsvisie Kinderdijk en worden momenteel geconcretiseerd in de Gebiedsdeal voor Kinderdijk. In paragraaf 9.2 wordt hier dieper op ingegaan.

Waterschap Rivierenland

Behalve de SWEK vallen grote delen van het Werelderfgoed onder de verantwoordelijkheid en de begroting van het Waterschap Rivierenland, zoals de gemalen, kades en boezems. Het beheer en het onderhoud van deze onderdelen vallen onder de kerntaak van het waterschap en zijn onderdeel van de reguliere begroting.

Gemeente Molenwaard en Alblasserdam

De gemeenten zijn verantwoordelijk voor het beheer en onderhoud van het openbare gebied, zoals wegen en voet- en fietspaden. Het beheer en het onderhoud van deze onderdelen vallen onder de kerntaak van de gemeenten en zijn onderdeel van de reguliere beheerbegroting.

Provincie Zuid-Holland

De provincie verleent reguliere onderhoudssubsidies voor het beheer en onderhoud van de site. Om het draaien van de windmolens van Kinderdijk mogelijk te maken stelt de provincie draaipremies beschikbaar. Voor de periode 2013 -2018 worden de volgende middelen beschikbaar gesteld:

- € 464.550 (instandhoudingssubsidie);
- € 208 tot € 580 per molen per jaar (draaipremie, afhankelijk van het aantal omwentelingen).

Daarnaast is vanuit de subsidieregeling Restauraties Rijksmonumenten in 2014 een bedrag van € 69.654 bijgedragen aan de restauratie van het Waterschapshuis van de Overwaard.

In het kader van de Waterdriehoek (2013-2015) heeft de provincie aan de volgende projecten bijgedragen:

- In 2013 is € 150.000 beschikbaar gesteld voor de Waterbushalte Kinderdijk. Ook vanuit mobiliteit is in 2014 bijgedragen aan de Waterbushalte Kinderdijk (€ 200.000) en aan de sneldienstregeling van de Waterbus Rotterdam-Dordrecht met een directe verbinding naar Kinderdijk in de daluren.
- Bezoekerscentrum en herontwikkeling entreezone: € 2.477.000 (2014-2015)

Vanuit de Erfgoedlijn Waterdriehoek heeft de provincie de volgende middelen beschikbaar gesteld:

- Herstel 2e bezoekersmolen (Blokkerse Wip): € 25.000 (2013);
- Restauratieplan Wisboomgemaal: € 20.000 (2013);
- Infrastructuur ten behoeve van rondvaartboten: € 20.000 (2013);
- Ontwerp en business case bezoekerscentrum Kinderdijk: € 50.000 (2013);
- Beleefbaar en rolstoeltoegankelijk maken van de bezoekersmolens € 125.000 (2014);

- Entreezone Kinderdijk (Fase 2): € 107.500 (2015).

Daarnaast investeert de provincie in de benodigde maatregelen voor het Natura 2000-gebied Boezems Kinderdijk.

Rijk

Voor de instandhouding van Rijksmonumenten die oorspronkelijk niet als woonhuis zijn gebouwd stelt het Rijk een zogenaamde Brim-subsidie beschikbaar. Brim staat voor 'Besluit rijkssubsidiëring instandhouding monumenten'. De subsidie is een jaarlijkse tegemoetkoming in de kosten van onderhoud van monumenten die oorspronkelijk niet als woonhuis zijn gebouwd.

In kader van de Visie Erfgoed en Ruimte (VER) zijn rijks gelden vrijgemaakt, waarvan een deel wordt ingezet ten behoeve van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout. Het samenstellen van een educatief pakket gericht op scholen en de Gebiedsvisie zijn reeds opgeleverde VER-producten. Voor de onder hoofdstuk 3.2.2 genoemde projecten is in totaal €350.000,- beschikbaar gesteld:

• Wisboomgemaal	€ 62.500,-
• Blokkerse Wipmolen	€ 15.000,-
• Stop and Go Touringcars	€ 20.000,-
• Contramolen	€ 25.000,-
• Bezoekerscentrum	€ 220.000,-
• Procesgeld	€ 7.500,-

Gebiedsdeal Kinderdijk

In de Gebiedsdeal Kinderdijk zijn de projecten opgenomen voor de herinrichting van de entreezone. In de Gebiedsdeal is tevens een raming van de kosten voor de verschillende projecten opgenomen. Indicatief komen de kosten op een totaal van € 4.980.000,-. De integrale herontwikkeling van de entreezone wordt betaald door verschillende partijen: Provincie Zuid-Holland, de gemeenten Molenwaard en Alblasserdam, gemeente Dordrecht, regio Drechtsteden, Waterschap Rivierenland, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, bedrijven en fondsen, SWEK en een Europese bijdrage.

9.2. Middelen SWEK

De paragraaf middelen geeft inzicht in het budget dat de SWEK beschikbaar heeft voor het dagelijks beheer en onderhoud van de site, het investeringsprogramma en het aantal personen dat voor de SWEK werkzaam is.

9.2.1. Budget

Eind 2011 bleken er grote financiële problemen te zijn bij de SWEK. In 2012 is een reddingsplan vastgesteld en tot uitvoering gebracht. In het kader van het reddingsplan heeft de overdracht van het eigendom van een aantal objecten en gronden van Waterschap Rivierenland naar de gemeente Molenwaard plaatsgevonden. Daarnaast zijn schulden vereffend en staat gemeente Molenwaard een aantal jaren garant voor de stichting, zodat zij over voldoende werkkapitaal kan beschikken.

De SWEK heeft vervolgens het Cultureel Ondernemingsplan opgesteld om aan te geven op welke wijze zij financieel gezond zou kunnen zijn in de toekomst. Het plan geeft voor de jaren na 2012 aan wat de mogelijke financiële ontwikkelingen zijn. Gestreefd wordt naar een positief resultaat vanaf 2014. Ook zijn de volgende doelstellingen geformuleerd:

1. De SWEK streeft ernaar om de inkomsten vanuit bezoekers op een dusdanig niveau te brengen, dat daaruit enerzijds de basiskosten voor het toeristische deel van de activiteiten gedekt kunnen worden en anderzijds de kosten van het beheer en onderhoud van de molens en het Wisboomgemaal kunnen worden gedekt;
2. Om de inkomstenstroom te kunnen vergroten streeft de SWEK niet naar het vergroten van de bezoekersstromen, maar zet in op het verlengen van de verblijfsduur en het verhogen van de bestedingen per bezoeker;
3. Om deze verhoging van de inkomstenstroom mogelijk te maken, streeft SWEK ernaar om meer grip te krijgen op de bestedingen van de bezoekers. Dit geldt op drie gebieden: inkomsten uit entree en parkeren, horeca en souvenirverkoop;
4. Kwaliteit is uitgangspunt in de bedrijfsvoering;
5. In de komende vijf jaar zal een sterke focus op productontwikkeling liggen;
6. Daar waar nodig zal SWEK de organisatie aanpassen om aan de veranderende doelstellingen te kunnen voldoen.

In het Cultureel Ondernemingsplan zijn voorbeelden uitgewerkt van concrete maatregelen die in het verlengde liggen van de doelstellingen. In het Cultureel Ondernemingsplan van 2012 wordt een doorkijk gegeven naar een meerjarenraming tot en met 2017. Gezien de recente ontwikkelingen is het gewenst de meerjarenraming te herzien.

Begroting 2015

Jaarlijks wordt een begroting gemaakt waarin de investeringskosten voor eenmalige projecten zijn opgenomen en de kosten voor het dagelijks management van het Werelderfgoed (kosten SWEK). In de begroting is door de SWEK aangegeven wat het beleid is voor het komende jaar. Uitgangspunt van dit beleid is het Cultureel Ondernemingsplan. In het jaar 2013 is een begin gemaakt met de maatregelen, die de basis vormen van verdere toekomstige productontwikkelingen. Zij moeten dienstbaar zijn aan de volgende speerpunten:

- Een beter product en meer beleving voor bezoekers.
- Een financieel en beleidsmatig onafhankelijke(re) Stichting Werelderfgoed Kinderdijk.
- Het realiseren van een bezoekerscentrum, dat past bij de status van een Werelderfgoed.
- De omslag van een faciliterende organisatie naar een professionele marktgerichte organisatie.
- Meer regie op het terrein van educatie en commerciële ontwikkeling binnen het gebied van het Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout.

In de tabel hieronder wordt een overzicht gegeven van de financiële begroting van de SWEK van 2015.

Financiële begroting (SWEK 2015)

Inkomsten		Uitgaven	
Organisatie		Organisatie	
Inkomsten uit entreegelden	€ 539.500,00	Personeel	€ 265.000,00
Inkomsten steigers	€ 135.000,00	Onderhoud/huisvesting	€ 7.515,00
Inkomsten rondvaartboot	€ 40.000,00	Marketing en communicatie	€ 62.000,00
		Algemene kosten	€ 76.750,00
Subtotaal	€ 714.500,00	Subtotaal	€ 411.265,00
Educatie		Educatie	
Inkomsten entreegelden	€ 539.500,00	Personeel	€ 648.500,00
Inkomsten gidsen	€ 100.000,00	Vermakelijkheidsretributie	€ 145.000,00
Omzet van de winkelinkomsten	€ 595.000,00	Onderhoud/huisvesting	€ 124.850,00
Overige inkomsten	€ 35.500,00	Afschrijvingen	€ 84.500,00
Inkomsten parkeren	€ 140.000,00	Overige kosten	€ 25.500,00
		Inkopen voor winkelverkoop	€ 275.000,00
		Goodwill	€ 65.000,00
Subtotaal	€ 1.410.000,00	Subtotaal	€ 1.368.350,00
Onderhoud		Onderhoud	
Onderhoudsbijdragen	€ 157.000,00	Personeel	€ 113.000,00
Huurinkomsten molens	€ 38.300,00	Planmatig onderhoud	€ 259.000,00
		Overige kosten	€ 19.600,00
		Reservering groot onderhoud	€ 150.000,00
Subtotaal	€ 195.300,00	Subtotaal	€ 541.600,00
Totaal inkomsten	€ 2.309.800,00	Totaal uitgaven	€ 2.321.215,00
Exploitatieresultaat	-€ 1.415,00		

Bron: Begroting 2015 'Naar een stevig fundament' (SWEK).

Investeringsprogramma 2015

Daarnaast is in de begroting een overzicht gegeven van de noodzakelijke investeringen voor specifieke projecten. Het betreft eenmalige kosten. In 2014 is door de SWEK voor circa € 425.000,- geïnvesteerd aan projecten. In 2015 ziet het investeringsprogramma er als volgt uit:

- Laatste deel aanpassen steigers in de rivier voor de Waterbus.
- Opknopbeurt interieur kantoor Overwaard 2.
- Molenshuur voor molen 4 Overwaard.
- Plannen uitwerken voor de transitie entreegebied.
- Laatste fase van het opstellen van een restauratieplan voor het Wisboomgemaal.
- Investering Kantine de Molenhoek.
- Restauratie molenshuur 3e molen Nederwaard.
- Realisatie boek Werelderfgoed Kinderdijk-Elshout.
- Realisatie nieuwe brug Museummolens Nederwaard, samen met drie nieuwe steigers in Boezem Nederwaard.
- Aanpassen van het molenerf en paden van Museummolens Blokweer en verbeteren product door nieuwe film en inrichting winkel.
- Diverse kleinere investeringen.
- Opstellen van een integraal veiligheidsplan.

De totale kosten van dit investeringsprogramma bedragen voor de SWEK naar verwachting maximaal € 490.000,-.

Uit het voorgaande blijkt dat er veel kansen liggen bij educatie en productontwikkeling. Het doel van de SWEK is een stabiele en financieel gezonde situatie.

9.2.2. Mensen

Zoals eerder vermeld kent Stichting Werelderfgoed Kinderdijk een raad van toezicht, een managementteam en een werkorganisatie, bestaande uit vaste medewerkers en vrijwilligers.

- Raad van toezicht (3 personen)
- Bestuur
 - Bestuurs-/directielid algemeen (0,7 FTE)
 - Bestuurs-/directielid marketing (0,5 FTE)
- Managementteam:
 - Coördinator beheer en onderhoud (1 FTE)
 - Coördinator communicatie/vrijwilligers (1 FTE)
- Werkorganisatie toerisme
 - Locatiemanagers (2 FTE)
 - Medewerker Marketing/Sales (0,6 FTE)
 - Medewerker reserveringen (0,7 FTE)
 - Molenaar bezoekmolens (2 FTE)
 - Parkeerwachters (2 FTE)
 - Vrijwilligers organisatie (170 personen)
- Beheer en onderhoud:
 - Molenmaker (1 FTE)
 - Vrijwillige molenaars (18 personen)
 - Klusvrijwilligers (3 personen)
 - Groenvrijwilligers (start eind 2015)
- Overig:
 - Medewerker financiën (0,45 FTE)
 - Facilitair medewerker (1 FTE)
 - Molenbewoners (16 huishoudens)

Gelet op de veranderende focus van de SWEK in de komende jaren, vindt op dit moment een verschuiving plaats van de inzet van medewerkers. De focus komt meer te liggen op de educatieve activiteiten en er wordt meer gestuurd op de inzet van vrijwilligers. Daarnaast zet de SWEK in op marketing en sales om bezoekers langer te laten blijven en meer te laten besteden.

9.3. Uitvoering van de kernvraagstukken

De SWEK geeft samen met de partners Waterschap Rivierenland, gemeente Molenwaard, gemeente Alblasserdam, provincie Zuid-Holland en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed uitvoering aan de kernvraagstukken uit dit managementplan. Bij de beschrijving van de kernvraagstukken is per vraagstuk aangegeven wat de beoogde aanpak is en wie de trekker is.

De aanpak wordt verankerd in de diverse uitvoeringsprogramma's van de verantwoordelijke instantie.

- De SWEK stelt jaarlijks een begroting op, waarin een overzicht wordt gegeven van de in dat jaar uit te voeren projecten en de noodzakelijke investeringen.
- De acties die vallen onder de verantwoordelijkheid van Waterschap Rivierenland worden opgenomen in de reguliere uitvoeringsprogramma's en pakketten van maatregelen.
- Acties die behoren bij de gemeenten en provincies maken deel uit van de reguliere programmering.

De gebiedsdeal geeft uitvoering aan de projecten behorende bij de herinrichting van de entreezone. Hierin is een aanpak en planning opgenomen.

De nieuw op te richten stuurgroep en ambtelijke werkgroep richten zich op de monitoring van de uitvoering van de kernvraagstukken.

Literatuurlijst

- Gebiedscoalitie Waterdriehoek (2013) Investeringsprogramma Waterdriehoek Zuid-Holland 'Slim samenwerken, slim investeren', opgesteld door TLC Group en Investeren in Ruimte b.v.
- Gebiedscoalitie Waterdriehoek (2014), Gebiedsdeal Werelderfgoed Kinderdijk, opgesteld door BLOC.
- Gemeente Alblasserdam (2006) Bestemmingsplan Landelijk Gebied Alblasserdam
- Gemeente Alblasserdam (2013) Ontwerp Structuurvisie Alblasserdam 2040 'Bedrijvig Hollands dijkdorp'.
- Gemeente Alblasserdam, gemeente Molenwaard en Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (2014) Uitgangspunten herontwikkeling entreezone Kinderdijk, opgesteld door BLOC.
- Gemeente Molenwaard (2013) Bestemmingsplan Buitengebied Nieuw-Lekkerland
- Gemeente Nieuw-Lekkerland (2012) Structuurvisie Nieuw-Lekkerland, Deel A - Ruimtelijke Casco.
- Land-id (2011). Voorverkenning managementplan Kinderdijk.
- Meulenbroek, J. & R. Goderie, 2004. Beheerplan Hoge Boezems Kinderdijk. Ecologisch Adviesbureau Meulenbroek & Adviesbureau Goderie. In opdracht van Hoogheemraadschap van de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden.
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2008). Besluit ruimtelijke ordening.
- Ministerie van Infrastructuur en Milieu (2011), Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte (Ontwerp).
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (1988). Monumentenwet 1988.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2011). Visie Erfgoed en Ruimte, Kiezen voor Karakter.
- Minister van welzijn, volkshuisvesting en cultuur en de minister van volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer (1993) Aanwijzingsbesluit beschermd dorpsgezicht Kinderdijk-Elshout.
- Provincie Zuid-Holland (2009) Waterplan Zuid-Holland 2010-2015.
- Provincie Zuid-Holland (2012) Gebiedsprofiel Alblasserwaard en Vijfheerenlanden.
- Provincie Zuid-Holland (2012) Beleidsvisie cultureel erfgoed 2013 - 2016 'Erfenis, erfgoed en erfgoed'
- Provincie Zuid-Holland (2014) Ontwerpbeheerplan bijzondere natuurwaarden Boezems Kinderdijk – Beheerperiode 2014, opgesteld door Royal Haskoning/DHV.
- Provincie Zuid-Holland (2014) Visie Ruimte en Mobiliteit.
- Provincie Zuid-Holland (2014) Verordening Ruimte.
- Provincie Zuid-Holland (2014) Programma Ruimte.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (2014) (Retrospective) Statement of Outstanding Universal Value Mill Network at Kinderdijk-Elshout, the Netherlands.
- Rijksdienst voor de Monumentenzorg (1987) Toelichting bij het besluit tot aanwijzing van het molencomplex te Kinderdijk-Elshout als beschermd dorpsgezicht.
- Rijksdienst voor de Monumentenzorg (1996) Nomination of the mill network at Kinderdijk-Elshout.
- Ringbeck, B. (2008). Management Plans for World Heritage Sites, a practical guide. German commission for UNESCO, Bonn.
- Staat der Nederlanden (2010). Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht.
- Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (2012) Cultureel ondernemingsplan 'Van dromen naar doen'.
- Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (2013) Begroting 2014 'Op eigen benen'.
- Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (2013) Statuten van de Stichting Werelderfgoed Kinderdijk.
- Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (2013) Gebiedsvisie Kinderdijk, opgesteld door H+N+S Landschapsarchitecten en Beek & Kooiman Cultuurhistorie
- Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (2014) Begroting 2015 'Naar een stevig fundament'.
- Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (2014) Vrijwilligersbeleid Stichting Werelderfgoed Kinderdijk.
- Waterschap Rivierenland (2008) KRW Gebiedsplan, Deelgebied Alblasserwaard.
- Waterschap Rivierenland (2009), Waterbeheerplan 2010 – 2015 - Werken aan een veilig en schoon rivierenland.
- Waterschap Rivierenland (2010) Peilbesluit Alblasserwaard.
- UNESCO (1972). Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage.
- UNESCO, ICCROM, ICOMOS and IUCN (2013) Resource Manual - Managing Cultural World Heritage.
- World Heritage Centre (2014) Periodic Report - Section II-Mill Network at Kinderdijk-Elshout

Websites:

- Stichting Werelderfgoed Kinderdijk, <https://www.kinderdijk.nl>
- Ministerie van economische zaken, <http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx>
- De Nederlandse gemalen stichting, <http://www.gemalen.nl>
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, <http://monumentenregister.cultureelerfgoed.nl/>

Colofon

Het managementplan Kinderdijk is opgesteld in opdracht van Stichting Werelderfgoed.nl en Stichting Werelderfgoed Kinderdijk (SWEK).

Het managementplan is tot stand gekomen in samenwerking met:

- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
- Provincie Zuid-Holland
- Waterschap Rivierenland
- Gemeente Molenwaard
- Gemeente Alblasserdam
- Belangenvereniging Leefbaarheid Kinderdijk
- Natuur- en Vogelwacht de Alblasserwaard

Het managementplan is uitgevoerd door Land-id met medewerking van Marinus Kooiman (Cultuurhistorische Projecten).

Arnhem: Maart 2015

Versie: Definitief

Stichting Platform Werelderfgoed Nederland

Mauvestraat 66
6813 JN Arnhem
026 - 37 06 606
info@land-id.nl
www.land-id.nl

Bijlagen

Bijlage 1 - (R)SOUV Mill Network at Kinderdijk-Elshout, the Netherlands

(RETROSPECTIVE) STATEMENT OF OUTSTANDING UNIVERSAL VALUE

MILL NETWORK AT KINDERDIJK-ELSHOUT, THE NETHERLANDS

Date of inscription	1997
Criteria	(i), (ii), (iv)
Property	322 ha
	Municipalities of Alblasterdam and Molenwaard, Province of Zuid-Holland N51 52 57; E4 38 58
Ref	818

Brief synthesis

The Kinderdijk-Elshout mill network is a group of buildings in an exceptional man-made landscape in which the centuries-long battle of the Dutch people to drain parts of their territory and protect them against further inundation is dramatically demonstrated through the survival of all the major elements of the complex system that was devised for this purpose.

Construction of hydraulic works for the drainage of land for agriculture and settlement began in the Middle Ages and has continued uninterruptedly to the present day. The site illustrates all the typical features associated with this technology: polders, high and low-lying drainage and transport channels for superfluous polder water, embankments and dikes, 19 drainage mills, 3 pumping stations, 2 discharge sluices and 2 Water Board Assembly Houses. The beautifully preserved mills can be divided into three categories: 8 round brick ground-sailers, 10 thatched octagonal smock mills, and one hollow post mill.

The installations in the Kinderdijk-Elshout area demonstrate admirably the outstanding contribution made by the people of the Netherlands to the technology of handling water.

The landscape is striking in its juxtaposition of its horizontal features, represented by the canals, the dikes, and the fields, with the vertical rhythms of the mill system. There is no drainage network of this kind or of comparable antiquity anywhere else in The Netherlands or in the world.

Criteria

Criterion (i): The Kinderdijk-Elshout mill network is an outstanding man-made landscape that bears powerful testimony to human ingenuity and fortitude over nearly a millennium in draining and protecting an area by the development and application of hydraulic technology.

Criterion (ii): The Kinderdijk-Elshout mill network with its historic polder areas, high end low-lying drainage channels, mills and millraces, pumping stations, outlet sluices and Water Board Assembly Houses is an outstanding example of the development of Dutch drainage techniques which were copied and adapted in many parts of the world.

Criterion (iv): The Kinderdijk-Elshout mill network is an extremely ingenious hydraulic system which still functions today and which throughout the ages made it possible to settle and cultivate a large area of peat land. It is nationally and internationally the only example on this scale, making it a unique and outstanding example of an architectural ensemble as well as a cultural landscape which typifies the Netherlands and illustrates a significant stage in human history.

Integrity

The area retains all the relevant features such as the polders with drainage channels and dikes, brick, wooden and thatched windmills, millraces, pumping stations, discharge sluices and Water Board Assembly Houses without any irrelevant or discordant intrusions. The Elshout discharge sluices were reduced to two and reconstructed in the mid 1980s; in 1924 the installations of the Wisboom pumping station were changed from steam driven to electricity. The site is of an adequate size to ensure the complete representation of the features and processes which convey the significance of the mill network.

Authenticity

The Kinderdijk-Elshout mill network with its historic 'high and low polder areas with natural drainage', watercourses, mills and millraces, pumping stations, outlet sluices and Water Board Assembly Houses is practically unchanged. It has been able to retain its vast, typically Dutch and characteristic features of the landscape and the environment, created since the Middle Ages and specifically during the first half of the 18th century. The nineteen mills that form this group of monuments are all still in operating condition, since they function as fall-back mills in case of failure of the modern equipment. The authenticity in workmanship and setting of the structures and in the distinctive character and integrity of the man-made landscape is very high. No changes have been made to the functional hydraulic relationships between drainage machines, polders, and rivers since the sixteen mills of De Nederwaard and De Overwaard were built in 1738 and 1740 respectively, and so the authenticity of the system is also high. The reservoir system of both is also intact, the lower reservoir of De Nederwaard dating back to 1369 and that of De Overwaard to 1365.

Mill restoration, which commenced in 2008, will be in keeping with the techniques used at the time the mills were constructed. Authentic materials will also be used in the restorations. The project, which is headed by the Cultural Heritage Agency of the Netherlands, was completed in 2011.

Management and protection requirements

Nineteen mills, the Wisboom pumping station, and the Waardhuis building are listed as national heritage sites under the 1988 Monuments and Historic Buildings Act [*Monumentenwet 1988*]. In 1993, the area was designated a conservation area [*beschermde dorpsgezicht*] pursuant to Article 35 of the 1988 Monuments and Historic Buildings Act. At the same time, the Kinderdijk-Elshout World Heritage property is a protected nature reserve under the Nature Conservancy Act [*Natuurbeschermingswet*], is part of the Natura 2000 network, and is covered by Council Directive 79/409/EEC on the Conservation of Wild Birds.

The Provincial government's Spatial Planning Decree lays down rules for the mills that are meant to guarantee open exposure to the wind and a permanent view of the mills. Restrictions have been placed on the height of any buildings, trees or other plants within a 400-metre radius of the mills (the mill biotope). The Provincial Spatial Planning Decree is binding for both individuals and municipalities.

Most of the land in the Municipal Zoning Plan for the Rural Area of Nieuw-Lekkerland is a designated nature conservation area. Building is not permitted here; any earth-moving activity may only be carried out after a permit has been obtained. The southern part of the Kinderdijk-Elshout WHS is part of the Municipality of Alblasserdam; most of it has been zoned as an "agricultural area with valuable natural and landscape features". Water and dike management is in the hands of the Rivierenland Water Board. The protection arrangements are considered to be effective.

The World Heritage siteholder, the Kinderdijk World Heritage Foundation [*Stichting Werelderfgoed Kinderdijk; SWEK*], has held a 30-year lease on the site's 19 mills, including the surrounding premises, access paths and any outbuildings, since 2005. Its goal is to exercise effective management according to a set of uniform standards. The Wisboom Pumping Station was refurbished and opened in 2011 as a visitors' centre. One of the mills is also open for visitors.

The Municipal Zoning Plan for the Rural Area of Nieuw-Lekkerland was updated in 2013. The new plan pays particular attention to conservation areas and the World Heritage property. To face spatial challenges at the property, an areal vision was made in 2013 as well. It forms the basis for the new Management Plan and future developments.

The Management Plan (2015) considers a.o. the pressures and advantages of tourism. Plans are being considered for a new and larger visitor centre that allows for better visitor control and guidance and will help increase public awareness of the importance of the site. The fitting in in the landscape gets particular attention.

Bijlage 2: Beschrijving beschermd dorpsgezicht

W
E L
Z I J N
V O L K S
G E Z O N D
H E I D E N
C U L T U U R

Kenmerk

Rijswijk

162.831

27 JUN 1988

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

EN

DE MINISTER VAN VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING EN MILIEUBEHEER

OVERWEGENDE

dat het huidige ruimtelijk karakter van Kinderdijk-Elshout met zijn hoge boezemlanden, wateringen, molens, sluizen en gemalen, ondanks modernisering en aanpassingen, nog grotendeels in de staat verkeert waarin het in de 18de eeuw vorm kreeg,

dat het hoge boezemgebied, waarvan de vorm en omvang in hoge mate bepaald zijn door de dijkbelopen en verkavelingsrichtingen uit de 13de en 14de eeuw, kan worden onderscheiden in een westelijk deel, bestaande uit de hoge boezem van de Nederwaard en een groter oostelijk deel, bestaande uit de aansluitende hoge boezems van de Overwaard en Nieuw-Lekkerland,

dat de acht boezemmolens van elk waterschap gegroepeerd zijn aan de buitenzijde van elk van deze waterlopen, op de respectievelijke hoge boezemkaden,

dat de boezem- en poldermolens van Nieuw-Lekkerland verder oostwaarts staan aan de oostzijde van de hoge en lage boezem van die polder,

dat kenmerkend voor dit boezemgebied het (nu ook nog) open karakter is, - noodzakelijk is met het oog op windvang- en het marginale gebruik van de boezemlanden voor andere doeleinden dan tijdelijke beweiding,

dat de bebouwing in het gebied, afgezien van de windmolens en de gemalen, zich beperkt tot een aantal dienstwoningen en andere kleinschalige gebouwen,

dat het gebied mitsdien een beeld oplevert dat van algemeen belang is vanwege zijn schoonheid en zijn ruimtelijke structurele samenhang.

Voorts overwegende dat de geldende bestemmingsplannen "Kinderdijk" (gemeente Nieuw-Lekkerland) vastgesteld op 8 november 1973, goedgekeurd op 22 januari 1975 en "Landelijk Gebied" (gemeente Alblasserdam) vastgesteld op 8 april 1976 en goedgekeurd op 7 september 1977 in onvoldoende mate recht doen aan de omschreven historische karakteristiek;

Gelet op artikel 35 en artikel 36 van de Monumentenwet 1988;

Gehoord de raad van de gemeente Nieuw-Lekkerland en gehoord de raad van de gemeente Alblasserdam, Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, de Raad voor het cultuurbeheer en de Rijksplanologische Commissie;

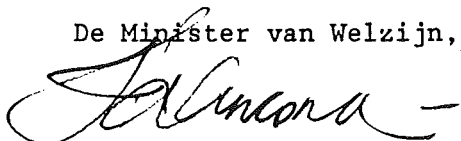
BESLUITEN

Het gebied in de gemeenten Nieuw-Lekkerland en Alblasserdam zoals is aangegeven op de bij dit besluit behorende tekening nr. 289 en zoals is omschreven in de toelichting bij dit besluit, aan te wijzen als beschermd dorpsgezicht in de zin van artikel 1, onder g van de Monumentenwet 1988.

de termijn voor het vaststellen van een ter bescherming strekkend bestemmingsplan als bedoeld in artikel 36, eerste lid, vast te stellen op drie jaar, te rekenen vanaf de datum van dit besluit.

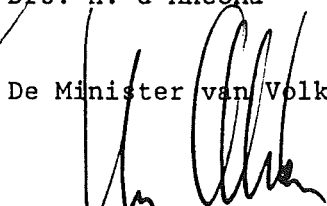
Van dit besluit, waarvan mededeling zal worden gedaan in de Staatscourant, zal afschrift worden gezonden aan de Raad voor het cultuurbeheer de raad van de gemeente Nieuw-Lekkerland en de raad van de gemeente Nieuw-Lekkerland, Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland, en de Rijksplanologische Commissie.

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur,

Drs. H. d'Ancona

De Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,

J.G.M. Alders

BESCHERMDE STADS- EN DORPSGEZICHTEN

INGEVOLGE ARTIKEL 20 VAN DE MONUMENTENWET

KINDERDIJK-ELSHOUT gemeenten Nieuw Lekkerland en Alblasserdam

Toelichting bij het besluit tot
aanwijzing van het molencomplex te
Kinderdijk-Elshout als beschermd
dorpsgezicht.

Het beschermde dorpsgezicht
omvat het op bijgevoegde kaart
(Rijksdienst voor de Monumenten-
zorg, tekeningnummer 289) door een
stippellijn omgrensde gebied.

Publikatie van de **Rijksdienst
voor de Monumentenzorg.**

Juni 1987.

Inleiding

De alom bekende molengroep van Kinderdijk is gesitueerd in het uiterste noord-westen van de Alblasserwaard (provincie Zuid-Holland), waar de rivieren de Lek en de Noord samenvloeien. Het geheel bestaat uit een complex van lage en hoge boezems van de vroegere waterschappen Overwaard en Nederwaard en de polder Nieuw Lekkerland en de daarbij behorende (negentien) molens, gemalen, uitwateringssluizen en waardhuizen, dat in zijn huidige vorm en omvang grotendeels tot stand kwam in de jaren 1738-1740. De naam van de buurtschap Elshout, waarin het complex ontstond, raakte sedert de 19de eeuw in onbruik en maakte tenslotte plaats voor die van Kinderdijk, naar de gelijknamige oostelijke dijk langs de Noord ten noorden van Alblasserdam en het tegelijkertijd in samenhang met de aldaar opkomende scheepsbouw ontstane dorp Kinderdijk.

Anders dan in vroeger vergelijkbare situaties in Nederland verkeert dit complex nog grotendeels in complete oorspronkelijke staat en het is als zodanig uitermate illustratief voor de historische waterhuishoudingsproblematiek van het laaggelegen deel van Nederland.

Hoewel de negentien (van de oorspronkelijke 20) windmolens ieder

voor zich beschermde monumenten zijn ingevolge artikel 8 tot en met 10 van de Monumentenwet, bestaat de cultuurhistorische waarde van het geheel hier uit meer dan een droge opsomming van de historische waarden der samenstellende onderdelen. Die onderdelen zijn op zichzelf niet uniek, het geheel wel.

Deze overweging vormt het hoofdmotief voor het besluit tot aanwijzing van dit complex met aanhorigheden als beschermd gezicht.

Ontstaan en ontwikkeling

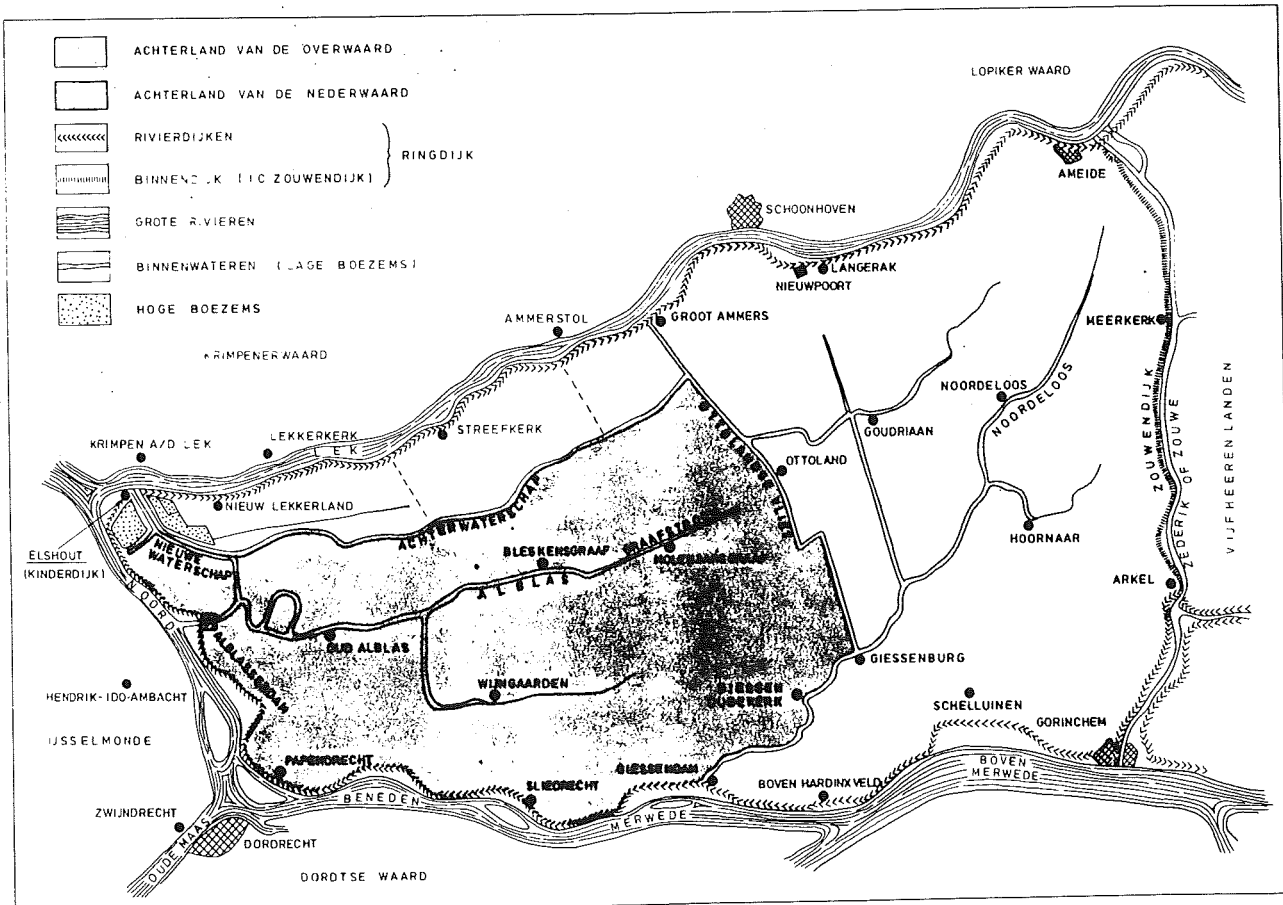
De Alblasserwaard maakt deel uit van het centrale Hollands-Utrechtse laagveengebied, dat na een periode van ontvolking sedert het vertrek van de Romeinen uit deze streken vanaf de 11de eeuw toenemend systematisch opnieuw in cultuur werd gebracht. Dit hield verband met de grote expansiedrang van het nog jonge graafschap Holland, die in deze streken ten koste van het bisdom Utrecht ging.

Om hun territoriale macht te kunnen vergroten hadden de graven van Holland zowel trouwe leenmannen als regelmatige inkomsten nodig. Daartoe gaven zij grote stukken veenwildernis ter ontginning uit in leen en later ook wel in verkoop met recht van ambachts- of hogere heerlijkheid aan daarvoor in aanmerking komende personen.

Tegenover deze rechten stonden ook zekere plichten jegens de landsheer. Uit de opbrengsten van het in cultuur gebrachte land verschaften zowel de ambachtsheren als de landsheren, in dit geval de graven van Holland, zich door belastingheffing een inkomen.

Om de te ontginnen gebieden voor hun doel, de akkerbouw, geschikt te maken, moesten deze allereerst ontdaan worden van hun natuurlijke begroeiing, die vooral uit wilgen en elzen bestond, en vervolgens afdoende worden ontwaterd. Daartoe werden evenwijdige sloten gegraven, die tevens als kavelscheiding dienden, en verzamelwateringen, die het overtollige (regen-)water via bestaande veenstromen of direct op natuurlijke wijze loosden op de grote rivieren en via deze naar zee.

Daarbij bleek weldra een onaangename eigenschap van de veenbodem. De verlaging van de gemiddelde grondwaterstand door de verbeterde afwatering leidde namelijk tot oxidatie en daardoor inklinking van het veen met als gevolg een aanmerkelijke bodemdaling ten opzichte van aansluitende, nog niet ontgonnen gebieden. Dit noopte tot de aanleg van kaden (lage dijken) rondom de ontgonnen gebieden om deze te vrijwaren van wateroverlast vanuit aangrenzende onontgonnen en dus hoger gelegen gebieden. Zo ontstonden in dit veengebied tussen Lek en

Merwede in de loop van de 12de eeuw de verschillende, maar om praktische redenen veelal aaneengesloten polders, die in het laatste kwart van de 13de eeuw de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden zouden vormen.

De combinatie van bodemdaling en geleidelijke zeerijzing, waarvan de invloed via het open mondingsgebied van Rijn en Maas steeds dieper landinwaarts merkbaar werd, noopte, vooral na een aantal stormvloedën in de tweede helft van de 12de eeuw, tot de aanleg van een gemeenschappelijke ringdijk. Een handvest van graaf Floris V van 1 april 1277 behelsde zowel de aanleg als het beheer van de ringdijk van de Alblasserwaard en daarmee de totstandkoming van de Alblasserwaard zelf. Het dijktracé werd daarin voor wat betreft de noord-, oost- en zuidzijde van de Alblasserwaard vrij nauwkeurig omschreven en dit tracé is in de huidige situatie ook nog goed herkenbaar. Aan de westzijde was de situatie kennelijk gecompliceerder, vermoedelijk omdat de benedenrivieren daar toen hun min of meer definitieve beloop nog niet hadden gevonden. In ieder geval werd daar het oorspronkelijke dijktracé later in westelijke richting verplaatst naar de huidige Kinderdijk. Voor het beheer van de gemeenschappelijke ringdijk werd een algemeen bestuur ingesteld, het Dijkscollege van de Alblasserwaard. De benaming hoogheemraadschap naar analogie van Delfland, Rijnland, Schieland etc. kwam pas later.

De afwatering van de Alblasserwaard geschiedde aanvankelijk nog op min of meer natuurlijke wijze via de oude veenstromen de Alblas en de Giessen en de spuisluizen in de dammen, waarmee deze bij de omdijking waren afgesloten. Het toenemende ingrijpen van de mens in de natuurlijke gesteldheid van het gebied zelf, maar ook ver daar buiten, in combinatie met natuurlijke veranderingsprocessen maakte deze natuurlijke afwatering steeds problematischer en op den duur onmogelijk. En dat noopte weer tot ingrijpen van de mens. Nog in de 13de eeuw werden ter verbetering van de afwatering verbindingen gegraven tussen bestaande waterlopen. Zo werd bijvoorbeeld de Alblas door middel van de Graafstroom verlengd tot bij Ottoland.

Uiteindelijk kwam men tot het inzicht, dat de voortdurende verlaging van de grondwaterstand ten behoeve van de akkerbouw het afwateringsprobleem alleen maar groter maakte. Het gevolg was overschakeling op het weidebedrijf (veeteelt), dat een hogere grondwaterstand toeliet. Alleen op steviger ondergrond, zoals de oude stroomruggen en oeverwal-

len, die zich door hun geringere klinkgevoeligheid weldra boven het gemiddelde maaiveld aftekenden, waren de akkerbouw en later tuinbouw en fruitteelt nog mogelijk. Zo werd de Alblasserwaard evenals de aangrenzende veengebieden op den duur een uitgesproken veeteeltgebied.

Toenemende wateroverlast en bijgevolg onbruikbaarheid van het land, zelfs voor het weidebedrijf, en daardoor dalende inkomsten leidden in de 14de eeuw tot verdere samenwerkingen verbanden tussen de verschillende polderbesturen, of ambachtsheerlijkheden, in de Alblasserwaard en tussen deze en het landsbestuur. Hieruit ontstonden de eerste boezemwaterschappen. Een boezem is een tussen verschillende polders overeengekomen gemeenschappelijke (tijdelijke) waterberging, van waaruit het overtollige water bij gunstige rivier- (en zee-) waterstand kon worden geloosd.

Nu loosden de polders in de oostelijke Alblasserwaard hun overtollige water van oudsher via de Giessen op de Merwede en die in de westelijke Alblasserwaard via de Alblas op de Noord. Deze laatste polders waren in het voordeel omdat daar bij eb het water verder uitstroomde en dus langer kon worden gespuid dan bij Giessendam.

De toenemende wateroverlast in de oostelijke Alblasserwaard noopte de vier belangrijkste ambachtsheren in dat gebied zich in 1365 met hun gemeenschappelijke probleem tot de landsheer te wenden. Dit leidde tot de vergunning van Albrecht van Beieren, die toen graaf van Holland was, voor de aanleg van een afwateringskanaal vanuit dat gebied (onder Groot Ammers) naar de buurtschap Elshout in het uiterste noordwesten van de Alblasserwaard. Het jaar daarop kwamen dezelfde heren onderling en met de landsheer een reglement overeen betreffende het bestuur van dit zogenaamde Grote of Achterwaterschap, waaruit later het waterschap De Overwaard zou ontstaan. Het bestuur was oligarchisch ingericht: het bestond uit de ambachtsheren en hun opvolgers, die het ambt door vererving of verkoop in handen kregen. De inwoners van de polders (ingelanden) hadden geen zeggenschap. Het bestuur werd gevestigd te Giessendam maar werd in 1676 verplaatst naar de uitwateringslus te Elshout.

Kennelijk deed 'goed voorbeeld goed volgen' want al in 1396 verkregen de in het waterschap van Graaf en Alblas samenwerkende polderbesturen in de westelijke Alblasserwaard vergunning voor de aanleg van een nieuwe afwatering van de Alblas bij Alblasserdam naar het zelfde Elshout 'beneden dat

waterschap, dat de Heren van Boven hebben'. Hieruit ontstond het Nieuwe Waterschap, dat naast het waterschap van Graaf en Alblas onder afzonderlijk bestuur bleef bestaan totdat beide in 1859 werden samengevoegd tot het waterschap De Nederwaard. Het bestuur van Graaf en Alblas was en bleef gevestigd te Alblasserdam, dat van het Nieuwe Waterschap vestigde zich te Elshout. Het bestuur van het Nieuwe Waterschap was aanmerkelijk 'democratischer' ingericht dan dat van het Grote Waterschap.

De op den duur onmogelijke natuurlijke waterlozing door middel van spuisluizen en boezems leidde tegen het einde van de 14de eeuw tot pogingen tot mechanische lozing door bemaling met tredmolens, door mens of dier bediend.

De introductie van de wind-watermolen in de 15de eeuw betekende echter een ingrijpende verbetering in het systeem van mechanische bemaling. Men kon niet alleen bestaande polders of grotere eenheden droog houden maar ook drassige gebieden en sedert de 17de eeuw zelfs binnenmeren droog maken ('droogmakerijen'), met name door de toepassing van de vijzel of 'schroef van Archimedes', die een grotere opvoer mogelijk maakte. Met het gecompliceerder worden van de kunstmatige afwatering werd ook het bestuursstelsel gecompliceerder. Er groeide een getrappt waterhuishoudkundig bestuursstelsel van polderwaterschappen, belast met het beheer over de waterhuishouding van één of meer polders, boezemwaterschappen, die het beheer voerden over een tussen polderwaterschappen overeengekomen gemeenschappelijke boezem, en dijkwaterschappen, die het beheer voerden over de gemeenschappelijke ringdijk van het totaal. Uit combinaties van deze ontstonden de Hoogheemraadschappen, soms al in de late Middeleeuwen (bijvoorbeeld Rijnland en Delfland), soms pas in de 19de of 20ste eeuw.

In de Alblasserwaard was de situatie tot voor kort als volgt. Er was een Dijkscollege, later Hoogheemraadschap, van de Alblasserwaard en Arkel beneden de Zouwe, dat belast was met het beheer van de ringdijk sinds 1277. Er waren drie boezemwaterschappen, namelijk het Grote of Achterwaterschap, de Graaf en Alblas en het Nieuwe Waterschap, belast met het beheer over de gemeenschappelijke boezemwateren en tenslotte de afzonderlijke polderwaterschappen, die belast waren met de waterhuishouding van de polders.

In het midden van de 19de eeuw werden hervormingen in de Nederlandse waterstaat doorgevoerd, als gevolg waarvan voor het Grote

Waterschap in 1851 en voor het Nieuwe Waterschap en Graaf en Alblas in 1859 vanwege het provinciale bestuur nieuwe reglementen werden vastgesteld, waarbij de polderwaterschappen werden opgeheven. Het Grote Waterschap werd omgedoopt in De Overwaard, het Nieuwe Waterschap en Graaf en Alblas gingen op in het nieuwe waterschap De Nederwaard. Pogingen om alle waterschappen te bundelen in één overkoepelend hoogheemraadschap, te zamen met de door het handvest van 1277 voor eeuwen afgescheiden Vijfheerenlanden, mislukten door onderlinge onenigheid tussen de betrokken colleges. Uiteindelijk werden twee afzonderlijke hoogheemraadschappen in het leven geroepen, waarbij binnen dat van de Alblasserwaard de boezemwaterschappen van Overwaard en Nederwaard gehandhaafd bleven. Pas in 1973 werden Alblasserwaard en Vijfheerenlanden samengevoegd tot het Hoogheemraadschap Groot-Alblasserwaard met opheffing van de nog bestaande polderbesturen. Ruim tien jaar later, op 1 januari 1984, werden tenslotte ook de aloude boezemwaterschappen Overwaard en Nederwaard opgeheven om op te gaan in het Hoogheemraadschap Groot-Alblasserwaard.

In de 17de eeuw echter was men daar nog lang niet aan toe. Het belang was nog niet gemeenschappelijk genoeg en ieder zorgde voor zichzelf.

Hoewel de kunstmatige wateruitslag door windbemaling een belangrijke verbetering betekende, voldeed de enkelvoudige bemaling van de polders op de gemene boezems door de verdergaande bodemdaling op den duur ook niet meer. Nog in 1612 had het Nieuwe Waterschap zich een deel van de polder Nieuw Lekkerland ten westen van de spuisluizen te Elshout verworven ter vergroting van haar boezemgebied. Tegen het einde van de 17de eeuw echter werd zelfs de lozing vanuit de hogere boezems problematisch en werd voor het eerst getrapte bemaling overwogen. Dat hield in de bemaling van de polder naar een gemeenschappelijke lage boezem en de bemaling van daaruit direct of via een hoge boezem naar de grote rivieren. Het duurde echter tot tegen het midden van de 18de eeuw voor het daartoe in de Alblasserwaard kwam. De directe aanleiding was gelegen in een aantal overstromingen in 1726.

Het initiatief kwam ditmaal van het Nieuwe Waterschap (Nederwaard), dat in 1737 het nog resterende deel van de polder Nieuw Lekkerland ten westen van de uitwatering te Elshout verwierf om daar een hoge boezem te creëren. Het jaar daarop werden acht stenen windmolens gebouwd

om het overtollige water van de lage boezem, in dit geval het Nieuwe Waterschap, naar de nieuwe hoge boezem te malen en een spuisluis om het van daaruit op de Lek te kunnen lozen.

In 1740 volgde het Grote of Achterwaterschap met de overname van het grootste deel van de reeds bestaande hoge boezem van de polder Nieuw Lekkerland ten oosten van de uitwatering bij Elshout en de bouw van eveneens acht windmolens, maar in dit geval achtkante onderkruisers met een houten, met riet gedekte, bovenbouw en eveneens een spuisluis. Het nog resterende deel van de hoge boezem van Nieuw Lekkerland werd daarna nog slechts door één molen bemalen. Via een eigen spuisluis werd vandaar op de Lek geloosd. Twee windmolens maalden het overtollige water vanuit de polder Nieuw Lekkerland op de lage boezem. Daarvan resteert er nu nog één; de andere geraakte na de Tweede Wereldoorlog geleidelijk in verval en werd tenslotte gesloopt. Aldus ontstond een compact en complex stelsel van drie verschillende gekoppelde lage en hoge boezems, ieder met hun eigen molengangen en uitwateringssluizen om al naar gelang de omstandigheden hun overtollige water via de lage boezems direct of via de hoge boezems getrapt op de rivier te lozen. Bij lage waterstand, met name in de zomer, kon desgewenst rivierwater worden ingelaten via de sluisen van de lage boezems. Tot die lage boezems behoren de Alblas en de Giessen en hun aantakkingen.

Na het midden van de 19de eeuw namen stoomgemalen de taak van de windmolens in belangrijke mate over maar deze werden niettemin als 'wachters' achter de hand gehouden. In 1868 kregen de Overwaard en Nederwaard gelijktijdig hun eerste stoomgemaal. Dat van de Overwaard bestaat nog, zij het, dat de stoomtractie vervangen is door electromotoren. Dat van de Nederwaard werd na modernisering in 1927 tot een dieselvijzelgemaal in 1972 nogmaals vervangen door een geheel nieuw gemaal van dat type. Het gemaal van de Overwaard kreeg in de vijftiger jaren van deze eeuw assistentie van een extra electrisch gemaal. De polder Nieuw Lekkerland kreeg in 1882 haar eigen stoomgemaal, dat in 1914 werd gemoderniseerd tot motorgemaal en in 1941 werd geëlectrificeerd. Dat de zestien windmolens van de Overwaard en Nederwaard in het moderniseringsproces van de waterhuishouding in Nederland niet zoals elders grotendeels teloor zijn gegaan, is wellicht voor een deel te danken, of zo men wil te wijten, aan een betrekkelijk conservatieve instelling van de

desbetreffende bestuurders maar vooral aan de invloed van het provinciale bestuur van Zuid-Holland, dat vóór het te laat was de cultuur-historische waarde van dit unieke complex wist te schatten en met het oog op het behoud daarvan al in 1953 de acht molens van de Overwaard in erfpacht overnam en later die van de Nederwaard in onderhoud. In dezelfde optiek wees het provinciaal bestuur het boezemgebied, waarin de molens staan, in het kader van de Wet op de Ruimtelijke Ordening al in een vroeg stadium aan als beschermd natuurgebied. De molens waren toen namelijk ieder voor zich maar niet in hun onderlinge samenhang beschermd op grond van de Monumentenwet en dat kon betekenen, dat hun directe omgeving zodanig kon veranderen, dat zij bij gebrek aan wind, bijvoorbeeld door hoogbouw op korte afstand, niet meer zouden kunnen draaien. Mede daardoor bleef de situatie tot voor kort nagenoeg ongewijzigd. De reconstructie van de Lekdijk in het kader van de Deltawet heeft echter geleid tot belangrijke wijzigingen ter plaatse daarvan. Alle oorspronkelijke uitwateringssluizen zijn in de loop van de tachtiger jaren gesloopt en vervangen door één sluiscomplex, waarbij de hoge boezems van Overwaard en Nieuw Lekkerland zijn samengevoegd en verdere veranderingen in het verschiep liggen. Die betreffen echter niet het molencomplex maar de hoofdwaterkering met aanhorigheden.

Huidig ruimtelijk karakter

Het huidig ruimtelijk karakter van Kinderdijk-Elshout met zijn hoge boezemlanden, wateringen, molens, sluisen en gemalen verkeert ondanks modernisering en aanpassingen, waarvan de belangrijkste van recente datum zijn, nog grotendeels in de staat, waarin het in de jaren 1738-1740 vorm kreeg.

Het geheel bestaat, zoals gezegd, uit de hoge boezems van de voormalige waterschappen Overwaard en Nederwaard en van de polder Nieuw Lekkerland, die oorspronkelijk buiten dit waterschapsverband viel, en de uitlopers van de lage boezems van Over- en Nederwaard, die zich verder via het Achterwaterschap (de waterloop van die naam) en de Alblas tot diep in het achterland uitstrekken. Het hoge-boezemgebied, waarvan de vorm en omvang in hoge mate zijn bepaald door de dijkbelopen en verkavelingsrichtingen uit de 13de en 14de eeuw, valt te onderscheiden in een westelijk deel, bestaande uit de hoge boezem van de Nederwaard, en een groter oostelijk deel, bestaande uit de aansluitende hoge boezems van de Overwaard en Nieuw Lekkerland, die sinds kort ook één boezem

vormen. De scheiding tussen beide wordt gevormd door de vanaf de grens tussen de tot Alblasserdam behorende polders Blokweer en Kortland evenwijdig naar het noordwesten lopende uitlopers van de lage boezems van de Over- en Nederwaard, respectievelijk het Achterwaterschap en het Nieuwe Waterschap. Deze worden slechts door een smalle kade, de Middelkade, van elkaar gescheiden. De acht boezemmolens van elk waterschap zijn gegroepeerd aan de buitenzijde van elk dezer waterlopen op de respectievelijke hoge boezemkaden. De boezem- en poldermolens van Nieuw Lekkerland staan verder oostwaarts, aan de oostzijde van de hoge en lage boezem van die polder. In de directe nabijheid van het molencomplex van de Over- en Nederwaard staat nog de wip-watermolen van de polder Blokweer die als afzonderlijke poldermolen functioneel niet tot dit complex behoort maar in het totaalbeeld een duidelijke rol speelt.

Kenmerkend voor dit boezemgebied is ook nu nog het open karakter, noodzakelijk met het oog op de windvang voor de molens, en het marginale gebruik van de boezemlanden voor andere doeleinden dan tijdelijke beweiding, wanneer de omstandigheden (lage waterstanden) dat toelaten. De bebouwing in het gebied beperkt zich, afgezien van de windmolens en de gemalen, tot een aantal dienstwoningen en andere kleinschalige gebouwen ten dienste van de waterhuishouding. Een gebouwtje op de Middelkade staat ten dienste van het toerisme, dat dit unieke complex terecht niet aan zich voorbij laat gaan. De openheid van het boezemgebied staat hier en daar in scherp contrast met de omgeving. Aan de westzijde kwam al in de 19de eeuw de lintbebouwing langs de Kinderdijk op in verband met de ontwikkeling van de scheepsbouw in het buitendijkse gebied langs de Noord, die sindsdien alleen maar in schaal is toegenomen. Aan de zuidzijde doemde in de laatste decennia de verstedelijking van Alblasserdam op, die de aansluitende polder Blokweer inmiddels grotendeels heeft opgeslokt.

Zoals reeds vermeld is de oorspronkelijke situatie in de directe omgeving van de rivierdijk (Lekdijk respectievelijk Molenstraat) vrij ingrijpend gewijzigd. De oude spuisluizen zijn of worden alle gesloopt. Behouden bleef en blijft echter de historische bebouwing aan de binnendijkse zijde aan weerskanten van de oorspronkelijke sluisensituatie. Aan de oostzijde daarvan staat nog het oorspronkelijke waardhuis van de Overwaard, dat als zodanig nog functioneert in het huidige Hoogheemraadschap, aan de westzijde het voormalige waardhuis van de Nederwaard, dat al sinds

lange tijd een andere functie heeft. De overige bebouwing aan de rivierdijken (Molenstraat en Lekdijk) heeft geen historisch-functionele relatie met het onderhavige complex.

Beschermde gebied

Het beschermde gebied Kinderdijk-Elshout omvat de hiervoor beschreven hoge boezems van de voormalige waterschappen Over- en Nederwaard alsmede die van de polder Nieuw Lekkerland en de uitlopers van de lage boezems van die waterschappen binnen dat gebied. Daarbij is opgenomen de historische bebouwing in de directe omgeving van de nieuwe uitwateringssluizen aan de binnendijkse zijde, in dit geval de panden Molenstraat 230 tot en met 238. Met het oog op de voor de belevingswaarde van dit unieke complex noodzakelijke openheid van het nog resterende omringende polderlandschap zijn delen van de polders Nieuw Lekkerland en Blokweer (gemeente Alblasserdam) opgenomen binnen de omgrenzing van het beschermde gebied, zoals weergegeven op de bijgevoegde kaart (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, tekeningnummer 289).

Nadere typering te beschermen waarden

Daar de bebouwing in het hiervoor beschreven gebied al grotendeels beschermd is op grond van de artikelen 8 tot en met 10 van de Monumentenwet is de aanwijzing op grond van artikel 20 van diezelfde wet vooral gericht op de bescherming van de historisch-ruimtelijke situatie, waar die monumenten, naast andere belangwekkende gebouwen, deel van uitmaken.

Het gaat daarbij in de eerste plaats om het unieke boezemstelsel, dat hier ondanks van oudsher verschillende belangen en bestuurssystemen een bijzonder samenhangend ruimtelijk geheel heeft opgeleverd van meer dan regionale en zelfs nationale betekenis.

Het bestuurlijke verschil tussen de Overwaard en de Nederwaard weerspiegelt zich, al dan niet bedoeld, in de vormgeving van de molens. Die van de Nederwaard hebben een tot de kop in baksteen opgetrokken romp op cirkelvormige grondslag, die van de Overwaard en Nieuw Lekkerland hebben een lage achtkante bakstenen onderbouw met daarboven een houten en met riet gedekte bovenbouw. Een ding hebben zij gemeen: het zijn alle onderkruisers (grondzeilers) met een wiekenstel van het Oud-Hollandse type. Die van de polder Blokweer is een houten wipmolen.

Van essentieel belang voor een windmolen, en zeker voor een

complete molengang, is de zogenaamde 'molenbiotoop', dat wil zeggen de optimale omstandigheid om een molen ook daadwerkelijk op windkracht te kunnen laten draaien. Dat betekent, dat een windmolen moet worden vrijgehouden van windremmende bebouwing maar evenzeer van begroeiing. In het verleden werd dat geregeld door het 'recht op de wind'. Daar dit tegenwoordig niet meer bestaat, moet daarin op andere (planologische) wijze worden voorzien.

Naast de molens en de reeds op grond van de artikelen 8 tot en met 10 van de monumentenwet beschermde voormalige waardhuizen van de Over- en Nederwaard verdient binnen het te beschermen gebied nog een object bijzondere vermelding. Dat is het stoomgemaal van de Overwaard uit 1868, dat, hoewel de stoommachine allang verdwenen is, in zijn huidige vorm nog altijd de kenmerken daarvan bezit. Als herkenbaar rudiment van een wezenlijk veranderingsproces in de Nederlandse waterhuishouding in het algemeen en in relatie met de waterhuishoudkundige ontwikkeling van de Alblasserwaard in het bijzonder verdient dit object dan ook bijzondere vermelding.

In iets mindere mate geldt dit ook het voormalige stoomgemaaltje van Nieuw Lekkerland.

Rechtsgevolg bescherming

Ter effectivering van de bescherming van het aangewezen dorpsgezicht moet ingevolge artikel 37, lid 8, van de Wet op de Ruimtelijke Ordening een bestemmingsplan worden ontwikkeld. De toelichting op de aanwijzing als beschermd dorpsgezicht kan daarbij voor wat het beschermingsbelang betreft als uitgangspunt dienen. Doel van de aanwijzing is, de karakteristieke, met de historische ontwikkeling samenhangende, structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als een zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkeling van het gebied.

De aanwijzing beoogt op die wijze een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling, die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Bijlage 3: Periodieke rapportage 2013

Periodic Report - Second Cycle

1. World Heritage Property Data

1.1 - Name of World Heritage Property

Mill Network at Kinderdijk-Elshout

1.2 - World Heritage Property Details

State(s) Party(ies)

- Netherlands

Type of Property

cultural

Identification Number

818

Year of inscription on the World Heritage List

1997

1.3 - Geographic Information Table

Name	Coordinates (longitude / latitude)	Property (ha)	Buffer zone (ha)	Total (ha)	Inscription year
Mill Network at Kinderdijk-Elshout	51.883 / 4.649	0	0	0	1997
Total (ha)			0		

Comment

Property = 322 ha; see rSoOuv.

1.4 - Map(s)

Title	Date	Link to source
Kinderdijk-Elshout, gemeenten Nieuw-Lekkerland en Alblasserdam. Toelichting bij het besluit tot aanwijzing van het molencolplex te Kinderdijk-Elshout als beschermd dorpsgezicht.	28/06/1996	
Mill Network at Kinderdijk-Elshout, scale 1:25,000	28/06/1996	

1.5 - Governmental Institution Responsible for the Property

- Rene Wokke
Cultural Heritage Agency of the Netherlands
National Focal Point for Periodic Reporting

1.6 - Property Manager / Coordinator, Local Institution / Agency

- Hans Hofstede
Kinderdijk World Heritage Foundation
Mr

1.7 - Web Address of the Property (if existing)

- Patrimonium-mundi.org : visit this site in [panophotographies - immersive and interactive spherical images](#)
- [View photos from OUR PLACE the World Heritage collection](#)
- [Stichting Werelderfgoed Kinderdijk](#)
- [Kinderdijk \(Kinderdijk Promotions\)](#)
- [Werelderfgoed in Nederland \(dutch only\)](#)
- [Stichting Platform Werelderfgoed Nederland](#)

Section II-Mill Network at Kinderdijk-Elshout

1.8 - Other designations / Conventions under which the property is protected (if applicable)

Comment

See question 4.2.1

2. Statement of Outstanding Universal Value

2.1 - Statement of Outstanding Universal Value / Statement of Significance

2.2 - The criteria (2005 revised version) under which the property was inscribed

(i)(ii)(iv)

2.3 - Attributes expressing the Outstanding Universal Value per criterion

2.4 - If needed, please provide details of why the Statement of Outstanding Universal Value should be revised

2.5 - Comments, conclusions and / or recommendations related to Statement of Outstanding Universal Value

3. Factors Affecting the Property

3.14. Other factor(s)

3.14.1 - Other factor(s)

3.15. Factors Summary Table

3.15.1 - Factors summary table

	Name	Impact						Origin
3.1	Buildings and Development							
3.1.5	Interpretative and visitation facilities							
3.2	Transportation Infrastructure							
3.2.1	Ground transport infrastructure							
3.2.3	Marine transport infrastructure							
3.3	Services Infrastructures							
3.3.1	Water infrastructure							
3.7	Local conditions affecting physical fabric							
3.7.2	Relative humidity							
3.8	Social/cultural uses of heritage							
3.8.4	Changes in traditional ways of life and knowledge system							
3.8.6	Impacts of tourism / visitor / recreation							
Legend	Current	Potential	Negative	Positive	Inside	Outside		

3.16. Assessment of current negative factors

3.16.1 - Assessment of current negative factors

		Spatial scale	Temporal scale	Impact	Management response	Trend
3.2	Transportation Infrastructure					
3.2.1	Ground transport infrastructure	restricted	on-going	insignificant	medium capacity	static
3.7	Local conditions affecting physical fabric					
3.7.2	Relative humidity	localised	intermittent or sporadic	significant	high capacity	static

3.17. Comments, conclusions and / or recommendations related to factors affecting the property

3.17.1 - Comments

Humidity affects the bricks and wood of some of the 8 brick windmills. The management of the site has contacted the Technical University of Delft for research and solutions to the problem.

4. Protection, Management and Monitoring of the Property

4.1. Boundaries and Buffer Zones

4.1.1 - Buffer zone status

There is **no buffer zone**, and it is not needed

4.1.2 - Are the boundaries of the World Heritage property adequate to maintain the property's Outstanding Universal Value?

The boundaries of the World Heritage property are **adequate** to maintain the property's Outstanding Universal Value

4.1.3 - Are the buffer zone(s) of the World Heritage property adequate to maintain the property's Outstanding Universal Value?

The property had **no buffer zone** at the time of its inscription on the World Heritage List

4.1.4 - Are the boundaries of the World Heritage property known?

The boundaries of the World Heritage property are known by both the management authority and local residents / communities / landowners.

4.1.5 - Are the buffer zones of the World Heritage property known?

The property had **no buffer zone** at the time of its inscription on the World Heritage List

4.1.6 - Comments, conclusions and / or recommendations related to boundaries and buffer zones of the World Heritage property

4.2. Protective Measures

4.2.1 - Protective designation (legal, regulatory, contractual, planning, institutional and / or traditional)

Note WHC (July 2012): Please carefully review and update the information provided below.

Periodic Reporting Cycle 1 (2001-2006) Section 2

Source: [Periodic Reporting Cycle 1 \(2001-2006\)](#)

Submitted on Tuesday, November 22, 2005

• Question 6.02

-With respect to spatial planning, the site is a protected townscape ('beschermd dorpsgezicht') under article 35 of the 1988 Monuments Act (Monumentenwet 1988), which means that it is subject to a compulsory and specific (hence protective) zoning plan developed for it by the

municipality (article 36)

-On the basis of the 'Municipal Zoning Plan for the Rural Area of Nieuw-Lekkerland' (Bestemmingsplan Buitengebied Nieuw-Lekkerland), the municipal executive can stipulate additional requirements in relation to :
-situating the buildings, to the extent this is necessary to achieve a proper fit in the landscape'

-Since 2 September 2005, the 'Preliminary Zoning Plan for the Rural Area (Voorontwerp Bestemmingsplan Landelijk Gebied) has been available for general inspection in the municipality of Alblasserdam, where the Blokweer polder is located.

Subsequent action will take place in accordance with the procedures laid down in the Spatial Planning Act (Wet op de Ruimtelijke Ordening)

-Under the Nature Conservancy Act (Natuurbeschermingswet), the higher reservoirs (hoge boezems) are protected nature reserves covering an area of some 175 hectares. These include the Hoge Boezem Nederwaard, with an area of about 71 hectares, most of which is used to grow reeds, but the remaining 16 hectares are open water. There are also the Hoge Boezem Overwaard, which is marshy for the most part, and the Hoge Boezem Nieuw-Lekkerland. ('Kinderdijk Reservoirs' (Boezems Kinderdijk), 22 February 1989, Ministry of Agriculture and Fisheries, NMF-89-1258, Government Gazette (Staatscourant)1989 (43)).

Consequently, in these areas motor vessels are not allowed to be operated without a permit and trash is not allowed to be burned.

-Under the terms of the 1990 Nature Policy Plan (Natuurbeleidsplan) of the Ministry of Agriculture, Nature Management and Fisheries (LNV), the reservoirs at Kinderdijk are an integral part of the National Ecological Network (Ecologische Hoofdstructuur – EHS) of the Netherlands. This was jointly endorsed by the Minister of Housing, Spatial Planning and the Environment (VROM) and the Minister of Transport, Public Works and Water Management (V&W). In 1998, the Province of Zuid-Holland completed the details of the nature development corridors in the Provincial Ecological Network (Provinciaal Ecologische Hoofdstructuur – PEHS) and provided guidelines for their management and organization

-The reservoirs at Kinderdijk encompass the higher reservoirs of the Nederwaard, the Overwaard and the municipality of Nieuw-Lekkerland, along with the adjacent parts of the reservoir canals of Groote (or Achterwaterschap) and Nieuwe Waterschap, and parts of the adjacent polders of Blokweer and the municipality of Nieuw-Lekkerland, plus embankments, marshes, thickets and osier beds. All this has been designated within the framework of the Council Directive on the Conservation of Wild Birds (Dir. 79/409/EEC) of the Council of the European Communities, dated 2 April 1979, regarding the preservation of the bird population (OJEC L 103/1979), especially the prevalence of the purple heron. The site encompasses an area of 340 hectares and is known as 'Kinderdijk Reservoirs' (Boezems Kinderdijk), in accordance with a Decree of the State Secretary of Agriculture, Nature Management and Fisheries (LNV), dated 24 March 2000, reference N/2000/310

-Because of Kinderdijk's international significance as a

World Heritage site, it was named as part of the 'Green Heart' (Groene Hart) National Landscape in the Space Document - Space for Development (Nota Ruimte. Ruimte voor ontwikkeling) published jointly in 2004 by the Ministries of Housing, Spatial Planning and the Environment (VROM), Agriculture, Nature Management and Fisheries (LNV), Transport, Public Works and Water Management (V&W) and Economic Affairs (EZ).

'National Landscapes' are described in the Space Document as 'areas with landscape qualities that are rare or unique from an international perspective, characteristic from a national perspective and special from a natural and recreational perspective. Qualities that are important to the landscape, cultural history and nature of national landscapes must be preserved, managed sustainably and strengthened where possible...'. The Government functions as an 'area partner' in this respect

-One of the core issues (no. 18) of the 2003 Regional Planning for Eastern Zuid-Holland (Streekplan Zuid-Holland Oost) is :

'Preserving and, if possible, strengthening the cultural historical values in the Top and Belvedere areas shown on map 7.

This will involve preserving the open character of the landscape, the pattern of the parcels and the spatial quality of the cultivated strips with cultural historical value that are indicated on the map'

-In 2002, the Province of Zuid-Holland drew up a Plan Assessment Document (Nota Planbeoordeling) for approving municipal plans based on regional plans that apply to the province. This document provides (policy) rules for approving zoning plans

-The Main Cultural Historical Structure in Zuid-Holland (Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland – CHS) was mapped out to provide an overview of the province's cultural historical hallmarks and values. On the basis of the structure, separate policy matters are formulated as part of the 'Policy Framework for the Main Cultural Historical Structure in Zuid-Holland' (Beleidskader Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland) and fleshed out further in regional, spatial and cultural historical policies for the province. The Alblasterwaard, which encompasses Kinderdijk, is included in these policies as one of the 14 'top cultural heritage areas in Zuid-Holland'

-In 2002, the Province of Zuid-Holland introduced Approval Criteria for Mill Biotopes (Goedkeuringscriteria Molenbiotoop) to ensure that nothing would obstruct the flow of wind or block a clear view of the mills

- On the basis of the Environmental and Water Policy Plan (Beleidsplan Milieu en Water), the Province of Zuid-Holland has designated the reservoirs at Kinderdijk as an environmental protection area

-Article 23 of the 1993 Aquatic Areas and Pleasure Boating Bye-Law for Zuid-Holland (Verordening watergebieden en Pleziervaart Zuid-Holland) prohibits all sailing, including windsurfing, on the higher reservoirs of the Nederwaard, the Overwaard and the municipality of Nieuw-Lekkerland

-The 1996 Water Management Bye-Law for Zuid-Holland (Verordening Waterbeheer Zuid-Holland 1996) regulates water management (quality / quantity) according to the terms of the provincial water management plan.

-The 1993 Landscape and Nature Protection Bye-Law for Zuid-Holland (Verordening Bescherming Landschap en Natuur Zuid-Holland) regulates the posting of notices / signs, storage of goods and drainage of watercourses in the 'rural parts' of the Province.

-The 2005 Shipping Rules Bye-Law for Water Board District Rivierenland (Keur Scheepvaartregeling Waterschap Rivierenland (2005), prohibits motor vessels from sailing on the lower reservoirs of the Nederwaard and the Overwaard.

-In 2005, the District Water Board Rivierenland laid down regulations on the maintenance of dams and watercourses in the Bye-Law for Dams and Watercourses of Water Board District Rivierenland (Keur voor Waterkeringen en Wateren van Waterschap Rivierenland)

-The District Water Board Rivierenland is responsible for enforcing the Water Administration Act (Waterstaatswet) in the site

Comment

See SOUV for up-to-date new text. Ministries do change their names now and then. In the text above the ministries mentioned have other names these days.

4.2.2 - Is the legal framework (i.e. legislation and / or regulation) adequate for maintaining the Outstanding Universal Value including conditions of Integrity and / or Authenticity of the property?

The legal framework for the maintenance of the Outstanding Universal Value including conditions of Authenticity and / or Integrity of the World Heritage property provides **an adequate or better basis** for effective management and protection

4.2.3 - Is the legal framework (i.e. legislation and / or regulation) adequate in the buffer zone for maintaining the Outstanding Universal Value including conditions of Integrity and / or Authenticity of the property?

The property had **no buffer zone at the time of inscription** on the World Heritage List

4.2.4 - Is the legal framework (i.e. legislation and / or regulation) adequate in the area surrounding the World Heritage property and buffer zone for maintaining the Outstanding Universal Value including conditions of Integrity and / or Authenticity of the property?

The legal framework for the area surrounding the World Heritage property and the buffer zone provides **an adequate or better basis** for effective management and protection of the property, contributing to the maintenance of its Outstanding Universal Value including conditions of Authenticity and / or Integrity

4.2.5 - Can the legislative framework (i.e. legislation and / or regulation) be enforced?

There is **excellent** capacity / resources to enforce legislation and / or regulation in the World Heritage property

Periodic Report - Second Cycle

4.2.6 - Comments, conclusions and / or recommendations related to protective measures

4.3. Management System / Management Plan

4.3.1 - Management System

Note WHC (July 2012):

If a more recent management plan/system is in force, we will very much appreciate it if you could provide its 2 paper and electronic copies to the WHC. The submission should be accompanied by a cover letter to DIR/WHC. Thank you for your cooperation.

Periodic Reporting Cycle 1 (2001-2006) Section 2

Source: [Periodic Reporting Cycle 1 \(2001-2006\)](#)

Submitted on Tuesday, November 22, 2005

- **Question 5.02**

Steering group or similar management committee has been set up to guide the management of the site

- **Question 5.03**

Set up date: 2002

Function: -The membership of the Kinderdijk World Heritage Foundation (Stichting Werelderfgoed Kinderdijk) consists of the municipalities of Alblasserdam and Nieuw-Lekkerland, the Province of Zuid-Holland and the District Water Board Rivierenland, which was formed from the Polder Board of the Alblasserwaard and the Vijfheerenlanden on 1 January 2005. All of these organisations are legal persons under public law. The goals of the Kinderdijk World Heritage Foundation include: 'the preservation and conservation of the Kinderdijk mill area as a cultural historical monument and nature reserve; the promotion of the preservation of mills and structures belonging to the Kinderdijk mill area that have been completely or partially designated as protected monuments under the definition given in the 1988 Monuments Act (Monumentenwet 1988).....; the promotion of educational aspects of the Kinderdijk mill area'. -Currently in effect until the end of 2005, the Covenant on the Management of the Kinderdijk Mill area (Covenant Beheer Molengebied Kinderdijk) was drawn up by the above legal bodies, who have property and hence corresponding tasks and responsibilities in the area, for the purpose of exercising effective management according to a set of uniform standards -The Kinderdijk World Heritage Foundation (Stichting Werelderfgoed Kinderdijk) has held a 30-year lease on the site's 19 mills, including the surrounding premises, access paths and any outbuildings, since 29 April 2005. Legal ownership is in the hands of the District Water Board Rivierenland and the Province of Zuid-Holland (Overwaard). The Wisboom pumping station is on loan to the Foundation from the District Water Board Rivierenland; See 05.05 The director of the Kinderdijk World Heritage Foundation (Stichting Werelderfgoed Kinderdijk) is responsible for its management. He is also responsible for achieving the goals and performing the tasks of the Foundation, as stipulated in article 9 (12) of the Articles of Association The Board of Directors of the Foundation takes decisions and is authorised to enter into agreements (article 7 (1) of the Articles of Association). The director prepares the decisions the Foundation must take, but not necessarily in consultation with the chairman.

Mandate: See 05.05

Constituted: formal

- **Question 5.04** Plans in place to set up a "steering group:

Section II-Mill Network at Kinderdijk-Elshout

- **Question 5.05**

Overall management system of the site

- Other effective management system

Co-operation between local governments (the municipalities of Nieuw-Lekkerland and Alblasserdam, the Province of Zuid-Holland and the District Water Board Rivierenland) and the Kinderdijk World Heritage Foundation (Stichting Werelderfgoed Kinderdijk), as formalised in a covenant (2002).

Moreover, the Articles of Association of the Kinderdijk World Heritage Foundation (Stichting Werelderfgoed Kinderdijk) also function as guidelines

Comment

In 2013 part of the immovable property, amongst which mills and land, has moved from the Water Board to the municipality of Molenwaard. The SWEK organisation holds these in long lease. At the end of 2013 a new management plan will be realized by SWEK and it will be in operation in 2014. The final management plan will be forwarded to Unesco.

4.3.2 - Management Documents

Comment

At the end of 2013 a new management plan will be realized and in operation in 2014. The definite management plan will be forwarded to Unesco.

4.3.3 - How well do the various levels of administration (i.e. national / federal; regional / provincial / state; local / municipal etc.) coordinate in the management of the World Heritage Property ?

There is coordination between the range of administrative bodies / levels involved in the management of the property **but it could be improved**

4.3.4 - Is the management system / plan adequate to maintain the property's Outstanding Universal Value ?

The management system/plan is only **partially adequate** to maintain the property's Outstanding Universal Value

4.3.5 - Is the management system being implemented?

The management system is **only partially** being implemented

4.3.6 - Is there an annual work / action plan and is it being implemented?

An annual work / action plan exists and **many activities** are being implemented

4.3.7 - Please rate the cooperation / relationship with World Heritage property managers / coordinators / staff of the following

Local communities / residents	Fair
Local / Municipal authorities	Good
Indigenous peoples	Not applicable
Landowners	Fair
Visitors	Non-existent
Researchers	Fair
Tourism industry	Fair
Industry	Non-existent

4.3.8 - If present, do local communities resident in or near the World Heritage property and / or buffer zone have

Periodic Report - Second Cycle

input in management decisions that maintain the Outstanding Universal Value?

Local communities have **some input** into discussions relating to management but no direct role in management

4.3.9 - If present, do indigenous peoples resident in or regularly using the World Heritage property and / or buffer zone have input in management decisions that maintain the Outstanding Universal Value?

No indigenous peoples are resident in or regularly using the World Heritage property and / or buffer zone

4.3.10 - Is there cooperation with industry (i.e. forestry, mining, agriculture, etc.) regarding the management of the World Heritage property, buffer zone and / or area surrounding the World Heritage property and buffer zone?

There is contact but **little or no cooperation** with industry regarding the management of the World Heritage property, buffer zone and / or area surrounding the World Heritage property and buffer zone

4.3.11 - Comments, conclusions and / or recommendations related to human resources, expertise and training

4.3.12 - Please report any significant changes in the legal status and / or contractual / traditional protective measures and management arrangements for the World Heritage property since inscription or the last Periodic report

4.4. Financial and Human Resources

4.4.1 - Costs related to conservation, based on the average of last five years (relative percentage of the funding sources)

Multilateral funding (GEF, World Bank, etc)	0%
International donations (NGO's, foundations, etc)	0%
Governmental (National / Federal)	15%
Governmental (Regional / Provincial / State)	15%
Governmental (Local / Municipal)	0%
In country donations (NGO's, foundations, etc)	0%
Individual visitor charges (e.g. entry, parking, camping fees, etc.)	70%
Commercial operator payments (e.g. filming permit, concessions, etc.)	0%
Other grants	0%

4.4.2 - International Assistance received from the World Heritage Fund (USD)

Comment

No assistance received or asked for.

4.4.3 - Is the current budget sufficient to manage the World Heritage property effectively?

The available budget is **acceptable** but could be further improved to fully meet the management needs

4.4.4 - Are the existing sources of funding secure and likely to remain so?

The existing sources of funding **are secure** in the medium-term and planning is underway to secure funding in the long-term

Section II-Mill Network at Kinderdijk-Elshout

4.4.5 - Does the World Heritage property provide economic benefits to local communities (e.g. income, employment)?

There is a **major flow** of economic benefits to local communities from activities in and around the World Heritage property

4.4.6 - Are available resources such as equipment, facilities and infrastructure sufficient to meet management needs?

There are **adequate** equipment and facilities

4.4.7 - Are resources such as equipment, facilities and infrastructure adequately maintained?

There is **basic** maintenance of equipment and facilities

4.4.8 - Comments, conclusion, and / or recommendations related to finance and infrastructure

4.4.9 - Distribution of employees involved in managing the World Heritage property (% of total)

Full-time	50%
Part-time	50%

4.4.10 - Distribution of employees involved in managing the World Heritage property (% of total)

Permanent	100%
Seasonal	0%

4.4.11 - Distribution of employees involved in managing the World Heritage property (% of total)

Paid	10%
Volunteer	90%

4.4.12 - Are available human resources adequate to manage the World Heritage property?

A range of human resources exist, but these are **below optimum** to manage the World Heritage Property.

4.4.13 - Considering the management needs of the World Heritage property, please rate the availability of professionals in the following disciplines

Research and monitoring	Fair
Promotion	Fair
Community outreach	Fair
Interpretation	Fair
Education	Fair
Visitor management	Fair
Conservation	Good
Administration	Poor
Risk preparedness	Fair
Tourism	Fair
Enforcement (custodians, police)	Fair

4.4.14 - Please rate the availability of training opportunities for the management of the World Heritage property in the following disciplines

Research and monitoring	Medium
Promotion	Medium
Community outreach	Medium
Interpretation	Medium

Periodic Report - Second Cycle

Education	Medium
Visitor management	Medium
Conservation	Medium
Administration	Medium
Risk preparedness	Medium
Tourism	Medium
Enforcement (custodians, police)	Medium

4.4.15 - Do the management and conservation programmes at the World Heritage property help develop local expertise?

A capacity development plan or programme is in place and **partially implemented**; some technical skills are being transferred to those managing the property locally **but most of the technical work is carried out by external staff**

4.4.16 - Comments, conclusions and / or recommendations related to human resources, expertise and training

4.5. Scientific Studies and Research Projects

4.5.1 - Is there adequate knowledge (scientific or traditional) about the values of the World Heritage property to support planning, management and decision-making to ensure that Outstanding Universal Value is maintained?

Knowledge about the values of the World Heritage property is **sufficient**

4.5.2 - Is there a planned programme of research at the property which is directed towards management needs and / or improving understanding of Outstanding Universal Value?

There is a **comprehensive, integrated programme of research**, which is relevant to management needs and / or improving understanding of Outstanding Universal Value

4.5.3 - Are results from research programmes disseminated?

Research results are **shared with local participants and some national agencies**

4.5.4 - Please provide details (i.e. authors, title, and web link) of papers published about the World Heritage property since the last Periodic Report

4.5.5 - Comments, conclusions and / or recommendations related to scientific studies and research projects

The latest research to the needs of management will be completed in July 2013

4.6. Education, Information and Awareness Building

4.6.1 - At how many locations is the World Heritage emblem displayed at the property?

In **many locations and easily visible** to visitors

Section II-Mill Network at Kinderdijk-Elshout

4.6.2 - Please rate the awareness and understanding of the existence and justification for inscription of the World Heritage property amongst the following groups

Local communities / residents	Average
Local / Municipal authorities within or adjacent to the property	Average
Local Indigenous peoples	Not applicable
Local landowners	Average
Visitors	Average
Tourism industry	Average
Local businesses and industries	Average

4.6.3 - Is there a planned education and awareness programme linked to the values and management of the World Heritage property?

There is a planned education and awareness programme but it only **partly meets the needs** and could be improved

4.6.4 - What role, if any, has designation as a World Heritage property played with respect to education, information and awareness building activities?

World Heritage status has influenced education, information and awareness building activities, **but it could be improved**

4.6.5 - How well is the information on Outstanding Universal Value of the property presented and interpreted?

The Outstanding Universal Value of the property is adequately presented and interpreted **but improvements could be made**

4.6.6 - Please rate the adequacy for education, information and awareness building of the following visitor facilities and services at the World Heritage property

Visitor centre	Adequate
Site museum	Adequate
Information booths	Adequate
Guided tours	Excellent
Trails / routes	Adequate
Information materials	Adequate
Transportation facilities	Poor
Other	Adequate

4.6.7 - Comments, conclusions and / or recommendations related to education, information and awareness building

Awareness building has been very important the last few years and more facilities like guided tours, information points have been realised.

4.7. Visitor Management

4.7.1 - Please provide the trend in annual visitation for the last five years

Last year	Minor Increase
Two years ago	Minor Increase
Three years ago	Minor Increase
Four years ago	Static
Five years ago	Static

Periodic Report - Second Cycle

4.7.2 - What information sources are used to collect trend data on visitor statistics?

Entry tickets and registries
Transportation services
Visitor surveys

4.7.3 - Visitor management documents

Comment

results of research on visiting data will be available in July 2013

4.7.4 - Is there an appropriate visitor use management plan (e.g. specific plan) for the World Heritage property which ensures that its Outstanding Universal Value is maintained?

Visitor use of the World Heritage property is managed but **improvements could be made**

4.7.5 - Does the tourism industry contribute to improving visitor experiences and maintaining the values of the World Heritage property?

There is **excellent co-operation** between those responsible for the World Heritage property and the tourism industry to present the Outstanding Universal Value and increase appreciation

4.7.6 - If fees (i.e. entry charges, permits) are collected, do they contribute to the management of the World Heritage property?

The fee is collected and makes a **substantial contribution** to the management of the World Heritage property

4.7.7 - Comments, conclusions and / or recommendations related to visitor use of the World Heritage property

More visiting points including improvement of reachability in the site will be realised in 2014

4.8. Monitoring

4.8.1 - Is there a monitoring programme at the property which is directed towards management needs and / or improving understanding of Outstanding Universal Value?

There is a **small amount** of monitoring, but it is not planned

4.8.2 - Are key indicators for measuring the state of conservation used to monitor how the Outstanding Universal Value of the property is maintained?

Information on the values of the World Heritage property is sufficient and key indicators have been defined but **monitoring the status of indicators could be improved**

4.8.3 - Please rate the level of involvement in monitoring of the following groups

World Heritage managers / coordinators and staff	Average
Local / Municipal authorities	Average
Local communities	Non-existent
Researchers	Average
NGOs	Average
Industry	Non-existent
Local indigenous peoples	Not applicable

Section II-Mill Network at Kinderdijk-Elshout

4.8.4 - Has the State Party implemented relevant recommendations arising from the World Heritage Committee?

No relevant Committee recommendations to implement

4.8.5 - Please provide comments relevant to the implementation of recommendations from the World Heritage Committee

4.8.6 - Comments, conclusions and / or recommendations related to monitoring

4.9. Identification of Priority Management Needs

4.9.1 - Please select the top 6 managements needs for the property (if more than 6 are listed below)

Please refer to question 5.2

5. Summary and Conclusions

5.1. Summary - Factors affecting the Property

5.1.1 - Summary - Factors affecting the Property

		World Heritage criteria and attributes affected	Actions	Monitoring	Timeframe	Lead agency (and others involved)	More info / comment
3.2	Transportation Infrastructure						
3.2.1	Ground transport infrastructure	The Outstanding Universal Values of the site are not affected. This is a merely a management problem.	Management actions will be taken in 2013	Once a year	Problems must be solved in 2 years	The World Heritage Foundation Kinderdijk and the Water Board Rivierenland	The mill site of Kinderdijk-Elshout is a partly public area that is accessible and this requires special management actions
3.7	Local conditions affecting physical fabric						
3.7.2	Relative humidity	Outstanding Universal Values will not be affected apart from a possible deteriorating of the mills by mildew and rot in brickwork and wood due to a high RH.	Research and improvement of maintenance by better techniques.	Once a year	2013-2014	Cultural Heritage Agency of the Netherlands Province of Zuid-Holland Technical University of Delft	The research has already started.

5.2. Summary - Management Needs

5.2.2 - Summary - Management Needs

4.3 Management System / Management Plan					
		Actions	Timeframe	Lead agency (and others involved)	More info / comment
4.3.10	There is little or no cooperation with industry regarding management	This issue will be addressed in the new MP.	2013	Kinderdijk World Heritage Foundation	none
4.8 Monitoring					
4.8.1	Some monitoring, but it is not planned	This issue will be addressed in the new MP.	2013	Kinderdijk World Heritage Foundation	none

5.3. Conclusions on the State of Conservation of the Property

5.3.1 - Current state of Authenticity

The authenticity of the World Heritage property has been **preserved**

5.3.2 - Current state of Integrity

The integrity of the World Heritage property is **intact**

5.3.3 - Current state of the World Heritage property's Outstanding Universal Value

The World Heritage property's Outstanding Universal Value has been **maintained**.

5.3.4 - Current state of the property's other values

Other important cultural and / or natural values and the state of conservation of the World Heritage property are **predominantly intact**

5.4. Additional comments on the State of Conservation of the Property

5.4.1 - Comments

6. World Heritage Status and Conclusions on Periodic Reporting Exercise

6.1 - Please rate the impacts of World Heritage status of the property in relation to the following areas

Conservation	Very positive
Research and monitoring	Positive
Management effectiveness	Positive
Quality of life for local communities and indigenous peoples	No impact
Recognition	Very positive
Education	Positive
Infrastructure development	No impact
Funding for the property	Very positive
International cooperation	Positive
Political support for conservation	Positive
Legal / Policy framework	Positive
Lobbying	Positive
Institutional coordination	Positive
Security	No impact
Other (please specify)	Not applicable

6.2 - Comments, conclusions and / or recommendations related to World Heritage status

6.1.4 Quality of life for local communities and indigenous peoples. Comment: in some aspects it has a positive impact and in some other ways a negative impact .

6.3 - Entities involved in the preparation of this Section of the Periodic Report

Governmental institution responsible for the property
Site Manager/Coordinator/World Heritage property staff
Non Governmental Organization

Section II-Mill Network at Kinderdijk-Elshout

6.4 - Was the Periodic Reporting questionnaire easy to use and clearly understandable?

yes

6.5 - Please provide suggestions for improvement of the Periodic Reporting questionnaire

6.6 - Please rate the level of support for completing the Periodic Report questionnaire from the following entities

UNESCO	Very good
State Party Representative	Very good
Advisory Body	Fair

6.7 - How accessible was the information required to complete the Periodic Report?

All required information was accessible

6.8 - The Periodic Reporting process has improved the understanding of the following

The property's Outstanding Universal Value
The property's Integrity and / or Authenticity
Managing the property to maintain the Outstanding Universal Value
Monitoring and reporting
Management effectiveness

6.9 - Please rate the follow-up to conclusions and recommendations from previous Periodic Reporting exercise by the following entities

UNESCO	Not Applicable
State Party	Not Applicable
Site Managers	Not Applicable
Advisory Bodies	Not Applicable

6.10 - Summary of actions that will require formal consideration by the World Heritage Committee

- **Geographic Information Table**
Reason for update: Property = 322 ha; see rSoOUV.

6.11 - Comments, conclusions and / or recommendations related to the Assessment of the Periodic Reporting exercise

Bijlage 4: Gemeentelijke welstandscriteria

Welstandsbeleid "De Waard"

Voor de gemeenten Graafstroom, Liesveld & Nieuw-Lekkerland, 2011

1. Inhoudsopgave

Voorwoord.....	2
1. Inhoudsopgave.....	3
2. Inleiding	5
3. Procedure Omgevingsvergunning	9
4. Organisatie van welstand.....	12
4.1 Wettelijke basis voor welstandstoezicht.....	12
4.2 Welstandscommissie	13
4.3 Het welstandsadvies	13
4.4 Afwijking van het advies en de criteria	15
4.5 Welstandsbeoordeling in geval van monumenten en beschermde stads- en dorpsgezichten	17
4.6 Welstandsbeoordeling bij (her)ontwikkelingsprojecten	17
4.7 Excessenregeling.....	17
5. Algemene welstandscriteria.....	19
5.1. Toelichting.....	19
5.2. Beoordelingscriteria	19
6. Welstandscriteria voor specifieke objecten	23
6.1 Toelichting.....	23
6.2 Beoordelingscriteria	23
7. Welstandscriteria voor veel voorkomende kleine bouwwerken	53
7.1. Toelichting.....	53
7.2. Beoordelingscriteria	56
8. Addendum Gebiedgerichte Criteria	76
Bijlage A Gebiedgerichte criteria gemeente Graafstroom	
Bijlage B Gebiedsgerichte criteria gemeente Liesveld	
Bijlage C Gebiedsgerichte criteria gemeente Nieuw-Lekkerland	
Bijlage D Reglement van Orde Commissie Ruimtelijke Kwaliteit	

Bijlage C
Gebiedsgerichte criteria Nieuw-Lekkerland

Inhoudsopgave

1.	Gebruikshandleiding	2
2.	Gebiedsgerichte criteria	4
3.	Ruimtelijke hoofdstructuur van Nieuw-Lekkerland	6
H4	Dijklint	9
H4.1	Dorpse dijklinten	11
H4.2	Uitlopers en buurtschappen	15
H4.3	Landelijke dijklinten	21
H6	Polderlint	25
H6.2	Uitlopers en buurtschappen	27
H6.3	Landelijke polderlinten	34
W2	Rationalisme	37
W6	Forumbeweging	43
W8	Modernisme	47
A1	Individuele bouw	52
A2	Seriële bouw	55
B1	Werkgebieden en grootschalige publieke voorzieningen met een duidelijke relatie met de cultuurhistorie	60
B2.4	Werkgebieden en grootschalige publieke voorzieningen met een kenmerkende modernistische architectuur	64
B3	Werkgebieden en grootschalige publieke voorzieningen met weinig/geen kenmerkende architectuur.....	66
G1	Groene gebieden met een duidelijke relatie met de cultuurhisto- rie.....	68
G3	Groene gebieden met weinig/geen samenhang tussen de land- schappelijke inrichting en architectuur	70
	Bijlage I & II – Gebiedstyperingskaart & Beleidskaart	74

1. Gebruikshandleiding

Gebruik

In dit hoofdstuk zijn de welstandscriteria ten behoeve van de welstandstoets van de gemeente Nieuw-Lekkerland uitgewerkt. Deze welstandscriteria zijn in belangrijke mate gestoeld op een gebiedsgerichte benadering. Er worden verschillende typen criteria onderscheiden. Aan welke criteria een bouwplan getoetst wordt hangt af van het soort gebied en het type bouwwerk. Met behulp van de AMvB 'Bouwvergunningsvrije en licht-bouwvergunningplichtige bouwwerken' kan worden bepaald of een bouwaanvraag vergunningsvrij, licht- danwel regulier vergunningplichtig is. De welstandstoets vormt een onderdeel van de bouwvergunningprocedure.

In de gemeente Nieuw-Lekkerland worden de volgende typen criteria onderscheiden:

- **Algemene welstandscriteria :** deze liggen ten grondslag aan iedere bouwplanbeoordeling. Ze fungeren daarnaast als 'vangnet' wanneer een bouwplan gemotiveerd afwijkt van de gebiedsgerichte criteria.
- **Gebiedsgerichte criteria :** specifieke aan bebouwing in verschillende deelgebieden gerelateerde criteria. Ze gelden alleen voor reguliere bouwvergunningplichtige bouwwerken.
- **Gebiedsgerichte sneltoetscriteria:** gebiedsgerichte criteria voor licht-bouwvergunningplichtige bouwwerken en regulier bouwvergunningplichtige aanbouwen, uitbouwen, bijgebouwen (zowel vrijstaand als niet-vrijstaand), overkappingen en dakkapellen: specifieke, aan elementen van bebouwing in verschillende deelgebieden gerelateerde criteria. Gelden voor zowel solitaire aanvragen als voor onderdelen van een totaalplan.
- **Criteria voor specifieke objecten:** gelden aanvullend op de gebiedsgerichte (sneltoets)criteria voor specifieke bouwwerken zoals monumenten, historische boerderijen en masten of specifieke plekken zoals stads- en dorpsranden, entrees en rivierfronten.

Niveau van welstand

De welstandscommissie handelt bij haar toets conform de inhoud van de welstandscriteria, zoals in deze nota opgenomen. Zij houdt bij haar toets rekening met de verschillen in de niveaus van welstand. Bieden de criteria voor de welstandstoets aanknopingspunten voor het ontwerp, de niveaus van welstand geven een indicatie voor de mate van ontwerp vrijheid. De niveaus van welstand bepalen in hoofdlijnen de mate van gedetailleerdheid van de gebiedsgerichte welstandscriteria. De welstandscommissie kan in haar welstandsadvies dus geen zwaardere criteria hanteren dan vastgelegd in deze nota.

De gemeente Nieuw-Lekkerland onderscheidt drie niveaus van welstandstoezicht:

- BASIS niveau van welstand;
- PLUS niveau van welstand;
- BIJZONDER niveau van welstand.

De indeling in BASIS, PLUS en BIJZONDER niveau van welstand is vastgelegd op de kaart. Met de driedeling BASIS, PLUS en BIJZONDER niveau van welstand verwacht de gemeente gebiedsgericht de juiste accenten te kunnen leggen voor welstand.

Toelichting op niveaus van welstand

Basis

Bij het BASIS niveau van welstand wordt de toets beperkt tot die aspecten die te maken hebben met de situering van het bouwwerk (rooilijn, zijdelingse afstand, oriëntatie), de hoofd- vormen van het bouwwerk (bouwmassa, bouwhoogte, kapvorm en kaprichting), de schaal en geleding van het gebouw, het overwegende materiaalgebruik en de gebruikte kleurtoon. De toets is vooral gericht op het gebouw als geheel in relatie tot zijn omgeving. Het welstands- toezicht is in deze gebieden beperkt tot het handhaven van de basiskwaliteiten. Dit BASIS niveau van toetsen wordt toegepast in gebieden waar de bestaande ruimtelijke structuur relatief veel kan verdragen. Afwijkingen en ingrepen hebben hier minder grote gevolgen voor de ruimtelijke kwaliteit. Er zal bij de toets niet gedetailleerd op architectonische kwaliteiten worden beoordeeld.

Plus

In gebieden waarvoor het PLUS niveau van welstand van toepassing is, wordt naast de criteria uit de BASIS toets ook getoetst op deelaspecten die te maken hebben met de gevelaan- zichten en de belangrijkste detailleringen van het bouwwerk. Het bouwwerk wordt dus uitgebreider op de architectonische kwaliteiten beoordeeld. Daarbij wordt gelet op kenmerkende massaverhoudingen, schaal en maat, plaatsing van gevelelementen in het vlak, verticaliteit/horizontaliteit, hiërarchische verhoudingen tussen gevelelementen onderling en de vormgeving van gevelelementen. Ook wordt gelet op de specifieke materiaalkeuze en de materiaalkleur van de hoofdvlakken. Dit PLUS niveau van welstand is gericht op het handhaven van bestaande karakteristieken en kwaliteiten. Nieuwe ontwikkelingen vragen om een zorgvuldige afstemming. De kwaliteit moet bijdragen aan de bestaande karakteristiek en samenhang. Bouwopgaven mogen daaraan op eigen wijze invulling geven. Dit regime zal worden toegepast in gebieden waar de ruimtelijke kwaliteiten en samenhang van belang zijn, maar die ook enige dynamiek kunnen verdragen.

Bijzonder

Bij het BIJZONDER niveau van welstand wordt het bouwwerk ook op detailaspecten beoordeeld. Naast de eerder genoemde criteria wordt dan ook gelet op de materiaalverwerking, de specifieke materiaalkleuren en de verdere detaillering van de architectuur in de vorm van gevelafwerking, ornamenten, voegvormen en -kleur, aanduiding bewegende delen in kozijnen, muurankers en muurschotels. Daarbij is naast afstemming, consistentie, evenwicht en samenhang in materiaal, kleur en detaillering een criterium. Dit niveau van welstandstoezicht beperkt zich tot gebieden waar de combinatie van ruimtelijke kwaliteiten en samenhang en de aanwezige of verwachte dynamiek van de bouwopgaven vragen om extra aandacht voor de ruimtelijke kwaliteit. In deze gebieden zullen naast het welstandsbeleid aanvullende ruimtelijke beleidsinstrumenten moeten bijdragen aan de te bereiken ruimtelijke kwaliteiten.

G1 Groene gebieden met een duidelijke relatie met de cultuurhistorie

In het landschap van de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden zijn duidelijk sporen zichtbaar van een lang en bewogen geschiedenis. Forten, kerken, donken, landgoederen en verdedigingswerken zijn nog duidelijk in het landschap aanwezig en bepalen mede het gezicht van de Alblasserwaard-Vijfheerenlanden.

Welstandseenheden

De groene gebieden met een duidelijke relatie met de cultuurhistorie zijn over het algemeen delen van oude begraafplaatsen, molens of overblijfselen van verdedigingslijnen. De relatie met de cultuurhistorie komt vaak tot uiting in het monumentale groen en de bijzondere bebouwing. Ook het niet planmatige aanlegpatroon laat zien dat de gebieden een lange geschiedenis hebben.

In de gemeente Nieuw-Lekkerland is de oude begraafplaats aan de Lekdijk en het molengebied in Kinderdijk te karakteriseren als groene gebieden met een duidelijke relatie met de cultuurhistorie. Op de typologiekaart zijn deze gebieden met de codering G1 aangegeven.

Welstandsniveau

Voor de oude begraafplaats BASIS niveau van welstand. Voor het molengebied in Kinderdijk geldt het BIJZONDER niveau van welstand.

Welstandscriteria

Voor de groene gebieden met een duidelijke relatie met de cultuurhistorie (G1) gelden aparte welstandscriteria. In onderstaand schema zijn deze gebiedsspecifieke welstandscriteria aangegeven.

Gebiedsgerichte criteria: Groene gebieden met een sterke samenhang tussen bebouwing en cultuurhistorie – G1	
Specifieke aandachtspunten: • eenheid in en samenhang tussen de hoofdbouwvormen in hun onderlinge compositie • uitstraling van randen van terreinen binnen een landschappelijk kader	
Situering bouwwerk	• Bebouwing in het molengebied is veelal geordend volgens een bepaald principe. Nieuwe bouwwerken dienen bij hun situering deze ordening te respecteren.
Hoofdvormen bouwwerk	• Bebouwing in het molengebied en op de begraafplaats is behoudend. Veelal is er sprake van een aantal kenmerken in bouwhoogte, kaprichting en -vorm. Bouwplannen dienen daarop aansluiting te vinden.

Gevelaanzichten bouwwerk	De bebouwing in het molengebied en op de begraafplaats heeft een kenmerkende gevelcompositie. Bij nieuwe ontwikkelingen dient daarop aansluiting te worden gezocht.
Materialisatie en detailering	- De bebouwing in het molengebied en op de begraafplaats heeft een kenmerkend materiaal- en kleurgebruik en karakteristieke detailsering. Bij nieuwe ontwikkelingen dient daarop aansluiting te worden gezocht. - Aan de randen van de gebieden dient kleurgebruik te zijn afgestemd op de betekenis van het landschap.
- Voor percelen gelegen binnen meerdere gebiedstypen geldt het gebiedstype waarbinnen de huisnummering van die percelen, zoals vastgelegd op de gemeentelijk huisnummerkaart, is gelegen. - Ondergeschikte onderdelen van een totaal bouwplan, zoals aanbouwen of bijgebouwen, worden in één welstandstoets getoetst aan zowel de relevante gebiedsgerichte criteria als aan de (gebiedsgerichte) sneltoetscriteria. - Zodra aan-, uitbouwen en niet-vrijstaande bijgebouwen regulier bouwvergunningplichtig zijn, zijn de (gebiedsgerichte) sneltoetscriteria van toepassing met uitzondering van de maatvoeringseis ten aanzien van de bouwhoogte. - Zodra vrijstaande bijgebouwen en overkappingen regulier bouwvergunningplichtig zijn, zijn de (gebiedsgerichte) sneltoetscriteria van toepassing met uitzondering van de sneltoetscriteria ten aanzien van hoogte en oppervlakte. - Zodra dakkapellen regulier bouwvergunningplichtig zijn, zijn de (gebiedsgerichte) sneltoetscriteria van toepassing. - Voor licht-bouwvergunningplichtige bouwwerken in dit gebiedstype gelden de sneltoetscriteria.	

VERKLARING

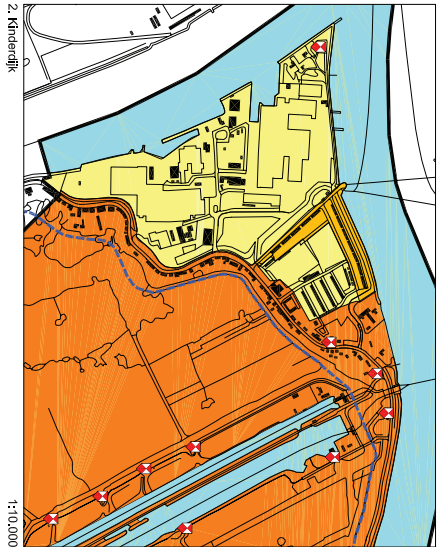
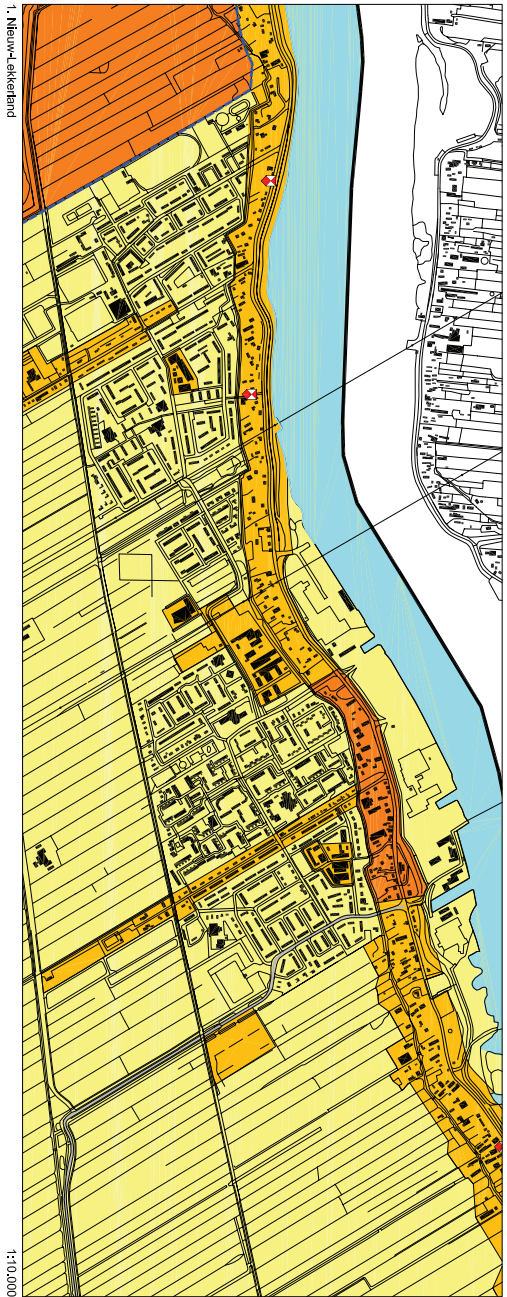
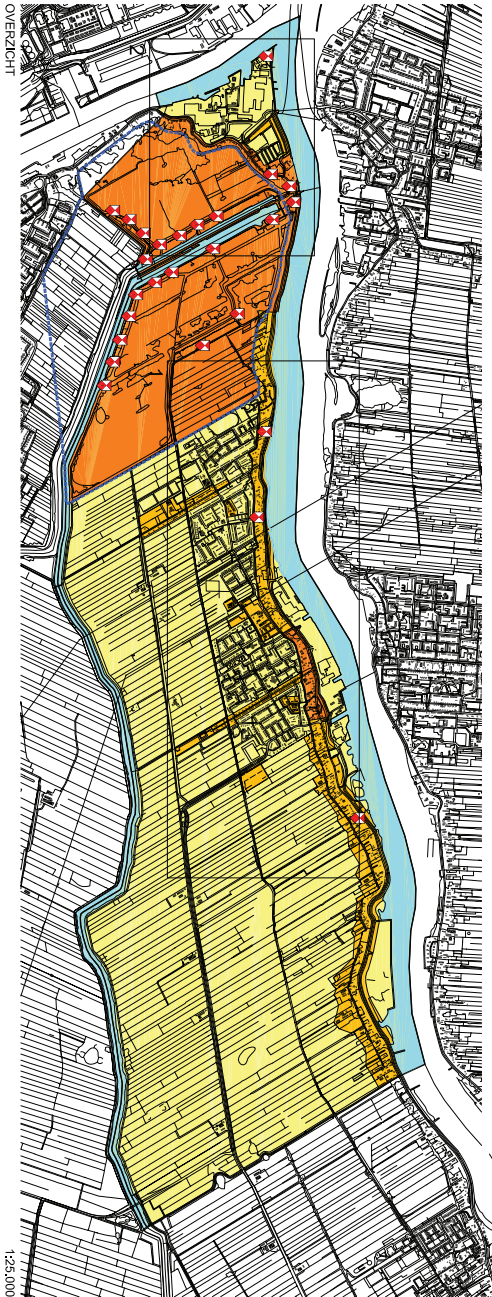
Welstandsniveau

- uitzonder
- plus
- basis

rijksmonument

beperking beschermend stads- en dorpsgezicht (indien van toepassing)

Gemeentebegrens

ALBLASSERWAARD-VIJFHEERENLANDEN

GEMEENTE NIEUW - LEKKERLAND
WELSTANDSNOTA-WELSTANDSELEIDSKAART

Vastgesteld door de gemeenteraad d.d.:

datum:	versie:	wet:	dec:	l.v.t.
jul '02	125.000	wet 1:	dec '02	L.v.T.
gel.:	formule:	wet 2:	jan '04	RvD
L.v.T.	A2 +	wet 3:		
prof. nr.:		wet 3:		

BRO

Postbus 68 8260 AB Vijfheerenlanden
tel: 037 656 16 66
fax: 037 656 16 66
e-mail: info@vijfheerenlanden.nl

Gemeente Alblasserdam

Welstandsnota 2011

datum september 2011

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1 Inleiding

Uitgangspunten voor het beleid	7
Gebruik van de nota	7
Leeswijzer	7

Hoofdstuk 2 Ruimtelijk beleid

Inleiding	9
Redelijke eisen van welstand	9
Beheer en ontwikkeling	10
Landschap en bebouwing	10
Ruimtelijk kwaliteitsbeleid	11
Monumenten en cultuurhistorie	11
Uitgangspunten voor welstand	12

Hoofdstuk 3 Welstandscriteria algemeen

Inleiding	13
Toepassing	13
Criteria	13

Hoofdstuk 4 Welstandscriteria gebieden

Inleiding	17
Gebieden	17
Niveaus	17
Ruimtelijke hoofdstructuur van Alblasserdam	18
H4 Dijklint	19
H4.1 Dorpse dijklinten	20
H4.2 Uitlopers en buurtschappen	26
H5 Stroomruglint	29
H5.2 Uitloper/buurtschap	31
H5.3 Landelijk stroomruglint	33
H6 Polderlint	35
H6.2 Uitlopers en buurtschappen	37
W2 Rationalisme	40
W3 Expressionisme	43
W5 Functionalisme	46
W6 Forumbeweging	50
W8 Modernisme	53
A1 Individuele bouw	56
A2 Seriële bouw	59
B1 Werkgebieden met een duidelijke relatie met de cultuurhistorie	61
B3 Werkgebieden met weinig/geen kenmerkende architectuur	64
G1 Groene gebieden relatie met cultuurhistorie	67
G2 Weidegebieden	69
G3 Groene gebieden met weinig/geen samenhang tussen de landschappelijke inrichting en architectuur	70

Hoofdstuk 5	Welstandscriteria thema's	
Inleiding		73
Specifieke bouwwerken en welstandsniveaus		73
• Rivierfronten (thema 1)		74
• Agrarische bedrijfsbebouwing (thema 2)		76
• Bouwen aan en nabij monumenten (thema 3)		78
• Historische (hallehuis)boerderijen (thema 4)		81
• Dorps- en stadsranden (thema 5)		83
• Molens en molenbiotopen (thema 6)		84
• Antenne-installaties voor mobiele telecommunicatie (thema 7)		85
• Nissenhutten en romneyloodsen (thema 8)		87
• Reclame-uitingen (thema 9)		88
• Terrassen (thema 10)		92
Hoofdstuk 6	Welstandscriteria kleine plannen	
Inleiding		93
Vergunning		93
Voor- en achterkant		93
Gebiedsgerichte kleine plannen criteria		94
• Aanbouwen (klein plan 1)		96
• Bijgebouwen (klein plan 2)		98
• Kozijn- en gevelwijzigingen (klein plan 3)		100
• Dakkapellen en dakramen (klein plan 4)		102
• Erfafscheidingen (klein plan 5)		104
• Dakramen, panelen en collectoren (klein plan 6)		106
• Installaties (klein plan 7)		108
• Rolluiken (klein plan 8)		110
Hoofdstuk 7	Welstandscriteria grote projecten	
Inleiding		113
Procedure		113
Hoofdstuk 8	Welstandscriteria excessen	
Inleiding		115
Criteria bij excessen		115
Bijlagen		
• Bebouwingskenmerken		117
• Begrippenlijst		120
• Monumenten en MIP panden		126

Groene gebieden G1

Gebied G1 Groene gebieden relatie met cultuurhistorie

Buitenplaatsen en landgoederen kennen hebben een duidelijke relatie tussen de bebouwing en de landschappelijke inpassing met de cultuurhistorie. Deze landgoederen komen in veel Zuid-Hollandse gemeenten voor. De meeste landgoederen en buitenplaatsen zijn ontstaan tussen de 17^e en 19^e eeuw. Rijke stedelingen bouwden een 'buiten', bestaande uit een landhuis met een aanzienlijk stuk land, op de mooiere plekjes in het buitengebied. Bossen en gebieden met water zijn traditioneel in trek.

Welstandseenheden

De landgoederen en buitenplaatsen zijn cultuurhistorisch interessant. Ze bestaan in de regel uit een royaal landhuis, aangrenzend een aangelegde tuin of park en een flink stuk land, het landgoed. Veelal behoorden een aantal boerderijen in de buurt tot het landgoed. Traditioneel werkten de boeren voor de landgoedeigenaar in ruil voor bescherming. Landgoederen van recentere datum zijn vooral als zogenaamde 'lusthoven' opgericht. Hierbij verviel de beschermingsfunctie van de landheer en diende het landgoed in de eerste plaats als prestigeobject. De landgoederen en buitenplaatsen kenmerken zich door een menging van (landschaps)architectuurstijlen en beplantingssoorten. In Alblasserdam is Park Huis te Kinderdijk, het Rijzenwiel, het Lammetjeswiel en aangrenzend gebied te typeren als groengebied met een sterke relatie tussen bebouwing en cultuurhistorie.

Welstandsniveau

Op de oudere landgoederen is meestal de monumentenwet van toepassing. Deze stelt hoge eisen aan wijziging en onderhoud van de bebouwing. Bij welstandsbeoordeling met betrekking tot beschermde buitenplaatsen en landgoederen wordt in principe uitgegaan van een zorgvuldige omgang met historische waarde van bebouwing. Bij niet beschermde buitenplaatsen en landgoederen zal per geval bekeken moeten worden wat de kansen zijn voor behoud, herstel of aanpassing. Voor het de voornoemde gebieden en directe omgeving geldt derhalve het PLUS niveau van welstand.

Welstandscriteria

Voor de groene gebieden met een duidelijke relatie met de cultuurhistorie (G1) gelden aparte welstandscriteria. In onderstaand schema zijn deze gebiedsspecifieke welstandscriteria aangegeven.

Specifieke welstandscriteria voor groene gebieden met een sterke samenhang tussen bebouwing en cultuurhistorie - G1	
Specifieke aandachtspunten: • eenheid in en samenhang tussen de hoofdbouwvormen in hun onderlinge compositie • uitstraling van randen van terreinen binnen een landschappelijk kader	
Situering bouwwerk	• Bebouwing op een (historische) buitenplaats of landgoed is veelal geordend volgens een bepaald principe. Nieuwe bouwwerken dienen bij hun situering deze ordening te respecteren.
Hoofdvormen bouwwerk	• Bebouwing rondom de historische buitenplaatsen en landgoederen is behoudend. Veelal is er sprake van een aantal kenmerken in bouwhoogte, kaprichting en -vorm. Bouwplannen dienen daarop aansluiting te vinden.
Gevelaanzichten bouwwerk	• Vanuit hun opzet kennen veel buitenplaatsen en landgoederen veelal kenmerkende gevelcomposities. Bij nieuwe ontwikkelingen dient daarop aansluiting te worden gezocht.
Materialisatie en detaillering bouwwerk	• Vanuit hun opzet kennen veel buitenplaatsen en landgoederen veelal kenmerkende materiaal en kleurgebruik en karakteristieke detailsering. Bij nieuwe ontwikkelingen dient daarop aansluiting te worden gezocht. • Aan de randen van een landgoed of buitenplaats dient kleurgebruik te zijn afgestemd op de betekenis van het landschap.

G2 Weidegebied

Ten noorden en oosten van de kern ligt een weidegebied. Dit gebied heeft vooral een agrarische functie en zorgen voor het 'groene' gezicht van een gebied.

Welstandsniveau

Voor het weidegebied (G2) wordt het BIJZONDERE niveau van welstand gehanteerd.

Welstandscriteria

Voor het veenweidegebied (G2) gelden geen aparte welstandscriteria. Voor de beoordeling van bouwplannen wordt indien van toepassing verwezen naar thema 6. In alle andere gevallen zijn de algemene criteria van toepassing.

G3 Groene gebieden met weinig/geen samenhang tussen de landschappelijke inrichting en architectuur

Verspreid over de kernen komen groene gebieden voor met weinig tot geen samenhang tussen de landschappelijke inrichting en architectuur. De gebieden zijn planmatig aangelegd. De gebieden hebben vooral een recreatieve functie en zorgen voor het 'groene' gezicht van een gebied.

Welstandseenheden

Groene gebieden komen verspreid in de dorpen en steden voor. Met name vanaf de jaren '60 werden groene lobben in de stedenbouwkundige structuur opgenomen. Zij dienen als scheiding tussen verschillende wijken of buurten en kunnen tot diep in het stedelijk gebied doordringen. De bebouwing in deze groengebieden varieert sterk en is sterk afhankelijk van de tijdperiode waarin de groenvoorzieningen is aangelegd. Prieeltjes, kiosken en speelvoorzieningen zijn veelvoorkomend in dit type gebied.

Sportcomplexen hebben vaak een (vrijwel) planmatige en rationele opzet. De bebouwing van deze gebieden heeft een recreatieve bestemming en staan meestal vrij op het maaiveld. De gebouwen zijn daardoor in het algemeen rondom zichtbaar.

In Alblasterdam zijn de sportcomplexen en de tuinhuisjes/volkstuinencomplexen o.a. ten noorden van de kern te karakteriseren als groene gebieden met weinig/geen samenhang tussen de landschappelijke inrichting en architectuur. Op de typologiekaart zijn deze met de codering G3 aangegeven.

Welstandscriteria

Voor de groene gebieden zoals vernoemd geldt een BASIS niveau van welstand. De bouwwerken op de complexen dienen (voor zover vergunningplichtig) in ieder geval te voldoen aan algemene eisen van welstand. Gebiedsgericht is de relatie met het omliggende gebied van belang. Om deze relatie in het ontwerp van bouwwerken aan de randen van deze complexen of op vanaf de openbare weg zichtbare plekken tot uitdrukking te laten komen dient voor het bouwen aan de randen of op zichtbare plekken een afzonderlijke procedure met BKP gevolgd te worden. In onderstaand schema zijn deze gebiedsspecifieke welstandscriteria aangegeven.

Groene gebieden met weinig/geen samenhang tussen de landschappelijke inrichting en architectuur – G3	
Situering van het bouwwerk	Situering: • De voorzijde van de hoofdmassa is gericht naar de belangrijkste openbare ruimte. • Bijgebouwen staan niet op de voorgrond. • Bijgebouwen zijn ondergeschikt en maken deel uit van de totale compositie van het gebouw of complex. • Geen opslag op open terrein.
Hoofd-vormen	Vorm: • Per terrein één hoofdmassa. • De massa is geled. • Aanbouwen zijn ondergeschikt en maken deel uit van de totaalcompositie van het gebouw.
Materialisatie en detaillering van het	Materiaalkeuze en kleurgebruik • De kleuren zijn natuurlijk en gedekt. • Aanbouwen en bijgebouwen in materiaal en kleur afstemmen op de hoofdmassa.
	Detaillering: • De detaillering is gevarieerd. • De entree krijgt nadruk in de compositie. • Detaillering van kozijnen, daklijsten, regenpijpen e.d. is eenvoudig en zorgvuldig. • Aanbouwen en bijgebouwen zijn in maatvoering en architectuur afgestemd op de hoofdmassa.